

1479

ΒΙΚΤΩΡΟΣ Δ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

« Τὸν ἀπ' ὀλίγων περιποιούντα
ἐλπίζο ἀπὸ πολλῶν γ' ἂν πάνυ
θαδίως πολλὴν περιουσίαν ποι-
ῆσαι ». (Ξενοφ. Οἰκον. II, 10.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

— 38 ΟΔΟΣ ΤΣΙΩΡΤΣΙΑ 38 —

1952

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

Α. Δ. Κολλαροῦ

Τύποις Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἑταιρείας Α.Ε.— Ἀθήναι, Παπαδιαμαντιοπούλου 44
Ἐκμετάλλευσις : Ἀλεξάνδρου Α. Φιλοπούλου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ὁ Σωκράτης καὶ οἱ σοφισταί.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν Ε' π.Χ. αἰῶνα ἦσαν ἤδη τὸ πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου. Τὸ κλεινὸν ἄστυ εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεταί «**Ἑλλάδος παιδεύσεις**» καὶ «**πασῶν τιμιωτάτη πόλις**».

Ἐκεῖ λοιπὸν, εἰς τὸ «**δαιμόνιον πτολίεθρον**», συνέρρεον ἀπὸ παντοῦ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Ἐκεῖ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν Σικελίαν πλὴν τῶν ἄλλων καὶ ἄνδρες ἐξαιρετικῆς μορφώσεως καὶ εὐφυΐας, οἱ ὅποιοι ὠνομάσθησαν **σοφισταί**. Ἐπῆραν τὸ ὄνομα αὐτό, διότι εἶχον ὡς ἔργον τὸν νὰ «σοφίζουσι» (νὰ κάμνουν σοφούς), δηλ. νὰ ἐκπαιδεύουν ἐπὶ μισθῷ τοὺς νέους. Ἦσαν λοιπὸν οὗτοι διδάσκαλοι ἐγκυκλίων μαθημάτων καὶ μάλιστα τῆς διαλεκτικῆς καὶ ρητορικῆς, ἡ ὁποία εἰς δημοκρατικὰς πολιτείας εἶναι ἀναγκασιότατη διὰ τοὺς πολίτας πὸν θέλουν ν' ἀναδειχθῶν. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς σοφιστὰς αὐτοὺς ἦσαν: Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης καὶ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος. Οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι πραγματικὴ, ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει. Ἐλεγον ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ προᾶξις ἢ μπορεῖ κάλλιστα νὰ χαρακτηρισθῆ καλὴ ἢ κακὴ, δικαία ἢ ἄδικος, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον τὴν θεωροῦν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὠρισμένον τόπον καὶ χρόνον. Οἱ νέοι ἄρα ἔπρεπε κατ' αὐτοὺς ν' ἀσχοῦνται εἰς τὴν ρητορικὴν, διὰ νὰ ἢμποροῦν κατὰ τὰς περιστάσεις τὸν ἢ τὸν λόγον κρείττω ποιεῖν καὶ τὰνάπαλιν. Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι μὲ τὰς θεωρίας αὐτὰς ἐκαλλιιεργεῖτο μὲν τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἐκηρύσσοντο ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι ἐκλόνιζον κάθε ἠθικὸν νόμον. Ὅλα τὰ ἐκανόνιζεν ἡ συμφέρουσα ἐκάστοτε ἄποψις, χωρὶς καμίαν ἠθικὴν δέσμευσιν. Ἦτο λοιπὸν φυσικὸν ἡ διδασκαλία τῶν θεωριῶν τούτων καὶ μάλιστα ἡ μέχρις ὑπερβολῶν κατάχρησις αὐτῶν εἰς τὴν προᾶξιν, νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον εἰς τὴν ἀξίαν τῶν αἰωνίων ἠθικῶν νόμων. Ἀρχηγὸς τῆς ἀντιθέσεως ταύτης ἐτάχθη ὁ Σωκράτης.

Ὁ Σωκράτης, υἱὸς τοῦ μαρμαρογλύπτου Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαναιρέτης, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 469 π. Χ. Νέος ἐξήσκησε τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς του, μέχρι δὲ τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος ἐσώζοντο ἐπὶ

τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν δύο ἔργα τοῦ γλύπτου Σωκράτους, ἐν ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἐν σύμπλεγμα τῶν τριῶν Χαρίτων. Ἀλλ' αἰσθανόμενος κλίσει πρὸς τὰ γράμματα ἐγκατέλειπεν ἐνωρίς τὴν σμίλην καὶ εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς καὶ κοινωνικὰς μελέτας, οὕτω δὲ κατέστη κατὰ τὴν πολυθρόνητον τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ρῆσιν «ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος».

Ἡ βάσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους δὲν ἦτο ὁ κόσμος καὶ ἡ περιστοιχοῦσα φύσις, περὶ τὰ ὁποῖα ἠσχολοῦντο οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ σύγχρονοὶ του φυσικοὶ φιλόσοφοι, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου μόρφωσις, ἡ ὁποία περιλαμβάνετο εἰς τὸ περίφημον γνωμικὸν « γ ν ῶ θ ι σ α υ τ ὄ ν ». Ἐδίδασκε δηλ. ὁ Σωκράτης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὸν ἑαυτὸν του, ἦτοι τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἑλλείψεις καὶ κακίας, γνωρίζων δὲ αὐτὰ νὰ προσπαθῇ διὰ παντὸς τρόπου νὰ τ' ἀποβάλλῃ, ἀντικαθιστῶν διὰ τῆς ἀρετῆς. Ἦτο λοιπὸν ὁ Σωκράτης κοινωνιολόγος φιλόσοφος.

Ὁ Σωκράτης δὲν εἶχεν οὔτε ἰδιαίτερον διδακτήριον οὔτε ὠρολόγιον, οὔτε ἔδραν διδασκαλικὴν οὔτε, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐζήτει ἀμοιβὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σοφιστάς, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον παχυλοὺς μισθοὺς. Ἐξερχόμενος ἀπὸ βαθείας πτωχείας ἐκ τῆς οἰκίας του μετέβαινεν εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς παλαιστράς καὶ τὰ γυμνάσια, εἰς τὰς στοὰς τῆς πόλεως καὶ ἐν γένει εἰς μέρη, ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ συναντήσῃ πολλοὺς πολίτας συγκεντρωμένους, καὶ ἀνέπτυσε διάφορα θρησκευτικὰ, ἠθικὰ, κοινωνικὰ, πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα*.

Μέθοδος τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἦτο ἡ **διαλεκτικὴ**: δὲν ἀνέπτυσε δηλ. ἐν θέμα (π. χ. περὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας) ἐν συνεχεῖ λόγῳ, ἀλλ' ἀπευθύνων ἐρωτήσεις καὶ λαμβάνων ἀποκρίσεις, ἀπεδείκνυε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπειθε τὸν συνδιαλεγόμενον. Ἄλλοτε ὁ Σωκράτης μετεχειρίζετο καὶ ἄλλον τρόπον συζητήσεως: ἐν ἀρχῇ προσεποιεῖτο ἐντελῶς ἄγνοιαν τοῦ περὶ οὗ ἐπρόκειτο ζητήματος καὶ ἀπηύθυνεν εἰς τὸν συνομιλητὴν του σχετικὰς πρὸς τὸ προκείμενον ζή-

* «Αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἄδικον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδῆτας ἤγετο καλοὺς κάγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἀγροῦντας ἀνδραπῶδεις ἢν δικαίως κεκληθῆναι». (Ξενοφ. Ἀπομνημονεύματα I, 1, 16).

τημα ἐρωτήσεις, ἵνα δῆθεν φωτισθῆ· εἶτα ὁμως δι' ἄλληπαλλήλων καὶ σκοπίμων ἐρωτήσεων ἔφερον εἰς τοιαύτην σύγχυσιν καὶ ἀμηχανίαν τὸν ἀντίπαλον, ὥστε οὗτος περιπίπτων ἀπὸ ἀντιφάσεως εἰς ἀντίφασιν περιήρχετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνην του. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συζητήσεως εἶναι ἡ περίφημος σωκρατικὴ εἰρωνεία, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζετο κυρίως ἐναντίον τῶν σοφιστῶν ὡς τὸ φοβερότερον ὄπλον του.

Ἄλλ' ἡ πολεμικὴ τοῦ Σωκράτους ἐναντίον τῶν σοφιστῶν ἔκαμε πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς ἀσπόνδους ἐχθροὺς του. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν μαθητῶν του ἀνῆκον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, τινὲς δ' ἐκ τούτων, ὡς ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Κριτίας, ἔγιναν πρόξενοι μεγάλων κακῶν εἰς τὴν πολιτείαν, ἐχαρακτηρίσθη καὶ ὡς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας. Ὄθεν τὸ 399 τρεῖς ἐκ τῶν ἀκραιφνῶν δημοκρατικῶν, ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλητος καὶ ὁ Λύκων, κατηγόρησαν αὐτὸν ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους καὶ εἰσάγει νέους θεοὺς*. Ὁ φιλόσοφος ἀπελογηθὴ θυμασίως κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης πρὸ τοῦ δικαστηρίου καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητά του· ἡ πλειοψηφία ὁμως τῶν δικαστῶν ἐκηρύχθη ἐναντίον του καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον.

Μετὰ τὴν καταδίκην του ὁ Σωκράτης ἔμεινεν ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἐν τῇ φυλακῇ· ἐκεῖ δὲ καθ' ἑκάστην ἡχογοντο οἱ μαθηταὶ του τεθλιμμένοι καὶ ἀπαρηγόρητοι καὶ συνδιημέρουσαν μετ' αὐτοῦ, ἐνῶ οὗτος ἀτάραχος ἀνέπτυσεν εἰς αὐτοὺς διάφορα φιλοσοφικὰ θέματα καὶ ἰδίᾳ τὸ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶς ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὁ Κρίτων, ὅστις ἦτο πλούσιος, εἶχε πείσει διὰ δωροδοκίας τὸν δεσμοφύλακα νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Σωκράτην νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς. Ἄλλ' ὁ φιλόσοφος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τοῦ Κρίτωνος, διὰ πειστικωτάτων δὲ ἐπιχειρημάτων ἀπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ πρότιστον καθῆκον τοῦ καλοῦ πολίτου εἶναι νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος του καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων αὐτῆς. Οὕτω λοιπὸν ὁ μέγας φιλόσοφος ἔπιε τὸ κώνειον καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν (399 π. Χ.).

* Ἡ κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορία, δι' ἣν κατεδικάσθη ὁ φιλόσοφος εἰς θάνατον, εἶχε διατυπωθῆ οὕτως: «Ἄδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν» ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων» (Ξενοφ. Ἀπομν. I, 1, 1).

2. Ὁ Ξενοφῶν. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του.

Εἰς ἐκ τῶν πιστοτέρων μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ὑπῆρξεν ὁ Ξενοφῶν.

Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Γρούλλου καὶ τῆς Διοδώρας καὶ ἐγεννήθη, καθ' ὃ ἔτος ἤρχιζεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ἦτοι τὸ 431 π. Χ. Ἦτο Ἀθηναῖος, ἐκ τοῦ δήμου Ἐρχιέων τῆς Αἰγιίδος φυλῆς (κειμένου πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σπάτα). Ἀνῆκεν εἰς εὖπορον καὶ εὐγενῆ οἰκογένειαν, ἔτυχε δὲ λίαν ἐπιμεμημένης ἀνατροφῆς.

Ἐπὶ ὅκτω ἔτη ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Σωκράτους, τὸν ὅποιον μεγάλως ἐσέβετο καὶ ἐτίμα καθ' ὅλον τὸν βίον του. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν σοφιστὴν Πρόδικον ἤκουσε μαθήματα ῥητορικῆς.

Τὸ 401 π. Χ., εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ φίλου του Προξένου τοῦ Βοιωτοῦ ἦλθεν εἰς Σάρδεις τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου συνεστήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν νεώτερον Κῦρον, ὁ ὁποῖος τότε παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου. Τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἠκολούθησεν ὁ Ξενοφῶν μετὰ τῶν μυρίων Ἑλλήνων, χωρὶς νὰ εἶναι «οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἀξιωματικὸς οὔτε στρατιώτης»*. Ἦτο ἀπλοῦς ἐπιλοκίτης ἰδιώτης, φλεγόμενος ἀπὸ τὴν περιέργειαν νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον κόσμον νέον καὶ ἐνδιαφέρουσαν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν. Μετὰ τὴν μάχην παρὰ τὰ Κούναξα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κῦρος ἐφρονεῦθη, καὶ μετὰ τὴν διὰ προδοσίας δολοφονίαν τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἐξελέγη αὐτὸς στρατηγός. Κατώρθωσε τότε μεθυστικὴν σύνεσιν νὰ ὀδηγήσῃ διὰ μέσου ἐχθρικῆς χώρας τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Ἐκεῖθεν τὸ 399 π. Χ. ἦλθεν εἰς Πέργαμον τῆς Μ. Ἀσίας καὶ παρέδωκε τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἕλληνας εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίβρωννα, πεμφθέντα εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, πιεζομένων ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνηος. Διὰ ταῦτα, καὶ διότι συνεπολέμησε μετὰ τοῦ Κύρου, ἐχθροῦ τῶν Ἀθηναίων, ἐναντίον τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος των, κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του εἰς ἔξορίαν.

Ἐκτοτε ἔμεινεν ὡς στρατηγὸς τῶν «Κυρῶν» ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν πρῶτον μὲν τοῦ Δερκυλίδου, ἔπειτα δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀγησιλάου, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνῆψε στενὴν φιλίαν. Συνώδενσεν αὐτὸν εἰς πάσας τὰς ἐκστρατείας του, τὸν ἠκολούθησεν ἀνακληθέντα τὸ 395 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ συνεπολέμησε μετ' αὐτοῦ ἐν

* Ξεν. Κύρου Ἀνάβ. III, 1, 4.

Κορωνεία τὸ 394 πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ἀθηναίους.

Οἱ Σπαρτιαῖται ἀμείβοντες τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ταύτας ἐδώρησαν εἰς αὐτὸν ἀπέραντον ἀγρόκτημα ἐν τῷ Σκιλλοῦντι τῆς Ἥλιδος, οὐχὶ μακρὰν τῆς Ὀλυμπίας. Ἐκεῖ ἔζησεν ὡς ἰδιώτης ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἔτη, ἀσχολούμενος μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Φιλησίας εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν τέκνων τοῦ Γρύλλου καὶ Διοδώρου, εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἰπασίαν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν συγγραφὴν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Δεύκτροις μάχην (371), ὅπου οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιατάς, οἱ Ἡλεῖοι ἐξεδίωξαν ἐκ τοῦ Σκιλλοῦντος τὸν Ξενοφῶντα, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Κόρινθον. Ὁ Ξενοφῶν διαμένων ἐν Κορίνθῳ ἐφρόντιζε νὰ ἐπιτύχῃ ἀνάκλησιν τοῦ ψηφίσματος τῆς ἐξορίας του, διὰ νὰ μὴ μείνουν οἱ υἱοὶ του ἀπάτριδες. Ἐπέτυχε δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς πρὸς τὴν Σπάρτην συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, ὅτε οἱ δύο υἱοὶ του κατετάχθησαν ἐν τῷ ἰππικῷ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Μαντινείᾳ τὸ 362, ἔνθα ὁ Γρύλλος ἔπεσε μαχόμενος. Ὁ Ξενοφῶν ἀπέθανεν ἐν Κορίνθῳ εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα περὶπου ἐτῶν.

Ὁ Ξενοφῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἔργων του, ὑπῆρξεν ὁ τύπος τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ. Ἦσκει τὴν ἀρετὴν ἐν τῇ πράξει: ἦτο εὐσεβὴς πρὸς τὸν θεοῦς, καλὸς οἰκογενειάρχης, πιστὸς καὶ εὐλικρινὴς φίλος, καρτερικὸς καὶ συνετὸς στρατιώτης, θαυμαστής παντὸς ὑψηλοῦ, εὐγενοῦς καὶ ὠραίου.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας. α) Εἰς τὰ φιλοσοφικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτει ὅσα παρὰ τοῦ Σωκράτους ἤκουσεν ὡς μαθητῆς αὐτοῦ. Τοιαῦτα εἶναι τὰ «Ἀπομνημονεύματα», ὁ «Οἰκονομικὸς» καὶ τὸ «Συμπόσιον». β) Εἰς τὰ διδασκατικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ὅπως εἶναι ὁ «Κυνηγετικὸς», ὁ «Ἰππαρχικὸς», τὸ «Περὶ Ἰππικῆς», ἡ «Λακεδαιμονίων Πολιτεία» καὶ οἱ «Πόροι ἢ περὶ Προσόδων», καὶ γ) Εἰς τὰ ἱστορικά, ὡς ἡ «Κύρου ἀνάβασις» καὶ τὰ «Ἑλληνικά».

Ἡ «Κύρου Παιδεία», τὸ φιλολογικὸν τοῦτο καλλιτέχνημα τοῦ Ξενοφῶντος, ἀνήκει καὶ εἰς τὰ τρία εἶδη.

Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν καὶ τρία ἄλλα συγγράμματα ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ξενοφῶντα: Τὸ «Ἀγησιλάου ἐγκώμιον», ἡ «Ἀπολογία τοῦ Σωκράτους» καὶ ἡ «Ἀθηναίων Πολιτεία», τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν θεωροῦνται γνήσια.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Ξενοφῶντος διακρίνεται διὰ τὴν γλαφυρότητα, τὴν

σαφήνειαν, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν χάριν, δι' ὃ καὶ ἐκλήθη οὗτος «Ἀττικὴ μέλισσα» καὶ «Ἀττικὴ μούσα».

3. Εἰσαγωγή εἰς τὸν «Οἰκονομικόν».

Ἡ «Οἰκονομικὸς» τοῦ Ξενοφῶντος θεωρεῖται ὡς συμπλήρωμα τῶν Σωκρατικῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ συγγραφέως, ἦτοι τῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους. Εἶναι δὲ ἀπὸ τὰ μᾶλλον εὐχάριστα καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἔργα τοῦ πολυπροσωποτέρου τῶν Ἀττικῶν πεζογράφων.

Ἡ «Οἰκονομικὸς» εἰς τὸν «Οἰκονομικόν» του παρουσιάζει τὸν Σωκράτη διδάσκοντα περὶ τῆς καλῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου καὶ περὶ οἰκονομίας ἐν γένει. Ἐνῶ ὅμως εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» ὁ συγγραφεὺς περιορίζεται εἰς τὴν πιστὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἀπόδοσιν τῶν λόγων τοῦ προσφιλοῦς διδασκάλου του, εἰς τὸν «Οἰκονομικόν» ἀποδίδει τὰς σκέψεις τοῦ Σωκράτους μὲ μεγίστην ἐλευθερίαν, μὲ ὅσην ὁ Πλάτων ἐκθέτει τὴν Σωκρατικὴν διδασκαλίαν εἰς τοὺς διαλόγους του. Τοιοῦτοτρόπως, αἱ ἐκτιθέμεναι εἰς τὸν «Οἰκονομικόν» γνῶμαι βασίζονται μὲν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, τὴν ὁποίαν ὁ Ξενοφῶν ἤκουσε νέος κατὰ τὸν χρόνον τῆς μαθητείας του, διατυπώνονται ὅμως μὲ τρόπον ὑποκειμενικόν, ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἦτο πλέον εἰς ὄριμον ἡλικίαν. Τότε ἄλλωστε οὗτος εἶχε συνεπίκουρον τὴν κτηθεῖσαν πείραν ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου ἐν τῇ ἐπαύλει τῆς Σκιλλοῦντος, ἔνθα καὶ συνέγραψε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον του.

Ἡ «Οἰκονομικὸς» εἶναι διηρημένος εἰς δύο μέρη, διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο αὐτοτελεῖς διαλόγους. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος (κεφ. 1-6) εἶναι ἡ γενικὴ εἰσαγωγή, ὁ δὲ δεύτερος (κεφ. 7-21) περιέχει τὸ κύριον μέρος τοῦ ἔργου. **Εἰς τὸν πρῶτον διάλογον** ὁ Σωκράτης διαλέγεται μὲ τὸν Κριτόβουλον, υἱὸν τοῦ φίλου τὸν Κρίτωνος, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ ἄλλων ἀγροατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν, περὶ οἰκονομίας. Ἐξετάζει τί εἶναι οἰκονομία, ποῖαν ἔννοιαν ἔχει ἢ λέξις «οἶκος», διατὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διαχειριζομένους τὰ ὑπάρχοντά των ζημιώνονται ἀπ' αὐτά, ἀντὶ νὰ ὠφελοῦνται. Ἀναπτύσσει ἐπίσης ποῖαι ἐκ τῶν τεχνῶν ἀρμόζουν εἰς ἐλεύθερον ἄνδρα καὶ ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν δύο ἰδίως τεχνῶν: τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς γεωργικῆς. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα, δηλ. τὸ περὶ οἰκονομίας, ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ ἴδιος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διδάξῃ τὸν Κριτόβουλον περὶ αὐτῆς, ἡμπορεῖ ὅμως νὰ τὸν ὀδηγήσῃ

πρὸς ἄλλον κάτοχον τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Τοιοῦτος καλὸς ὁδηγὸς εἶναι ὁ Ἰσχομάχος, πολίτης εὐπόλητος καὶ ἄριστος οἰκογενειάρχης.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀρχίζει ὁ **δεύτερος διάλογος**. Εἰς αὐτὸν ὁ μὲν Κριτόβουλος σιωπᾷ, ὁ δὲ Σωκράτης ἐκθέτει πιστῶς τὰς γνώμας τοῦ Ἰσχομάχου περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου, περὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, περὶ τῆς μεγίστης ἀξίας τῆς οἰκοδεσποίνης, τὴν ὁποίαν παραβάλλει πρὸς τὴν βασιλίссαν τῶν μελισσῶν. Ἐκθέτει ἐπίσης ὅσα ὁ Ἰσχομάχος ἔλεγε περὶ τῆς γεωργίας καὶ περὶ τῶν μέσων, μὲ τὰ ὁποῖα ὠφελεῖται κανεὶς ἀπὸ τὴν γεωργίαν, ὅπως καὶ ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην τέχνην.

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ξενοφῶντος ἐξετιμᾶτο πολὺ καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὸ πρακτικόν του περιεχόμενον καὶ διὰ τὰ ὠφελιμώτατα διδάγματα του, τὰ ὁποῖα τόσον κατεγοήτευσαν τὸν Κικέρωνα, ὥστε δὲν ἔκρινεν ἄσκοπον νὰ μεταφράσῃ τοῦτο εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ δὲν ἔτυχε μικροτέρας τιμῆς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, εἰσαγόμενον μάλιστα πρὸς μελέτην εἰς διαφόρους σχολάς.

Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος καθόλου ἀνικατοπιρίζεται ἡ εὐσέβεια, ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλάνθρωπία τοῦ συγγραφέως, καταφαινομένη ἐν πολλοῖς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ περὶ τῶν δούλων μερίμνῃ, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξήλεγε καὶ χριστιανὸς συγγραφεύς.

Πολλὰ βεβαίως οἰκονομικὰ γνῶμαι τοῦ ἔργου δικαιολογοῦνται ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μεγάλοι πρόοδοι καὶ εἰς τὰ γεωργικὰ μέσα καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπιβάλλουν σήμερον νέους οἰκονομικοὺς κανόνας, τὸ ἔργον ὁμῶς τοῦτο θὰ ἀποδίδῃ πάντοτε τὴν πνοὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φρονίμου χρήσεως τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα παράγει ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου ἀδιαφόρως τοῦ τρόπου τῆς ἀσκήσεώς της.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Ἐντικειμένον τῆς οἰκονομίας.—Ὅρισμός τοῦ οἴκου.—
Αἷτια τῆς καταστροφῆς τῶν οἴκων.

Ἦκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιάδε διαλεγόμε- 1
νου.— Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἄρα γε ἡ οἰκονομία ἐπιστήμης τι-
νὸς ὄνομά ἐστιν, ὥσπερ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονικὴ;
Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Ἦ καὶ ὥσπερ τούτων τῶν τεχνῶν 2
ἔχομεν ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας δυναί-
μεθ' ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον αὐτῆς ἐστι; Δοκεῖ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος,
οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον.

Ἦ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἐπιτρέποι τις 3
αὐτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, εἰ βούλοίτο, εὖ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ; Ὅ
μὲν γὰρ τεκτονικὴν ἐπιστάμενος ὁμοίως ἂν καὶ ἄλλου δύναίτο ἐργάζεσθαι
ὅ τι περ καὶ ἑαυτῷ· καὶ ὁ οἰκονομικὸς γ' ἂν ὡσαύτως; Ἔμοιγε δοκεῖ,
ὦ Σώκρατες. Ἔστιν ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν τέχνην ταύτην ἐπι- 4
σταμένῳ, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν ἄλλου οἶκον οἰκο-
νομοῦντα, ὥσπερ καὶ οἰκοδομοῦντα, μισθοφορεῖν; Νῆ Δία καὶ πολὺν
γε μισθόν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροιτ' ἂν, εἰ δύναίτο οἶκον παραλα-
βῶν τελεῖν τε ὅσα δεῖ καὶ περιουσίαν ποιῶν αὔξειν τὸν οἶκον.

Οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; Ἄρα ὅπερ οἰκία, ἣ καὶ ὅσα τις 5
ἔξω τῆς οἰκίας κέκτηται, πάντα τοῦ οἴκου ταῦτά ἐστιν; Ἔμοι γοῦν,
ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κκτη-
μένῳ, πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. Οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς 6
κέκτηνται τινες; Νῆ Δία καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. Ἦ καὶ κτήματα αὐ-
τῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; Γελοῖον μεντᾶν εἶη, ἔφη ὁ Κριτόβου-
λος, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὔξων προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροι. Ὅτι 7
τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι, ὅπερ κτήσις. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτό-

βουλος, ὅτι γέ τις ἀγαθὸν κέκτηται· οὐ μὰ Δί' οὐκ, εἴ τι κακόν, τοῦτο κτήμα ἐγὼ καλῶ. Σὺ ἔοικας τὰ ἐκάστω ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· τὰ δέ γε βλάπτοντα ζημίαν ἔγωγε νομίζω μᾶλλον ἢ χρήματα.

- 8 Κἂν ἄρα γέ τις ἵππον πριάμενος μὴ ἐπίσταται αὐτῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ ἔστιν ὁ ἵππος; Οὐκ, εἴπερ τὰ χρήματά γ' ἔστιν ἀγαθόν. Οὐδ' ἄρα γε ἡ γῆ ἀνθρώπῳ ἐστὶ χρήματα, ὅστις οὕτως ἐργάζεται αὐτήν, ὥστε ζημιοῦσθαι ἐργαζόμενος; Οὐδὲ ἡ γῆ μέντοι χρήματά ἐστιν, εἴπερ ἀντὶ τοῦ τρέφειν
9 πεινῆν παρασκευάζει. Οὐκοῦν καὶ τὰ πρόβατα ὡσαύτως, εἴ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζημιοῖτο, οὐδὲ τὰ πρόβατα χρήματα τούτῳ εἴη ἄν; Οὐκοῦν ἔμοιγε δοκεῖ. Σὺ ἄρα, ὡς ἔοικε, τὰ μὲν ὠφελούντα χρήματα ἡγεῖ, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα. Οὕτως.
- 10 Ταῦτά ἄρα ὄντα τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἐκάστοις χρήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα· ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν χρήματά εἰσι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ
11 οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτούς. Τοῦτ' οὖν φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοι μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοι δὲ ἀλλὰ κεκτημένοι οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. Καὶ δι' ὁμολογημένων γε, ὦ Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπεὶπερ εἴρηται τὰ ὠφελούντα χρήματα εἶναι. Μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ οὐ χρήματά εἰ-
12 σιν οἱ αὐλοὶ· οὐδὲν γὰρ χρήσιμοι εἰσι· πωλούμενοι δὲ χρήματα. Πρὸς ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἦν ἐπίστηταί γε πωλεῖν. Εἰ δὲ πωλοῖη αὐτὸς πρὸς τοῦτον, ὅς μὴ ἐπίστηται χρῆσθαι, οὐδὲ πωλούμενοι εἰσι χρήματα κατὰ γε τὸν σὸν λόγον. Λέγειν ἔοικας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀργύριον ἐστὶ χρήματα, ἢν μὴ τις ἐπίστηται χρῆσθαι αὐτῷ.
- 13 Καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν, ἀπ' ὧν τις ὠφελεῖσθαι δύναται, χρήματα εἶναι. Εἰ γοῦν τις χρῶτο τῷ ἀργυρίῳ, ὥστε πριάμενος οἷον ἐταῖραν διὰ ταύτην κάκιον μὲν τὸ σῶμα ἔχει, κάκιον δὲ τὴν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφέλιμον εἴη; Οὐδαμῶς, εἰ μὴ πέρ γε καὶ τὸν ὑοσκάμιον καλούμενον χρήματα
14 εἶναι φήσομεν, ὅφ' οὐ οἱ φαγόντες αὐτὸν παραπλήγες γίνονται. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον, εἰ μὴ τις ἐπίσταται αὐτῷ χρῆσθαι, οὕτω πόρρω ἀπωθείσθω, ὦ Κριτόβουλε, ὥστε μηδὲ χρήματα εἶναι. Οἱ δὲ φίλοι, ἢν τις ἐπίστηται αὐτοῖς χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν αὐτούς εἶναι; Χρήματα νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ πολὺ γε μᾶλ-
15 λον ἢ τοὺς βοῦς, ἢν ὠφελιμώτεροί γε ὦσι τῶν βοῶν. Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἄρα κατὰ γε τὸν σὸν λόγον χρήματά εἰσι τῷ δυναμένῳ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν

ὠφελεῖσθαι. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ. *Οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν.* Ἰσχυρότατά γε. Καὶ γὰρ δὴ ὄρῳ, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ὅσοι μὲν δὴ οἴκοι ἰδιωτῶν ἠϋξημένοι εἰσὶν ἀπὸ πολέμου, ὅσοι δὲ τυράννων.

Ἄλλὰ γὰρ τὰ μὲν καλῶς ἔμοιγε δοκεῖ λέγεσθαι, ὦ Σώκρατες, 16 ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἐκεῖνο δ' ἡμῖν τί φαίνεται, ὅποταν ὁρῶμέν τινας ἐπιστήμας μὲν ἔχοντας καὶ ἀφορμάς, ἀφ' ὧν δύνανται ἐργαζόμενοι αὐξῆσαι τοὺς οἴκους, αἰσθανώμεθα δὲ αὐτοὺς ταῦτα μὴ θέλοντας ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο ὁρῶμεν ἀνωφελεῖς οὐσας αὐτοῖς τὰς ἐπιστήμας; Ἄλλο τι ἢ τούτοις αὐ οὔτε αἰ ἐπιστῆμαι χρήματά εἰσιν οὔτε τὰ κτήματα; Περὶ 17 δούλων μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιχειρεῖς, ὦ Κριτόβουλε, διαλέγεσθαι; Οὐ μὰ Δι', ἔφη, οὐκ ἔγωγε, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐπατριδῶν ἐνίων γε δοκούντων εἶναι, οὓς ἐγὼ ὁρῶ τοὺς μὲν καὶ πολεμικάς, τοὺς δὲ καὶ εἰρηνικάς ἐπιστήμας ἔχοντας, ταύτας δὲ οὐκ ἐθέλοντας ἐργάζεσθαι, ὡς μὲν ἐγὼ οἶμαι, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δεσπότας οὐκ ἔχουσιν.

Καὶ πῶς ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, δεσπότας οὐκ ἔχοιεν, εἰ εὐχόμενοι 18 εὐδαιμονεῖν καὶ ποιεῖν βουλόμενοι ἀφ' ὧν ἔχοιεν ἀγαθὰ, ἔπειτα κωλύονται ποιεῖν ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων; Καὶ τίνες δὴ οὗτοί εἰσιν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἀφανεῖς ὄντες ἄρχουσιν αὐτῶν; Ἄλλὰ μὰ Δι', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἀφανεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ πάνυ φανεροί. Καὶ ὅτι πονηρότατοί γέ εἰσιν οὐδέ σε λανθάνουσιν, εἴπερ πονηρίαν γε νομίζεις ἀργίαν τ' εἶναι καὶ μαλακίαν ψυχῆς καὶ ἀμέλειαν. Καὶ ἄλλαι δ' εἰσὶν 20 ἀπατηλαὶ τινες δέσποιναί προσποιούμεναι ἡδοναὶ εἶναι, κυβεῖαι τε καὶ ἀνωφελεῖς ἀνθρώπων ὁμιλίαι, αἱ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ αὐτοῖς τοῖς ἔξαπατηθεῖσι καταφανεῖς γίνονται, ὅτι λῦπαι ἄρα ἦσαν ἡδοναῖς περιπεπεμμέναι, αἱ διακωλύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὠφελίμων ἔργων κρατοῦσαι.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐργάζεσθαι μὲν οὐ κωλύονται 21 ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ἔχουσι καὶ μηχανᾶσθαι προσόδους· ὅμως δὲ καὶ τοὺς οἴκους κατατρίβουσι καὶ ἀμηχανίαις συνέχονται. Δούλοι γάρ εἰσι καὶ οὗτοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, 22 καὶ πάνυ γε χαλεπῶν δεσποτῶν, οἱ μὲν λιχνεῶν, οἱ δὲ λαγνεῶν, οἱ δὲ οἰνοφυγιῶν, οἱ δὲ φιλοτιμιῶν τινων μωρῶν καὶ δαπανηρῶν, ἃ οὕτω χαλεπῶς ἄρχει τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἂν ἐπικρατήσωσιν, ὥσθ' ἕως μὲν ἂν ὁρῶσιν ἡβῶντας αὐτοὺς καὶ δυναμένους ἐργάζεσθαι, ἀναγκάζουσι φέρειν ἃ ἂν αὐτοὶ ἐργάσωνται καὶ τελεῖν εἰς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἐπειδὴν δὲ αὐτοὺς ἀδυνάτους αἰσθωνται ὄντας ἐργάζεσθαι διὰ τὸ γῆρας, ἀπολείπουσι τούτους κακῶς γηράσκειν, ἄλλοις δ' αὐ πειρῶνται δούλοις χρῆσθαι.

- 23 Ἄλλὰ δεῖ, ὦ Κριτόβουλε, πρὸς ταῦτα οὐχ ἦττον διαμάχεσθαι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἢ πρὸς τοὺς σὺν ὄπλοις πειρωμένους καταδουλοῦσθαι. Πολέμιοι μὲν γοῦν ἤδη, ὅταν καλοὶ κάγαθοὶ ὄντες καταδουλώσωνται τινες, πολλοὺς δὴ βελτίους ἠνάγκασαν εἶναι σωφρονίσαντες, καὶ ῥᾶον βιοτεύειν τὸν λοιπὸν χρόνον ἐποίησαν· αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι αἰκίζόμεναι τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τοὺς οἴκους οὐ ποτε λήγουσιν, ἔστ' ἂν ἄρχωσιν αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Διασάφησις τῆς ἐννοίας τοῦ πλούτου.— Ὅρισμός τοῦ πλουσίου.
 Πρὸς παραγωγὴν πλούτου ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις τῆς οἰκονομίας.

- 1 Ὁ οὖν Κριτόβουλος ἐκ τούτων ὠδέ πως εἶπεν· Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀρκοῦντως πάνυ μοι δοκῶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ ἀκηκοέναι· αὐτὸς δὲ ἑμαυτὸν ἐξετάζων δοκῶ μοι εὐρίσκειν ἐπιεικῶς τῶν τοιούτων ἐγκρατῆ ὄντα, ὥστ', εἰ μοι συμβουλευεῖς ὅ τι ἂν ποιῶν αὐξοίμι τὸν οἶκον, οὐκ ἂν μοι δοκῶ ὑπὸ γε τούτων, ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς, κωλύεσθαι· ἀλλὰ θαρρῶν συμβούλευε ὅ τι ἔχεις ἀγαθόν· ἢ κατέγνωκας ἡμῶν, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς πλουτεῖν καὶ οὐδὲν δοκοῦμένοι προσδεῖσθαι χρημάτων; Οὐκ οὖν ἔγωγε, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ καὶ περὶ ἐμοῦ λέγεις, οὐδὲν μοι δοκῶ προσδεῖσθαι χρημάτων, ἀλλ' ἱκανῶς πλουτεῖν· σὺ μέντοι, ὦ Κριτόβουλε, πάνυ μοι δοκεῖς πένεσθαι, καὶ ναὶ μὰ Δι' ἔστιν ὅτε καὶ πάνυ οἰκτίρω σε ἐγώ.
- 3 Καὶ ὁ Κριτόβουλος γελάσας εἶπε· Καὶ πόσου ἂν πρὸς τῶν θεῶν, οἶε, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὐρεῖν τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα, πόσου δὲ τὰ ἐμά; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ ἐπιτύχοιμι, εὐρεῖν ἂν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ ῥαδίως πέντε μνᾶς· τὰ μέντοι σὰ ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πλέον ἂν εὐροὶ ἢ ἑκατοπλασίονα τούτου. Κᾶτα οὕτως ἐγνωκῶς σὺ μὲν οὐχ ἠγεῖ προσδεῖσθαι χρημάτων, ἐμὲ δὲ οἰκτίρεις ἐπὶ τῇ πενίᾳ; Τὰ μὲν γὰρ ἐμά, ἔφη, ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα, εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα, ὃ σὺ περιβέβλησαι καὶ τὴν σὴν δόξαν, οὐδ' εἰ τρεῖς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγένειτό σοι, οὐδ' ὧς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι σοι.
- 5 Πῶς δὴ τοῦτ'; ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Ἀπεφήνατο ὁ Σωκράτης· Ὅτι πρῶτον μὲν ὀρθῶ σοι ἀνάγκην οὖσαν θύειν πολλά τε καὶ μεγάλα, ἢ οὔτε θεοῦς οὔτε ἀνθρώπους οἶμαι σε ἂν ἀνασχέσθαι· ἔπειτα ξένους

προσῆκει σοι πολλοὺς δέχεσθαι, καὶ τούτους μεγαλοπρεπῶς ἔπειτα δὲ πολίτας δειπνίζειν καὶ εὖ ποιεῖν ἢ ἔρημον συμμάχων εἶναι. Ἔτι δὲ 6 καὶ τὴν πόλιν αἰσθάνομαι τὰ μὲν ἤδη σοι προστάττουσαν μεγάλα τελεῖν, ἵπποτροφίας τε καὶ χορηγίας καὶ γυμνασιαρχίας καὶ προστατείας, ἣν δὲ δὴ πόλεμος γένηται, οἶδ' ὅτι καὶ τριηραρχίας μισθοὺς καὶ εἰσφορὰς τσαυτάς σοι προστάξουσιν, ὅσας σὺ οὐ ῥαδίως ὑποίσεις. Ὅπου δ' ἂν ἐνδεῶς δόξης τι τούτων ποιεῖν, οἶδ' ὅτι σε τιμωρήσονται Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἤττον ἢ εἰ τὰ αὐτῶν λάβοιεν κλέπτοντα.

Πρὸς δὲ τούτοις ὁρῶ σε οἰόμενον πλουτεῖν, καὶ ἀμελῶς μὲν 7 ἔχοντα πρὸς τὸ μηχανᾶσθαι χρήματα, παιδικοῖς δὲ πράγμασι προσέχοντα τὸν νοῦν, ὥσπερ ἔξόν σοι ὧν ἕνεκα οἰκτιρῶ σε μὴ τι ἀνίκεστον κακὸν πάθης καὶ εἰς πολλὴν ἀπορίαν καταστῆς. Καὶ ἐμοὶ μὲν, 8 εἴ τι καὶ προσδεθείην, οἶδ' ὅτι καὶ σὺ γινώσκεις ὡς εἰσὶν οἱ καὶ ἐπαρκέσειαν ἄν, ὥστε πάνυ μικρὰ πορίσαντες κατακλύσειαν ἂν ἀφθονία τὴν ἐμὴν δίαιταν· οἱ δὲ σοὶ φίλοι πολὺ ἀρκοῦντα σοῦ μᾶλλον ἔχοντες τῇ ἑαυτῶν κατασκευῇ ἢ σὺ τῇ σῆ ὅμως ὡς παρὰ σοῦ ὠφελήσομενοι ἀποβλέπουσι.

Καὶ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Ἐγὼ τούτοις, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔχω 9 ἀντιλέγειν· ἀλλ' ὥρα σοι προστατεύειν ἐμοῦ, ὅπως μὴ τῷ ὄντι οἰκτρὸς γένωμαι. Ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης εἶπε· Καὶ οὐ θαυμαστὸν δοκεῖς, ὦ Κριτόβουλε, τοῦτο σαυτῷ ποιεῖν ὅτι ὀλίγον μὲν πρόσθεν, ὅτε ἐγὼ ἔφην πλουτεῖν, ἐγέλασας ἐπ' ἐμοὶ ὡς οὐδὲ εἰδῶτι ὅ τι εἴη πλοῦτος, καὶ πρότερον οὐκ ἐπαύσω πρὶν ἐξηλεγξάς με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίησας μὴδὲ ἑκατοστὸν μέρος τῶν σῶν κεκτήσθαι, νῦν δὲ κελύεις προστατεύειν μέ σου καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ἂν μὴ παντάπασιν ἀληθῶς πένης γένοιο; Ὅρῳ γάρ σε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν τι πλουτηρὸν ἔργον ἐπιστάμενον περιουσίαν ποιεῖν. *Τὸν οὖν ἀπ' ὀλίγων περιποιῶντα ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἂν πάνυ ῥαδίως πολλὴν περιουσίαν ποιῆσαι.*

Οὐκ οὖν μέμνησαι ἀρτίως ἐν τῷ λόγῳ, ὅτε οὐδ' ἀναγκάζειν μοι 11 ἔξουσίαν ἐποίησας, λέγων ὅτι τῷ μὴ ἐπισταμένῳ ἵπποις χρῆσθαι οὐκ εἴη χρήματα οἱ ἵπποι, οὐδὲ ἡ γῆ οὐδὲ τὰ πρόβατα οὐδὲ ἀργύριον οὐδὲ ἄλλο οὐδὲ ἐν ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι; Εἰσὶ μὲν οὖν αἱ πρόσοδοι ἀπὸ τῶν τοιούτων· ἐμὲ δὲ πῶς τινι τούτων οἶει ἂν ἐπιστηθῆναι χρῆσθαι, ᾧ τὴν ἀρχὴν οὐδὲν πάποτ' ἐγένετο τούτων; Ἀλλ' ἐδόκει ἡμῖν, 12 καὶ εἰ μὴ χρήματά τις τύχοι ἔχων, ὅμως εἶναι τις ἐπιστήμη οἰκονομίας· τί οὖν κωλύει καὶ σὲ ἐπίστασθαι; Ὅπερ νῆ Δία καὶ αὐλεῖν ἂν κωλύσειεν ἀνθρώπον ἐπίστασθαι, εἰ μήτε αὐτὸς πάποτε κτήσασθαι αὐλοῦς μήτε ἄλλος αὐτῷ παράσχοι ἐν τοῖς αὐτοῦ μανθάνειν· οὕτω δὴ

- 13 καὶ ἐμοὶ ἔχει περὶ τῆς οἰκονομίας. Οὔτε γάρ αὐτὸς ὄργανα χρήματα ἐκεκτῆμην, ὥστε μανθάνειν, οὔτε ἄλλος πώποτε μοι παρέσχεν τὰ ἐαυτοῦ διοικεῖν, ἀλλ' ἢ σὺ νυνὶ ἐθέλεις παρέχειν. Οἱ δὲ δήπου τὸ πρῶτον μανθάνοντες καθαρίζουν καὶ τὰς λύρας λυμαίνονται· καὶ ἐγὼ δὴ εἰ ἐπιχειρήσαιμι ἐν τῷ σῶ οἴκῳ μανθάνειν οἰκονομεῖν, ἴσως ἂν καταλυμηναιμὴν ἄν σου τὸν οἶκον.
- 14 Πρὸς ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε· Προθύμως γε, ὦ Σώκρατες, ἀποφύγειν μοι πειρᾶ μηδὲν με συνωφελῆσαι εἰς τὸ ῥᾶον ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πράγματα. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἔγωγε,
- 15 ἀλλ' ὅσα ἔχω καὶ πάνυ προθύμως ἐξηγήσομαί σοι. Οἶμαι δ' ἂν καὶ εἰ ἐπὶ πῦρ ἐλθόντος σου καὶ μὴ ὄντος παρ' ἐμοί, εἰ ἄλλοσε ἠγησάμην, ὁπόθεν σοι εἴη λαβεῖν, οὐκ ἂν ἐμέμφου μοι. Καὶ εἰ ὕδωρ παρ' ἐμοῦ αἰτοῦντί σοι αὐτὸς μὴ ἔχων ἄλλοσε καὶ ἐπὶ τοῦτο ἤγαγον, οἶδ' ὅτι οὐδ' ἂν τοῦτο μοι ἐμέμφου. Καὶ εἰ βουλομένου μουσικὴν μαθεῖν σου παρ' ἐμοῦ, δείξαμί σοι πολὺ δεινότερους ἐμοῦ περὶ μουσικὴν καὶ σοι χάριν ἂν εἰδότας, εἰ ἐθέλεις παρ' αὐτῶν μανθάνειν, τί ἂν ἔτι μοι ταῦτα ποιοῦντι μέμφοιο; Οὐδὲν ἂν δικαίως γε, ὦ Σώκρατες.
- 16 Ἐγὼ τοίνυν σοι δείξω, ὦ Κριτόβουλε, ὅσα νῦν λιπαρεῖς παρ' ἐμοῦ μανθάνειν πολὺ ἄλλους ἐμοῦ δεινότερους περὶ ταῦτα. Ὁμολογῶ δὲ μεμεληκέναι μοι οἷτινες ἕκαστα ἐπιστημονέστατοί εἰσι τῶν ἐν τῷ πόλει.
- 17 Καταμαθῶν γάρ ποτε ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων τοὺς μὲν πάνυ ἀπόρους ὄντας, τοὺς δὲ πάνυ πλουσίους, ἀπεθαύμασα, καὶ ἔδοξέ μοι ἄξιον εἶναι ἐπισκέψεως ὅ τι εἴη τοῦτο. Καὶ ἠῦρον ἐπισκοπῶν πάνυ οἰκείως ταῦτα
- 18 γιγνόμενα. Τοὺς μὲν γάρ εἰκῆ ταῦτα πράττοντας ζημιουμένους εἶδον, τοὺς δὲ γνώμη συντεταμένη ἐπιμελουμένους καὶ θάττον καὶ ῥᾶον καὶ κερδαλεώτερον κατέγγων πράττοντας. Παρ' ὧν ἂν καὶ σὲ οἶμαι, εἰ βούλοιο, μαθόντα, εἴ σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντιοῖτο, πάνυ ἂν δεινὸν ζημιωτήν γεγενῆσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

Παραλληλισμὸς τῶν πράξεων τῶν καλῶς καὶ τῶν κακῶς διοικούντων τὰ ὑπάρχοντά των.

- 1 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε· Νῦν τοι, ἔφη, ἐγὼ σε οὐκέτι ἀφήσω, ὦ Σώκρατες, πρὶν ἂν μοι ἂ ὑπέσκησαι ἐναντίον τῶν φίλων τουτωνὶ ἀποδείξης. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἦν σοι ἐπιδεικνύω πρῶτον μὲν οἰκίας τοὺς μὲν ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου ἀχρήστους οἰκοδομοῦντας, τοὺς δὲ ἀπὸ πολὺ ἐλάττονος πάντα ἐχούσας ὅσα

δεῖ, ἢ δόξω ἔν τί σοι τοῦτο τῶν οἰκονομικῶν ἔργων ἐπιδεικνύναι; Καί πάνυ γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος.

Τί δ' ἦν τὸ τούτου ἀκόλουθον μετὰ τοῦτό σοι ἐπιδεικνύω, τοὺς 2
 μὲν πάνυ πολλὰ καὶ παντοῖα κεκτημένους ἔπιπλα, καὶ τούτοις, ὅταν δέωνται, μὴ ἔχοντας χρῆσθαι μηδὲ εἰδότας εἰ σφᾶ ἔστιν αὐτοῖς καὶ διὰ ταῦτα πολλὰ μὲν αὐτοὺς ἀνιωμένους, πολλὰ δὲ ἀνιῶντας τοὺς οἰκέτας· τοὺς δὲ οὐδὲν πλέον, ἀλλὰ καὶ μείονα τούτων κεκτημένους ἔχοντας εὐ-
 θὺς ἔτοιμα, ὧν ἂν δέωνται, χρῆσθαι. "Ἄλλο τι οὖν τούτων ἐστίν, ὃ Σώ- 3
 κρατες, αἴτιον ἢ ὅτι τοῖς μὲν ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον κατοβέβληται, τοῖς δὲ ἐν χώρᾳ ἕκαστα τεταγμένα κεῖται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης· καὶ οὐδ' ἐν χώρᾳ γ' ἐν ἧ ἔτυχεν, ἀλλ' ἔνθα προσήκει, ἕκαστα διατέτακται. Λέγειν τί μοι δοκεῖς, ἔφη, καὶ τοῦτο, ὁ Κριτόβουλος, τῶν οἰκονομικῶν.

Τί οὖν, ἦν σοι, ἔφη, καὶ οἰκέτας αὐ ἐπιδεικνύω, ἔνθα μὲν πάντας 4
 ὧς εἰπεῖν δεδεμένους καὶ τούτους θαμινὰ ἀποδιδράσκοντας, ἔνθα δὲ λελυμένους καὶ ἐθέλοντάς τε ἐργάζεσθαι καὶ παραμένειν, οὐ καὶ τοῦτό σοι δόξω ἀξιοθέατον τῆς οἰκονομίας ἔργον ἐπιδεικνύναι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ σφόδρα γε. "Ἦν δὲ καὶ παραπλησίους γεωργίας 5
 γεωργοῦντας, τοὺς μὲν ἀπολωλέναι φάσκοντας ὑπὸ γεωργίας καὶ ἀπο-
 ροῦντας, τοὺς δὲ ἀφθόνως καὶ καλῶς πάντα ἔχοντας ὅσων δέονται ἀπὸ τῆς γεωργίας; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἴσως γὰρ ἀναλίσκουσιν οὐκ εἰς ἃ δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἃ βλάβην φέρει αὐτῷ καὶ τῷ οἴκῳ.

Εἰσὶ μὲν τινες ἴσως, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τοιοῦτοι· ἀλλ' ἐγὼ οὐ 6
 τούτους λέγω, ἀλλ' οἳ οὐδ' εἰς τἀναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν, γεωργεῖν φάσκοντες. Καὶ τί ἂν εἴη τούτου αἴτιον, ὃ Σώκρατες; "Εγὼ σὲ ἄξω καὶ ἐπὶ τούτους, ἔφη ὁ Σωκράτης· σὺ δὲ θεώμενος δῆπου καταμαθή- 7
 σει. Νὴ Δί', ἔφη, ἦν δύνωμαί γε. Οὐκοῦν χορὴ θεώμενον σαυτοῦ ἀπο-
 πειρᾶσθαι εἰ γνώσει. Νῦν δ' ἐγὼ σοι σύνοιδα ἐπὶ μὲν κωμωδῶν θέαν καὶ πάνυ πρῶι ἀνιστάμενον καὶ πάνυ μακρὰν ὁδὸν βαδίζοντα καὶ ἐμὲ ἀναπέιθοντα προθύμως συνθεᾶσθαι· ἐπὶ δὲ τοιοῦτον οὐδὲν με πώποτε ἔργον παρεκάλεσας. Οὐκοῦν γελοῖός σοι φαίνομαι εἶναι, ὃ Σώκρατες; Σαυτῷ δὲ πολὺ νῆ Δί', ἔφη, γελοιότερος. "Ἦν δὲ καὶ ἀφ' ἱππικῆς σοι ἐπι- 8
 δεικνύω τοὺς μὲν εἰς ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐληλυθότας, τοὺς δὲ διὰ τὴν ἱππικὴν καὶ πάνυ εὐπόρους ὄντας, καὶ ἅμα ἀγαλλομένους ἐπὶ τῷ κέρδει; Οὐκοῦν τούτους μὲν καὶ ἐγὼ ὁρῶ καὶ οἶδα ἑκατέρους, καὶ οὐ-
 δέν τι μᾶλλον τῶν κερδαιόντων γίγνομαι.

Θεᾶ γὰρ αὐτούς, ἢ τερ τοὺς τραγῳδοὺς τε καὶ κωμωδοὺς, οὐχ ὅπως 9
 ποιητής, οὔμαι, γέννη, ἀλλ' ὅπως ἦσθῆς ἰδὼν τι ἠ ἀκούσας· καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτως ὁρθῶς ἔχει, οὐ γὰρ ποιητῆς βούλει γενέσθαι, ἱππικῆ δ' ἀναγ-

- καζόμενος χρῆσθαι οὐ μωρὸς οἶε εἶναι, εἰ μὴ σκοπεῖς ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔσει τούτου τοῦ ἔργου, ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν ἵππων ἀγαθῶν εἰς τε
- 10 τὴν χρῆσιν καὶ κερδαλέων εἰς πώλησιν ὄντων; Πωλοδαμνεῖν με κελύεις, ὦ Σώκρατες; Οὐ μὰ Δί' οὐδέν τι μᾶλλον ἢ καὶ γεωργοὺς ἐκ παιδίων ὠνούμενον κατασκευάζειν, ἀλλ' εἶναί τινές μοι δοκοῦσιν ἡλικία καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων, αἱ εὐθύς τε χρήσιμοί εἰσι καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόασιν. Ἐγὼ δ' ἐπιδείξει καὶ γυναίξι ταῖς γαμεταῖς τοὺς μὲν οὕτω χρωμένους, ὥστε συνεργοὺς ἔχειν αὐτὰς εἰς τὸ συναύξειν τοὺς οἴκους,
- 11 τοὺς δὲ ἢ ὡς πλεῖστα λυμαίνονται. Καὶ τούτου πότερον χρῆ, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα αἰτιᾶσθαι ἢ τὴν γυναῖκα; Πρόβατον μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦν κακῶς ἔχη, τὸν νομέα αἰτιώμεθα, καὶ ἵππος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦν κακουργῆ, τὸν ἱπέα κακίζομεν· τῆς δὲ γυναίκος, εἰ μὲν διδασκομένη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τὰγαθὰ κακοποιεῖ, ἴσως δικαίως ἂν ἢ γυνὴ τὴν αἰτίαν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ διδάσκων τὰ καλὰ καγαθὰ ἀνεπιστή-
- 12 μονι τούτων χρῶτο, ἄρ' οὐ δικαίως ἂν ὁ ἀνὴρ τὴν αἰτίαν ἔχοι; Πάντως δεῖ, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, φίλοι γάρ ἐσμεν οἱ παρόντες, ἀπαληθεῦσαι πρὸς ἡμᾶς. Ἔστιν ὅτω ἄλλω τῶν σπουδαίων πλείω ἐπιτρέπεις ἢ τῇ γυναίκι; Οὐδενί, ἔφη. Ἔστι δὲ ὅτω ἐλάττονα διαλέγει ἢ τῇ γυναίκι; Εἰ δὲ μή, οὐ πολλοῖς γε, ἔφη.
- 13 Ἐγῆμας δὲ αὐτὴν παῖδα νέαν μάλιστα καὶ ὡς ἐδύνατο ἐλάχιστα ἔωρακύνει καὶ ἀκηκουῖαν; Μάλιστα. Οὐκοῦν πολὺ θαναμαστότερον εἶ
- 14 τι ὧν δεῖ λέγειν ἢ πρᾶττειν ἐπίσταιτο ἢ εἰ ἐξαμαρτάνοι. Οἷς δὲ σὺ λέγεις ἀγαθὰς εἶναι γυναῖκας, ὦ Σώκρατες, ἢ αὐτοὶ ταύτας ἐπαίδευσαν; Οὐδὲν οἶον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι. Συστήσω δέ σοι ἐγὼ καὶ Ἀσπασίαν, ἢ
- 15 ἐπιστημονέστερον ἐμοῦ σοι ταῦτα πάντα ἐπιδείξει. *Νομίζω δὲ γυναῖκα κοινωνὸν ἀγαθὴν οἴκου οὔσαν πάνυ ἀνίρροπον εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.* Ἐρχεται μὲν γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν διὰ τῶν ἀνδρὸς πράξεων τὰ κτήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δαπανᾶται δὲ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ταμειυμάτων τὰ πλεῖστα· καὶ εὖ μὲν τούτων γιγνομένων αὖξονται
- 16 οἱ οἴκοι, κακῶς δὲ τούτων πραττομένων οἱ οἴκοι μειοῦνται. Οἶμαι δέ σοι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τοὺς ἀξίως λόγου ἐκάστην ἐργαζομένους ἔχειν ἂν ἐπιδείξαι σοι, εἴ τι προσδεῖσθαι νομίζεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Πλεονεκτήματα τῆς γεωργικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας τέχνας καὶ σύνδεσμος αὐτῆς πρὸς τὴν πολεμικὴν.—Οἱ θεσμοὶ τῶν Περσῶν.—Τὸ παράδειγμα τοῦ Κύρου καὶ ἡ συνέντευξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ Λυσάνδρου.

Ἄλλὰ πάσας μὲν τί σε δεῖ ἐπιδεικνύναι, ὦ Σώκρατες; ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὔτε γὰρ κτήσασθαι πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργάτας ἴδιον οἴους δεῖ, οὔτε ἔμπειρον γενέσθαι αὐτῶν οἷόν τε, ἀλλ' αἱ δοκοῦσι κάλλιστα τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐμοὶ πρόποι ἂν μάλιστα ἐπιμελομένῳ, ταύτας μοι καὶ αὐτὰς ἐπιδείκνυε καὶ τοὺς πράττοντας αὐτάς, καὶ αὐτὸς δὲ ὅτι δύνασαι συνωφέλει εἰς ταῦτα διδάσκων.

Ἄλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὦ Κριτόβουλε. Καὶ γὰρ αἱ γε βαναυσικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπίρρητοὶ εἰσι, καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων. Καταλυμαίνονται γὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐπιμελομένων, ἀναγκάζουσαι καθῆσθαι καὶ σκιατραφεῖσθαι, ἔναι δὲ καὶ πῦρ ἡμερεύειν. Τῶν δὲ σωμάτων θηλυνομένων καὶ αἱ ψυχαὶ πολὺ ἀρρωστότεραι γίνονται. Καὶ ἀσχολίας δὲ μάλιστα ἔχουσι καὶ φίλων καὶ πόλεως συνεπιμελεῖσθαι αἱ βιναυσικαὶ καλούμεναι· ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι κακοὶ καὶ φίλοις χρῆσθαι καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξητῆρες εἶναι. Καὶ ἐν ἐνίαις μὲν τῶν πόλεων, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς εὐπολέμοις δοκούσαις εἶναι, οὐδ' ἔξεστι τῶν πολιτῶν οὐδενὶ βαναυσικὰς τέχνας ἐργάζεσθαι. Ἡμῖν δὲ δὴ ποίαις συμβουλευεῖς, ὦ Σώκρατες, χρῆσθαι; Ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ αἰσχυνθῶμεν τῶν Περσῶν βασιλέα μιμήσασθαι; Ἐκεῖνον γὰρ φασιν ἐν τοῖς καλλίστοις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἡγούμενον εἶναι ἐπιμελήμασι γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην τούτων ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι.

Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἀκούσας ταῦτα εἶπε· Καὶ τοῦτο, ἔφη, πιστεύεις, ὦ Σώκρατες, βασιλέα τῶν Περσῶν γεωργίας τι συνεπιμελεῖσθαι; Ὄδ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπισκοποῦντες, ὦ Κριτόβουλε, ἴσως ἂν καταμάθοιμεν εἴ τι συνεπιμελεῖται. Τῶν μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι, ὅτι ἐξ ὀπόσων περ ἔθνῶν δασμοὺς λαμβάνει τέταχε τῷ ἄρχοντι ἐκάστῳ εἰς ὀπόσους δεῖ διδόναι τροφὴν ἱλπέας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ γεροφόρους, οἵτινες τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων ἱκανοὶ ἔσονται κρατεῖν καί, ἦν πολέμοι ἐπίωσιν, ἀρήξουσι τῇ χώρῃ, χωρὶς δὲ τούτων φύλακας ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφει· καὶ τὴν μὲν τροφὴν τοῖς φρουροῖς δίδωσιν ὁ ἄρχων ὃ τοῦτο προστέτακται, βασιλεὺς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθο-

φόρων καὶ τῶν ἄλλων οἷς ὀπλίσθαι προστέτακται, καὶ πάντας ἅμα συνάγων πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπόλεσιν, ἔνθα δὴ ὁ σύλλογος καλεῖται· καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν ἑαυτοῦ οἴκησιν αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν.

- 7 Καὶ οἳ μὲν ἂν φαίνωνται τῶν φρουράρχων καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ τῶν σατραπῶν τὸν ἀριθμὸν τὸν τεταγμένον ἔκπλεων ἔχοντες, καὶ τούτους δοκίμοις τε ἵπποις τε καὶ ὄπλοις κατεσκευασμένους παρέχουσι, τούτους μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ ταῖς τιμαῖς αὖξει καὶ δώροις μεγάλοις καταπλουτίζει, οὓς δ' ἂν εὖρη τῶν ἀρχόντων ἢ καταμελοῦντας τῶν φρουρῶν ἢ κατακερδαίνοντας, τούτους χαλεπῶς κολάζει καὶ παύων τῆς ἀρχῆς ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστησι. Τῶν μὲν δὴ πολεμικῶν ἔργων ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἡμῖν ἀναμφιλόγως ἐπιμελεῖσθαι.
- 8 Ἔτι δὲ ὁπόσῃ μὲν τῆς χώρας διελαύνων ἐφορᾷ αὐτὸς, αὐτὸς καὶ δοκιμάζει, ὁπόσῃ δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ, πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται. Καὶ οὓς μὲν ἂν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην τε τὴν χώραν παρεχομένους καὶ ἐνεργὸν οὔσαν τὴν γῆν καὶ πλήρη δένδρων τε ὧν ἕκαστη φέρει καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν τε ἄλλην προστίθησι καὶ δώροις κοσμεῖ καὶ ἔδραις ἐντίμοις γεραίρει, οἷς δ' ἂν ὄρᾳ ἀργὸν τε τὴν χώραν οὔσαν καὶ ὀλιγάνθρωπον ἢ διὰ χαλεπότητα ἢ δι' ὕβριν ἢ δι' ἀμέλειαν, τούτους δὲ κολάζων καὶ παύων τῆς ἀρχῆς ἄρχοντας ἄλλους καθίστησι. Ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἦττον ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἡ γῆ ἐνεργὸς ἔσται ὑπὸ τῶν κατοικούντων ἢ ὅπως εὖ φυλάσσεται ὑπὸ τῶν φρουρούντων; Καὶ εἰσὶ δ' αὐτῶ οἱ ἄρχοντες διατεταγμένοι ἐφ' ἑκάτερον οὐχ οἱ αὐτοί, ἀλλ' οἱ μὲν ἄρχουσι τῶν κατοικούντων τε καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν, οἱ δ' ἄρχουσι τῶν ὀπλισμένων τε καὶ φρουρῶν.
- 10 Κἂν μὲν ὁ φρουράρχος μὴ ἱκανῶς τῇ χώρᾳ ἀρήγη, ὁ τῶν ἐνοικούντων ἄρχων καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελούμενος κατηγορεῖ τοῦ φρουράρχου, ὅτι οὐ δύνανται ἐργάζεσθαι διὰ τὴν ἀφυλαξίαν, ἣν δὲ παρέχοντος τοῦ φρουράρχου εἰρήνην τοῖς ἔργοις ὁ ἄρχων ὀλιγάνθρωπόν τε παρέχηται καὶ ἀργὸν τὴν χώραν, τούτου αὖ κατηγορεῖ ὁ φρουράρχος. Καὶ γὰρ σχεδόν τι οἱ κακῶς τὴν χώραν ἐργαζόμενοι οὔτε τοὺς φρουροὺς τρέφουσιν οὔτε τοὺς δασμοὺς δύνανται ἀποδιδόναι. Ὅπου δ' ἂν σατράπης καθιστῆται, οὗτος ἀμφοτέρων τούτων ἐπιμελεῖται.
- 12 Ἐκ τούτων ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖ βασιλεὺς, ὧ Σώκρατες, οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ ἦττον τῶν γεωργικῶν ἔργων
13 ἐπιμελεῖσθαι ἢ τῶν πολεμικῶν. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν ὁπόσαις τε χώραις ἐνοικεῖ καὶ εἰς ὁπόσας ἐπιστρέφεται, ἐπιμελεῖται

τούτων, ὅπως κῆποί τε ἔσονται, οἱ παράδεισοι καλούμενοι, πάντων καλῶν τε κάγαθῶν μεστοί, ὅσα ἡ γῆ φύειν ἐθέλει, καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς τὰ πλεῖστα διατρίβει, ὅταν μὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐξείργῃ. Νῆ Δί', ἔφη 14 ὁ Κριτόβουλος, ἀνάγκη τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἔνθα γε διατρίβει αὐτός, καὶ ὅπως ὡς κάλλιστα κατεσκευασμένοι ἔσονται οἱ παράδεισοι ἐπιμελεῖσθαι δένδρεσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καλοῖς, ὅσα ἡ γῆ φύει. Φασὶ 15 δέ τινες, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, καὶ ὅταν δῶρα διδῶ ὁ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν εἰσκαλεῖν τοὺς πολέμῳ ἀγαθοὺς γεγονότας, ὅτι οὐδὲν ὄφελος πολλὰ ἀροῦν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἀρήξοντες· δεύτερον δὲ τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας ἄριστα καὶ ἐνεργοὺς ποιοῦντας, λέγοντα ὅτι οὐδ' ἂν οἱ ἄλκιμοι δύναιντο ζῆν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἐργαζόμενοι.

Λέγεται δὲ καὶ Κῦρος ποτε, ὅσπερ εὐδοκιμώτατος δὴ βασιλεὺς γε- 16 γένηται, εἰπεῖν τοῖς ἐπὶ τὰ δῶρα κεκλημένοις ὅτι αὐτὸς ἂν δικαίως τὰ ἀμφοτέρων δῶρα λαμβάνοι· κατασκευάζειν τε γὰρ ἄριστος εἶναι ἔφη χώραν καὶ ἀρήγειν τοῖς κατεσκευασμένοις. Κῦρος μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ 17 Κριτόβουλος, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐπηγάλλετο οὐδὲν ἦττον, εἰ ταῦτα ἔλεγεν, ἐπὶ τῷ χώρας ἐνεργοὺς ποιεῖν καὶ κατασκευάζειν ἢ ἐπὶ τῷ πολεμικὸς εἶναι. Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, Κῦρός γε, εἰ ἐβίωσεν, ἄρι- 18 στος ἂν δοκεῖ ἄρχων γενέσθαι, καὶ τούτου τεκμήρια ἄλλα τε πολλὰ παρέσχηται καὶ ὁπότε περὶ βασιλείας τῷ ἀδελφῷ ἐπορεύετο μαχοῦμενος· παρὰ μὲν Κύρου οὐδεὶς λέγεται αὐτομολῆσαι πρὸς βασιλέα, παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως πολλαὶ μυριάδες πρὸς Κῦρον. Ἐγὼ δὲ **καὶ τοῦτο ἡγοῦμαι** 19 **μέγα τεκμήριον ἄρχοντος ἀρετῆς εἶναι, ᾧ ἂν ἐκόντιες πείθωνται καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς παραμένειν ἐθέλωσιν.** Ἐκείνῳ δὲ καὶ οἱ φίλοι ζῶντί τε συνεμάχοντο καὶ ἀποθανόντι συναπέθανον πάντες περὶ τὸν νεκρὸν μαχομένοι πλὴν Ἀριαίου· Ἀριαῖος δ' ἔτυχε ἐπὶ τῷ εὐδυνύμῳ κέρατι τεταγμένος.

Οὗτος τοίνυν ὁ Κῦρος λέγεται Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐτῷ 20 τὰ παρὰ τῶν συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε φιλοφρονεῖσθαι, ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος ξένῳ ποτέ τι ἐν Μεγάροις διηγούμενος, καὶ τὸν ἐν Σιάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνύναι αὐτὸν ἔφη. Ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν 21 ὁ Λύσανδρος ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἶη, δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὄρθοι δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐγώνια δὲ πάντα καλῶς εἶη, ὅσμαι δὲ πολλαὶ καὶ ἡδεῖαι συμπαραμαρτοῖεν αὐτοῖς περπατοῦσι, καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν· «Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ὦ Κῦρε, πάντα μὲν θαυμάζω ἐπὶ τῷ κάλλει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τοῦ καταμετρήσαντός σοι καὶ διατά- 22 ξαντός ἕκαστα τούτων».

Ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κῦρον ἠσθῆναί τε καὶ εἰπεῖν· Ταῦτα 22

τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ πάντα καὶ διεμέτρησα καὶ διέταξα, ἔστι δ' αὐ-
 23 τῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. Καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀποβλέ-
 ψας εἰς αὐτὸν καὶ ἰδὼν τῶν τε ἱματίων τὸ κάλλος ὃν εἶχε καὶ τῆς
 ὁσμῆς αἰσθόμενος καὶ τῶν στρεπτῶν καὶ τῶν ψελίων τὸ κάλλος καὶ τοῦ
 24 ἄλλου κόσμου οὗ εἶχεν, εἰπεῖν· Τί λέγεις, φάναι, ὦ Κῦρε; Ἡ γὰρ σὺ ταῖς
 σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας; Καὶ τὸν Κῦρον ἀποκρίνασθαι· Θαυ-
 μάζεις τοῦτο, ἔφη, ὦ Λύσανδρε; Ὅμνυμί σοι τὸν Μίθρην, ὅτανπερ
 ὑγιαίνω, μηπώποτε δειπνῆσαι, πρὶν ἰδρῶσαι ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν
 γεωργικῶν ἔργων μελετῶν, ἢ αἰεὶ ἔν γέ τι φιλοτιμούμενος. Καὶ αὐτός
 μέντοι ἔφη ὁ Λύσανδρος ἀκούσας ταῦτα δεξιῶσασθαί τε αὐτὸν καὶ εἰ-
 πεῖν· Δικαίως μοι δοκεῖς, ὦ Κῦρε, εὐδαιμών εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀνὴρ
 εὐδαιμονεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Ἐγκώμιον τῆς γεωργίας.—Ἐπίκλησις τοῦ θεοῦ ἐν παντὶ
 ἔργῳ καὶ ἐν γεωργίᾳ.

- 1 Ταῦτα δέ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι
 τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πάνυ μακάριοι δύνανται ἀπέχεσθαι. Ἔοικε γὰρ ἡ
 ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα τε ἡδυπάθειά τις καὶ οἴκου αὔξησις καὶ
 σωμάτων ἄσκησις εἰς τὸ δύνασθαι ὅσα ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ προσήκει.
- 2 Πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἐργα-
 ζομένοις, καὶ ἀφ' ὧν τοίνυν ἡδυπαθοῦσι, προσεπιφέρει· ἔπειτα δὲ ὅσοις
 κοσμοῦσι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ταῦτα
 3 μετὰ ἡδίστων ὁσμῶν καὶ θεαμάτων παρέχει· ἔπειτα δὲ ὅσα πολλὰ τὰ
 μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει· καὶ γὰρ ἡ προβατευτικὴ τέχνη συνῆπται τῇ γεωρ-
 γίᾳ, ὥστε ἔχειν καὶ θεοῖς ἐξυρέσκεσθαι θύοντας καὶ αὐτοὺς χρῆσθαι.
- 4 Παρέχουσα δ' ἀφθονώτατα τὰ γαθὰ οὐκ ἔξ ταῦτα μετὰ μαλακίας
 λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάλπη θέρους ἐθίζει καρτερεῖν.
 Καὶ τοὺς μὲν αὐτουργοὺς διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα ἰσχὺν αὐτοῖς
 προστίθησι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει πρῶτὸν τε ἐγεί-
 ρουσα καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα· καὶ γὰρ ἐν τῷ χώρῳ καὶ
 5 καὶ ἐν τῷ ἄστει αἰεὶ ἐν ὄρᾳ αἰ ἐπικαιριώταται πράξεις εἰσίν. Ἐπειτα ἦν
 τε σὺν ἵππῳ ἀρήγειν τις τῇ πόλει βούληται, τὸν ἵππον ἰκανωτάτη ἢ
 γεωργία συντρέφειν, ἦν τε πεζῇ, σφοδρὸν τὸ σῶμα παρέχει· θήραις τε
 ἐπιφιλοπονεῖσθαι συνεπαίρει τι ἢ γῆ καὶ κυσὶν εὐλέτειαν τροφῆς πα-
 ρέχουσα καὶ θηρία συμπαρατρέφουσα.

᾽Οφελούμενοι δὲ καὶ οἱ ἵπποι καὶ αἱ κύνες ἀπὸ τῆς γεωργίας, ἀν- 6
 τωφελούσι τὸν χῶρον, ὃ μὲν ἵππος πρῶί τε κομίζων τὸν κηδόμενον εἰς
 τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐξουσίαν παρέχων ὀψὲ ἀπιέναι, αἱ δὲ κύνες τὰ τε
 θηρία ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν
 ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι. Παρορμᾶ δέ τι καὶ εἰς τὸ ἀρήγειν σὺν ὄπλοις 7
 τῇ χώρᾳ καὶ ἡ γῆ τοὺς γεωργοὺς ἐν τῷ μέσῳ τοὺς καρποὺς τρέφουσα
 τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν.

Καὶ δραμεῖν δὲ καὶ βαλεῖν καὶ πηδῆσαι τίς ἰκανωτέρους τέχνη 8
 γεωργίας παρέχεται; Τίς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις πλείω τέχνη ἀντιχαρίζ-
 ζεται; Τίς δὲ ἥδιον τὸν ἐπιμελόμενον δέχεται, προτείνουσα προσίοντι
 λαβεῖν ὃ τι χρήζει; Τίς δὲ ξένους ἀφθονώτερον δέχεται; Χειμάσαι 9
 δὲ πυρὶ ἀφθόνῳ καὶ θερμοῖς λουτροῖς ποῦ πλείων εὐμάρεια ἢ ἐν χώ-
 ρῳ; Ποῦ δὲ ἥδιον θεοῖσι ὕδασι τε καὶ πνεύμασι καὶ σκιαῖς ἢ κατ' ἀγρόν; 10
 Τίς δὲ ἄλλη θεοῖς ἀπαρχὰς πρεπωδεστέρας παρέχει ἢ ἐρητὰς πληρεστέ-
 ρας ἀποδεικνύει; Τίς δὲ οἰκέταις προσφιλεστέρα ἢ γυναικὶ ἡδίων ἢ τέ-
 κνοις ποθεινότερα ἢ φίλοις εὐχαριστοτέρα;

Ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶναι εἴ τις ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἢ 11
 κτῆμά τι τούτου ἥδιον κέκτηται ἢ ἐπιμέλειαν ἡδίω τινὰ ταύτης ἡῤῥη-
 κεν ἢ ὠφελιμωτέραν εἰς τὸν βίον. **Ἐἰ δὲ ἡ γῆ θεὸς οὖσα τοὺς δυ-** 12
ναμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιοσύνην διδάσκει· τοὺς γὰρ
ἄριστα θεραπεύοντας αὐτὴν πλεῖστα ἀγαθὰ ἀνιπιοιεῖ. Ἐὰν δ' ἄρα 13
 καὶ ὑπὸ πλήθους ποτὲ στρατευμάτων τῶν ἔργων στερηθῶσιν οἱ ἐν τῇ
 γεωργίᾳ ἀναστρεφόμενοι καὶ σφοδρῶς καὶ ἀνδρικῶς παιδευόμενοι, οὗ-
 τοι εὖ παρεσκευασμένοι καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, ἦν μὴ θεὸς
 ἀποκωλύη, δύνανται ἰόντες εἰς τὰς τῶν ἀποκωλυόντων λαμβάνειν ἀφ' ὧν
 θρέφονται. Πολλάκις δ' ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἀσφαλέστερόν ἐστι σὺν τοῖς
 ὄπλοις τὴν τροφήν μαστεύειν ἢ σὺν τοῖς γεωργικοῖς ὄργάνοις.

Συμπαίδευσί δὲ καὶ εἰς τὸ ἄρχειν ἄλλων ἢ γεωργία. Ἐπί τε γὰρ 14
 τοὺς πολεμίους σὺν ἀνθρώποις δεῖ ἰέναι, τῆς τε γῆς σὺν ἀνθρώποις
 ἐστὶν ἡ ἐργασία. Τὸν οὖν μέλλοντα εὖ γεωργήσειν δεῖ τοὺς ἐργαστήρας 15
 καὶ προθύμους παρασκευάζειν καὶ πείθεσθαι ἐθέλοντας· τὸν δὲ ἐπὶ
 πολεμίους ἄγοντα ταῦτά δεῖ μηχανᾶσθαι δωρούμενόν τε τοῖς ποιοῦσιν
 ἃ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κολάζοντα τοὺς ἀτακτοῦντας. Καὶ πα- 16
 ρακελεύεσθαι δὲ πολλάκις οὐδὲν ἤττον δεῖ τοῖς ἐργάταις τὸν γεωρ-
 γὸν ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐλπίδων δὲ ἀγαθῶν οὐδὲν
 ἤττον οἱ δοῦλοι τῶν ἐλευθέρων δέονται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὅπως μέ-
 νειν ἐθέλωσι. **Καλῶς δὲ κάκεινος εἶπεν ὃς ἔφη τὴν γεωργίαν τῶν** 17
ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὸν εἶναι. Εὖ μὲν γὰρ φερομένης

τῆς γεωργίας ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι, ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῆ ἢ γῆ χερσεύειν, ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδόν τι κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

- 18 Ἐπισημασθε δὲ ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἔμοιγε, ὦ Σώκρατες, καλῶς δοκεῖς λέγειν· ὅτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστά ἐστιν ἀνθρώπῳ ἀδύνατα προνοῆσαι... Καὶ γὰρ χάλαζαι καὶ πάχλαι ἐνίοτε καὶ αὖχμοὶ καὶ ὄμβροὶ ἐξαιεῖσι καὶ ἐρουσίβαι καὶ ἄλλα πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεποιημένα ἀφαιροῦνται· καὶ πρόβατα δ' ἐνίοτε κάλλιστα τεθραμμένα νόσος ἐλθοῦσα κάκιστα ἀπώλεσεν.
- 19 Ἐπισημασθε δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἄλλ' ὅμην ἐγωγέ σε, ὦ Κριτόβουλε, εἰδέναι, ὅτι οἱ θεοὶ οὐδὲν ἡττόν εἰσι κύριοι τῶν ἐν τῇ γεωργίᾳ ἔργων ἢ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ. Καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ ὄρας, οἶμαι, πρὸ τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐξαρεσκομένους τοῖς θεοῖς καὶ
- 20 ἐπερωτῶντας θυσίαις καὶ οἴωνοις ὅ τι τε χρὴ ποιεῖν καὶ ὅ τι μὴ· περὶ δὲ τῶν γεωργικῶν πράξεων ἡττον οἶε δεῖν τοὺς θεοὺς ἰλάσκεσθαι; Εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οἱ σώφρονες καὶ ὑπὲρ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ προβάτων καὶ ὑπὲρ πάντων γε δὴ τῶν κτημάτων τοὺς θεοὺς θεραπεύουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Κριτόβουλος ἀποδέχεται τὰς γνώμας τοῦ Σωκράτους περὶ ἐπικλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ τὸν λόγον τοῦ περὶ γεωργίας ὁ Σωκράτης ἀποκρίνεται ὅτι πρὸ τούτου νομίζει ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλάβῃ ἐν συντόμῳ ὅ,τι μέχρι τοῦδε συνεζητήθη (Κεφ. I—V). Τούτου γενομένου, ὁ Κριτόβουλος ἐρωτᾷ τὸν Σωκράτην πῶς συμβαίνει ἄλλοι μὲν νὰ πορίζωνται κέρδη ἐκ τῆς γεωργίας, ἄλλοι δὲ ζημίαις. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ Σωκράτης δηλοῖ ὅτι δὲν γνωρίζει νὰ ἀπαντήσῃ κατ' ἄλλον καλύτερον τρόπον ἢ νὰ ἀναφέρῃ :

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰσχομάχου.

1—10

Καὶ Κριτόβουλος εἶπεν·

- 11 Ὅτι μὲν, ὦ Σώκρατες, κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον ἀπὸ γεωργίας τὸν βίον ποιεῖσθαι πάνυ μοι δοκῶ πεπεισθαι ἱκανῶς· ὅτι δὲ ἐφησθα καταμαθεῖν τὰ αἴτια τῶν τε οὕτω γεωργοῦντων, ὥστε ἀπὸ τῆς γεωργίας ἀφθόνως ἔχειν ὧν δέονται, καὶ τῶν οὕτως ἐρ-

γαζομένων ὡς μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς τὴν γεωργίαν, καὶ ταῦτ' ἂν μοι δοκῶ ἠδέω· ἐκάτερα ἀκούειν σου, ὅπως ἂ μὲν ἀγαθὰ ἐστὶ ποιῶμεν, ἂ δὲ βλαβερὰ μὴ ποιῶμεν. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἦν σοι 12 ἐξ ἀρχῆς διηγήσωμαι ὡς συνεγενόμην ποτὲ ἀνδρὶ, ὃς ἐμοὶ ἐδόκει εἶναι τῷ ὄντι τούτων τῶν ἀνδρῶν, ἔφ' οἷς τοῦτο τὸ ὄνομα δικαίως ἐστίν, ὃ καλεῖται καλὸς τε κἀγαθὸς ἀνήρ; Πάνυ ἂν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, βουλοίμην ἂν οὕτως ἀκούειν, ὡς καὶ ἔγωγε ἐρῶ τούτου τοῦ ὀνόματος ἄξιος γενέσθαι.

Λέξω τοίνυν σοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς καὶ ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέψιν 13 αὐτοῦ. Τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκῆας ἀγαθοὺς, ζωγράφους ἀγαθοὺς, ἀνδριαντοποιοὺς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, πάνυ ὀλίγος μοι χρόνος ἐγένετο ἱκανὸς περιελθεῖν τε καὶ θεάσασθαι τὰ δεδοκίμασμένα καλὰ ἔργα αὐτοῖς εἶναι. Ὅπως δὲ δὴ καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ σεμνὸν ὄνομα 14 τοῦτο τὸ καλὸς τε κἀγαθὸς ἐπισκεψαίμην, τί ποτ' ἐργαζόμενοι τοῦτ' ἀξιοῖντο καλεῖσθαι, πάνυ μοι ἡ ψυχὴ ἐπεθύμει αὐτῶν τινα συγγενέσθαι.

Καὶ πρῶτον μὲν ὅτι προσέκειτο τὸ καλὸς τῷ ἀγαθῷ, ὄντινα ἴδοιμι 15 καλόν, τούτῳ προσήειν καὶ ἐπειρώμην καταμανθάνειν εἴ που ἴδοιμι προσηρητημένον τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. Ἄλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὕτως, ἀλλ' ἐνίους ἐδόκουν καταμανθάνειν τῶν καλῶν τὰς μορφὰς πάνυ μοχθηροὺς ὄντας τὰς ψυχὰς. Ἔδοξεν οὖν μοι ἀφέμενον τῆς καλῆς ὄψεως ἐπ' αὐτῶν τινα ἐλθεῖν τῶν καλουμένων καλῶν τε κἀγαθῶν. Ἐπεὶ οὖν τὸν 16 Ἰσχόμαχον ἤκουον πρὸς πάντων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ξένων καὶ ἀστῶν καλόν τε κἀγαθὸν ἐπονομαζόμενον, ἔδοξέ μοι τούτῳ πειραθῆναι συγγενέσθαι.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (1)

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΙΣΧΟΜΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

Περὶ τῶν ἔργων καὶ καθηκόντων τῆς γυναικός.— Ὁ σκοπὸς τοῦ γάμου.—
Παρομοίωσις τῆς γυναικός πρὸς τὴν βασίλισσαν τῶν μελισσῶν.

1 Ἴδὼν οὖν ποτε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ Ἐλευθερίου στοᾷ καθήμενον, ἐπεὶ μοι ἔδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ παρακαθιζόμενος εἶπον· Τί, ὦ Ἰσχόμαχε, οὐ μάλα εἰθῶς σχολάζειν κάθησαι; Ἐπεὶ τά γε πλεῖστα ἢ πράττοντά τι ὄρω σε ἢ οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ. Οὐδὲ ἂν νῦν γε, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, ἐώρας, εἰ μὴ ξένους τινὰς συνεθέμην ἀναμένειν ἐνθάδε. Ὅταν δὲ μὴ πράττης τι τοιοῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη ἐγώ, ποῦ διατρίβεις καὶ τί ποιεῖς; Ἐγὼ γάρ τοι πάνυ βούλομαι σου πυνθῆσθαι τί ποτε πράττων καλὸς κάγαθὸς κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ ἔνδον γε διατρίβεις οὐδὲ τοιαύτη σου ἡ ἕξις τοῦ σώματος καταφαίνεται.

3 Καὶ ὁ Ἰσχόμαχος γέλασας ἐπὶ τῷ τί ποιῶν καλὸς κάγαθὸς κέκλησαι καὶ ἡσθεῖς, ὡς γ' ἐμοὶ ἔδοξεν, εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν, ὅταν σοι διαλέγονται περὶ ἐμοῦ τινες καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα, οὐκ οἶδα· οὐ γὰρ δὴ ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδεὶς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλὸν τε κάγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομάζοντές με Ἰσχόμαχον πατρόθεν προσκαλοῦνται. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὃ με ἐπήρου, οὐδαμῶς ἔνδον διατρίβω. Καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τά γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πάνυ καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐστὶν ἱκανὴ διοικεῖν.

1) Μὲ τὸ προηγούμενον κεφάλαιον παύει ὁ διάλογος μεταξὺ Σωκράτους καὶ Κριτοβούλου καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου (κεφ. VII — μέχρι τέλους κεφ. XXI) ἐκτίθεται ὁ διάλογος μεταξὺ Σωκράτους καὶ Ἰσχομάχου, ὃν ὁ Σωκράτης διηγείται πρὸς τὸν ἀκροατὴν του πλέον Κριτοβούλου. Ἀνάγκη ἐπίσης νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὰ κεφάλαια VII, VIII, IX καὶ X ὁ Ἰσχόμαχος διηγείται πρὸς τὸν Σωκράτην τμήματα τῆς συνομιλίας αὐτοῦ μετὰ τῆς γυναικός του, ἧτις καὶ αὐτὴ κατὰ τινὰ τρόπον εἰσάγεται, ἵνα λαμβάνῃ μέρος εἰς τὸν διάλογον. (Πλεῖονα βλέπε ἐν εἰσαγωγῇ).

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἔφην, ἔγωγε, ὦ Ἰσχόμαχε, πάνυ ἂν ἠδέως σου 4
 πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα, ὥστε εἶναι οἷαν
 δεῖ, ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν 5
 τὰ προσήκοντα αὐτῇ. Καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐτὴν
 παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὐπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ, τὸν 5
 δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἕξῃ ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας, ὅπως ἐλάχιστα μὲν
 ὄφιοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; Οὐ γὰρ ἀγαπητόν 6
 σοι δοκεῖ εἶναι εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη ἔρια παραλαβούσα ἱμάτιον
 ἀποδείξαι, καὶ ἑωρακυῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύειν δίδοται; Ἐπεὶ τὰ
 γε ἀμφὶ γαστέρα, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε πεπαιδευμένη
 ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

Τὰ δ' ἄλλα, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαίδευσας τὴν γυναῖ- 7
 κα, ὥστε ἱκανὴν εἶναι ὧν προσήκει ἐπιμελεῖσθαι; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Ἰσχόμαχος, οὐ πρὶν γε καὶ ἔθυσσα καὶ ἠδξάμην ἐμέ τε τυγχάνειν διδά-
 σκοντα καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῖν. Οὐ-
 κοῦν, ἔφην ἐγὼ, καὶ ἡ γυνὴ σου συνέθυε καὶ συνηύχετο ταῦτα ταῦ- 8
 τα; Καὶ μάλα γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, πολλὰ ὑποσχομένη μὲν πρὸς τοὺς
 θεοὺς γενέσθαι οἷαν δεῖ, καὶ εὐδηλὸς ἦν ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν διδα- 8
 σκομένων. Πρὸς θεῶν, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πρῶτον διδάσκειν
 ἤρχου αὐτὴν, διηγοῦ μοι ὡς ἐγὼ ταῦτ' ἂν ἡδίων σου διηγουμένου 9
 ἀκούοιμι ἢ εἰ μοι γυμνικὸν ἢ ἱππικὸν ἀγῶνα τὸν κάλλιστον διηγοῖο.

Καὶ ὁ Ἰσχόμαχος ἀπεκρίνατο· Τί δ'; ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ ἤδη 10
 μοι χειροθήτης ἦν καὶ ἐτετιθάσεντο, ὥστε διαλέγεσθαι, ἠρόμην αὐτὴν,
 ἔφη, ὥδε πως· Εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἄρα ἤδη κατενόησας τίνας ποτὲ 11
 ἔνεκα ἐγὼ τε σὲ ἔλαβον καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἔδοσαν σε ἐμοί; Βουλευόμε-
 νος δ' ἐγὼ τε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ὑπὲρ σοῦ τίν' ἂν κοινῶν
 βέλτιστον οἴκου τε καὶ τέκνων λάβοιμεν, ἐγὼ τε σὲ ἐξελεξάμην καὶ οἱ
 σοὶ γονεῖς, ὡς ἐοίκασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν ἐμέ.

Τέκνα μὲν οὖν ἦν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευσό- 12
 μεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά· κοινὸν γὰρ
 ἡμῖν καὶ τοῦτο ἀγαθόν, συμμαχῶν καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βελτίστων
 τυγχάνειν· νῦν δὲ δι' οἶκος ἡμῖν ὅδε κοινός ἐστιν. Ἐγὼ τε γὰρ ὅσα 13
 μοι ἐστὶν ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω, σὺ τε ὅσα ἠνέγκω πάντα εἰς
 τὸ κοινὸν κατέθηκας. *Καὶ οὐ τοῦτο δεῖ λογίζεσθαι πότερος ἄρα
 ἀριθμῶ πλείω συμβεβληται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ εἶδέναι δι
 ὁπίερος ἂν ἡμῶν βελτίων κοινωνὸς ἦ, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια
 συμβάλλεται.*

Ἀπεκρίνατο δέ μοι, ὦ Σώκρατες, πρὸς ταῦτα ἡ γυνή. Τί δ' ἂν 14

15 ἐγὼ σοι, ἔφη, δυναίμην συμπράξαι; Τίς δὲ ἡ ἐμὴ δύναμις; Ἄλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστίν· ἐμὸν δ' ἔφησεν ἡ μήτηρ ἔργον εἶναι σωφρονεῖν. *Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ἐγὼ, ὦ γύναι, καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ παιήρ. Ἄλλὰ σωφρο-
νων τὸ ἐστί καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὕτω ποιεῖν, ὅπως τὰ τε
ὄντα ὡς βέλτιστα ἔξει καὶ ἄλλα οὖτις πλεῖστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ
δικαίου προσηγήσεται.*

16 Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὀρθῶς, ἡ γυνή, ὅτι ἂν ἐγὼ ποιούσα συναύξοιμι τὸν
οἶκον; *Ναὶ μὰ Δί' ἔφη ἐγὼ, ἄ τε οἱ θεοὶ ἔφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ
νόμος συνεπαινεῖ, ταῦτα πειρῶ ὡς βέλτιστα ποιεῖν. Καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐ-
στιν; ἔφη ἐκείνη. Οἶμαι μὲν ἔγωγε, ἔφη, οὐ τὰ ἐλαχίστου ἄξια εἰ μὴ
πέρ γε καὶ ἡ ἐν τῷ σήμει ἡγεμῶν μέλιττα ἐπ' ἐλαχίστου ἄξιους ἔργοις
17 ἐφέστηκεν. Ἐμοὶ γάρ τοι, ἔφη φάναι, καὶ οἱ θεοί, ὦ γύναι, δοκοῦσι
πολὺ διεσκεμμένως μάλιστα τὸ ζεῦγος τοῦτο συντεθεικέναι, ὃ καλεῖται
θῆλυ καὶ ἄρρεν, ὅπως ὅτι ὠφελιμώτατον ἢ αὐτῷ εἰς τὴν κοινωνίαν.*

19 Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν ζῶων γένη τοῦτο τὸ ζεῦγος κεῖται
μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον· ἔπειτα τὸ γηροβοσκὸς κεκτηῖσθαι ἑαυ-
τοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γούν ἀνθρώποις πορίζεται· ἔπειτα δὲ
καὶ ἡ δίαίτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὥσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστίν ἐν ὑπαί-
20 θρω, ἀλλὰ στεγῶν δεῖται δῆλον ὅτι. Δεῖ μέντοι τοῖς μέλλουσιν ἀνθρώ-
ποις ἔξειν ὅτι εἰσφέρωσιν εἰς τὸ στεγνὸν τοῦ ἐργασομένου τὰς ἐν τῷ
ὑπαίθρω ἐργασίας. Καὶ γὰρ νεατὸς καὶ σπόρος καὶ φυτεία καὶ νομαὶ
ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστίν· ἐκ τούτων δὲ τὰ ἐπιτήδεια γίγνεται.

21 Δεῖ δ' αὖ, ἐπειδὴν ταῦτα εἰσνεχθῆναι εἰς τὸ στεγνόν, καὶ τοῦ σώ-
σοντος ταῦτα καὶ τοῦ ἐργασομένου δ' ἂ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι.
Στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία, στεγνῶν δὲ
καὶ αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ σιτοποιαὶ δέονται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆ-
22 τος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρωτα ταῦτα καὶ ἔργων καὶ ἐπι-
μελείας δεῖται τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν, φάναι, εὐθύς πα-
ρεσκεύασεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον
ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω ἔργα καὶ ἐπιμε-
23 λήματα. Ρίγη μὲν γὰρ καὶ θάλλη καὶ ὀδοιπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀν-
δρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύα-
σεν ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα· τῇ δὲ γυναικὶ ἦιττον τὸ σῶμα
δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας, τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῇ, φάναι ἔφη, προστάξαι
μοι δοκεῖ ὁ θεός.

24 Εἰδὼς δὲ ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ ἐνέφυσεν καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεο-
γνῶν τέκνων τροφήν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνά βρέφη πλεῖον αὐτῇ
25 ἐδάσατο ἢ τῷ ἀνδρὶ. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰσνεχθέντα τῇ γυ-

ναϊκὴ προσέταξε, γινώσκων ὁ θεὸς ὅτι πρὸς τὸ φυλάττειν οὐ κἀκίον ἔστι φοβερὰν εἶναι τὴν ψυχὴν, πλεῖον μέρος καὶ τοῦ φόβου ἐδάσατο τῇ γυναικὶ ἢ τῷ ἀνδρὶ. Εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ ἀρήγειν αὐτὸν δεήσει, ἐάν τις ἀδικῇ, τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὐτὸν πλεῖον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο. Ὅτι δ' ἀμφοτέρους δεῖ καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν, τὴν μνήμην καὶ τὴν 26 ἐπιμέλειαν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκεν. Ὅστε οὐκ ἂν ἔχοις διελθεῖν πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄρρεν τούτων πλεονεκτεῖ. Καὶ τὸ 27 ἐγκρατεῖς δὲ εἶναι ὧν δεῖ εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκε, καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεὸς ὁπότερος ἂν ἢ βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνηρ εἴθ' ἢ γυνή, τοῦτον καὶ πλεῖον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ. Διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταῦτα ἀμφοτέρων εὖ πεφυκέναι, 28 διὰ τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων καὶ τὸ ζευγος ὠφελιμώτερον ἑαυτῷ γεγένηται, ἃ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται τὸ ἕτερον δυνάμενον. Ταῦτα 29 δέ, ἔφη, δεῖ ἡμᾶς, ὧ γύναι, εἰδότας ἅ ἑκατέρῳ ἡμῶν προστέονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πειραῖσθαι ὅπως ὡς βέλτιστα τὰ προσήκοντα ἑκάτερον ἡμῶν διαπραττεσθαι.

Συνελαινεῖ δέ, ἔφη φάναι, καὶ ὁ νόμος αὐτά, συζευγνύς ἀνδρα 30 καὶ γυναῖκα. Καὶ κοινωνοὺς ὡσπερ τῶν τέκνων ὁ θεὸς ἐποίησεν, οὕτω καὶ ὁ νόμος τοῦ οἴκου κοινωνοὺς καθίστησι. Καὶ καλὰ δὲ εἶναι ὁ νόμος ἀποδείκνυσιν ἃ καὶ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἑκάτερον μᾶλλον δύνασθαι. Τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. Εἰ δέ τις παρ' ἃ θεὸς ἔφυσεν 31 ποιεῖ, ἴσως τι καὶ ἀτακτῶν τοὺς θεοὺς οὐ λήθει καὶ δίκην δίδωσιν ἀμελῶν τῶν ἔργων τῶν ἑαυτοῦ ἢ πρᾶττων τὰ τῆς γυναικὸς ἔργα.

Δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ ἡ τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν τοιαῦτα ἔργα 32 ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα διαπονεῖσθαι. Καὶ ποῖα δὴ, ἔφη ἐκείνη, ἔργα ἔχουσα ἢ τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν ἐξομοιοῦται τοῖς ἔργοις οἷς ἐμὲ δεῖ πράττειν; Ὅτι, ἔφη ἐγώ, ἐκείνη γε ἐν τῷ σμήνῃ μένουσα οὐκ ἔῃ 33 ἀργοὺς τὰς μελιττας εἶναι, ἀλλ' ἃς μὲν δεῖ ἔξω ἐργάζεσθαι ἐκπέμπει ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἃ ἂν αὐτῶν ἐκάστη εἰσφέρει οἶδέ τε καὶ δέχεται, καὶ σώζει ταῦτ' ἔστ' ἂν δέη χρῆσθαι. Ἐπειδὴν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρῆσθαι ἦκη, διανέμει τὸ δίκαιον ἐκάστη. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον δ' ἐξυφαινομένοις κη- 34 ρίοις ἐφέστηκεν, ὡς καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνηται, καὶ τοῦ γιγνομένου τόκου ἐπιμελεῖται ὡς ἐκτρέφεται· ἐπειδὴν δὲ ἐκτραφῇ καὶ ἀξιοεργοὶ οἱ νεοττοὶ γένωνται, ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπιγόνων τινὶ ἡγεμόνι.

Ἡ καὶ ἐμὲ οὖν, ἔφη ἡ γυνή, δεήσει ταῦτα ποιεῖν; Δεήσει μέντοι. 35 σε, ἔφη ἐγώ, ἔνδον τε μένειν καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰκετῶν, τούτους συνεχπέμπειν, οἷς δ' ἂν ἔνδον ἔργον ἐργαστέον, τού-

36 των σοι ἐπιστατητέον καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον, καὶ ἃ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν, σοὶ διανεμητέον, ἃ δ' ἂν περιττεύειν δέη, προνοητέον καὶ φυλακτέον, ὅπως μὴ ἢ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται. Καὶ ὅταν ἔρια εἰσνευχθῆ σοι, ἐπιμελητέον ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίγνηται. Καὶ ὁ γε ξηρὸς σῖτος, ὅπως καλῶς ἐδώδιμος γίγνηται ἐπιμελητέον.

37 Ἐν μέντοι τῶν σοὶ προσηκόντων, ἔφην ἐγώ, ἐπιμελημάτων ἴσως ἀχαριστότερον δόξει εἶναι, ὅτι, ὅς ἂν κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτου σοὶ ἐπιμελητέον πάντως ὅπως θεραπεύηται. Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, ἐπιχαριτώτατον μὲν οὖν, ἣν μέλλωσί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες χάριν εἰσε-

38 σθαι καὶ εὐνοώστεροι ἢ πρόσθεν ἔσσεσθαι. Καὶ ἐγώ, ἔφη ὁ Ἰσχυόμαχος, ἀγασθεὶς αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν εἶπον· Ἐγὼ γύναι, διὰ τοιαύτας τινὰς προνοίας καὶ τῆς ἐν τῷ σμῆνι ἡγεμόνος αἰ μέλιται οὕτω διατίθενται πρὸς αὐτήν, ὥστε, ὅταν ἐκείνη ἐκλίπη, οὐδεμία οἴεται τῶν με-

39 λιττῶν ἀπολειπτέον εἶναι, ἀλλ' ἔπονται πᾶσαι; Καὶ ἡ γυνή μοι ἀπεκρίνατο· Θαυμάζοιμ' ἂν, ἔφη, εἰ μὴ πρὸς σὲ μᾶλλον τείνοι τὰ τοῦ ἡγεμόνος ἔργα ἢ πρὸς ἐμέ. Ἡ γὰρ ἐμὴ φυλακὴ τῶν ἔνδον καὶ διανομὴ γελοία

40 τις ἂν, οἶμαι, φαίνοντο, εἰ μὴ σὺ γε ἐπιμελοῖτο ὅπως ἔξωθέν τι εἰσφέροιο. Γελοία δ' αὖ, ἔφην ἐγώ, ἢ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοντ' ἂν, εἰ μὴ εἴη ὅστις τὰ εἰσνευχθέντα σῶζοι. Οὐχ ὀρθῶς, ἔφην ἐγώ, οἱ εἰς τὸν τετραήμενον πίθον ἀντλεῖν λεγόμενοι ὡς οἰκτίρονται, ὅτι μάτην πονεῖν δοκοῦσι;

41 Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, καὶ γὰρ τλήμονές εἰσιν, εἰ τοῦτό γε ποιοῦσιν. Ἄλλαι δέ τοι, ἔφην ἐγώ, ἴδιαι ἐπιμέλειαί, ὧ γύναι, ἠδεῖαί σοι γίνονται, ὅπότεν ἀνεπιστήμονα ταλασίας λαβοῦσα ἐπιστήμονα ποιήσης καὶ διπλασίου σοὶ ἀξία γένηται, καὶ ὅπότεν ἀνεπιστήμονα ταμείας καὶ διακονίας παραλαβοῦσα ἐπιστήμονα καὶ πιστὴν καὶ διακονικὴν ποιησαμένη παντὸς ἀξίαν ἔχης καὶ ὅπότεν τοὺς μὲν σώφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ ἐξῆ σοὶ εὖ ποιῆσαι, ἐὰν δέ τις πονηρὸς φαίνηται, ἐξῆ σοὶ κολάσαι.

42 Τὸ δὲ πάντων ἥδιστον, ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φανῆς καὶ ἐμὲ σὸν θεράποντα ποιήσῃ, καὶ μὴ δέη σε φοβεῖσθαι μὴ προϊούσης τῆς ἡλικίας ἀτιμωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ γένη, ἀλλὰ πιστεύης ὅτι πρῶτον γιγνομένη, ὅσῳ ἂν καὶ ἐμοὶ κοινωνὸς καὶ παισὶν οἴκου φύλαξ ἀμείνων γίγνη, τοσοῦτον καὶ τιμωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ ἔσει. **Τὰ γὰρ καλά τε κάγαθά, ἐγὼ ἔφην, οὐ διὰ τὰς ὠραιότητις, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς εἰς τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται.** Τοιαῦτα μὲν, ὧ Σώκρατες, δοκῶ μεμνησθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα διαλεχθεὶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

Ἡ τάξις εἶναι ἡ βᾶσις τῆς εὐτυχίας τοῦ οἴκου.

Ἡ καὶ ἐπέγνωνς τι, ὧ Ἰσχύμαχε, ἔφην ἐγώ, ἐκ τούτων αὐτὴν 1
κεκινήμενην μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύμα-
χος, καὶ δηχθεῖσάν γε οἶδα αὐτὴν καὶ ἐρυθρίασασαν σφόδρα, ὅτι τῶν
εἰσενεχθέντων τι αἰτήσαντος ἐμοῦ οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι. Καὶ ἐγὼ μέντοι 2
ιδὼν ἀχθεσθεῖσαν αὐτὴν εἶπον· Μηδέν τι, ἔφην, ἀθυμῆσης, ὧ γύναι,
ὅτι οὐκ ἔχεις δοῦναι ὅ σε αἰτῶν τυγχάνω. Ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη
σαφῆς, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι· ἀλυποτέρα δὲ αὕτη ἢ ἔν-
δεια τὸ ζητοῦντά τι μὴ δύνασθαι λαβεῖν ἢ τὴν ἀρχὴν μὴδὲ ζητεῖν, εἰ-
δότα ὅτι οὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ γάρ, ἔφην ἐγώ, τούτων οὐ σὺ αἰτία· ἀλλ' ἐγὼ
οὐ τάξας σοι παρέδωκα ὅπου χρῆ ἕκαστα κείσθαι, ὅπως εἰδῆς, ὅπου τε
δεῖ τιθέναι καὶ ὀπόθεν λαμβάνειν.

Ἔστι δ' οὐδὲν οὐτως, ὧ γύναι, οὐτε εὐχρηστον οὐτε καλὸν 3
ἀνθρώποις ὡς τάξις. Καὶ γὰρ χορὸς ἐξ ἀνθρώπων συγκείμενός ἐστιν.
Ἄλλ' ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅ τι ἂν τύχη ἕκαστος, ταραχὴ τις φαίνεται καὶ
θεᾶσθαι ἀτερές, ὅταν δὲ τεταγμένως παρίωσι καὶ φθέγγωνται, ἅμα οἱ
αὐτοὶ οὗτοι καὶ ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἀξιόκουστοι. Καὶ 4
στρατιὰ γε, ἔφην ἐγώ, ὧ γύναι, ἄτακτος μὲν οὕσα ταραχωδέστατον,
καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρωτότατον, τοῖς δὲ φίλοις ἀγλευκέστατον
ὄρῃν καὶ ἀχρηστότατον, ὄνος ὁμοῦ, ὀπλίτης, σκευοφόρος, ψιλός, ἱππεύς,
ἅμαξα. Πῶς γὰρ ἂν πορευθεῖησαν ἔχοντες οὕτως; Ἐπικωλύσουσιν ἀλ-
λήλους, ὁ μὲν βαδίζων τὸν τρέχοντα, ὁ δὲ τρέχων τὸν ἐστηκότα, ἢ δὲ
ἅμαξα τὸν ἱππέα, ὁ δὲ ὄνος τὴν ἅμαξαν, ὁ δὲ σκευοφόρος τὸν ὀπλίτην. 5
Εἰ δὲ καὶ μάχεσθαι δέοι, πῶς ἂν οὕτως ἔχοντες μαχέσαιντο; Οἷς γὰρ
ἀνάγκη αὐτῶν τοὺς ἐπιόντας φεύγειν, οὗτοι ἱκανοὶ εἰσι φεύγοντες κα-
ταπατῆσαι τοὺς ὅπλα ἔχοντας.

Τεταγμένη δὲ στρατιὰ κάλλιστον μὲν ἰδεῖν τοῖς φίλοις, δυσχειρω- 6
τότατον δὲ τοῖς πολεμίοις. Τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν φίλος ἠδέως θεᾶσαιτο
ὀπλίτας πολλοὺς ἐν τάξει πορευομένους, τίς δ' οὐκ ἂν θαυμάσειεν
ἱππέας κατὰ τάξεις ἐλαύνοντας, τίς δ' οὐκ ἂν πολέμιος φοβηθεῖ ἰδὼν
διευκρινημένους ὀπλίτας, ἱππέας, πελταστάς, τοξότας, σφενδονήτας καὶ
τοῖς ἀρχουσι τεταγμένως ἐπομένους; Ἀλλὰ καὶ πορευομένων ἐν τάξει, 7
κἂν πολλὰ μυριάδες ὦσιν, ὁμοίως, ὥσπερ εἷς ἕκαστος, καθ' ἡσυχίαν
πάντες πορεύονται· εἰς γὰρ τὸ κενούμενον αἶε οἱ ὀπισθεν ἐπέρχονται.

Καὶ τριήρης δέ τοι ἡ σεσαγμένη ἀνθρώπων διὰ τί ἄλλο φοβερόν 8

- ἔστι πολεμίοις ἢ φίλοις ἀξιοθέατον ἢ ὅτι ταχὺ πλεῖ; Διὰ τί δὲ ἄλλο ἄλυποι ἀλλήλοις εἰσὶν οἱ ἐμπλέοντες ἢ διότι ἐν τάξει μὲν κáθηνται, ἐν τάξει δὲ προνεύουσιν, ἐν τάξει δ' ἀναπίπτουσιν, ἐν τάξει δ' ἐμβαίνουσι
9 καὶ ἐκβαίνουσι; *Ἡ δ' ἀταξία ὁμοίον τί μοι δοκεῖ εἶναι οἷόν περ εἰ γεωργὸς ὁμοῦ ἐμβάλοι κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὄσπρια· κáπειτα δόποτε δέοι ἢ μάζης ἢ ἄρτου ἢ ὄψου, διαλέγειν δέοι αὐτῷ ἀντὶ τοῦ λαβόντα διευκρινημένοις χρῆσθαι.*
- 10 Καὶ σὺ οὖν, ὦ γύναι, εἰ τοῦ μὲν ταράχου τούτου μὴ δέοιο, βούλοιο δ' ἀκριβῶς διοικεῖν τὰ ὄντα εἰδέναι καὶ τῶν ὄντων εὐλόγως λαμβάνουσα ὅτῳ ἂν δέῃ χρῆσθαι, καὶ ἐμοί, ἐάν τι αἰτῶ, ἐν χάριτι διδόναι, χώραν τε δοκιμασόμεθα τὴν προσήκουσαν ἐκάστοις ἔχειν, καὶ ἐν ταύτῃ θέντες διδάξωμεν τὴν διάκονον λαμβάνειν τε ἐντεῦθεν καὶ κατατιθέναι πάλιν εἰς ταύτην· καὶ οὕτως εἰσόμεθα τά τε σῶα ὄντα καὶ τὰ μὴ· ἢ γὰρ χώρα αὐτῇ τὸ μὴ ὄν ποθήσει, καὶ δεόμενον θεραπείας ἐξετάσει ἢ ὄψις, καὶ τὸ εἰδέναι ὅπου ἐκαστὸν ἔστι ταχὺ ἐγχειριεῖ, ὥστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι.
- 11 Καλλίστην δὲ ποτε καὶ ἀκριβεστάτην ἔδοξα σκευῶν τάξιν ἰδεῖν, ὦ Σώκρατες, εἰσβάς ἐπὶ θέαν εἰς τὸ μέγα πλοῖον τὸ Φοινικικόν. Πλεῖστα γὰρ σκευὴ ἐν σμικροτάτῳ ἀγγείῳ διακεχωρισμένα ἐθεασάμην.
12 Διὰ πολλῶν μὲν γὰρ δήπου, ἔφη, ξυλίνων σκευῶν καὶ πλεκτῶν ὀρμίζεται ναῦς καὶ ἀνάγεται, διὰ πολλῶν δὲ τῶν κρεμαστῶν καλουμένων πλεῖ, πολλοῖς δὲ μηχανήμασιν ἀνθρώπισται πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα, πολλὰ δὲ ὄπλα τοῖς ἀνδράσι συμπεριάγει, πάντα δὲ σκευή, ὅσοισπερ ἐν οἰκίᾳ χρῶνται ἀνθρώποι τῇ συσσιτία ἐκάστη κομίζει· γέμει δὲ παρὰ πάντα φορτίων ὅσα ναύκληρος κέρδους ἕνεκα ἄγεται.
- 13 Καὶ ὅσα λέγω, ἔφη, ἐγώ, πάντα οὐκ ἐν πολλῷ τινι μείζονι χώρᾳ ἔκειτο ἢ ἐν δεκακλίῳ στέγῃ συμμέτρῳ. Καὶ οὕτω κείμενα ἕκαστα κατενόησα ὡς οὔτε ἐμποδίζει οὔτε μαστευτοῦ δεῖται οὔτε ἀσυσκεύαστά ἐστιν οὔτε δυσλύτως ἔχει, ὥστε διατριβὴν παρέχειν, ὅταν τῷ ταχὺ δέῃ
14 χρῆσθαι. Τὸν δὲ τοῦ κυβερνήτου διάκονον, ὃς προφρεὺς τῆς νεῶς καλεῖται, οὕτως ἠΰρον ἐπιστάμενον ἐκάστων τὴν χώραν, ὡς καὶ ἀπὼν ἂν εἴποι ὅπου ἕκαστα κεῖται καὶ ὁπόσα ἐστὶν οὐδὲν ἤττον ἢ ὁ γράμματα ἐπιστάμενος εἴποι ἂν Σωκράτους καὶ ὁπόσα γράμματα καὶ ὅπου ἕκα-
15 στον τέτακται. Εἶδον δέ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἐξετάζοντα τοῦτον αὐτὸν ἐν τῇ σχολῇ πάντα ὁπόσοις ἄρα δεῖ ἐν τῷ πλῶ χρῆσθαι. Θαυμάσας δέ, ἔφη, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἠρόμην τί πράττει. Ὁ δ' εἶπεν· Ἐπισκοπῶ, ἔφη, ὦ ξένε, εἴ τι συμβαίνει γίνεσθαι, πῶς κεῖται, ἔφη τὰ ἐν τῇ νήῃ, ἢ
16 εἴ τι ἀποστατεῖ ἢ εἴ δυστραπέλωσ τι σύγκειται. Οὐ γάρ, ἔφη, ἐγχορεῖ,

ὅταν χειμάζη ὁ θεὸς ἐν τῇ θαλάττῃ, οὔτε μαστεύειν ὅτου ἂν δέη οὔτε δυστραπέλως ἔχον διδόναι. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ θεὸς καὶ κολάζει τοὺς βλάκας. Ἐὰν δὲ μόνον μὴ ἀπολέσῃ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, πάνυ ἀγαπητόν· ἔὰν δὲ καὶ πάνυ καλῶς ὑπηρετοῦντας σφῆξῃ, πολλὴ χάρις, ἔφη, τοῖς θεοῖς.

Ἐγὼ οὖν κατιδὼν ταύτην τὴν ἀκριβείαν τῆς κατασκευῆς ἔλεγον 17 τῇ γυναικί ὅτι πάνυ ἂν ἡμῶν εἶη βλακικὸν εἰ οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις καὶ μικροῖς οὔσι χώρας εὐρίσκουσι, καὶ σαλεύοντες ἰσχυρῶς ὅμως σφῆζουσι τὴν τάξιν, καὶ ὑπερφοβούμενοι ὅμως εὐρίσκουσι τὸ δέον λαμβάνειν, ἡμεῖς δὲ καὶ διηρημένων ἐκάστοις θηκῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ μεγάλων καὶ βεβηκυίας τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ, εἰ μὴ εὐρήσομεν καλὴν καὶ εὐεύρετον χώραν ἐκάστοις αὐτῶν, πῶς οὐκ ἂν πολλὴ ἡμῶν ἀσυνεσία εἶη; Ὡς μὲν δὴ ἀγαθὸν τετάχθαι σκευῶν κατασκευὴν καὶ ὡς ῥᾴδιον 18 χώραν ἐκάστοις αὐτῶν εὐρεῖν ἐν οἰκίᾳ θεῖναι ὡς ἐκάστοις συμφέρει, εἴρηται. Ὡς δὲ καλὸν φαίνεται, ἐπειδὴν ὑποδήματα ἐφεξῆς κέηται, 19 κἂν ὅποια ἦ, καλὸν δὲ ἱμάτια κεχωρισμένα ἰδεῖν, κἂν ὅποια ἦ, καλὸν δὲ στρώματα, καλὸν δὲ χαλκία, καλὸν δὲ τὰ ἀμφὶ τραπέζας, καλὸν δὲ καί, ὃ πάντων καταγελάσειεν ἂν μάλιστα οὐχ ὁ σεμνός, ἀλλ' ὁ κομψός, ὅτι καὶ χύτρας φημί εὐρυθμον φαίνεσθαι εὐκρινῶς κειμένας. Τὰ 20 δὲ ἄλλα ἤδη πού ἀπὸ τούτου ἅπαντα καλλίω φαίνεται κατὰ κόσμον κείμενα. Χορὸς γὰρ σκευῶν ἕκαστα φαίνεται· καὶ τὸ μέσον δὲ τούτων καλὸν φαίνεται, ἐκποδῶν ἐκάστου κειμένου· ὥσπερ καὶ κύκλιος χορὸς οὐ μόνον αὐτὸς καλὸν θεάμᾳ ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καλὸν καὶ καθαρὸν φαίνεται.

Εἰ δ' ἄληθῆ ταῦτα λέγω, ἔξεστιν, ἔφη, ὃ γύναι, καὶ πείραν λα- 21 βάνειν αὐτῶν οὔτε τι ζημιωθέντας οὔτε τι πολλὰ πονήσαντας. Ἄλλὰ μὴν οὐδὲ τούτο δεῖ ἀθυμῆσαι, ὃ γύναι, ἔφη, ἐγώ, ὡς χαλεπὸν εὐρεῖν τὸν μαθησόμενόν τε τὰς χώρας καὶ μεμνησόμενον καταχωρίζειν ἕκαστα. Ἴσμεν γὰρ δήπου ὅτι μυριοπλάσια ἡμῶν ἅπαντα ἔχει ἢ πᾶσα πό- 22 λις, ἀλλ' ὅμως, ὅποιον ἂν τῶν οἰκετῶν κελεύσης προιάμενόν τί σοι ἐξ ἀγορᾶς ἐνεγκεῖν, οὐδεὶς ἀπορήσει, ἀλλὰ πᾶς εἰδῶς φανείται ὅποι χρῆ ἐλθόντα λαβεῖν ἕκαστα. Τούτου μέντοι, ἔφη, ἐγώ, οὐδὲν ἄλλο αἰτίον ἐστίν ἢ ὅτι ἐν χώρᾳ κεῖται τεταγμένα. Ἄνθρωπον δὲ γε ζητῶν, καὶ 23 ταῦτα ἐνίοτε ἀντιζητοῦντα, πολλάκις ἂν τις πρότερον πρὶν εὐρεῖν ἀπειποι· καὶ τούτου δ' αὖ οὐδὲν ἄλλο αἰτίον ἐστίν ἢ τὸ μὴ εἶναι τεταγμένον ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν. Περὶ μὲν δὴ τάξεως σκευῶν καὶ χρῆσεως τοιαῦτα αὐτῇ διαλεχθεὶς δοκῶ μεμνησθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

Ἡ οἰκοδέσποινα ψυχὴ τοῦ οἴκου.

- 1 Καὶ τί δὴ; ἡ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, πῶς τι ἐπακούειν ὧν σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων; Τί δέ, εἰ μὴ ὑπισχνεῖτό γε ἐπιμελήσεσθαι καὶ φανερὰ ἦν ἠδομένη ἰσχυρῶς, ὥσπερ ἐξ ἀμηχανίας εὐπορίαν τινα εὐρηκυῖα καὶ ἐδεῖτό μου ὡς τάχιστα, ἢ περ ἔλεγον, δια-
- 2 τάξαι. Καὶ πῶς δὴ, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, διέταξας αὐτῇ; Τί δέ, εἰ μὴ τῆς γε οἰκίας τὴν δύναμιν ἔδοξέ μοι πρῶτον ἐπιδεῖξαι αὐτῇ. Οὐ γὰρ ποικίλμασι κεκόσμηται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ᾠκοδόμηται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα, ὅπως ἀγγεῖα ὡς συμφορώτατα ἢ τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἔσσεσθαι, ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρέποντα εἶναι ἐν ἐκάστω.
- 3 Ὁ μὲν γὰρ θάλαμος ἐν ὀχυρῶ ὧν τὰ πλεῖστα ἄξια καὶ στρώματα καὶ σκευὴ παρεκάλει, τὰ δὲ ξηρὰ τῶν στεγνῶν τὸν σῖτον, τὰ δὲ ψυχεῖνὰ τὸν οἶνον, τὰ δὲ φανὰ ὅσα φάους δεόμενα ἔργα τε καὶ σκευὴ ἐστί. Καὶ
- 4 διαιτητήρια δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεδείκνυον αὐτῇ κεκαλλωπισμένα τοῦ μὲν θέρους ἔχειν ψυχεῖνὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος ἀλεινὰ. Καὶ σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπέδειξα αὐτῇ, ὅτι πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέπταται, ὥστε εὐδηλον εἶναι ὅτι χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέρους εὐσκίος.
-
- 6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διήλθομεν, ἔφη, οὕτω δὴ ἤδη κατὰ φυλὰς διεκρίνομεν τὰ ἔπιπλα. Ἠρχόμεθα δὲ πρῶτον, ἔφη, ἀθροίζοντες, οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα. Μετὰ ταῦτα κόσμον γυναικὸς τὸν εἰς ἐορτὰς διηροῦμεν, ἐσθῆτα ἀνδρὸς τὴν εἰς ἐορτὰς καὶ πόλεμον, καὶ στρώματα ἐν γυναικωνίτιδι, στρώματα ἐν ἀνδρωνίτιδι, ὑποδήματα γυναικεῖα, ὑποδήματα ἀνδρεῖα. Ὀπλων ἄλλη φυλὴ, ἄλλη ταλασιουργικῶν ὀργάνων, ἄλλη σιτοποιικῶν, ἄλλη ὀψοποιικῶν, ἄλλη τῶν ἀμφὶ λουτρῶν, ἄλλη ἀμφὶ μάκτρας, ἄλλη ἀμφὶ τραπέζας· καὶ ταῦτα πάντα διεχωρίσαμεν, οἷς τε αἰεὶ δεῖ χρῆσθαι καὶ τὰ θοινητικά.
- 8 Χωρὶς δὲ καὶ τὰ κατὰ μῆνα δαπανώμενα ἀφείλομεν, δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν· οὕτω γὰρ ἦττον λανθάνει ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται. Ἐπεὶ δὲ ἐχωρίσαμεν πάντα κατὰ φυλὰς
- 9 τὰ ἔπιπλα, εἰς τὰς χώρας τὰς προσηκούσας ἕκαστα διηνέγαμεν. Μετὰ δὲ τοῦτο ὅσοις μὲν τῶν σκευῶν καθ' ἡμέραν χρῶνται οἱ οἰκέται, οἷον σιτοποιικοῖς, ὀψοποιικοῖς, ταλασιουργικοῖς, καὶ εἴ τι ἄλλοι τοιοῦτο, ταῦτα μὲν αὐτοῖς τοῖς χρωμένοις δείξαντες ὅπου δεῖ τιθέναι, παρεδῶ-

καμεν καὶ ἐπετάξαμεν σῶα παρέχειν ὅσοις δ' εἰς ἑορτὰς ἢ ξενοδοχίας 10
 χρώμεθα ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις, ταῦτα δὲ τῇ ταμίᾳ παρεδώκα-
 μεν, καὶ δεῖξαντες τὰς χώρας αὐτῶν καὶ ἀπαριθμήσαντες καὶ γραφάμε-
 νοὶ ἕκαστα, εἵπομεν αὐτῇ διδόναι τούτων ὅτῳ δέοι ἕκαστον, καὶ με-
 μνησθαι ὅ τι ἂν τῷ διδῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσαν κατατιθέναι πάλιν ὅθεν-
 περ ἂν ἕκαστα λαμβάνη.

Τὴν δὲ ταμίαν ἐποιησάμεθα ἐπισκεψάμενοι ἥτις ἡμῖν ἐδόκει 11
 εἶναι ἐγκρατεστάτη καὶ γαστρὸς καὶ οἴνου καὶ ὕπνου, πρὸς τούτοις
 δὲ ἢ τὸ μνημονικὸν ἐδόκει ἔχειν καὶ τὸ προνοεῖν μὴ τι κακὸν
 λάβῃ παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν ὅπως χαριζομένη τι ἡμῖν
 ὑφ' ἡμῶν ἀντιτιμήσεται. Ἐδιδάσκομεν δὲ αὐτὴν καὶ εὐνοικῶς ἔχειν 12
 πρὸς ἡμᾶς, ὅτ' εὐφραϊνοίμεθα, τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, καί,
 εἴ τι λυπηρὸν εἴη, εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες. Καὶ τὸ προθυμεῖσθαι
 δὲ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιδευόμεν αὐτήν, ἐπιγινώσκειν αὐτὴν ποι-
 οῦντες καὶ τῆς εὐπραγίας αὐτῇ μεταδιδόντες. Καὶ δικαιοσύνην δ' αὐτῇ 13
 ἐνεποιούμεν, τιμωτέρους τιθέντες τοὺς δικαίους τῶν ἀδίκων καὶ ἐπι-
 δεικνύοντες πλουσιώτερον καὶ ἐλευθεριώτερον βιοτεύοντας τῶν ἀδί-
 κων· καὶ αὐτὴν δ' ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατετάττομεν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν εἶπον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τῇ γυναικὶ 14
 ὅτι πάντων τούτων οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ αὐτὴ ἐπιμελήσεται ὅπως δια-
 μενεῖ ἕκαστῳ ἢ τάξῃ. Ἐδίδασκον δὲ αὐτὴν ὅτι καὶ ἐν ταῖς εὐνομουμέ-
 ναις πόλεσιν οὐκ ἀρκεῖν δοκεῖ τοῖς πολίταις, ἢν νόμους καλοὺς γρά-
 ψωνται, ἀλλὰ καὶ νομοφύλακας προσαιροῦνται, οἵτινες ἐπισκοποῦντες
 τὸν μὲν ποιοῦντα τὰ νόμιμα ἐπαινοῦσιν, ἢν δὲ τις παρὰ τοὺς νόμους
 ποιῇ, ζημιοῦσι. Νομίσαι οὖν ἐκέλευον, ἔφη, τὴν γυναῖκα καὶ αὐτὴν 15
 νομοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι, καὶ ἐξετάζειν δέ, ὅταν δόξη αὐτῇ,
 τὰ σκευή, ὥσπερ ὁ φρουραρχὸς τὰς φυλακὰς ἐξετάζει, καὶ δοκιμάζειν
 εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει, ὥσπερ ἡ βουλή ἵππους καὶ ἱππέας δοκιμάζει,
 καὶ ἐπαινεῖν δὲ καὶ τιμᾶν ὥσπερ βασίλισσαν τὸν ἄξιον ἀπὸ τῆς παρού-
 σης δυνάμεως, καὶ λαιδορεῖν καὶ κολάζειν τὸν τούτων δεόμενον.

Πρὸς δὲ τούτοις ἐδίδασκον αὐτήν, ἔφη, ὡς οὐκ ἂν ἄχθοιτο δι- 16
 καίως εἰ πλείω αὐτῇ πράγματα προστάττω ἢ τοῖς οἰκέταις περὶ τὰ
 κτήματα, ἐπιδεικνύων ὅτι τοῖς μὲν οἰκέταις μέτεστι τῶν δεσποσύνων
 χρημάτων τοσοῦτον ὅσον φέρειν ἢ θεραπεύειν ἢ φυλάττειν, χρῆσθαι
 δὲ οὐδενὶ αὐτῶν ἔξεστιν, ὅτῳ ἂν μὴ δῶ ὁ κύριος· δεσπότου δὲ ἀπαντὰ
 ἐστὶν ὅ,τι ἂν βούληται ἕκαστῳ χρῆσθαι. Ὅτῳ οὖν καὶ σφζομένων με- 17
 γίστη ὄνησις καὶ φθειρομένων μεγίστη βλάβη, τούτῳ καὶ τὴν ἐπιμέ-
 λειαν μάλιστα προσήκουσαν ἀπέφαινον. Τί οὖν; ἔφη ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, 18

ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ πῶς σοι ὑπήκουε; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ εἰπέ γέ μοι, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐκ ὀρθῶς γινώσκοιμι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν διδάσκων ὅτι ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τῶν ὄντων. Χαλεπότερον γὰρ ἂν, ἔφη φάναι, εἰ αὐτῇ ἐπέταττον ἀμελεῖν τῶν ἑαυτῆς ἢ εἰ ἐπιμελεῖσθαι δεήσει τῶν οἰκείων ἀγαθῶν. Πεφυκέναι γὰρ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ
 19 καὶ τέκνων ὄρον τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῇ σόφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν, οὕτω καὶ τῶν κτημάτων, ὅσα ἴδια ὄντα εὐφραίνει, ἥδιον τὸ ἐπιμελεῖσθαι νομίζειν ἔφη εἶναι τῇ σόφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ X

Ἡ καλὴ διοίκησις τοῦ οἴκου ἀποτελεῖ τὸν μόνον ἐμπρέποντα εἰς τὴν γυναῖκα καλλωπισμένον.

Εἰς ἈΓΩΓΗ

Ὁ Σωκράτης θαυμάζει τὴν ἐνάρετον σύζυγον τοῦ Ἰσχομάχου, οὗτος δὲ εἰς ἀπάντησιν διηγεῖται τίνι τρόπῳ ἀπέτρεψεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῶν ψευθίων καὶ ἀπὸ τὴν τάσιν τοῦ νὰ φαίνεται ὠραιότερα τοῦ πραγματικοῦ, μεθ' ὃ πρὸς διατήρησιν τῆς ὠραιότητος καὶ ὑγείας συνεβούλευσεν αὐτῇ τὰ κατωτέρω:

- 10 Συνεβούλευον δ' αὐτῇ μὴ δουλικῶς αἰεὶ καθῆσθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς πειρᾶσθαι δεσποτικῶς πρὸς μὲν τὸν ἰστὸν προσιᾶσαν ὅτι μὲν βέλτιον ἄλλου ἐπίστατο ἐπιδιδάξαι, ὅτι δὲ χειρὸν ἐπιμαθεῖν ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ τὴν σιτοποιόν, παραστῆναι δὲ καὶ ἀπομετρούσῃ τῇ ταμίᾳ, περιελθεῖν δ' ἐπισκοπούμενην καὶ εἰ κατὰ χώραν ἔχει ἢ δεῖ
 11 ἕκαστα. Ταῦτα γὰρ ἐδόκει μοι ἅμα ἐπιμέλεια εἶναι καὶ περίπατος. Ἄγαθόν δὲ ἔφην εἶναι γυμνάσιον καὶ τὸ δεῦσαι καὶ μάξαι, καὶ ἱμάτια καὶ στρώματα ἀνασεῖσαι καὶ συνθεῖναι. Γυμναζομένην δὲ ἔφην οὕτως ἂν καὶ ἐσθίειν ἥδιον καὶ ὑγαίνειν μᾶλλον καὶ εὐχροωτέραν φαίνεσθαι
 12 τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ ὄψις δέ, ὁπότεν ἀνταγωνίζεται διακόνῳ καθαρωτέρα οὖσα πρεπόντως τε μᾶλλον ἡμφιεσμένη, κινητικὸν γίνεται ἄλλως τε καὶ ὁπότεν τὸ ἐκοῦσαν χαρίζεσθαι προσῆ ἀντὶ τοῦ ἀναγκαζομένην
 13 ὑπηρετεῖν. Αἱ δ' αἰεὶ καθήμεναι σεμνῶς πρὸς τὰς κεκοσμημένας καὶ ἐξαπατώσας κρίνεσθαι παρέχουσιν ἑαυτάς. Καὶ νῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως, εὖ ἴσθι, ἡ γυνὴ μου κατεσκευασμένη βιοτεύει, ὥσπερ ἐγὼ ἐδίδασκον αὐτὴν καὶ ὥσπερ νῦν σοι λέγω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙ

Τὸ πρότυπον τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ ἀνδρός.

Ἐντεῦθεν δ' ἐγὼ εἶπον· Ὁ Ἰσχόμαχε, τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν τῆς 1
 γυναικὸς ἔργων ἱκανῶς δοκῶ μοι ἀκηκοέναι τὴν πρώτην, καὶ ἄξιά γε
 πάνυ ἐπαίνου ἀμφοτέρων ὑμῶν. Τὰ δ' αὖ σὰ ἔργα, ἔφην ἐγώ, ἥδη μοι
 λέγε, ἵνα σύ τε ἔφ' οἷς εὐδοκιμεῖς διηγησάμενος ἡσθῆς, καὶ γὰρ τὰ τοῦ
 καλοῦ κάγαθοῦ ἀνδρός ἔργα τελέως διακούσας καὶ καταμαθῶν, ἦν 2
 δύναμαι, πολλήν σοι χάριν εἰδῶ. Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ
 πάνυ ἠδέως σοι, ὦ Σώκρατες, διηγῆσομαι ἢ ἐγὼ ποιῶν διατελῶ, ἵνα 3
 καὶ μεταρροθμίσης με, ἐὰν τί σοι δοκῶ μὴ καλῶς ποιεῖν. Ἀλλ' ἐγὼ
 μὲν δὴ, ἔφην, πῶς ἂν δικαίως μεταρροθμίσαιμι ἄνδρα ἀπειρασμένον
 καλόν τε κάγαθόν, καὶ ταῦτα ὦν ἀνὴρ ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ
 ἀερομετρεῖν καί, τὸ πάντων δὴ ἀνοητότατον δοκοῦν εἶναι ἔγκλημα, πέ-
 νης καλοῦμαι.

Καὶ πάνυ μεντᾶν, ὦ Ἰσχόμαχε, ἦν ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ τῷ ἐπι- 4
 κλήματι τούτῳ, εἰ μὴ πρόην ἀπαντήσας τῷ Νικίου τοῦ ἐπηλύτου
 ἵππῳ εἶδον πολλοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ θεατάς, πολὺν δὲ λόγον
 ἔχόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ἤκουον· καὶ δῆτα ἠρόμην προσελθὼν τὸν
 ἵπποκόμον εἰ πολλὰ εἶη χρήματα τῷ ἵππῳ. Ὁ δὲ προσβλέψας με ὡς 5
 οὐδὲ ὑγιαίνοντα τῷ ἐρωτήματι εἶπε· Πῶς δ' ἂν ἵππῳ χρήματα γέ-
 νοιτο; Οὕτω δὴ ἐγὼ ἀνέκνυφα ἀκούσας ὅτι ἐστὶν ἄρα θεμιτὸν καὶ πέ-
 νητι ἵππῳ ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ τὴν ψυχὴν φύσει ἀγαθὴν ἔχοι. Ὡς οὖν 6
 θεμιτὸν καὶ ἐμοὶ ἀγαθῷ ἀνδρὶ γενέσθαι, διηγοῦ τελέως τὰ σὰ ἔργα,
 ἵνα, ὅ τι ἂν δύναμαι ἀκούων καταμαθεῖν, πειρῶμαι καὶ ἐγὼ σε ἀπὸ
 τῆς αὔριον ἡμέρας ἀρξάμενος μιμεῖσθαι· καὶ γὰρ ἀγαθὴ ἐστίν, ἔφην
 ἐγώ, ἡμέρα ὡς ἀρετῆς ἀρχεσθαι. Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ 7
 Σώκρατες, ἐγὼ δὲ ὅμως σοι διηγῆσομαι ἢ ἐγὼ ὅσον δύναμαι πειρῶμαι
 ἐπιτηδεύων διαπερᾶν τὸν βίον.

Ἐπεὶ γὰρ καταμαμαθηκέναι δοκῶ ὅτι οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις 8
 ἄνευ μὲν τοῦ γινώσκειν τε ἢ δεῖ ποιεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ταῦτα
 περαίνηται οὐ θεμιτὸν ἐποίησαν εὖ πράττειν, φρονίμοις δ' οὔσι καὶ
 ἐπιμελεσί τοῖς μὲν διδόασιν εὐδαιμονεῖν, τοῖς δ' οὐ, οὕτω δὴ ἐγὼ
 ἄρχομαι μὲν τοὺς θεοὺς θεραπεύων, πειρῶμαι δὲ ποιεῖν ὡς ἂν
 θέμις ἦ μοι εὐχομένῳ καὶ ὑγείας τυγχάνειν καὶ ῥώμης σώμα-
 τος καὶ τιμῆς ἐν πόλει καὶ εὐνοίας ἐν φίλοις καὶ ἐν πολέμῳ κα-
 λῆς σωτηρίας καὶ πλοῦτου καλῶς αὐξομένου.

- 9 Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ταῦτα· Μέλει γὰρ δὴ σοι, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅπως πλουτήης καὶ πολλὰ χρήματα ἔχων πολλὰ ἔχῃς πράγματα τούτων ἐπιμελούμενος; Καὶ πάνυ γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, μέλει μοι τούτων ὧν ἐρωτᾷς· ἦδὺν γὰρ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, καὶ θεοὺς μεγαλείως τιμᾶν καὶ φίλους, ἣν τινος δέωνται, ἐπωφελεῖν καὶ τὴν πόλιν μηδὲν τὸ κατ'
- 10 ἐμὲ χρήμασιν ἀκόσμητον εἶναι. Καὶ γὰρ καλὰ, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐστὶν ἃ σὺ λέγεις, καὶ δυνατοῦ γε ἰσχυρῶς ἀνδρός· πῶς γὰρ οὐ; ὅτε πολλοὶ μὲν εἰσιν ἄνθρωποι οἳ οὐ δύνανται ζῆν ἄνευ τοῦ ἄλλων δεῖσθαι, πολλοὶ δὲ ἀγαπῶσιν, ἣν δύνονται τὰ ἑαυτοῖς ἀροκοῦντα πορίζεσθαι. Οἱ δὲ δὴ δυνάμενοι μὴ μόνον τὸν ἑαυτῶν οἶκον διοικεῖν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖν, ὥστε καὶ τὴν πόλιν κοσμεῖν καὶ τοὺς φίλους ἐπικουφίζουσιν, πῶς τούτους οὐχὶ βαθεῖς τε καὶ ἐρρωμένους ἀνδρας χρῆ
- 11 νομίσει; Ἄλλὰ γὰρ ἐπαινεῖν μὲν, ἔφη ἐγὼ, τοὺς τοιούτους πολλοὶ δυνάμεθα· σὺ δέ μοι λέξον, ὦ Ἰσχόμαχε, ἄφ' ὧν περὶ ἤρξω, πῶς ὑγιείας ἐπιμελεῖ; πῶς τῆς τοῦ σώματος ῥώμης; Πῶς θέμις εἶναι σοι καὶ ἐκ πολέμου καλῶς σφῆζεσθαι; Τῆς δὲ χρηματίσεως καὶ μετὰ ταῦτα, ἔφη ἐγὼ, ἀρκέσει ἀκούειν.
- 12 Ἄλλ' ἔστι μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὡς γε ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀκόλουθα ταῦτα πάντα ἀλλήλων! Ἐπεὶ γὰρ ἐσθίειν τις τὰ ἱκανὰ ἔχει, *ἐκπονοῦντι μὲν ὀρθῶς μᾶλλον δοκεῖ μοι ἢ ὑγίεια παραμένειν, ἐκπονοῦντι δὲ μᾶλλον ἢ ῥώμη προσγίγνεται, ἀσκοῦντι δὲ τὰ τοῦ*
- 13 *πολέμου κάλλιον σφῆζεσθαι, ὀρθῶς δὲ ἐπιμελομένῳ καὶ μὴ καταμαλακίζομένῳ μᾶλλον εἰκὸς τὸν οἶκον αὔξεσθαι.* Ἄλλὰ μέχρι μὲν τούτου ἔπομαι, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅτι ἐκπονοῦντα φῆς καὶ ἐπιμελούμενον καὶ ἀσκοῦντα ἄνθρωπον μᾶλλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁποῖός δὲ πόνῳ χρῆται πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ ῥώμην καὶ ὅπως ἀσκεῖς τὰ τοῦ πολέμου καὶ ὅπως ἐπιμελεῖ τοῦ περιουσίαν ποιεῖν ὡς καὶ φίλους ἐπωφελεῖν καὶ πόλιν ἐπισχύειν, ταῦτα ἂν ἠδέω, ἔφη ἐγὼ, τυθείμην.
- 14 Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἰσχόμαχος, ἀνίστασθαι μὲν ἐξ εὐνῆς εἴθισμαι ἠνίκ' ἂν ἔτι ἔνδον καταλαμβάνοιμι, εἰ τίνα δεόμενος ἰδεῖν τυγχάνοιμι. Κἂν μὲν τι κατὰ πόλιν δέη πράττειν, ταῦτα
- 15 πραγματευόμενος περιπάτῳ τούτῳ χρῶμαι· ἣν δὲ μηδὲν ἀναγκαῖον ἦ κατὰ πόλιν, τὸν μὲν ἵππον ὁ παῖς προάγει εἰς ἀγρόν, ἐγὼ δὲ περιπάτῳ χρῶμαι τῇ εἰς ἀγρόν ὁδῷ ἴσως ἄμεινον, ὦ Σώκρατες, ἢ εἰ ἐν τῷ
- 16 ξυστῷ περιπατοῖην. Ἐπειδὴν δὲ ἔλθω εἰς ἀγρόν, ἣν τέ μοι φυτεύοντες τυγχάνωσιν ἣν τε νειοποιοῦντες ἣν τε σπεύροντες ἣν τε καρπὸν προσκομίζοντες, ταῦτα ἐπισκευάμενος, ὅπως ἕκαστα γίγνεται, μεταορθημίζω, ἂν ἔχω τι βέλτιον τοῦ παρόντος.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὰ πολλὰ ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον ἵππασάμην 17
 ἵππασίαν ὡς ἂν ἐγὼ δύνωμαι ὁμοιοτάτην ταῖς ἐν τῷ πολέμῳ ἀναγ-
 καίαις ἵππασίαις, οὔτε πλαγίου οὔτε κατάντους οὔτε τάφρου οὔτε ὄχε-
 τοῦ ἀπεχόμενος, ὡς μέντοι δυνατὸν ταῦτα ποιοῦντα ἐπιμέλομαι μὴ
 ἀποχωλεῦσαι τὸν ἵππον. Ἐπειδὴν δὲ ταῦτα γένηται, ὁ παῖς ἐξελίσσας 18
 τὸν ἵππον οἴκαδε ἀπάγει, ἅμα φέρων ἀπὸ τοῦ χώρου ἢν τι δεώμεθα
 εἰς ἄστν. Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βάδην, τὰ δὲ ἀποδραμῶν οἴκαδε ἀπεστελεγγι-
 σάμην. Εἶτα δὲ ἀριστῶ, ὃ Σώκρατες, ὅσα μῆτε κενὸς μῆτε ἄγαν πλή-
 ρης διημερεῦειν. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφην ἐγώ, ὃ Ἰσχόμαχε, ἀρεσκόντως 19
 γέ μοι ταῦτα ποιεῖς. Τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνεσκευασμένοις χρῆ-
 σθαι τοῖς τε πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ τοῖς πρὸς τὴν δῶμην παρασκευά-
 σμασι καὶ τοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήμασι καὶ ταῖς τοῦ πλοῦτου ἐπιμε-
 λείαις, ταῦτα πάντα ἀγαστά μοι δοκεῖ εἶναι. Καὶ γὰρ ὅτι ὀρθῶς ἐκά- 20
 στου τούτων ἐπιμελεῖ, ἱκανὰ τεκμήρια παρέχει· ὑγιαίνοντά τε γὰρ καὶ
 ἐρρωμένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σὺν τοῖς θεοῖς σε ὀρῶμεν καὶ ἐν τοῖς ἵπ-
 πικωτάτοις τε καὶ πλουσιωτάτοις λεγόμενόν σε ἐπιστάμεθα.

Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ ποιῶν, ἔφην, ὃ Σώκρατες, ὑπὸ πολλῶν πάνυ 21
 συκοφαντοῦμαι, σὺ δ' ἴσως ᾧ με ἐρεῖν ὡς ὑπὸ πολλῶν καλὸς κἀγα-
 θὸς κέκλημαι. Ἄλλὰ καὶ ἔμελλόν σε, ἐγώ, ἔφην, ὃ Ἰσχόμαχε, τοῦτο 22
 ἐρήσεσθαι εἴ τινα καὶ τούτου ἐπιμέλειαν ποιεῖ ὅπως δύνῃ λόγον διδόν-
 ναι καὶ λαμβάνειν, ἢν τινί ποτε δέη. Οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφην, ὃ Σώ-
 κρατες, αὐτὰ ταῦτα διατελεῖν μελετῶν, ἀπολογεῖσθαι μὲν ὅτι οὐδένα
 ἀδικῶ, εἰ δὲ ποιῶ πολλοὺς ὅσον ἂν δύνωμαι, κατηγορεῖν δὲ οὐ δοκῶ
 σοι μελετῶν ἀνθρώπων, ἀδικοῦντας μὲν καὶ ἰδία πολλοὺς καὶ τὴν πόλιν 23
 καταμανθάνων τινάς, εἰ δὲ ποιοῦντας οὐδένα; Ἄλλ' εἰ καὶ ἐρμηνεύ-
 ειν τοιαῦτα μελετᾷς, τοῦτό μοι, ἔφην ἐγώ, ἔτι, ὃ Ἰσχόμαχε, δήλωσον.
 Οὐδὲν μὲν οὖν, ὃ Σώκρατες, πάυομαι, ἔφην, λέγειν μελετῶν ἢ γὰρ
 κατηγοροῦντός τινος τῶν οἰκετῶν ἢ ἀπολογουμένου ἀκούσας ἐλέγγειν
 περιῶμαι ἢ μέφομαι τινα πρὸς τοὺς φίλους ἢ ἐπαινῶ ἢ διαλλάττω
 τινάς τῶν ἐπιτηδείων, πειρώμενος διδάσκειν ὡς συμφέρει αὐτοῖς φί-
 λους εἶναι μᾶλλον ἢ διαφόρους. Καὶ ἐν πολέμῳ δὲ ἐπιτιμῶμέν τινι, 24
 στρατηγῷ συμπαρόντες, ἢ ἀπολογούμεθα ὑπὲρ του, εἴ τις ἀδίκως αἰ-
 τίαν ἔχει, ἢ κατηγοροῦμεν πρὸς ἀλλήλους, εἴ τις ἀδίκως τιμᾶται. Πο-
 λάκις δὲ καὶ βουλόμενοι ἅ μὲν ἂν ἐπιθυμῶμεν πράττειν, ταῦτα ἐπαι-
 νοῦμεν, ἅ δ' ἂν μὴ βουλώμεθα πράττειν ταῦτα μεμφομέθα. Ἦδη δ',
 ἔφην, ὃ Σώκρατες, καὶ διειλημμένως πολλάκις ἐκρίθην, ὅ τι χρὴ πα-
 θεῖν ἢ ἀποτίσαι. Ὑπὸ τοῦ, ἔφην ἐγώ, ὃ Ἰσχόμαχε; Ἐμὲ γὰρ δὴ τοῦ-
 το ἐλάνθανεν. Ὑπὸ τῆς γυναικός, ἔφην. Καὶ πῶς δὴ, ἔφην ἐγώ, ἀγω-

νίζει; "Όταν ἀληθῆ λέγειν συμφέρη, πάνυ ἐπεικῶς, ὅταν δὲ ψευδῆ, τὸν ἦτιω λόγον, ὃ Σώκρατες, οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ δύναμαι *κρηίττω ποιεῖν*" καὶ ἐγὼ εἶπον· "Ἴσως γάρ, ὃ Ἰσχόμαχε, τὸ ψεῦδος οὐ δύνασαι ἀληθῆς ποιεῖν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ XII—XIX

ΚΕΦ. XII.—Ὁ Σωκράτης φοβούμενος, μήπως ὁ Ἰσχόμαχος — ὡς ἐκ τῆς διαρκείας τῆς συνεντεύξεως — ἔχη νὰ ἐπιληφθῆ ἰδίων ὑποθέσεων, λέγει ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ πλέον ν' ἀπασχολῆ αὐτὸν ἐπὶ μακρόν, εἰς δ' ὁ Ἰσχόμαχος ἀποκρίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παρουσία του εἰς τὴν ἐξοχὴν, διότι ἔχει ἐκεῖ ἀντιπροσώπους, οἱ ὅποιοι διευθύνουν τὰς ἐργασίας καὶ ἐπιτηροῦν τοὺς ἐργάτας. Ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν σχετικῶς περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν τοιούτων ἐπιστατῶν (*ἐπιτρόπων*=διοικητῶν κτημάτων) καὶ ὁ Ἰσχόμαχος εἰς ἀπάντησιν λέγει ὅτι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην προσλαμβάνει μόνον ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι παρέχουν ἐγγύησιν ὅτι εἶναι ἐργατικοί, πιστοί, ἀφωσιωμένοι καὶ ἐγκρατεῖς. Τέλος λέγει ὅτι ὅπως ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ οἰκοδέσποινα, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐξοχῇ ὁ οἰκοδεσπότης πρέπει πάντοτε νὰ ἐπαγρυπνῆ, ἵνα ἀνακαλῆ εἰς τὸ καθήκον πάντα σφαλλόμενον.

ΚΕΦ. XIII.—Εἰς τοὺς ἐπιστάτας πρέπει νὰ ἀναπτύσσωμεν τὸν σκοπὸν παντὸς ἔργου, νὰ ὑποδεικνύωμεν τὸν κατάλληλον χρόνον δι' ἐκάστην ἐργασίαν καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ αὕτη ἐκτελεῖται. Πλὴν τούτου πρέπει νὰ διδάξωμεν αὐτοὺς τὴν τέχνην τοῦ ἀσκεῖν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων. Ὁ Ἰσχόμαχος λέγει πῶς αὐτὸς ἐπιτυγχάνει τὸ τοιοῦτον.

ΚΕΦ. XIV.—Τὸ χειρότερον ἐλάττωμα δι' ἓνα ἐπιστάτην εἶναι τὸ κλέπτειν. Ὁ Ἰσχόμαχος ἐργάζεται δραστηρίως νὰ ἐκρίζωσῃ αὐτὸ ἐφαρμύζων πρὸς τοῦτο οὐ μόνον τοὺς πατρίους νόμους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσικοὺς, οὓς ἐξόχως ἐπαινεῖ, διότι δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζουσι τὰς κακὰς πράξεις μὲ τὸν φόβον τῆς ποινῆς, ἀλλὰ καὶ παρακινοῦσι εἰς τὸ ἀγαθὸν ὑποσχόμενοι ἀμοιβὰς διὰ τὰς καλὰς πράξεις.

ΚΕΦ. XV.—Ὁ Ἰσχόμαχος, παρακαλούμενος ὑπὸ τοῦ Σωκράτους νὰ ὁμιλήσῃ περὶ γεωργικῆς, ἀρχεται λέγων ὅτι αὕτη εἶναι εὐκολωτάτη εἰς ἐκμάθησιν, διότι οἱ γεωργοί, ὡς ἄνθρωποι ἀπλοῖκοί, ἀποκρίνονται φιλοφρόνως καὶ προθύμως εἰς τὰς ὑποβαλλόμενας αὐτοῖς ἐρωτήσεις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀστούς, οἱ ὅποιοι εἴτε διότι ἀποβλέπουσι εἰς τὸ κέρδος εἴτε ἀπὸ φθόνον ἀποκρύπτουσι ζηλοτύπως τὰ μυστικά τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ἐκ τῆς προεισαγωγῆς ταύτης ἐλκυσθεὶς ὁ Σωκράτης παρακαλεῖ ζωηρῶς τὸν Ἰσχόμαχον νὰ γνωρίσῃ εἰς αὐτὸν τοὺς κανόνας τῆς γεωργικῆς.

ΚΕΦ. XVI.—Ὁ Ἰσχόμαχος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους καὶ κατὰ τίνα τρόπον γίνεται τοῦτο ἀντιληπτόν. Ἀναπτύσσει εἰτα πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἀροτρίασις (*νειοῦ*=χωραφίου ἐκ νέου ἀροθέντος, ἀφοῦ ἔμεινε ἐπὶ τίνα χρόνον ἀγεώρητον), πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ ἀροτριάωνται αἱ γαῖαι καὶ νὰ καθαρίζωνται ἀπὸ τὰ χόρτα.

ΚΕΦ. XVII. — Ὁ Ἰσχόμαχος ὁμιλῶν περὶ σποράς, λέγει ὅτι ὁ σίτος πρέπει νὰ σπείρεται, ὅποταν τὸ ἔδαφος ἔχει ἀρκούντως ὑγρανθῆ ὑπὸ τῶν φθινοπωρινῶν βροχῶν ὅθεν ὑπάρχουν σποραὶ πρόωροι, μέσαι καὶ ὕψιμοι. Ἐξακολουθῶν λέγει ὅτι εἰς τὰ ἀδύνατα ἔδαφα ἢ σπορὰ πρέπει νὰ γίνεται ἀραιότερα ἢ εἰς τὰ παχέα. Τέλος ἀναπτύσσει τὴν ὠφελιμότητα τοῦ σκαλισμάτος.

ΚΕΦ. XVIII. — Ὁ Ἰσχόμαχος περιγράφει τὰς ἐργασίας τὰς ἀφορώσας τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου, τὸν θερισμόν, τὸ ἀλώνισμα καὶ τὸ κοσκίνισμα. Εἰς τὸ σημεῖον τούτου ὁ Σωκράτης συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Ἰσχομάχου ὅτι ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐκολωτάτη, παρατηρῶν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν τοῦ ἦσαν ἄγνωστα καὶ πρότερον.

ΚΕΦ. XIX. — Ὁ Ἰσχόμαχος ὁμιλεῖ περὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ εἰδικῶς περὶ ἐκεῖνων, τὰ ὅποια δημιουργοῦν τὸν κύριον πλοῦτον τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἡ ἄμπελος, ἡ συκῆ καὶ ἡ ἐλαία. Ἀναπτύσσει τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἔδαφους καὶ μὲ τὸν τρόπον, καθ' ὃν δέον νὰ φυτεύωνται τὰ δένδρα καὶ νὰ ἐνισχύωνται αἱ ρίζαι τῶν. Ὁ Σωκράτης θαυμάζει καὶ πάλιν, διότι μανθάνει πάντα ταῦτα, θεωρῶν οὕτω βέβαιον ὅτι θὰ δυνηθῆ νὰ ἐκμάθῃ καὶ τοὺς κανόνας οἰασδήποτε ἄλλης τέχνης. Ὁ Ἰσχόμαχος εἰς ἀπάντησιν λέγει καὶ πάλιν ὅτι ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐκολωτάτη καὶ δι' ὀλίγων παραδειγμάτων ἀποδεικνύει πῶς αὕτη διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τῆς Φύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XX

Ἡ ἔλλειψις ἐργατικότητος καὶ ἐπιμελείας αἰτία τῶν ἐκ τῆς γεωργίας ζημιῶν.

Ἐνταῦθα δὴ ἐγὼ εἶπον· Πῶς οὖν, ὦ Ἰσχόμαχε, εἰ οὕτω γε καὶ 1
 ῥᾷδιά ἐστι μαθεῖν τὰ περὶ τὴν γεωργίαν καὶ πάντες ὁμοίως ἴσασιν ἂ
 δεῖ ποιεῖν, οὐχὶ καὶ πάντες πράττουσιν ὁμοίως, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν
 ἀφθόνως τε ζῶσι καὶ περιττὰ ἔχουσιν, οἱ δ' οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα δύναν- 2
 ται πορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ προσοφείλουσιν; Ἐγὼ δὴ σοι λέξω, ὦ Σώ-
 κρατες, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος· οὐ γὰρ ἡ ἐπιστήμη οὐδ' ἡ ἀνεπιστημοσύνη
 τῶν γεωργῶν ἐστὶν ἡ ποιούσα τοὺς μὲν εὐπορεῖν, τοὺς δὲ ἀπόρους 3
 εἶναι· οὐδ' ἂν ἀκούσαις, ἔφη, λόγου οὕτω διαθέντος ὅτι διέφθαρται
 ὁ οἶκος, διότι οὐχ ὁμαλῶς ὁ σπορευὺς ἔσπειρεν, οὐδ' ὅτι οὐκ ὀρθῶς
 τοὺς ὄρχους ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἀγνοήσας τις τὴν γῆν φέρουσαν ἀμ-
 πέλους ἐν ἀφόρῳ ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις ὅτι ἀγαθόν ἐστὶν
 τῷ σπόρῳ νεὸν προεργάζεσθαι, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις ὡς ἀγαθόν ἐστὶ 4
 τῇ γῆ κόπρον μειγνύναι· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐστὶν ἀκούσαι· ἀνὴρ οὐ
 λαμβάνει σῖτον ἐκ τοῦ ἀγροῦ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται ὡς αὐτῷ σπειρῆται
 ἢ ὡς κόπρος γίγνηται· οὐδ' οἶνον ἔχει ἀνὴρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται ὡς
 φυτεύσῃ ἀμπέλους, οὐδὲ αἰ οὔσαι ὅπως φέρωσιν αὐτῷ· οὐδὲ ἔλαιον,
 οὐδὲ σῦκα ἔχει ἀνὴρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται οὐδὲ ποιεῖ ὅπως ταῦτα ἔχη.

- 5 Τοιαῦτ', ἔφη, ἐστίν, ὦ Σώκρατες, ἃ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ διαφερόντως καὶ πράττουσι πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι εὐ-
 ρηκῆναι εἰς τὰ ἔργα.
- 6 Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστὶν ἐν οἷς τῶν στρατηγικῶν ἔργων οὐ γνώμη διαφέροντες ἀλλήλων, οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χειρόνές εἰσιν, ἀλλὰ σα-
 φῶς ἐπιμελεία. Ἐὰν γὰρ καὶ οἱ στρατηγοὶ γινώσκουσι πάντες καὶ τῶν
 7 ἰδιωτῶν οἱ πλεῖστοι, ταῦτα οἱ μὲν ποιοῦσι τῶν ἀρχόντων, οἱ δ' οὐ-
 οἷον καὶ τόδε γινώσκουσιν ἅπαντες, ὅτι διὰ πολεμίας πορευομένους
 βέλτιόν ἐστι τεταγμένους πορεύεσθαι οὕτως ὡς ἂν ἄριστα μάχονται,
 εἰ δέοι. Τοῦτο τοίνυν γινώσκοντες οἱ μὲν ποιοῦσιν οὕτως, οἱ δ' οὐ
 8 ποιοῦσι. Φυλακᾶς ἅπαντες ἴσασι ὅτι βέλτιόν ἐστι καθιστάναι καὶ
 ἡμερινᾶς καὶ νυκτερινᾶς πρὸ τοῦ στρατοπέδου. Ἄλλὰ καὶ τούτου οἱ
 9 μὲν ἐπιμελοῦνται ὡς ἔχη οὕτως, οἱ δ' οὐκ ἐπιμελοῦνται. Ὅταν τε αὖ
 διὰ στενοπόρων ἴωσιν, οὐ πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν ὅστις οὐ γινώσκει
 ὅτι προκαταλαμβάνειν τὰ ἐπίκαιρα κρεῖττον ἢ μή; Ἄλλὰ καὶ τούτου
 οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται οὕτω ποιεῖν, οἱ δ' οὐ.
- 10 Ἄλλὰ καὶ κόπρον λέγουσι μὲν πάντες ὅτι ἄριστον εἰς γεωργίαν
 ἐστὶ καὶ ὀρώσι δὲ αὐτομάτην γιγνομένην· ὅμως δὲ καὶ ἀκριβοῦντες
 ὡς γίνεταί, καὶ ὄξιον ὃν πολλὴν ποιεῖν, οἱ μὲν καὶ τούτου ἐπιμε-
 11 λοῦνται ὅπως ἀθροίζηται, οἱ δὲ παραμελοῦσι. Καίτοι ὕδωρ μὲν ὁ ἄνω
 θεὸς παρέχει, τὰ δὲ κοῖλα πάντα τέλματα γίνεταί, ἢ γῆ δὲ ὕλην
 παντοῖαν παρέχει· καθαίρειν δὲ δεῖ τὴν γῆν τὸν μέλλοντα σπεῖρειν·
 ἃ δ' ἐκποδῶν ἀναιρεῖται, ταῦτα εἴ τις ἐμβάλλοι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ χρόνος
 ἤδη αὐτὸς ἂν ποιήῃ οἷς ἢ γῆ ἦδεται. Ποία μὲν γὰρ ὕλη, ποία δὲ γῆ
 12 ἐν ὕδατι στασίμω οὐ κόπρος γίνεταί; Καὶ ὁλόσα δὲ θεραπείας δεῖται
 ἢ γῆ, ὑγροτέρα τε οὔσα πρὸς τὸν σπόρον ἢ ἀλμωδεστέρα πρὸς φυ-
 τείαν, καὶ ταῦτα γινώσκουσι μὲν πάντες καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐξάγεταί·
 τάφροις καὶ ὡς ἢ ἄλλη κολάζεταί μειγνυμένη πᾶσι τοῖς ἀνάλοις καὶ
 ὑγροῖς τε καὶ ξηροῖς· ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελοῦνται οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ.
- 13 Εἰ δὲ τις παντάπασιν ἀγνώως εἴη τί δύναται φέρειν ἢ γῆ, καὶ μήτε
 ἰδεῖν ἔχει καρπὸν μηδὲ φυτὸν αὐτῆς, μήτε ὅτου ἀκοῦσαι τὴν ἀλήθειαν
 περὶ αὐτῆς ἔχει, οὐ πολὺ μὲν ὄξον γῆς πείραν λαμβάνειν παντὶ ἀν-
 θρώπῳ ἢ ἵππῳ, πολὺ δὲ ὄξον ἢ ἀνθρώπου; **Ὅδ' γὰρ ἐστὶν ὃ τι ἐπὶ
 ἀπάτῃ δείκνυσιν, ἀλλ' ἀπλῶς, ἃ τε δύναται καὶ ἃ μή, σαφηνίζει**
 14 **τε καὶ ἀληθεύει. Δοκεῖ δέ μοι ἢ γῆ τοὺς κακοὺς τε κἀγαθοὺς τῷ
 εὐγνωστα καὶ εὐμαθῆ πάντα παρέχειν ἄριστα ἐξετάζειν.** Οὐ γὰρ
 ὥσπερ τὰς ἄλλας τέχνας τοῖς μὴ ἐργαζομένοις ἐστὶ προφασίσασθαι ὅτι
 οὐκ ἐπίστανται· **γῆν δὲ πάντες οἴδασιν ὅτι εὖ πάσχουσα εὖ ποιεῖ·**

ἀλλ' ἢ ἐν γῆ ἀργία ἐστὶ σαφῆς ψυχῆς κατήγορος κακῆς. Ὡς μὲν 15
γὰρ ἂν δύναίτο ἄνθρωπος ζῆν ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων, οὐδεὶς τοῦτο αὐτὸς
αὐτὸν πείθει· ὁ δὲ μήτε ἄλλην τέχνην χρηματοποιῶν ἐπιστάμενος μήτε
γεωργεῖν ἐθέλων φανερὰ ὅτι κλέπτων ἢ ἀρπάζων ἢ προσαιτῶν διανο-
εῖται βιοτεύειν ἢ παντάπασιν ἀλόγιστός ἐστι.

Μέγα δὲ ἔφη διαφέρειν εἰς τὸ λυσιτελεῖν γεωργίαν καὶ μὴ λυσι- 16
τελεῖν, ὅταν ὄντων ἐργαστήρων καὶ πλεόνων καὶ μειόνων ὁ μὲν ἔχη τινὰ
ἐπιμέλειαν ὡς τὴν ὥραν αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται ὥσιν, ὁ δὲ μὴ
ἐπιμελῆται τούτου· ῥαδίως γὰρ ἀνὴρ εἰς παρὰ τοὺς δέκα διαφέρει τῷ
ἐν ὥρᾳ ἐργάζεσθαι, καὶ ἄλλος γε ἀνὴρ διαφέρει τῷ πρὸ τῆς ὥρας ἀπιέ-
ναι. Τὸ δὲ δὴ ἔαν ῥαδιουργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἀνθρώπους 17
ῥαδίως τὸ ἥμισυ διαφέρει τοῦ ἔργου παντός. Ὡσπερ καὶ ἐν ταῖς ὁδοί-
πορίαις παρὰ στάδια διακόσια ἔστιν ὅτε τοῖς ἑκατὸν σταδίοις διήνεγ- 18
καν ἀλλήλων ἄνθρωποι τῷ τάχει, ἀμφοτέρω καὶ νέοι ὄντες καὶ υἱαί-
νοντες, ὅταν ὁ μὲν πρᾶττη ἐφ' ᾧ περ ὤρηται, βαδίζων, ὁ δὲ ῥαστω-
νεύῃ τῇ ψυχῇ καὶ παρὰ κρήναις καὶ ὑπὸ σκιάς ἀναπαυόμενός τε καὶ
θεώμενος καὶ αὔρας θηρεύων μαλακάς. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις πολὺ 19
διαφέρουσιν εἰς τὸ ἀνύτειν οἱ πρᾶττοντες ἐφ' ᾧ περ τεταγμένοι εἰσὶ, καὶ
οἱ μὴ πρᾶττοντες, ἀλλ' εὐρίσκοντες προφάσεις τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι καὶ
ἐώμενοι ῥαδιουργεῖν. *Τὸ δὲ δὴ καλῶς ἐργάζεσθαι καὶ τὸ κακῶς 20*
ἐπιμελεῖσθαι, ταῦτα δὴ τοσοῦτον διαφέρει, ὅσον ἢ ὅλως ἐργάζε-
σθαι ἢ ὅλως ἀργὸν εἶναι. Ὅταν σκαπτόντων, ἵνα ὕλης καθαραὶ αἱ
ἄμπελοι γένωνται, οὕτω σκάπτωσιν ὥστε πλείω καὶ καλλίω τὴν ὕλην
γίγνεσθαι, πῶς οὕτως οὐκ ἀργὸν ἂν φήσας εἶναι; Τὰ οὖν συντρίβοντα 21
τοὺς οἴκους πολὺ μᾶλλον ταῦτά ἐστιν ἢ αἱ λίαν ἀνεπιστημοσύναι· *τὸ*
γὰρ τὰς μὲν δαπάνας χωρεῖν ἐντελεῖς ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα μὴ
τελεῖσθαι λυσιτελοῦντως πρὸς τὴν δαπάνην, ταῦτα οὐκέτι δεῖ θαν-
μάζειν ἐὰν ἀντὶ τῆς περιουσίας ἐνδειαν παρέχεται.

Τοῖς γε μέντοι ἐπιμελεῖσθαι δυναμένοις καὶ συντεταμένως γεωρ· 22
γοῦσιν ἀνυτικωτάτην χρημάτισιν ἀπὸ γεωργίας καὶ αὐτὸς ἐπετήδευσε
καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ πατήρ. Οὐδέποτε γὰρ εἶα χῶρον ἐξεργασμένον
ὄνεισθαι, ἀλλ' ὅστις ἢ δι' ἀμέλειαν ἢ δι' ἀδυναμίαν τῶν κεκτημένων
καὶ ἀργὸς καὶ ἀφύτευτος εἴη, τοῦτον ὄνεισθαι παρήνει· τοὺς μὲν 23
γὰρ ἐξεργασμένους ἔφη καὶ πολλοῦ ἀργυρίου γίγνεσθαι καὶ ἐπίδοσιν
οὐκ ἔχειν· τοὺς δὲ μὴ ἔχοντας ἐπίδοσιν οὐδὲ ἡδονὰς ὁμοίας ἐνόμιζε
παρέχειν, ἀλλὰ πᾶν κτῆμα καὶ θρέμμα τὸ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἰδὼν τοῦτο καὶ
εὐφραίνειν μάλιστα ᾤετο. Οὐδὲν οὖν ἔχει πλείονα ἐπίδοσιν ἢ χῶρος ἐξ
ἀργοῦ πάμφορος γιγνόμενος. Εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ὅτι τῆς 24

ἀρχαίας τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου χώρους ἀξίους ἡμεῖς ἐποίησαμεν. Καὶ τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὕτω μὲν πολλοῦ ἄξιον τὸ ἐνθύμημα, οὕτω δὲ καὶ ὀλίγον μαθεῖν, ὥστε νυνὶ ἀκούσας σὺ τοῦτο ἐμοὶ ὁμοίως ἐπιστάμενος ἄπει καὶ ἄλλον διδάξεις, ἐὰν βούλη.

- 25 Καὶ ὁ ἐμὸς δὲ πατὴρ οὔτε ἔμαθε παρ' ἄλλου τοῦτο οὔτε μεριμνῶν ἤρσεν, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλογεωργίαν καὶ φιλοπονίαν ἐπιθυμῆσαι ἔφη τοιοῦτου χώρου ὅπως ἔχοι ὅ τι ποιοίη ἅμα καὶ ὠφελούμενος
- 26 ἦδοιτο. Ἦν γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, φύσει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φιλογεωργότατος Ἰσθηναίων ὁ ἐμὸς πατήρ. Καὶ ἐγὼ μέντοι ἀκούσας τοῦτο ἠρόμην αὐτόν· Πότερα δέ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὁπόσους ἐξειργάσατο χώρους ὁ πατήρ πάντας ἐκέκτητο, ἢ καὶ ἀπεδίδοτο, εἰ πολὺ ἀργύριον εὐρίσχοι; Καὶ ἀπεδίδοτο νῆ Δι', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος· ἀλλὰ ἄλλον τοι εὐθύς
- 27 ἀντεωνεῖτο, ἀργὸν δέ, διὰ τὴν φιλεργίαν. Λέγεις, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τῷ ὄντι φύσει τὸν πατέρα φιλογέωργον εἶναι οὐδὲν ἥττον ἢ οἱ ἔμποροι φιλόσιτοί εἰσι. Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν τὸν σῖτον, ὅπου ἂν ἀκούσωσι πλείστον εἶναι, ἐκεῖσε πλέουσιν ἐπ' αὐτόν
- 28 καὶ Αἰγαῖον καὶ Εὐξεινον καὶ Σικελικὸν πόντον περῶντες· ἔπειτα δὲ λαβόντες ὁπόσον δύνανται πλείστον ἄγουσιν αὐτόν διὰ τῆς θαλάττης, καὶ ταῦτα εἰς τὸ πλοῖον ἐνθέμενοι, ἐν ᾧ περ αὐτοὶ πλέουσι. Καὶ ὅταν δεηθῶσιν ἀργυρίου, οὐκ εἰκῆ αὐτόν ὅπου ἂν τύχωσιν ἀπέβαλον, ἀλλ' ὅπου ἂν ἀκούσωσι τιμᾶσθαι τε μάλιστα τὸν σῖτον καὶ περὶ πλείστου αὐτόν ποιῶνται οἱ ἄνθρωποι, τούτοις αὐτόν ἄγοντες παραδιδόσασιν. Καὶ ὁ σὸς δὲ πατήρ οὕτω πως ἔοικε φιλογέωργος εἶναι. Πρὸς ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰσχόμαχος· Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐγὼ δὲ καὶ φιλοικοδόμους νομίζω οὐδὲν ἥττον οἷτινες ἂν ἀποδιδῶνται ἐξοικοδομοῦντες τὰς οἰκίας, εἴτ' ἄλλας οἰκοδομῶσι. Νῆ Δία, ἐγὼ δὲ γέ σοι, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐπομόσας λέγω ἢ μὴν πιστεύειν σοι φύσει νομίζειν φιλεῖν ταῦτα πάντας, ἀφ' ὧν ἂν ὠφελεῖσθαι νομίζωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XXI

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Προσόντα τοῦ ἄρχοντος καὶ ἐν γένει τοῦ διευθύνοντος
ἐπιχειρήσεις, τέχναις, ἐπαγγέλματα κλπ.

- 1 Ἄταρ ἐνωῶ γε, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ὡς εἶ τῇ ὑποθέσει ὅλον τὸν λόγον βοηθοῦντα παρέσχησαι. Ὑπέθου γὰρ τὴν γεωργικὴν τέχνην πασῶν εἶναι εὐμαθεστάτην, καὶ νῦν ἐγὼ ἐκ πάντων ὧν εἴρηκας τοῦθ'

οὕτως ἔχειν παντάπασιν ὑπὸ σοῦ ἀναπέπεισμαι. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύ- 2
 μαχος, ἀλλὰ τόδε τοι, ὦ Σώκρατες, τὸ πάσαις κοινὸν ταῖς πράξεις καὶ
 γεωργικῆ καὶ πολιτικῆ καὶ οικονομικῆ καὶ πολεμικῆ, τὸ ἄρχικὸν εἶναι,
 τοῦτο δὴ συνομολογῶ σοὶ ἐγὼ πολὺ διαφέρειν γνώμη τοὺς ἑτέρους 3
 τῶν ἑτέρων· οἷον καὶ ἐν τριήρει, ἔφη, ὅταν πελαγίζωσι, καὶ δέη περᾶν
 ἡμερινοὺς πλοῦς ἐλαύνοντας, οἱ μὲν τῶν κελευστῶν δύνανται τοιαῦτα
 λέγειν καὶ ποιεῖν, ὥστε ἄκονᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ ἐθε-
 λοντάς πονεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀγνώμονές εἰσιν, ὥστε πλεῖον ἢ ἐν διπλα-
 σίῳ χρόνῳ τὸν αὐτὸν ἀνύτουσι πλοῦν. Καὶ οἱ μὲν ἰδροῦντες καὶ ἐπαι-
 νοῦντες ἀλλήλους, ὅ τε κελεύων καὶ οἱ πειθόμενοι, ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ
 ἀνιδρωτὶ ἤκουσι, μισοῦντες τὸν ἐπιστάτην καὶ μισοῦμενοι.

Καὶ τῶν στρατηγῶν ταύτη διαφέρουσιν, ἔφη, οἱ ἕτεροι τῶν ἐτέ- 4
 ρων· οἱ μὲν γὰρ οὔτε πονεῖν ἐθέλοντας οὔτε κινδυνεύειν παρέχονται
 πείθεσθαι τε οὐκ ἀξιοῦντας οὐδ' ἐθέλοντας ὅσον ἂν μὴ ἀνάγκη ἦ, ἀλλὰ
 καὶ μεγαλυνομένους ἐπὶ τῷ ἐναντιοῦσθαι τῷ ἄρχοντι· οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι
 οὐδ' αἰσχύνεσθαι ἐπισταμένους παρέχουσιν, ἦν τι τῶν αἰσχυρῶν συμ-
 βαίνει. Οἱ δ' αὖ θεῖοι καὶ ἀγαθοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἄρχοντες τοὺς αὐ- 5
 τοὺς τούτους, πολλάκις δὲ καὶ ἄλλους παραλαμβάνοντας αἰσχυνομένους
 τε ἔχουσιν αἰσχρὸν τι ποιεῖν καὶ πείθεσθαι οἰόμενος βέλτιον εἶναι,
 καὶ ἀγαλλομένους τῷ πείθεσθαι ἕνα ἕκαστον, καὶ σύμπαντας, πονεῖν
 ὅταν δεήσει, οὐκ ἀθύμως πονοῦντας. Ἄλλ' ὥσπερ ἰδιώταις ἐστὶν οἷς ἐγ- 6
 γίγνεται φιλοπονία τις, οὕτω καὶ ὅλῳ τῷ στρατεύματι ὑπὸ τῶν ἀγα-
 θῶν ἀρχόντων ἐγγίγνεται καὶ τὸ φιλοπονεῖν καὶ τὸ φιλοτιμεῖσθαι
 ὀφθῆναι καλὸν τι ποιοῦντας ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος. Πρὸς ὅντινα δ' ἂν ἄρ- 7
 χοντα διατεθῶσιν οὕτως οἱ ἐπόμενοι, οὗτοι δὴ ἐρρωμένοι γε ἄρχοντες
 γίνονται· οὐ μὰ Δί' οὐχ οἱ ἂν αὐτῶν ἄριστα τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν
 ἔχωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ τοξεύωσιν ἄριστα καὶ ἵππον ἄριστον ἔχον-
 τες ὡς ἵππικώτατα ἢ πελταστικώτατα προκινδυνεύωσιν, ἀλλ' οἱ ἂν δύ-
 νωνται ἐμποιῆσαι τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι καὶ διὰ πυρὸς
 καὶ διὰ παντὸς κινδύνου· τούτους δὴ δικαίως ἂν τις καλοῖη μεγαλογνώ- 8
 μονας, ᾧ ἂν ταῦτα γινώσκοντες πολλοὶ ἔπωνται, *καὶ μεγάλη χειρὶ
 εἰκότως οὕτως λέγοιτο πορεύεσθαι, οἷ ἂν τῇ γνώμῃ πολλὰι χει-
 ρες ὑπηρετεῖν ἐθέλωσι, καὶ μέγας τῷ ὄντι οὕτως ἀνὴρ ὅς ἂν με-
 γάλα δύνηται γνώμῃ διαπράξασθαι μᾶλλον ἢ ἑώμῃ.*

Οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις ἔργοις, ἂν τε ἐλίτροπος ἦ ὁ ἐφεστη- 9
 κῶς ἂν τε καὶ ἐπιστάτης, ὅς ἂν δύνηται προθύμους καὶ ἐντεταμένους
 παρέχεσθαι εἰς τὸ ἔργον καὶ συνεχεῖς, οὗτοι δὴ οἱ ἀνύοντές εἰσιν
 ἐπὶ τὰγαθὰ καὶ πολλὴν τὴν περιουσίαν ποιοῦντες. Τοῦ δὲ δεσπότου 10

- ἐπιφανέντος, ὃ Σώκρατες, ἔφη, ἐπὶ τὸ ἔργον, ὅστις δύναται καὶ μέγιστα βλάψαι τὸν κακὸν τῶν ἐργατῶν καὶ μέγιστα τιμῆσαι τὸν πρόθυμον, εἰ μηδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσιν αἱ ἐργάται, ἐγὼ μὲν αὐτὸν οὐκ ἂν ἀγαίμην, ἀλλ' ὅν ἂν ἰδόντες κινηθῶσι καὶ μένος ἐκάστω ἐμπέση τῶν ἐργατῶν καὶ φιλονικία πρὸς ἀλλήλους καὶ φιλοτιμία κρατιστεῦσαι
- 11 ἐκάστω, τοῦτον ἐγὼ φαίην ἂν ἔχειν τι ἥθους βασιλικοῦ. Καὶ ἔστι τοῦτο μέγιστον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐν παντὶ ἔργῳ ὅπου τι δι' ἀνθρώπων πράττεται, καὶ ἐν γεωργίᾳ δέ. *Οὐ μέντοι μὰ Δία τοῦτό γε ἔτι ἐγὼ λέγω ἰδόντα μαθεῖν εἶναι οὐδ' ἀπαξ ἀκούσαντα, ἀλλὰ καὶ παιδείας δεῖν φημι τῷ ταῦτα μέλλοντι δυνήσεσθαι καὶ φύσεως*
- 12 *ἀγαθῆς ὑπάρξαι, καὶ τὸ μέγιστον δὴ θεῖον γενέσθαι. Οὐ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ὄλον τοῦτι τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἶναι, ἀλλὰ θεῖον, τὸ ἐθελόντων ἄρχειν· σαφῶς δὲ δίδεται τοῖς ἀληθινῶς σωφροσύνην τετελεσμένοις. Τὸ δὲ ἀκόντων τυραννεῖν διδάσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὓς ἂν ἠγῶνται ἀξίους εἶναι βιοτεύειν, ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν Ἄδου λέγεται τὸν αἰεὶ χρόνον διατρῖβειν φοβούμενος μὴ δις ἀποθάνῃ.*

Β'. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Α'. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

§ 1-2. Οικονομικός, ένν. λόγος (οἶκος + νέμω· νέμω οἶκον = κυβερνῶ, διοικῶ οἶκον) = πραγματεία (σύνολον κανόνων) περί καλῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου. Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς ὁμοίαν πραγματείαν μεταχειρίζεται τὸ οὐδέτ. τοῦ πληθ. Οἰκονομικά, (πρὸλ. Ἱππαρχικός, Κυνηγετικός, Ἰέρων ἢ τυραννικός, ὅπου εἰς ὅλα ένν. ἢ λέξις λόγος)· οἶκος, γενικώτερον τοῦ οἰκία, συμπεριλαμβάνει ἰδίᾳ πάντα τὰ ἐν τῇ οἰκία, πάντα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὰ εἰσοδήματα (= περιουσία) καὶ τοὺς ἀνθρώπους (= οἰκογένεια)· οἰκία, συνήθως εἶναι ἢ κατοικία, τὸ σπίτι, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἡ οἰκογένεια. — ἤκουσα δέ ποτε κτλ., τίθεται ὁ μεταβατ. δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔργου, διότι παρουσιάζεται ὡς συνέχεια τῶν «Ἀπομνημονευμάτων». — ἀκούω μετὰ γεν. σημαίνει τὸ πρόσωπον, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου ἀκούομέν τι. — αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Σωκράτους. — οἰκονομία ἢ καλὴ διοίκησις ἢ ἐπιστάσια τοῦ οἴκου, ἢ νοικοκυροσύνη. — τοιᾶδε τὰ ἐξῆς περίπου. — διαλέγομαι ἀμοιβαίως λέγω, συζητῶ, συνδιαλέγομαι. — χαλκευτικὴ (τέχνη), ἢ τέχνη τοῦ χαλκουργοῦ ἢ σιδηρουργοῦ. — τεκτονικὴ, ἢ τέχνη τοῦ τέκτονος, ξυλουργοῦ. — γε, μόριον ἐπιτατικόν, ἐξαίρον τὸ μεθ' οὗ τίθεται καὶ σημαίνει: μάλιστα, τοῦλάχιστον, βεβαίως. — δοκῶ φαίνομαι, νομίζω· καὶ ἀπροσώπως: δοκεῖ μοι μοῦ φαίνεται. νομίζω. — ἔμοιγε δοκεῖ, ένν. εἶναι. — ἦ, ἐπίρρημα ἔχων δύο κυρίας ἐννοίας: α') βεβαιωτικὴν = τῶ ὄντι, ἀληθῶς, βεβαίως καὶ β') ἐρωτηματικὴν (ὅπως ἐδῶ), τιθέμενον εἰς ἐρωτήσεις, ὧν τὴν ἀπόκρισιν προσδοκᾷ τις μετὰ τινος ἐνδιαφέροντος = ἀλήθεια; ἔ; — ἔχομεν ἂν εἰπεῖν, τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου = δύναμαι. — ὅ,τι ἔργον ποῖον τὸ ἔργον, τὸ ἀντικείμενον (τῆς ἐπιστήμης). — γοῦν (γε + οὔν), εἰς ἀποκρίσεις = βεβαίως, χωρὶς ἄλλο. — οἰκονόμος ὁ διοικῶν τὸν οἶκον, ὁ νοικοκύρης. — ἀγαθὸς (μετ' οὐσιαστ.) ἔμπειρος, ἱκανός. — οἰκῶ διευθύνω, διοικῶ.

Κριτόβουλος, πλούσιος Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ πιστοῦ φίλου τοῦ Σωκράτους Κρίτωνος, γνωστὸς ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων (II, 6, 1, 3, 8) καὶ τοῦ Συμποσίου (IV, 27).

§ 3-4. Ἐπιτρέπω, μετὰ δοτ. = ἐμπιστεύομαι. — ὡσπερ καθὼς ἀκριβῶς. — ἐπίσταμαι γνωρίζω καλῶς — ἄλλω... ἑαυτῷ, δοτ. χαριστικά. — ὅ,τι περ ὅ,τι ἀκριβῶς. — οἰκονομικός ὁ ἡσχημένος ἢ ἐμπειρος περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων οἰκογενείας. — καὶ ὁ οἰκονομικός γ' ἂν κλπ., ἢ σειρά: καὶ ὁ οἰκονομικός γ' ἂν δύναιτο ὡσαύτως ἐργάζεσθαι καὶ ἄλλω ὅ,τι περ καὶ ἑαυτῷ. — ἔστιν, ἀπρόσ. = εἶναι δυνατόν· τούτου ὑποκ. τὸ μισθοφορεῖν. — ἄρα, συμπερασματικὸς σύνδεσμος, δι' οὗ συνδέεται μὲ τὰ ἀμέσως προηγούμενα περίοδος, περιέχουσα τὸ λογικὸν συμπέρασμα αὐτῶν. — ἐπίσταμένω, ἐγγ. τινὶ (ἢ μτχ. ἐπιθετ.). — οἰκονομῶ διευθύνω, κυβερνῶ οἶκον. — οἰκοδομῶ κτίζω οἶκον. — μισθοφορῶ λαμβάνω μισθόν, μισθοδοτοῦμαι. — οἰκονομοῦντα... οἰκοδομοῦντα, μτχ. ὑποθ. προσδιορίζουσαι τὸ τινά, ἔπερ ἐγγ. ὡς ὑποκείμενον τοῦ μισθοφορεῖν. — νῆ — μά, μόρια εὐχρηστα ἐπὶ ὄρκου συντασσόμενα μετ' αἰτιατ. τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν ὀρκίζεται τις, τίθεται δὲ τὸ μὲν νῆ ἐπὶ καταφάσεως (κατωμοτικόν), τὸ δὲ μά ἐπὶ ἀρνήσεως (ἀπωμοτικόν). — φέρω καὶ φέρομαι ἐνταῦθα = λαμβάνω, κερδίζω· πρβλ. στρατεύω καὶ στρατεύομαι, παρέχω καὶ παρέχομαι κτλ. — τελῶ ἐκτελῶ· ἐδῶ = δαπανῶ. — δεῖ, ἀπρόσ. = εἶναι ἀνάγκη, πρέπει. — περιουσία = περίσσευμα.

§ 5-7. Δὴ λοιπόν. — οἶκος — οἰκία· βλ. ἐν ἀρχῇ (§ 1-2) περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων τούτων. — καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κεκτημένω = καὶ ἂν τὰ κτήματα δὲν ἤθελον ὑπάρχει ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἐν ἣ κατοικεῖ ὁ κτήτωρ (ιδιοκτήτης). — τοῦ οἴκου, γεν. κτητ. κατηγορημ. (: ὅτι ὅλα ἀνήκουν εἰς τὸν οἶκον). — οὐκοῦν = λοιπόν (οὐκοῦν = λοιπόν δέν). — μεντᾶν = μέντοι (= βεβαίως) + ἂν, δυνητ. — ἐνιοι μερικοί. — τοι, ἐγκλιτ. μόριον δηλοῦν πεποιθήσιν τοῦ λέγοντος = ἀληθῶς, ὄντως, βεβαίως. — ὅτι τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ (ἔστι) κτήσις = διότι βεβαίως παρεδέχθημεν ὅτι οἶκος ἀνδρὸς εἶναι καθετὶ τὸ ὁποῖον εἶναι κτήσις· διὰ τῆς προτάσεως ταύτης ὁ Σωκράτης αἰτιολογεῖ τὴν ἐρώτησιν ἢ καὶ κτήματα φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθρούς; διότι προηγουμένως συνεφώνησαν ὅτι καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ πόλει εἴη τῷ κεκτημένω πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. — ἀγαθὸν ὠφέλιμον. — ἔοικα ὁμοιάζω, φαίνομαι (γὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἀπρόσ.). — κτήματα, κτηρμ. (τὸ ὠφέλιμα ἀντικ. τοῦ καλεῖν)· κτήμα πᾶν ὅ,τι τις ἔχει ὑπὸ τὴν κατοχὴν του· χρῆμα πρᾶγμα, οὗ ἢ χρῆσις ὠφελεῖ, τὸ χρήσιμον· διαφέρει ἄρα τὸ κτήμα τοῦ χρῆμα, διὸ οἱ ἀρχαῖοι πάνυ προσφῶς ἔλεγον ὅτι ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔχουν χρήματα, ἄλλοι δὲ κτήματα, τ. ἔ. ἄλλοι μὲν χρησιμοποιοῦν τὰ ὑπάρ-

χοντά των, ἄλλοι δὲ κατέχουν ἀπλῶς αὐτὰ χωρὶς νὰ καρποῦνται ἐξ αὐτῶν ὠφελείας οὔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οὔτε ἄλλοι.—πάνυ μὲν οὖν βεβαιότατα, ἀληθέστατα.

§ 8-9. Κἄν = καὶ + ἄν.—πριάμενος, μετοχὴ μέσ. ἀόρ. α' τοῦ ρ. ὠνοῦμαι ἀγοράζω.—ἐπίσταμαι γνωρίζω καλῶς, καὶ μετ' ἀπαρεμφάτου = εἶμαι ἱκανός.—χρῶμαι τινὶ μεταχειρίζομαι κάτι.—οὐκ, δηλ. οὐ χρήματά ἐστιν αὐτῷ ὁ ἵππος.—εἴπερ ἐὰν ἀκριβῶς.—οὐκοῦν τὰ πρόβατα... οὐδὲ τὰ πρόβατα, σχῆμα ἀνακόλουθον διὰ τὴν παρεμπεσοῦσαν δευτερ. πρότασιν: εἴ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζημιοῖτο.—ἠγοῦμαι νομίζω, φρονῶ.—οὕτως, ἐνν. ἐχέτω, ὡς σὺ λέγεις, δηλ. τὰ μὲν ὠφελοῦντα χρήματα ἠγοῦμαι εἶναι, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα.

§ 10-12. Ταῦτά ἄρα ὄντα ἀφοῦ λοιπὸν (γενικῶς) τὰ πράγματα εἶναι τὰ αὐτά.—αὐτῶν, γενικὴ διαιρ. εἰς τὸ ἐκάστοις, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικ. τοῦ χρῆσθαι.—χρήματα, κτγρμ.—αὐλῶ παίζω τὸν αὐλόν.—ἀποδίδομαι=πωλῶ.—φαίνεται γίνεται φανερόν, δεικνύεται (διαφέρει ἄρα τοῦ δοκεῖ, ἕπερ σημαίνει: ἀπλῶς δοξασίαν, γνώμην).—μὴ ἀποδιδόμενοις δέ, ἀλλὰ κεκτημένοις ἐὰν δὲ δὲν πωλήσουν αὐτούς, ἀλλ' ἀπλῶς ἔχουν.—οὐ, ἐνν. χρήματά εἰσιν (οἱ αὐλοὶ).—καὶ δι' ὠμολογημένων... ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ καὶ δι' ἀνεγνωρισμένων ἀληθειῶν, διὰ γνωστῶν ἡμῖν πραγμάτων (κατὰ τὴν Σωκρ. μέθοδον) ὁ λόγος μας προχωρεῖ.—μὴ πωλούμενοι... πωλούμενοι, μετοχ. ὑποθετικά.—ἄρα, ὁ πρῶτος διασαφητικὸς, ὁ δεῦτερος αἰτιολογικὸς.—ἦν ἐπίσθηταί γε πωλεῖν, ὡς ἀπόδοσις νοητ. χρήματά εἰσιν (οἱ αὐλοὶ).—εἰ δὲ πωλοῖη πρὸς τοῦτον, ὅς μὴ ἐπίσθηται χρῆσθαι ἐὰν δὲ ἤθελε πωλεῖ πρὸς τοῦτον, ὅστις δὲν ἤθελεν εἶναι ἱκανὸς νὰ μεταχειρίζεται.—οὐδὲ πωλούμενοί εἰσι χρήματα, ἢ μετοχὴ παραχωρητική.—κατὰ γε τὸν σὸν λόγον συμφῶνως τοῦλάχιστον πρὸς τὸ ἐπιχείρημά σου.—ἀργύριον τὰ νομίσματα, τὰ χρήματα.

§ 13-15. Συνομολογῶ ὁμολογῶ ὁμοῦ, συμφωνῶ μετὰ τινος.—καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς... χρήματα εἶναι, ἢ σύνταξις: καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν χρήματα εἶναι (ταῦτα), ἀφ' ὧν τις δύναται ὠφελεῖσθαι.—οἶον, παραδείγματος χάριν, λόγου χάριν.—κἀκίον ἔχω = κακῶς ἔχω εὐρίσκομαι ἐν κακῇ καταστάσει, ἀντίθ. τὸ εὖ ἔχω· ἐντεῦθεν καχεξία καὶ τὸ ἀντίθ. εὐεξία.—τὸ σῶμα... τὴν ψυχὴν... τὸν οἶκον, αἰτιατικά τῆς ἀναφορᾶς.—οὐδαμῶς κατ' οὐδένα τρόπον.—εἰ μὴ πέρ γε κλπ., ἢ σύνταξις: εἰ μὴ πέρ γε φήσομεν εἶναι χρήματα τὸν καλούμενον ὑοσκύαμον ἐκτός ἐὰν βέ-

θαια...— παραπλήξ ὁ πλαγίως πληττόμενος ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ μεταφ. ὁ παράφρων.— πόρρω (ἐπὶ ἀποστάσεως) μακράν, πολὺ μακράν.— ἀπωθῶ ἀποδιώκω, ἀπορρίπτω.— ὥστε μηδὲ... εἶναι, ὑποκείμ. τὸ ἀργύριον (χρήματα κτηρμ.).—οἱ δὲ φίλοι τί... φήσομεν αὐτοὺς κλπ., ἀναχολουθία· κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἴπη: οἱ δὲ φίλοι τί δοκοῦσιν ἡμῖν εἶναι;—οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν χαρακτηριστικὸν λοιπὸν ἐπιστήμονος οἰκονόμου εἶναι νὰ ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ μεταχειρίζεται καὶ τοὺς ἐχθροὺς του εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὠφελῆται ἀπ' αὐτῶν.— ἰσχυρότατά γε βεβαιότατα.— ὅσοι πόσοι.— ἰδιώτης ἀπλοῦς πολίτης (ἀντίθ. τύραννος ἄρχων).

Ῥοσκύαμος (ῤ + κύαμος), εἶδος δηλητηριώδους φυτοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὴν τάξιν τῶν στριγχοειδῶν (*Hyoscyamus niger*) κ. γερούλι, ἕπερ ἐσθιόμενον προξενεῖ βάρους εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μανίαν.—οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὁ Πλούταρχος ἀναγιγνώσκων τὸ χωρίον τοῦτο ἐνεπνεύσθη τὴν περισπούδαστον πραγματείαν του: «πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο».— τύραννος ἀπόλυτος ἄρχων, οὗ ἡ θέλησις εἶναι νόμος.

§ 16-17. Ἄλλὰ γὰρ ἀλλὰ μὴ προσθέτης ἄλλα, διότι...—ἐπιστήμη γνῶσις.—ἀφορμὴ τὰ ὕλικὰ μέσα.—αἰσθάνομαι, μετὰ κτηρμ. μτχ.=ἐννοῶ, παρατηρῶ.—ἔχοντας, ἐθέλοντας, οὔσας, μτχ. κτηρμ.—ἀνωφελῆς ἄχρηστος.—ἄλλο τι ἢ, ἔλλειπτ. ἐρώτ.=ἄλλο τί ἔστιν ἢ δὲν συμφωνεῖς λοιπὸν ὅτι...—ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐπατριδῶν κλπ., ἢ σύνταξις: ἀλλὰ καὶ (περὶ) ἐνίων γε δοκούντων (=οἱ δοκοῦσι) εἶναι καὶ πάνυ εὐπατριδῶν (γενικὴ τῆς καταγωγῆς).—εὐπατριδῆς ὁ καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς καὶ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας.—οἶμαι νομίζω, φαντάζομαι.—ὅτι, αἰτιολογ.—δεσπότης κύριος.

Δοῦλοι: κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν Ἀθήναις, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, ὑπῆρχεν ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας: οἱ ἄνθρωποι δηλ. διηροῦντο εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους. Οἱ ἐλεύθεροι εἶχον πάντα τὰ δικαιώματα τῶν σημερινῶν ἐλευθέρων πολιτῶν· οἱ δούλοι ἦσαν ἄνθρωποι ἀγορασμένοι ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουν εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν κυρίων των καὶ οὐδὲν δικαίωμα εἶχον.—εὐπατριδαί, ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς τὸ πάλαι ἦτο διηρημένος εἰς τρεῖς τάξεις: α') εἰς τοὺς εὐπατρίδας = εὐγενεῖς, β') εἰς τοὺς γεωμόρους = ἀστροὺς καὶ μικροῦδιοκτῆτας καὶ γ') εἰς τοὺς δημιουργοὺς = τεχνίτας καὶ ἐρ-

γάτας. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἀπεδίδοτο κατὰ τὰς παραδόσεις εἰς τὸν Θη-
σέα· πρβλ. Πλουτάρχου ἐν βίῳ Θησέως. 25.

§ 18-20. Ἔπειτα πλὴν, μ' ὄλα ταῦτα.— ἄρχω τινὸς ἀσκῶ ἐξου-
σίαν ἐπὶ τινος, ἐξουσιάζω.— πονηρὸς φαῦλος, κακοήθης, κακός.— λαν-
θάνω διαφεύγω τὴν προσοχὴν.— καὶ ὅτι πονηρότατοι κτλ, ἢ σύντα-
ξις: καὶ οὐδέ σε λανθάνουσιν ὅτι πονηρότατοί γέ εἰσιν.— πονη-
ρίαν, κτγρμ. (= κακίαν).— μαλακία ψυχῆς ἔλλειψις ὑπομονῆς, θάρ-
ρους, ἀδυναμία.— δέσποιναι, προσωποποιήσις τῶν κακιῶν.—
προσποιοῦμαι, μετ' ἀπαρεμφ.= προσποιοῦμαι ὅτι εἶμαι.— κυβεῖα
(κυβεύω) τὸ παίξειν τοὺς κύβους, τὸ παίξιμο τῶν ζαριῶν καὶ ἐν γένει τὰ
τυχηρὰ παιγνίδια.— ἀνωφελεῖς... ὁμιλίαι ἐλαφραὶ, ἐπιζήμιοι, κατα-
στρεπτικά... συνομιλίαι, συναναστροφαί.— περιπεπεμμένοι, μετοχ.
παρακ. τοῦ ρ. περιπέτω, κυρίως ἐπὶ ἄρτου, τὸν ὅποιον ψῆνω καλῶς,
ἕως οὗ σκληρυνθῆ πανταχόθεν, καὶ μεταφ.= περικαλύπτω.— ὅτι λῦ-
παι ἄρα ἦσαν ἡδοναῖς περιπεπεμμένοι ὅτι ἦσαν ἀληθῶς λῦπαι
μετημφιεσμένοι εἰς ἡδονάς.— διακωλύω παρεμποδίζω.— κρατῶ, ἐν-
ταῦθα = ἐξουσιάζω ἢ μετχ. τροπική.

Λῦπαι ἦσαν ὁ παρατατικός ἦσαν ἐτέθη, ἵνα δηλώσῃ ὅτι διὰ
τῆς ἡλικίας ἀρχίζει τις νὰ ἀποκαλύπτῃ τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην τῶν
ψευδῶν τούτων ἡδονῶν καὶ νὰ παρατηρῆ ἀνατρέχων ἅμα εἰς τὸ παρελ-
θὸν ὅτι αὐταὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ λῦπαι μετημφιεσμένα.

§ 21-22. Πάνυ σφοδρῶς ἔχω πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι σφόδρα
ἐπιθυμῶ νὰ ἐργάζωμαι, παρὰ πολὺ κατέχομαι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ
ἐργάζωμαι.— μηχανῶμαι προσόδους ἐπινοῶ εἰσοδήματα.— κατα-
τρίβω σπαταλῶ, φθείρω, διασπαθίζω.— συνέχομαι ἀμηχανίας
πιέζομαι ὑπὸ στερήσεων.— καὶ πάνυ γε καὶ μάλιστα.— δεσποτῶν=
δεσποινῶν.— χαλεπὸς σκληρὸς, ἀγροῦκος, τραχύς.— λιχνεία (λί-
χνος) λιχουδιὰ, λαίμαργία εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν.— λαγνεῖα (λάγνος)
ἀκολασία, φιληδονία.— οἰνοφλυγία (οἰνόφλυξ) μέθη.— φιλοτιμία
(φιλότιμος) φιλοδοξία.— ἃ (κακὰ) ἄρχει = αἱ (κακίαι) ἄρχουσιν αἱ
ὅποιοι (κακίαι) τόσον σκληρὰ ἐξουσιάζουν.— οὔτω, μετ' ἐπιθ. ἢ
ἐπίρρ.= τόσον.— ἡβία (ἡβη) εὐρίσκομαι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, εἶ-
μαι νέος.— ἡβῶντας - δυναμένους, μετχ. κτγρμ. ἐκ τοῦ ὀρώσι.—
ἀδυνάτους ὄντας = οὐ δυναμένους, μετχ. κτγρμ.— αἰσθάνομαι
ἐννοῶ.— φέρειν νὰ καταβάλουν ὡς φόρον.— τελῶ εἷς τι δαπανῶ διὰ
κάτι.— ἀπολείπω, ἐνταῦθα = ἐῶ ἀφήνω.— κακῶς γηράσκω διέρ-
χομαι τὸ γῆρας ἐν κακῇ καταστάσει.— πειρῶμαι προσπαθῶ.

§ 23. Πρὸς ταῦτα, (ἀναφέρ. εἰς τὰς ἐπιθυμίας) = πρὸς αὐτάς,

κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τούτων. — ἀλλὰ δεῖ... καταδουλοῦσθαι = ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τούτων πρέπει νὰ μάχωνται διαρκῶς οἱ ἄνθρωποι, ὡς περὶ ἐλευθερίας, ὅχι ὀλιγώτερον παρ' ὅσον πολεμοῦν κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν διὰ τῶν ὄπλων. — καλῶς κἀγαθός, ἐπὶ ἠθικῆς ἐννοίας = ὁ τελείως πεπαιδευμένος: ὁ ἐνάρετος, ὁ ἰδεώδης πολίτης. — ἠνάγκασαν, ἀόρ. ἀντὶ ἐνεστῶτος εἰς δῆλωσιν τοῦ συνήθως γιγνομένου (γνωμικὸς ἀόριστος) = συνήθως ἀναγκάζουν. — σωφρονίζω, καθιστῶ τινὰ σώφρονα, συνετόν. — βιοτεύω διαίω τὸν βίον, ζῶ. — ἐποίησαν, γνωμ. ἀόρ. = συνήθως γίνονται αἴτιοι. — τὸν λοιπὸν χρόνον εἰς τὸ ἐξῆς. — αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι κτλ., ἡ σύνταξις: αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι (τίνες;) οὔποτε λήγουσιν αἰκίζόμεναι τὰ σώματα... τὰς ψυχὰς... τοὺς οἴκους· αἰκίζομαι (αἰκία) = βασανίζω, βλάπτω, κακοποιῶ. — λήγω πάυω. — ἔστ' ἂν ἄρχωσιν αὐτῶν ἐνόσφ ἐξουσιάζουν αὐτοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II

§ 1-2. Ἐκ τούτων μετὰ ταῦτα. — ὧδέ πως ὡς. ἐξῆς περίπου. — ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων κτλ., ἡ σύνταξις: δοκῶ μὲν μοι ἀκηκοέναι πάνυ ἀρκούντως τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ περὶ τῶν τῶν τοιούτων (τίνων;) — ἐπεικῶς ἀρκούντως. — δοκῶ μοι εὐρίσκειν... ὄντα (μτχ. κτγρμτ.), ἐνν. ἐμέ. — ἐγκρατῆς ὁ κύριος ἑαυτοῦ. — ὅ,τι ποιῶν τί κάμων. — οὐκ ἂν μοι δοκῶ ὑπό γε τούτων, ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς· ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρ. κωλύεσθαι (δυνητ. ἀπαρ., ἰσοδύναμον πρὸς δυνητ. εὐκτικὴν) = (ἔτι) οὐκ ἂν κωλυοίμην. — ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς, καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ τούτων ἀντὶ ἧς σὺ δεσποίνας καλεῖς. — θαρρῶν, μτχ. τροπικῆ. — ἢ κατέγνωκας ἡμῶν ἢ ἐσφαλμένως ἔχεις κρίνει περὶ ἐμοῦ. — πλουτῶ εἶμαι πλούσιος. — καὶ οὐδὲν δοκοῦμέν σοι προσδεῖσθαι χρημάτων καὶ σοῦ φαίνομαι ὅτι οὐδεμίαν ἔχω ἀνάγκην χρημάτων. — εἰ καὶ περὶ ἐμοῦ λέγεις = εἰ λέγεις καὶ περὶ ἐμοῦ. — πένομαι εἶμαι πτωχός. — ἔστιν ὅτε ἐνίστε. — οἰκτίρω αἰσθάνομαι οἰκτον, λύπην διὰ τινα, λυποῦμαι.

Ἄλλ' ἱκανῶς πλουτεῖν, ὄρισμὸν τοῦ πλουσίου καὶ πτωχοῦ βλ. καὶ εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα, IV, 2, 37, κ.έ.: «τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν πένητας (καλῶ), τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν πλουσίους».

§ 3-4. Οἶομαι = νομίζω, φαντάζομαι. — καὶ πόσου ἂν... εὐρεῖν τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα; ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ.

εὐρεῖν (δυνητικὸν ἀπαρέμφ.) = ὅτι εὐροῖεν ἄν' ἐρμήνευσον : καὶ πόσον φαντάζεσαι... ὅτι ἤμποροῦν νὰ πιάσουν τὰ κτήματά σου πωλούμενα : — ἀγαθὸς ὠνητὴς καλὸς ἀγοραστὴς. — ἐγὼ μὲν οἶμαι κλπ. = ἐγὼ μὲν νομίζω ὅτι, ἐὰν ἤθελον ἐπιτύχει καλὸν ἀγοραστήν, ἢ οἰκία μου καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου πολὺ εὐκόλως ἤμποροῦν νὰ πιάσουν πέντε μνᾶς (500 ἀττικ. δραχ.). — τὰ μέντοι σὰ ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πλέον ἂν εὐροῖ ἢ ἑκατονταπλασίονα τούτων τὰ ἰδικά σου ὅμως γνωρίζω καλὰ ὅτι ἤμποροῦν νὰ πιάσουν (νὰ δώσουν ἀντίτιμον) περισσότερον ἀπὸ τὸ ἑκατονταπλάσιον τούτου. — κᾶτα = καὶ εἶτα. — ἐγνωκῶς, (ἐνν. εἶ) = ἐγνωκας· γινώσκω κρίνω, ἀποφασίζω. — ἠγοῦμαι φρονῶ, νομίζω. — προσδέσμαι = δέομαι ἔχω ἀνάγκην. — ἐπὶ τῇ πενίᾳ διὰ τὴν πενίαν μου. — τὰ ἐμὰ τὰ ἀγαθὰ μου, ἢ περιουσία μου. — σχῆμα τρόπος τοῦ ζῆν. — δόξα φήμη, ὑπόληψις. — προσγίγνομαι προστίθεμαι — ὡς οὕτω. — ἄν... δοκεῖ εἶναι σοι, ὅ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ. εἶναι (δυνητικὸν ἀπαρ.) = (ὅτι) ἂν εἶη.

Μνᾶ, ποσὸν ἴσον μὲ 100 ἀττικᾶς δραχμάς, ἦτοι μὲ 98,20 χρ. Γαλλ. φράγκα.

§ 5-6. Ἄπεφῆναι, γ' ἐνικ. μέσ. ἀορ. τοῦ ρ. ἀποφαίνομαι ἐκφράζω γνώμην. — ὅτι, αἰτιολογικόν. — πολλὰ καὶ μεγάλα, ἐπιθετ. προσδ. εἰς θέσιν συστοίχου ἀντικειμένου εἰς τὸ θύειν· θύω πολλὰ καὶ μεγάλα = προσφέρω πολλὰς καὶ μεγάλας θυσίας. — οὔσαν, μτχ. κτηγμτ. ἐκ τοῦ ὄρω. — ἢ ἄλλως, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει. — οὔτε ἂν ἀνασχέσθαι, δυνητικὸν ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ οἶμαι ἰσοδύναμον πρὸς δυνητ. εὐκτικὴν : (ὅτι) οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο· τὸ ἀνασχέσθαι, ἀπαρ. μέσ. ἀορ. β' τοῦ ρ. ἀνέχομαι, — ξένος φίλος ἐκ ξένης χώρας. — δειπνίζω τινὰ φιλοξενῶ τινὰ μὲ δειπνον. — εὖ ποιῶ εὐεργετῶ (τὸ παθητ. εὖ πάσχω ὑπὸ τινος = εὐεργετοῦμαι ὑπὸ τινος). — πολίτης συμπολίτης, συμπατριώτης. — εἰμὶ ἔρημος συμμάχων στεροῦμαι συντρόφων. — αἰσθάνομαι, μετὰ κτηγμτ. μτχ. (προστάττουσαν) = ἐννοῶ, παρατηρῶ. — μεγάλα τελεῖν, ἐπιθ. προσδ. εἰς θέσιν συστοίχου ἀντικειμένου· τελῶ μεγάλα καταβάλλω μεγάλας δαπάνας. — ἵπποτροφίας τε καὶ χορηγίας καὶ γυμνασιαρχίας καὶ προστατείας, ἐπεξήγησις εἰς τὸ μεγάλα. — δὴ μάλιστα. — ὑποίσεις, β' ἐνικ. ὀριστ. μέλ. τοῦ τοῦ ρήμ. ὑποφέρω. — ἐνδεῶς (ἐνδεής) ἐλλειπῶς. — οὐδὲν ἦττον ἢ εἰ. τὰ αὐτῶν λάβοιεν (= καταλάβοιεν) κλέπτοντα οὐδόλως ὀλιγώτερον παρὰ ἐὰν ἤθελον σέ συλλάβει νὰ κλέπτῃς τὴν περιουσίαν των.

Ἴπποτροφία, τὸ τρέφειν ἢ διατηρεῖν ἵππους ἦτο σημεῖον πλοῦτος· οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων συνήθιζον νὰ δια-

τηρουν ἵππους α') διὰ τὸν στρατόν, εἰς ὃν ἐλάμβανον μέρος ὡς ἵππεις, β') διὰ τὰ ἐπιδεικνύοντα ἐπὶ τῶν ἵππων κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ γ') διὰ τὰ λαμβάνουν μέρος εἰς ἀρματοδρομίας καὶ ἵπποδρομίας κατὰ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας.

Χορηγία - γυμνασιαρχία - τριηραρχία - εἰσφορὰ - προστατεία· οἱ πλοῦσοι ἐν Ἀθήναις ὑπεβάλλοντο εἰς ὄρισμένας φορολογικὰς ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκαλοῦντο λειτουργίαι. Διηροῦντο δ' αὐταὶ εἰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους· καὶ τακτικαὶ μὲν ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία, ἡ ἐστίασις καὶ ἡ προστατεία ἢ ἀρχιθεωρία· ἔκτακτοι δὲ ἡ τριηραρχία καὶ ἡ εἰσφορὰ.— **χορηγία**, ἡ καταβολὴ τῆς δαπάνης πρὸς διδασκαλίαν καὶ παρασκευὴν τοῦ χοροῦ διὰ τὰς τραγωδίας καὶ κωμῶδίας ἢ θρησκευτικὰς ἐορτὰς.— **γυμνασιαρχία**, ἡ καταβολὴ τῆς δαπάνης διὰ τὸν εὐπρεπισμὸν τοῦ προωρισμένου χώρου διὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἢ διὰ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν διατροφήν τῶν ἀθλητῶν.— **ἐστίασις**· οἱ πλοῦσοι ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς ἐξώδευον διὰ τὰς δημοτελεῖς θυσίας καὶ παρέθετον δεῖπνον εἰς τοὺς φυλέτας των.— **προστατεία ἢ ἀρχιθεωρία**, ἀρχηγία πρεσβείας, ἢ ὑπηρεσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πρεσβείας εἰς τὰ μαντεῖα, ἀγῶνας κτλ.· τὸ προστατεία δύναται νὰ σημαίνει καὶ προστασία τῶν μετοίκων.— **τριηραρχία**, ὁ ἐξοπλισμὸς τριήρους εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου· ἡ πολιτεία παρέδιδεν εἰς τὸν τριήραρχον κενὴν τριήρη, οὗτος δὲ ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐξεύρη τὸ προσωπικόν, νὰ διοικῇ αὐτὴν καὶ νὰ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν βλάβην αὐτῆς.— **εἰσφορὰ**, ἔκτακτος φορολογία ἐν καιρῷ πολέμου (βλ. καὶ VII. 3 ἐν λέξει ἀντίδοσις).

§ 7-8. Οἰόμενον, μτχ. κτηγμτ. ἐκ τοῦ ὄρω.— **μηχανῶμαι** ἐπινοῶ, ἐφευρίσκω.— **ὥσπερ ἐξόν σοι**, αἰτιατικὴ ἀπόλυτος = ὥσπερ εἰ ἐξείη σοι ὡς ἐάν τοῦτο ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς σέ.— **οἰκτίρω σε**, ἐνν. φοβούμενος μὴ...— **ἀνήκεστος ἀνίαςτος**, ἀθεράπευτος.— **καθίσταμαι εἰς πολλὴν ἀπορίαν περιέρχομαι εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν**.— **ὡς ὅτι**.— **ἐπαρκῶ** ἔρχομαι εἰς ἐπικουρίαν, βοηθῶ.— **πορίζω** δίδω, χορηγῶ.— **κατακλύω** καταπλημμυρίζω.— **δίαιτα** τρόπος τοῦ ζῆν.— **ὡς εἰσὶν οἱ καὶ ἐπαρκέσειαν ἂν ὥστε...** **κατακλύσειαν** ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἵτινες καὶ νὰ μὲ βοηθήσουν δύνανται, οὕτως ὥστε καὶ πολλὰ ὀλίγα προμηθεύσαντες εἰς ἐμὲ νὰ καταπλημμυρίσουν μὲ ἀφθονίαν τὴν πτωχικὴν μου δίαιταν (οἰκίαν).— **κατασκευή**, πᾶν εἶδος προμηθείας διὰ σταθερὸν βίον, νοικοκυριό.— **οἱ δὲ σοὶ φίλοι πολλὸ ἀρκοῦντα...** ἀποβλέπουσι οἱ δὲ φίλοι σου, ἂν καὶ ἔχουν πολὺ πλεόν ἀρκετὰ διὰ τὸ νοικοκυριό των παρὰ σὺ διὰ τὸ ἰδικόν σου, ὅμως

ἀποθλέπουσι πρὸς σέ ὡς ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θὰ ὠφελήθωῦν ἀπὸ σέ.

§ 9-10. Οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν· τί σημαίνει τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμψάτου; — ἀλλ' ὦρα σοι (ἐστὶ) προστατεύειν ἐμοῦ ἀλλὰ εἶναι καιρὸς νὰ γίνῃς ὁδηγός μου, νὰ μὲ καθοδηγήσῃς. — οἰκτρὸς ἄξιος οἴκτου. — καὶ οὐ θαυμαστὸν κτλ., ἢ σύνταξις: καὶ οὐ δοκεῖς σαυτῷ ποιεῖν τοῦτο θαυμαστὸν ὅτι κτλ. — ὀλίγω πρόσθεν ὀλίγον προτύτερα. — ἐπ' ἐμοῖ δι' ἐμέ. — ὡς οὐδὲ εἰδῶτι ὃ τι εἶη πλοῦτος διότι οὐδὲ ἐγνώριζον τί εἶναι πλοῦτος. — καὶ πρότερον οὐκ ἐπαύσω πρὶν ἐξήλεγξάς με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίησας μηδὲ ἑκατοστὸν μέρος τῶν σῶν κεκτῆσθαι καὶ δὲν ἔπαυσες (νὰ ὀμιλήσῃς) παρὰ ἀφοῦ ἀπέδειξες καὶ μὲ ἔκαμες νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἔχω οὐδὲ τὸ ἑκατοστὸν ἀπὸ τὰ ἰδικά σου. — πλουτηρὸν ἔργον ἔργον δυνάμενον νὰ παραγάγῃ πλοῦτον. — περιουσία περίσσευμα. — ὀρῶ γάρ σε... ποιεῖν, ἢ σύνταξις: ὀρῶ γάρ σε ἐπιστάμενον ἐν τι πλουτηρὸν ἔργον (ὥστε) ποιεῖν περιουσίαν. — περιποιῶ = περιουσίαν ποιῶ βάζω κατὰ μέρος, ἀποθησαυρίζω, ἀποταμιεύω. — ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἄν... ποιῆσαι· ὁ ἄν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμψατον ποιῆσαι (δυν. ἀπαρ.) = (ὅτι) ποιήσειεν ἄν.

§ 11-13. Ἄρτίως = ἄρτι πρὸ ὀλίγου, ἀντιτίθ. τῆ πάλαι. — μέμνησαι ἀρτίως, συναπτέον τῆ λέγων. — οὐδ' ἀναγρούζω οὐδὲ γρῦ λέγω. — ἐξουσίαν ποιῶ ἐπιτρέπω (: δὲν ἐνθυμεῖσαι λοιπὸν ὅτι πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν συνομιλίαν μας, ὅτε δὲν μοῦ ἐπέτρεπες νὰ εἶπω οὔτε γρῦ, ἔλεγες...). — ὄτω, ἀττ. = ᾧτινι. — πρόσσδος εἰσόδημα. — ἐμὲ δὲ πῶς τινι τούτων οἶει ἄν ἐπιστηθῆναι (δυν. ἀπαρ. = ὅτι ἄν ἐπιστηθείην) χρῆσθαι πῶς δὲ φαντάζεσαι ὅτι ἤθελον ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ μεταχειρίζωμαί τι ἐκ τούτων ἐγώ. — τὴν ἀρχὴν, αἰτία. ἐπιρρηματ. = ἀπ' ἀρχῆς τοῦ βίου· ᾧ τὴν ἀρχὴν κτλ. (ἐγώ), εἰς τὸν ὁποῖον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς μου ποτὲ ἕως τώρα δὲν ὑπῆρξε τίποτε ἐξ αὐτῶν (: ἐνῶ ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν εἶχα τίποτε ἀπ' αὐτά). — ἀλλ' ἐδόκει ἡμῖν, κατ' ἐννοίαν = ἀλλὰ παρεδέχθημεν. — ὅπερ νῆ Δία... ἐπίστασθαι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς μὰ τὸν θεὸν ἤθελον ἐμποδίσει ἀνθρώπον νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ παίξῃ τοὺς αὐλοὺς. — παρέχω τινὶ ἐπιτρέπω εἰς τινα. — μήτε ἄλλος αὐτῷ παρᾶσχοι ἐν τοῖς αὐτοῦ μανθάνειν μήτε ἄλλος ἤθελον ἐπιτρέφει εἰς αὐτὸν νὰ μανθάνῃ μὲ τοὺς ἰδικούς του (αὐλοὺς). — οὕτω δὴ καὶ ἐμοῖ ἔχει περὶ τῆς οἰκονομίας, ἐνν. τὸ πρᾶγμα. — οὔτε γὰρ αὐτὸς ὄργανα χρήματα ἐκεκτῆμην, ὥστε μανθάνειν διότι οὔτε ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχον ἀγαθά, τὰ ὅποια νὰ μεταχειρισθῶ ὡς μέσον, ἵνα μανθάνω οἰκονομίαν. — ἀλλ'

ἢ ἐκτὸς ἐάν.—κιθαρίζω παίζω κιθάραν καὶ ἐν γένει πᾶν ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον.—δήπου ἀναμφιβόλως.—λυμαίνομαι κακοποιῶ, καταστρέφω.—καταλυμαίνομαι φθείρω, καταστρέφω ἐντελῶς.

§ 14-15. Προθύμως γε, ὦ Σώκρ., ἀποφεύγειν μοι (δοτ. ἀντιχαρ.) πειρᾶ μηδὲν με συνωφελῆσαι εἰς τὸ ῥᾶον ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πράγματα μετὰ (πολλῆς) βεβαίως προθυμίας προσπαθεῖς νὰ μοῦ ἀποφύγῃς πᾶσαν πρὸς ἐμὲ συνδρομὴν εἰς τὸ νὰ ὑποφέρω (βαστάζω) εὐκολώτερον τὸ βᾶρος τῶν ὑποθέσεων τῶν εἰς ἐμὲ ἀναγκαίων.—ἔχω, ἐνταῦθα = γνωρίζω.—ἐξηγουῦμαι διηγουμαι λεπτομερῶς, ἀναπτύσσω.—ἐπὶ πῦρ, προσδ. τοῦ σκοποῦ = διὰ νὰ ζητήσῃς πῦρ.—ἄλλοσε εἰς ἄλλο μέρος.—ἤγουμαι ὀδηγῶ.—ὀπόθεν σοι εἶη (=ἐξεῖη) λαβεῖν=ὀπόθεν ἦτο δυνατόν εἰς σὲ νὰ λάβῃς.—μέμφομαι μετὰ δοτ. προσώπου καὶ αἰτ. πράγματος = ἀποδίδω εἰς τινα μομφὴν διὰ τι.—αἰτῶ = ζητῶ νὰ λάβω (ζητῶ = ψάχνω νὰ εὔρω).—δεινὸς ἔμπειρος, ἱκανός.—δείκνυμι, ἐνταῦθα = συνιστῶ.—εἰδότης, μτχ. τοῦ οἶδα γνωρίζω· καὶ σοι χάριν ἂν εἰδότης οἱ ὁποῖοι θὰ σοῦ ἐγνώριζον (θὰ σοῦ χρεωστοῦσαν) μάλιστα καὶ χάριν.—οὐδὲν ἂν δικαίως γε, ἐνν. σοὶ μεμφοίμην.

Μουσική· λέγοντες μουσικὴν οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐνόουν μόνον τὴν κυρίως μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρον ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν, ἣτις μετὰ τῆς γυμναστικῆς συναπετέλει τὴν καθόλου παιδείαν· καὶ ἡ μὲν μουσικὴ (γράμματα+κυρίως μουσικὴ) ἀπέβλεπεν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος, ἡ δὲ γυμναστικὴ εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ σώματος· πρβλ. Πλάτ. Κρίτ. 50 Δ. «ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν».

§ 16-18. Ὅσα νῦν λιπαρεῖς, ἡ σύνταξις : (δείξω σοι) ἄλλους πολὺ δεινότερους ἐμοῦ περὶ ταῦτα, ὅσα νῦν λιπαρεῖς· λιπαρῶ παρακαλῶ ἐπιμόνως, ἐκλιπαρῶ.—μέλει μοί τινος φροντίζω περὶ τινος, ἐνδιαφέρομαι διὰ κάτι.—οἵτινες ἕκαστα...= τίνες εἰς ἕκαστον ἐπάγγελμα...—ἐπιστημονέστατος ἄριστος ἐπιστήμων.—καταμανθάνω μανθάνω καλῶς.—ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων ἀπὸ τὰ ἴδια ἐπαγγέλματα.—πάνυ ἄπορός εἰμι εἶμαι πολὺ πτωχός.—ἀποθαυμάζω θαυμάζω μεγάλως, ἐκπλήττομαι.—ἐπίσκεψις παρατήρησις, ἐξέτασις.—ἐπισκοπῶ καὶ ἐπισκοποῦμαι (ἐπίσκεψις) ἐξετάζω μετὰ προσοχῆς, ἐρευνοῶ.—πάνυ οἰκείως λίαν προσηκόντως.—τοὺς μὲν γὰρ εἰκῆ ταῦτα πράττοντας (ἐνν. ἔργα) ζημιουμένους ἑώρων, τοὺς δὲ γνώμη συντεταμένη ἐπιμελουμένους καὶ θάττον καὶ ῥᾶον κερδαλεώτερον κατέγνωον πράττοντας διότι ἔβλεπον ὅτι οἱ μὲν ἀσχολούμενοι εἰς ταῦτα ἄνευ προδιαγεγραμμένου σχεδίου ἐζημιούντο, οἱ δὲ φροντίζον-

τες περί τούτων με ἐντεταμένην προσοχὴν παρετήρησα ὅτι ἔπραττον ταῦτα καὶ ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον καὶ ἐπικερδέστερον.— πάνυ ἄν γενέσθαι δεινὸν χρηματιστὴν· ὁ ἄν ἀνήκει εἰς τὸ ἄπαρ. γενέσθαι (δυνατ. ἄπαρ.)=(ἔτι) γένοιο ἄν.—χρηματιστὴς ὁ ἀσχολούμενος εἰς πορισμὸν χρημάτων· δεινὸς χρηματιστὴς ὁ ἱκανὸς νὰ πορίζεται χρήματα.

Πολὺ ἄλλους ἐμοῦ δεινοτέρους περὶ ταῦτα· περὶ τοῦ πράγμ. πρβλ. καὶ Ξεν. Ἀπομν., IV, 71: «ὅτιον δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἶη, πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἤγεν αὐτούς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

§ 1. Ταῦτα, ποῖα :— τοὶ βεβαίως.—ἐναντίον τῶν φίλων τουτωνὶ ἐνώπιον τῶν φίλων τούτων δά.—ἐπιδεικνύω ἀποδεικνύω διὰ παραδειγμάτων.—ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου με πολλὰ χρήματα.—ἀπὸ πολὺ ἐλάσσονος, δηλ. ἀργυρίου με πολὺ ὀλιγώτερα χρήματα.—οἰκοδομοῦντας, μτχ. κτηγμτ. ἐκ τοῦ ἐπιδεικνύω.—οἰκίας τοὺς μὲν κτλ., ἢ σύνταξις : τοὺς μὲν οἰκοδομοῦντας ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου οἰκίας ἀχρήστους, τοὺς δὲ ἀπὸ πολὺ ἐλάττονος (ἀργυρίου οἰκοδομοῦντας οἰκίας) ἐχούσας πάντα ὅσα δεῖ.—ἡ δόξω ἐν τί σοι κτλ., ἢ σύνταξις : ἡ δόξω ἐπιδεικνύμαι σοι τοῦτο ἐν τι τῶν ἔργων τῶν οἰκονομικῶν ἢ θὰ φανῶ ὅτι φέρω εἰς σὲ τοῦτο ὡς ἐν οἰονδήποτε παράδειγμα ἐκ τῶν ἔργων, τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς τὴν οἰκονομίαν (: νοικοκυροσύνη) ; — καὶ πάνυ γε βεβαιότατα.

Ἐναντίον τῶν φίλων τουτωνὶ ὁ Σωκράτης δὲν συνεζήτει κατὰ μόνας μετὰ τοῦ Κριτιβοῦλου, ἀλλ' ἐνώπιον ὁμάδος μαθητῶν, οὔτινες, ὡς συνήθως συνέβαιεν ἐν τοῖς Σωκρατικοῖς διαλόγοις, παρίσταντο ὡς πρόσωπα βωδᾶ, χωρὶς νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν συζήτησιν. Ὁ Ξενοφῶν αὐτὸς, ὡς δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἔργου «ἤκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιάδε διαλεγομένου», παρίστατο κατὰ τὸν παρόντα διάλογον.

§ 2-3. Τί δὲ κτλ., ὡς ἀπόδοσις νοητέον : δόξω ἐν τι σοι κτλ.—ἦν τὸ τούτου ἀκόλουθον μετὰ τοῦτο σοι ἐπιδεικνύω ἐὰν μετὰ ταῦτα σοῦ φέρω ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο πού ἔρχεται κατὰ σειρὰν μετὰ τοῦτο.—τοὺς μὲν κτλ., ἐπεξήγ. εἰς τὸ τούτου ἀκόλουθον.—κεκτημένους, μτχ. ἐναντιωμ.=ὅτι ἄλλοι μὲν, ἂν καὶ κατέχουν...—παντοῖα παντὸς εἶδους.—μὴ ἔχοντας χρῆσθαι=μὴ δυναμένους χρῆσθαι.—εἰ σῶά ἐστιν ἐὰν εὐρίσκωνται εἰς καλὴν κατάστασιν.—ἀνιῶ λυπῶ, στενοχωρῶ.—ἀνιῶμαι πολλὰ ὑποφέρω πολλὰς στενοχωρίας.—ἔχον-

τας — εἰδότας — ἀνιωμένους — ἀνιῶντας, μτχ. κατηγορηματικά ἐκ τοῦ ἐπιδεικνύω. — οἰκέτης δούλος· περὶ τοῦ πράγμ. βλ. κεφ. I, 13 - 22. — τοὺς δὲ οὐδὲν πλέον, ἀλλὰ καὶ μείονα τούτων κεντημένους ἄλλοι δέ, ἂν καὶ οὐδαμῶς περισσότερα, ἀλλὰ καὶ ὀλιγώτερα τούτων ἔχουν. — καταβάλλομαι ρίπτομαι. — χώρα ὠρισμένη θέσις. — ἐν ἧ ἔτυχεν, ἐνν. τεταγμένον. — διατέτακται ἔχει τοποθετηθῆ. — προσήκει ἀρμόζει. — λέγειν τί μοι δοκεῖς κτλ. μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ τοῦτο λέγεις ὡς ἐν ἐκ τῶν ἔργων, τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς τὴν οἰκονομίαν (: νοικοκυροσύνην).

§ 4-5. "Ἦν σοι... ἐπιδεικνύω, ἢ ἀπόδοσις: οὐ καὶ τοῦτό σοι δόξω... κτλ. — ἔνθα μὲν... ἔνθα δέ... εἰς ἄλλον μὲν τόπον, εἰς ἄλλον δέ. — ὡς εἰπεῖν σχεδόν. — δεδεμένους, μετοχ. παθητικ. παρακ. τοῦ ρ. δέω=δένω. — θαμινά, ὡς τὸ ἐπίρρημα θαμιά=συχνά. — ἀποδιδράσκω, κυρ. ἐπὶ δούλων=φεύγω λάθρα, ὄραπετεύω. — λύομαι ἀφήνομαι ἐλεύθερος. — ἐθέλω προθυμοῦμαι, εἶμαι πρόθυμος. — καὶ σφόδρα γε καὶ μάλιστα πάρα πολύ. — ἦν δέ σοι (ἐπιδεικνύω) καὶ παραπλησίους γεωργίας γεωργοῦντας... ἀπὸ τῆς γεωργίας τί δὲ θὰ εἶπης, ἐὰν σοῦ παρουσιάσω καὶ μερικούς, οἱ ὅποιοι καλλιεργοῦν ἀγροὺς ὁμοίους (ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους) ὅτι δηλ. ἄλλοι μὲν (ἐξ αὐτῶν) λέγουν ὅτι ἔχουν καταστραφῆ ὑπὸ τῆς γεωργίας, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐν ἀφθονίᾳ καὶ καλῶς πάντα ἔχουν, ὅσα χρειάζονται ἀπὸ τῆς γεωργίας: — ἀναλίσκω δαπανῶ, ἐξοδεύω. — αὐτῷ καὶ τῷ οἴκῳ εἰς τὸν οἰκοδεσπότην καὶ εἰς τὰ οἰκογενειακά του πράγματα.

§ 6-8. 'Ἄλλ' οἷ, ἐνν. ἀλλὰ λέγω τούτους, οἷ... — ἔχω μετ' ἀπαρεμφ. =δύναμαι. — φάσκοντες, μτχ. ἐναντιωμ. — ἐπὶ τούτους, ἐνν. οἷ οὐδ' εἰς τὰναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν. — καταμανθάνω μανθάνω καλῶς. — θεῶμαι, παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς. — δήπου ἀναμφιβόλως, ἀσφαλῶς. — ἀποπειρῶμαι δοκιμάζω. — εἰ γνώσει ἐὰν ἤμπορῆς νὰ μάθῃς. — σύννοιά τινί τι γνωρίζω κάτι μᾶζι μὲ ἄλλον ἐγὼ σοι σύννοιά ἐγὼ γνωρίζω ὅτι σύ... — ἐπί... θεᾶν ἵνα ἴδῃς. — κωμφοδὸς ἠθοποιὸς ὑποδύμενος πρόσωπα εἰς κωμωδίας. — ἀνίσταμαι ἐγείρομαι. — ἀναπειθῶ παρακινῶ τινα νὰ πράξῃ τι ἢ ἀνὰ σημαίνει μεταβολὴν εἰς τὸ ἐναντίον. — συνθεῶμαι θεῶμαι ὁμοῦ. — παρακαλῶ παρακινῶ, προτρέπω. — οὐδὲν πώποτε οὐδέποτε μέχρι τοῦδε. — ἵπτικῆ, ἢ τέχνη τοῦ ἵππευεῖν ἢ διατηρεῖν ἵππους. Ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε πραγματεῖαν περὶ τῆς ἵππικῆς τέχνης. — ἔρχομαι εἰς ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων περιέρχομαι εἰς στέρησιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. — ἀγάλλομαι ἐπὶ τῷ κέρδει καυχῶμαι, χαίρω διὰ τὸ κέρδος. — ἐλη-

λυθότας — ὄντας — ἀγαλλομένους, μτχ. κτγρμτ. — ἑκατέρους, ποίους ; — καὶ οὐδέν τι τῶν κερδαινόντων γίγνομαι = καὶ ὁμῶς δὲν συγκαταλέγομαι μεταξὺ ἐκείνων ποὺ κερδίζουσι.

§ 9-12. θεᾶ, β' ἐνικ. ὄριστ. ἐνεστ. τοῦ θεῶμαι παρατηρῶ (: διότι παρατηρεῖς κ.τ.λ.). — ἥπερ ὅπως ἀκριβῶς. — τραγῳδός· οὕτως ἐν ἀρχῇ ἐκαλεῖτο ὁ τραγικός ποιητής, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ ἠθοποιός, ἀλλὰ μετέπειτα, ὅτε οἱ ποιηταὶ ἔπαυσαν νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν παράστασιν, ὁ ὅρος ἀπεδίδετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἠθοποιόν, τὸν ὑποδύμενον τραγικὰ πρόσωπα. — ἡσθῆς, β' ἐν. ὑποτ. παθ. ἄβρ. τοῦ ῥ. ἡδομαι τέρπομαι, εὐχαριστοῦμαι. — χρωμαι ἱππικῇ ἀσχολοῦμαι εἰς τὸ ἱππεύειν ἢ διατηρεῖν ἵππους. — μωρός ἀνόητος. — ἰδιώτης, μετὰ γενικ. = ἀπειρος, ἀμαθής· ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔσει τοῦτου τοῦ ἔργου, πλαγία ἐρωτηματικὴ πρότασις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ εἰ μὴ σκοπεῖς = πῶς δὲν θὰ εἶσαι ἀδαγῆς τούτου τοῦ ἔργου, δηλ. τῆς ἱππικῆς. — ἄλλως τε καὶ καὶ μάλιστα. — κερδαλέος ἐπικερδής. — ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν κτλ. καὶ μάλιστα, ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἵπποι εἶναι κατάλληλοι πρὸς χρῆσιν καὶ ἐπικερδεῖς εἰς πώλησιν. — πωλοδαμνῶ δαμάζω καὶ ἐκχυμνάζω νέους ἵππους. — οὐδέν τι μᾶλλον... κατασκευάζειν καθὼς δὲν σὲ παρακινῶ νὰ ἀγοράζῃς νεαροὺς δούλους καὶ νὰ τοποθετῆς αὐτοὺς εἰς γεωργικὰς ἐργασίας. — ἐπιδίδωμι ἐπὶ τὸ βέλτιον προκόπτω, προσδεύω πρὸς τὸ καλῦτερον. — γαμετὴ γυνὴ ἢ νόμιμος σύζυγος. — χρωμένους, μετοχ. κατηγορημ. ἐκ τοῦ ἐπιδειξαι. — συνεργός συμβοηθός. — συναύξω αὐξάνω ὁμοῦ. — οἶκος περιουσία· πλείονα βλ. I, 1—2. — τοὺς δὲ ἧ καὶ πλείστα λυμαίνονται = τοὺς δὲ χρωμένους αὐταῖς ταύτη (= οὕτως) ἧ (= ὥστε) πλείστα λυμαίνονται (τοὺς οἶκους). — αἰτιῶμαι τινά τινος κατηγορῶ τινὰ διὰ τι πράγμα· (τὸ παθητικ. αἰτίαν ἔχω καὶ ἐν αἰτία εἰμί κατηγοροῦμαι). — τούτου, γεν. τῆς αἰτίας εἰς τὸ αἰτιασθαι. — καίξω (κακός) = δνειδίξω, κατηγορῶ τινὰ. — κακῶς ἔχω εὐρίσκομαι ἐν κακῇ καταστάσει. — νομεὺς ὁ ποιμὴν, ὁ βοσκός. — πρόβατον... καίξομεν, ἢ σύνταξις : ἦν πρόβατον κακῶς ἔχη, αἰτιώμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν νομέα, ἦν ἵππος κακουργῆ (= λακτίξει) καίξομεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν ἱππέα. — τῆς δὲ γυναικὸς (ἢ γεν. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ αἰτίαν ἔχοι) = διὰ δὲ τὴν γυναῖκα. — διδασκομένη, μτχ. ἐναντιωμ. — ἀνεπιστήμονι, ἐνν. αὐτῇ οὔσῃ. — ἀνεπιστήμων ἀδαγῆς, ἀμαθής. — ἀπαληθεύσαι, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δεῖ, οὐ εἶναι ὑποκαίμενον· ἀπαληθεύω λέγω πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. — ἐπιτρέπω, μετὰ δοτ. = ἐμπιστεύομαι. — ἔστιν ὄφ (= ὄφτινι) ἄλλω = ἔστιν ἄλλος τις ὄφ (: ὑπάρχει κανεὶς

ἄλλος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμπιστεύεσαι ἀπὸ τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις σου περισσότερο ἀπὸ ὅσα ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν γυναῖκα σου ;). — διαλέγει, β' ἐνικ. ὄριστ. ἐνεστ. τοῦ διαλέγομαι συνομιλῶ. — εἰ δὲ μή, οὐ πολλοῖς γε, ἔλλειπεις προτάσεις· τὸ νόημα ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ τὸν Κριτόβουλον: ὑπάρχουν πρόσωπα, μεθ' ὧν συνδιαλέγεσαι ὀλιγώτερον παρὰ μετὰ τὴν γυναῖκα σου; Ὁ Κριτόβουλος ἀπαντᾷ: δὲν ἤμπορῶ νὰ εἶπω ὅτι δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ βεβαίως εἶναι πολὺ ὀλίγα, δηλ. μετὰ τὴν γυναῖκα μου ὀμιλῶ περισσότερο παρὰ μετὰ κάθε ἄλλον.

§ 13-16. Ἔγνημας ἐνυμφεύθης. — καὶ ὡς ἐδύνατο ἐλάχιστα ἑωρακυῖαν καὶ ἀκηκουῖαν καὶ ὅτε (εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν) ὅσον τὸ δυνατόν ἐλάχιστα εἶχεν ἴδει καὶ ἐλάχιστα εἶχεν ἀκούσει. — οὐκοῦν πολὺ θαυμαστότερον... ἕξαμαρτάνοι, ἡ σύνταξις: οὐκοῦν πολὺ θαυμαστότερον (ἂν εἴη) εἰ ἐπίσταιτό τι τούτων, ἂν δεῖ λέγειν ἢ πράττειν, ἢ εἰ ἕξαμαρτάνοι. — θαυμαστὸν ἄξιον ἀπορίας, παράξενον. — ἕξαμαρτάνω σφάλλομαι, πλανῶμαι. — οὐδὲν οἶον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι = οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν, οἶον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι οὐδὲν εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐξετάζωμεν τοῦτο διὰ παραδειγμάτων. — ἐπιστημονέστερον ἐπιστημονικώτερον. — ἀντίρροπος, ἐκ τοῦ ἀντιρρέπειν, ὅπερ λέγεται ἐπὶ τῶν πλαστίγγων τῆς ζυγαριᾶς, ὅταν εὐρίσκωνται ἐν ἰσορροπίᾳ: ὅθεν = ἰσόσταθμος, ἰσοδύναμος, ἴσος. — ἔρχεται τὰ κτήματα εἰσάγονται τὰ ἀγαθὰ. — ταμίευμα = οἰκονομία διαχειρίσις. — καὶ εὖ μὲν τούτων γιγνομένων... καλῶς δὲ πραττομένων, γενικαὶ ἀπόλυτοι· αἱ μετοχαὶ ὑποθετικά. — οἶμαι δὲ... ἔχειν ἂν ἐπιδειξαί σοι· ὁ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφ. ἔχειν (δυνητ. ἀπαρ.) ἢ σύνταξις: οἶμαι δὲ ἔχειν ἂν (= ὅτι ἔχοιμι ἂν) ἐπιδειξαί σοι τοὺς ἐργαζομένους ἀξίως λόγου ἐκάστην τῶν ἐπιστημῶν. — εἴ τι προσδεῖσθαι νομίζεις ἂν νομίζῃς ὅτι χρειάζεσαι κάτι (ἀπὸ αὐτοῦ).

Ἄσπασια, ἢ Μιλησία, θυγάτηρ τοῦ Ἀξιόχου, γυνὴ ὠραισιώτατη καὶ μεγάλῃς πνευματικῆς μορφώσεως καὶ εὐφυΐας. Ἐγκατασταθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος ἐν Ἀθήναις, ἐνθα ἐδίδασκε τὴν ῥητορικὴν, περιεστοιχίσθη ὑπὸ τῶν ἐπιφανέστερων τῆς δημοκρατίας ἀνδρῶν, παρακολουθούτων τὰ μαθήματά της, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Περικλῆς, ὅστις ἐκ θαυμασμοῦ ἔλαβεν αὐτὴν ὡς σύζυγον, εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῆς συγκεντρώσεις ἠρέσκετο πολὺ νὰ μετέχη καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης (πρβλ. Πλάτωνος Μενέξενον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙV

§ 1. Ἄλλὰ πάσας μὲν τί σε δοκεῖ ἐπιδεικνύναι κτλ., ἡ σύνταξις: ἀλλὰ τί δεῖ, ὦ Σώκρατες, ἐπιδεικνύναι πάσας ἀλλὰ τίς ἢ ἀνάγκη, ὦ Σώκρ., γὰ ἐπιδεικνύης πάσας τὰς τέχνας.— οὔτε γάρ... οἴους δεῖ, ἢ σύνταξις: οὔτε γὰρ ῥᾴδιόν (ἔστι) κτήσασθαι ἐργάτας πασῶν τῶν τεχνῶν οἴους δεῖ.— οὔτε... οἷόν τε = οὔτε οἷόν τε ἔστι γενέσθαι (τινὰ) ἔμπειρον αὐτῶν (τῶν τεχνῶν) οἷόν τε ἔστι = εἶναι δυνατόν γὰ...— ἀλλ' αἶ δοκοῦσι κτλ., ἡ σύνταξις: ἀλλὰ ἐπιδείκνυέ μοι ταύτας, αἶ δοκοῦσι κάλλιστα τῶν ἐπιστημῶν καὶ (ὧν) πρέποι ἂν μάλιστα ἐμοὶ ἐπιμελομένῳ, καὶ αὐτάς καὶ τοὺς πράττοντας αὐτάς, καὶ αὐτὸς δὲ διδάσκων συνωφέλει (μοι) εἰς ταῦτα ὅτι δύνασαι.— διδάσκω ἀναπτύσσω, ἐρμηγεύω, διαφωτίζω.— συνωφελῶ βοηθῶ κάποιον γὰ ὠφελῆθῃ.— πράττω τέχνην ἐξασκῶ τέχνην, μετέρχομαι ἐπάγγελμα.

§ 2-4. Βαναυσικός (ἐκ τοῦ βάνουσος, ἔπερ ἐκ τοῦ βαῦνος (= κάμινος) + αὔω = ἀνάπτω, βοῶ, κυρίως ὁ ἐργαζόμενος διὰ τοῦ πυρός καὶ θορυβῶν), ἐπίθετον τῶν ἐργατῶν, τῶν ἐργαζομένων μηχανικὴν τινα ἐργασίαν· βαναυσικαὶ τέχναι αἱ χειρωνακτικαί, αἱ μηχανικαὶ τέχναι.— ἐπίρρητος δυσφημισμένος.— εἰκότως εὐλόγως.— ἀδοξοῦμαι πρὸς τῶν πόλεων (ποιητ. αἷτιον) περιφρονοῦμαι, καταφρονοῦμαι ὑπὸ τῶν πόλεων· ἐνταῦθα ἐννοοῦνται κυρίως αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη.— καταλυμαίνομαι φθειρώ ἐντελῶς.— τῶν ἐργαζομένων τῶν ἐργατῶν.— τῶν ἐπιμελομένων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐπιστατοῦν εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, τῶν προϊσταμένων.— ἀναγκάζουσαι, μτχ. αἰτιολ.— σκιατροφοῦμαι μένω ἐν τῇ σκιᾷ συνεχῶς.— κάθημαι διάγω βίον καθιστικόν.— ἡμερεύω πρὸς πῦρ διέρχομαι ἕλην τὴν ἡμέραν πλησίον τοῦ πυρός.— θηλύνομαι γίνομαι μαλθακός, χαλαρός, ἐκθηλύνομαι.— ἄρρωστος, ὑπὸ ἠθικὴν ἔννοιαν = ἀδύνατος, ἀπρόθυμος.— ἀσχολία ἔλλειψις εὐκαιρίας (ἀντιθ. σχολή).— ἀσχολίας... ἔχουσι... συνεπιμελεῖσθαι καὶ μάλιστα (οἱ μετερχόμενοι τὰς βαναυσικὰς τέχνας) δὲν ἔχουν εὐκαιρίαν γὰ φροντίζουσαν περὶ τῶν φίλων καὶ τῆς πολιτείας.— ἀλεξητῆρ (ἀλέξω) ὁ ἀπομακρύνων, ὁ ἀποκρούων, ὑπερασπιστής.— ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι κακοὶ καὶ φίλοις κτλ., ἡ σύνταξις: ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι καὶ φίλοις εἶναι κακοὶ χρῆσθαι καὶ ταῖς πατρίσι (κακοὶ) ἀλεξητῆρες, κατ' ἔννοιαν: ὥστε οἱ τοιοῦτοι (τίνας;) δὲν εἶναι ἱκανοὶ οὔτε τοὺς φίλους των γὰ ἐξυπηρετήσουν οὔτε τὴν πατρίδα γὰ ὑπερασπίσουν, ἢ: οἱ τοιοῦτοι δὲν ἠμποροῦν γὰ ἀξίξουν

οὔτε ὡς φίλοι οὔτε ὡς ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος. — εὐπόλεμος ἱκανός, εὐδόκιμος ἐν πολέμῳ. — οὐδ' ἔξεστι... οὐδενί, ἡ διπλῆ ἄρνησις δι' ἔμφασιν. — ἄρα μὴ αἰσχυνθῶμεν, ἀπορηματικὴ ὑποτακτικὴ = ἄρα γε νὰ μὴ ἐντραπῶμεν... — γάρ, διασαφητικός. — ἠγοῦμαι φρονῶ, νομίζω, ἡ μτχ. αἰτιολ. ἀναφ. εἰς τὸ ἐκεῖνον, ὑποκ. τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. — ἐπιμέλημα ἐνασχόλησις. — ἰσχυρῶς μετὰ ζέσεως, μετὰ προθυμίας. — ἐκεῖνον γάρ... ἐπιμελεῖσθαι, ἡ σύνταξις: φασὶ γὰρ ἐκεῖνον ἠγοούμενον γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην εἶναι ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἐπιμελήμασιν ἐπιμελεῖσθαι ἰσχυρῶς ἀμφοτέρων τούτων.

Σκιατραφοῦμαι· κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας τὸ ἴστασθαι ἐν σκιᾷ προεκάλει ἀδυναμίαν καὶ παράλυσιν τοῦ σώματος, ὅπερ ὄφειλε νὰ ἐνδυναμοῦται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου (ἡ λῖωσις). — καὶ ἐν ἐνιαίᾳ μὲν τῶν πόλεων ὑπαινίσσεται τὴν Σπαρτιακὴν πολιτείαν, ἧς οἱ νόμοι ἀπηγόρευον εἰς τοὺς πολίτας οὐρανῆποτε χειρωνακτικὴν ἐργασίαν (βλ. Πλουτάρχου ἐν βίῳ Λυκούργου κεφ. IX).

§ 5-6. Συνεπιμελοῦμαι φροντίζω, ἀσχολοῦμαι μετὰξὺ ἄλλων· ὧδε ὡς ἐξῆς, ὡς ἀκολούθως. — ἐπισκοπῶ καὶ ἐπισκοποῦμαι ἐξετάζω, ἐρευνῶ, ἐπιβλέπω. — γάρ, διασαφητικός. — ὅτι, αἰτιολογ. — λαμβάνω δασμοὺς εἰσπράττω φόρους. — τάττω τινὶ διατάσσω τινά. — εἰς ὅπόσους δεῖ διδόναι τροφήν κτλ., ἡ σύνταξις: εἰς ὅπόσους (= πόσους) ἱππέας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ γεροφόρους δεῖ διδόναι τροφήν. — οἵτινες (ἀναφ. εἰς τὸ ὅπόσους)... κρατεῖν, ἡ σύνταξις: οἵτινες ἔσονται ἱκανοὶ κρατεῖν τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων, ἀναφ. τελικὴ πρότασις = ἵνα οὗτοι εἶναι ἱκανοὶ καὶ τοὺς ὑπὸ κυριαρχίαν του νὰ κρατοῦν εἰς ὑποταγήν. — ἀρήγω τοὺς πολεμίους (ἄμεσ. ἀντικ.) τῇ χώρᾳ (ἔμμ. ἀντικ.) = ἀποκρούω τοὺς ἐχθροὺς ὑπερασπίζων τὴν χώραν (κατὰ τὸ ἀμύνω τινά τινι). — ἐπίωσι, γ' πληθ. ὑποτ. ἐνεστ. τοῦ β. ἐπέρχομαι ἐπιτίθεμαι. — φύλαξ φρουρός, ὃ τοῦτο προστέτακται εἰς ὄντινα ἔχει διαταχθῆ τοῦτο. — κατ' ἐνιαυτὸν κατ' ἔτος. — ἐξέτασις, ἐν τῇ στρατ. γλώσσῃ = ἐπιθεώρησις. — ὀπλίσθαι, ἀπαρμφ. παρακ. τοῦ β. ὀπλίζομαι ἐξοπλίζομαι. — ἔνθα δὴ σύλλογος καλεῖται ὅπου βεβαίως ὑπάρχει ἡ καλουμένη συνάθροισις (συνέλευσις τῶν στρατιωτῶν). — τοὺς ἀμφὶ τὴν ἑαυτοῦ οἴκησιν τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰ πέριξ τῆς κατοικίας του (τῆς ἑδρας του). — ἐφορῶ = ἐξετάζω = ; — τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πέμπει ἐπισκοπεῖν (κατωτέρω, ἐν § 8, λέγει: πέμπων δὲ πιστοὺς ἐπισκοπεῖται). — πέμπει δὲ πιστοὺς ἐπισκοπεῖν (κυρίως τελικόν

ἀπαρέμφ.—διὰ νά...).— τοὺς ἀποικουῖντας πρόσω.— ἀποικῶ κα-
τοικῶ μακράν, εἶμαι πολὺ μακράν.— πιστὸς = ἔμπιστος.

Τέταχε τῷ ἄρχοντι· ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πολιτικοῦ διοικη-
τοῦ ἐπαρχίας, τελουῦτος ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀντιβασιλέως
(σατράπου), περὶ οὗ βλ. § 7.— **τοξόται**· στρατιῶται ψιλοί, ὧν ὅπλα
ἦσαν τόξα καὶ βέλη καὶ μία θήκη διὰ τὰ βέλη (φαρέτρα).— **σφενδο-
νήται**· στρατιῶται ψιλοὶ φέροντες σφενδόνην καὶ δερμάτινον σάκκον
διὰ τοὺς λίθους (διψθέραν).— **γεροφόροι**· στρατιῶται ψιλοὶ ὀπλισμέ-
νοι μὲ μικρὰς ἀσπίδας πεπλεγμένας ἐκ λύγων (γέρρα) καὶ κεκαλυμμέ-
νας διὰ δέρματος βοός.— **ἐξ ὀπίστων περ ἐθνῶν δασμοὺς λαμβάνει**·
οἱ διοικηταὶ τῶν ὑποτελῶν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος χωρῶν ἦσαν ὑπο-
χρεωμένοι νὰ εἰσπράττουν ἐκ τῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς δικαιοδοσίας
τῶν ὄρισμένους φόρους εἰς χρῆμα καὶ προϊόντα καὶ νὰ ἀποστέλλουν
αὐτοὺς εἰς τὸν μέγαν βασιλέα.

§ 7. Καὶ οἱ μὲν ἂν φαίνονται κτλ., ἡ σύνταξις: καὶ αὕξει
ταῖς τιμαῖς... καὶ καταπλουτίζει τούτους μὲν τοὺς ἄρχοντας,
οἱ κτλ.— **ἐκπλεως, ὦν, ἐπίθ. τῆς ἀπτ. β' κλίσι.** ἐπὶ ἀριθμοῦ στρατιω-
τῶν = πλήρης (σωστός).— **τὸν τεταγμένον τὸν ὄρισμένον** (ὑπὸ τῶν
στρατιωτ. κανονισμῶν).— **καὶ τούτους** (τοὺς τεταγμένους ἄνδρας) ἀνα-
φέρεται εἰς τὸ ἀριθμόν, σχῆμα κατὰ σύνεσιν.— **παρέχω καὶ
παρέχομαι** παρουσιάζω, δεικνύω.— **δόκιμος ὁ δεδοκιμασμένος, ὁ ἐξείρε-
τος.**— **κατασκευάζομαι παρασκευάζομαι** καταλλήλως, ἐφοδιάζομαι.—
ταῖς τιμαῖς αὕξει καὶ ἀνυποῖ (προάγει) εἰς τὰς γνωστὰς τιμητικὰς
θέσεις.— **κατακερδαίνω ἀδίκως κερδίζω** ἐκ τινος, αἰσχροκερδῶ.—
καταμελῶ ὅλως διόλου ἀμελῶ τινος, ἀδιαφορῶ.— **ἢ καταμελοῦντας
τῶν φρουρῶν ἢ κατακερδαίνοντας** (μτχ. κτηγμτ. ἐκ τοῦ εὔρη) =
ἢ ὅτι ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τῶν στρατιωτῶν ἢ ὅτι
προσπορίζονται ἀθέμιτα κέρδη.— **κολάζω** τιμωρῶ πρὸς σωφρονισμόν.—
χαλεπῶς σκληρῶς, αὐστηρῶς.— **ἀναμφιλόγως ἀναμφιβόλως.**

Σατράπης, λέξις περσική, σημαίνουσα τὸν ἀντιβασιλέα, στρατιω-
τικὸν καὶ πολιτικὸν διοικητὴν μιᾶς τῶν 23 μεγάλων περιφερειῶν, εἰς
ἃς διήρесе τὸ Περσικὸν κράτος ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος Α' (521 - 485 π.Χ.).—
φρούραρχος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς· κατὰ τοὺς περσικοὺς θεσμοὺς ἐν
ἐκάστη πόλει ὑπῆρχε καὶ φρούραρχος.— **χιλίαρχος**, ἀρχηγὸς σώματος
ἐκ χιλίων στρατιωτῶν.— **καταμελοῦντας τῶν φρουρῶν ἢ κατα-
κερδαίνοντας**· ὁ πολιτικὸς διοικητὴς, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (§ 9),
εἶχε διπλὴν ἀρμοδιότητα, τὸ μὲν νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρ-
χίας του, τὸ δὲ νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους, δι' ὧν εἶτα ὄφειλε νὰ προ-

νοῦ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν φρουρῶν· ἐπομένως ἦτο ἐνδεχόμενον καὶ παρανομίας νὰ διαπράττη καὶ ἀθέμιτα κέρδη νὰ προσπορίζεται.

§ 8-9. Ὁπόσην μὲν κτλ. ὅσας μὲν ἐπαρχίας τῆς χώρας περιοδεύων (: κατὰ τὴν περιοδείαν του) ἐπισκέπτεται ὁ ἴδιος, αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ ἐλέγχει.— πιστοὺς πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης του.— ἐπισκοπεῖται ἐπιθεωρεῖ δι' αὐτῶν.— καὶ οὐς μὲν ἂν αἰσθάνηται... γῆν καὶ ὅσους ἐκ τῶν διοικητῶν παρατηρεῖ ἐκάστοτε ὅτι παρουσιάζουν τὴν χώραν πυκνῶς κατοικουμένην καὶ ἀποτελεσματικῶς καλλιεργουμένην.— ὧν ἐκάστη φέρει, καθ' ἑλξιν ἀντὶ ἅ ἐκάστη φέρει (=παράγει).— κοσμῶ δώροις ἀνταμείβω διὰ δωρεῶν.— γεραίρω (γέρας) ἔδραις ἐντίμοις ἀνταμείβω διὰ τιμητικῶν θέσεων (λ. χ. ὁμοτράπεζος τοῦ βασιλέως).— οὔσαν, μτχ. κατηγορημ.— χαλεπότης τραχύτης, σκληρότης, δυστροπία.— ὕβρις ἀλαζονικὴ συμπεριφορὰ (κυρ. ἔπαρσις προερχομένη ἐξ ἰσχύος· κατάχρησις τῆς ἰσχύος καὶ παράβασις τοῦ δικαίου).— παύων τῆς ἀρχῆς ἀπολύων ἐκ τῆς θέσεως, ἐκ τοῦ ἀξιωματος.— καθίστημι διορίζω.— ὅπως ἡ γῆ ἐνεργὸς ἔσται... ὅπως εὖ φυλάσσεται..., πλάγαι ἐρωτηματικαὶ προτάσεις ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι= πῶς ἡ γῆ θὰ καλλιεργῆται..., πῶς θὰ φρουρηθῆ καλῶς.— καὶ εἰσὶ δ' αὐτῷ κτλ., ἡ σύνταξις : καὶ οἱ ἄρχοντες διατεταγμένοι αὐτῷ (ποιητικὸν αἰτ.) ἐφ' ἐκάτερον οὐκ εἰσιν οἱ αὐτοί.— δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν συλλέγουν παρὰ τούτων τοὺς φόρους.

Καὶ ἄρχοντες διατεταγμένοι αὐτῷ ἐφ' ἐκάτερον οὐκ εἰσιν οἱ αὐτοί..., διὰ τούτων καὶ τῶν κατωτέρω παρατηρούμεν ὅτι σαφῶς καθορίζονται καὶ διακρίνονται αἱ ἀρμοδιότητες τῶν πολιτικῶν διοικητῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν.— οἱ μὲν ἄρχουσι τῶν κατοικούντων καὶ τῶν ἐργατῶν καὶ δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν· ἐννοοῦνται οἱ πολιτικοὶ διοικηταὶ τῆς ἐπαρχίας (οἱ τελόντες ὑπὸ τοὺς σατράπας), οἱ νομάρχαι τῶν γενικῶν διοικήσεων, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον.— οἱ δ' ἄρχουσι· ἐννοοῦνται: οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί.— τῶν ὀπλισμένων τε καὶ τῶν φρουρῶν· οἱ μὲν πρῶτοι ἀνταποκρίνονται πρὸς τοὺς ἐν § 6 : ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων, οἷς ὀπλίσθαι προστέτακται, οἱ δὲ δεῦτεροι πρὸς τοὺς : καὶ πάντας ἅμα συνάγων πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι.

§ 10-11. Κἂν=καὶ ἐάν.— ἀρήγω, ἐδῶ μετὰ δοτ. μόνον=βοηθῶ, συντρέχω, ὑπερασπίζω.— ἱκανῶς ἐπαρκῶς.— ἀφυλαξία ἀδιαφορία, ἀμέλεια περὶ τὴν φρουρήσιν.— παρέχοντος τοῦ φρουράρχου εἰρήνην τοῖς ἔργοις ἐνῶ ὁ φρουράρχος παρέχει εἰρήνην (ἀσφάλειαν) διὰ

τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.— παρέχεται τὴν χώραν ἀργὸν (ἀντιθέτως ὁ ἀρχων) παρουσιάξῃ τὴν χώραν ἀκαλλιέργητον.— καὶ γὰρ διότι τῷ ὄντι.— σχεδὸν τι ἤμπορεῖ νὰ εἶπῃ κανεὶς ὅτι... — ἀποδίδωμι τοὺς δασμοὺς πληρῶνω τοὺς φόρους.— καθίσταμαι διορίζομαι.

Ὁ τῶν ἐνοικούντων ἀρχων καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελούμενος, δηλ. ὁ πολιτικὸς διοικητὴς ὁ καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

§ 12-15. Ἐκ τούτων μετὰ ταῦτα, ἀναφέρ. εἰς τὰ προηγούμενα.— οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ κτλ., ἢ σύνταξις: οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ ὁ βασιλεὺς ποιεῖ ταῦτα, ὧ Σ., δοκεῖ ἔμοιγε ἐπιμελεῖσθαι οὐδὲν ἥττον τῶν γεωργικῶν ἔργων ἢ τῶν πολεμικῶν (ἔργων).— ἐνοικῶ, ἐνταῦθα = ἐνδιατρίβω.— ἐπιστρέφομαι περιφέρομαι, περιοδεύω.— ὅπως κῆποι τε ἔσονται, πλαγία ἔρωτ. πρότ. ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐπιμελεῖται πῶς θὰ ὑπάρχουν κῆποι...— μεστὸς πλήρης, γεμάτος.— φύω παράγω, γεννῶ.— διατρίβω περνῶ τὸν καιρὸν μου.— ἐξείρω ἀποκλείω, ἐμποδίζω.— ὥρα ἐποχή.— ἀνάγκη (ἐστί), συναπτέον τῷ ἐπιμελεῖσθαι, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἢ πλαγία ἐρώτησις, ὅπως ὡς κάλλιστα κατεσκευασμένοι ἔσονται, τὸ δὲ ὡς ἐπιτείνει τὴν ἐννοίαν τοῦ υπερθετικοῦ κάλλιστα ἔρμην.: πῶς θὰ...— δίδωμι δῶρα διανέμω δῶρα.— εἰσκαλῶ προσκαλῶ.— γέγονα ἀγαθὸς πολέμῳ ἔχω ἀναδειχθῆ γενναῖος εἰς τὸν πόλεμον.— οὐδὲν ὄφελος, ἐνν. ἂν εἶη.— ἀροῦν πολλά, τὸ μὲν ἀπαρέμφ. τοῦ ρ. ἀρώ - ὦ καλλιερῶ, ὀργῶνω, τὸ δὲ πολλά ἐπιθ. προσδ. εἰς θέσιν συστοίχου ἀντικειμένου εἰς τὸ ἀροῦν.— οἱ ἀρήξοντες αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θὰ ὑπερασπίζον τὴν χώραν.— τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας ἄριστα καὶ ἐνεργοὺς ποιούντας τοὺς καλλιεργούντας τοὺς ἀγροὺς ἐπιμελέστατα (: ἐντατικώτατα) καὶ καθιστῶντας αὐτοὺς γονίμους (παραγωγικούς).— λέγοντα, αἰτιολ. μτχ. = διότι ἔλεγεν (ὁ βασιλεὺς).— ἄλκιμος (ἀλκή) ἀνδρείος, μάχιμος.

Οὐδὲν ὄφελος πολλά ἀροῦν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἀρήξοντες ἡ ἔννοια: οὐδεμία ὠφέλεια ἤθελε προκύψει ἐκ τῆς καλλιεργείας μεγάλων ἀγροτικῶν ἐκτάσεων, ἐὰν δὲν ἤθελον ὑπάρξει ἄνθρωποι νὰ ὑπερασπίζον αὐτάς. Ἡ ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ οἰκονομημένη καὶ καλλιεπὴς σύνταξις τῆς περιόδου ταύτης, ἐξ ἧς, ὡς ἀπὸ διαφανοῦς κρυστάλλου, διαφαίνεται ὁ ὅλος ὁ νοῦς τοῦ συγγραφέως. Μὲ ἀξιοθαύμαστον ἐνάργειαν καὶ ἀπλότητα δεικνύει τὸν σύνδεσμον μεταξὺ τῶν δύο τεχνῶν, τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς γεωργικῆς, αἱ ὅποιοι μόναι κατ' αὐτὸν ἀρμόζουσιν εἰς ἐλεύθερον ἄνδρα· εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἔχει κατοπτρισθῆ ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ τοῦ Ξενοφῶντος.

Παράδεισος (λέξις περσικὴ), θελκτικὸς κῆπος, τόπος διασκεδά-

σεως και αναψυχῆς, κατάφυτος και πλήρης θηρίων (Ξενοφ. Ἀνάβ. I, 2, 7)· οἱ τοιοῦτοι κῆποι ὠνομάζοντο παρὰ Ῥωμαίους κατά τοὺς χρόνους τοῦ Α. Γελλίου vivaria (Noctes Atticae II, 20).

§ 16-19. Εὐδόκιμος, κυρίως ὁ εὖ δεκτὸς γενόμενος, ἐντεῦθεν ὁ ὑπόληψιν και φήμην χαίρων· εὐδοκιμώτατος=ὁ μέγιστην ὑπόληψιν και φήμην χαίρων, ὁ ἐνδοξότατος.— δὴ ὡς γνωστόν.— ἐπὶ τὰ δῶρα διὰ τὰ νὰ λάβουν τὰ δῶρα.— τὰ ἀμφοτέρων δῶρα (τίνων :) δῶρα και δι' ἀμφοτέρω.— κατασκευάζειν γάρ... τοῖς κατασκευασμένοις διότι ἔλεγεν, ὅτι ἦτο ἱκανώτατος νὰ καλλιεργῇ τὰς γαίας και νὰ υπερασπίζεται τὰ καλλιεργηθέντα.— Κῦρος... και ἐπηγάλλετο... ἐπὶ τῷ χώρῳ ἐνεργοὺς ποιεῖν και κατασκευάζειν ἢ ἐπὶ τῷ πολεμικὸς εἶναι ὁ Κῦρος λοιπόν, ἂν (ὅταν) ἔλεγεν αὐτὰ, ἐκαμάρωνεν ἐξ ἴσου (= οὐδὲν ἦττον) και διότι ἔκαμνε τοὺς ἀγροὺς γονίμους και τοὺς ἐκαλλιέργει και (=ἦ) διότι ἦτο ἱκανὸς πολεμιστῆς.— εἰ ἐβίωσε ἂν ἔζη.— ἂν γενέσθαι, δυνατικὸν ἀπαρέμφατον ἰσοδύναμον πρὸς δυνατικὴν ὀριστικὴν: (ὅτι) ἐγένετο ἂν ἤθελε γίνεαι (ἄριστος βασιλεύς)· ὑπόθεσις τοῦ ἀπραγματοποιήτου: εἰ ἐβίωσε... ἐγένετο ἂν.— τεκμήριον ἀπόδειξις.— παρέσχηται, πρκμ. τοῦ παρέχομαι (=ἔχει παρουσιάσει).— μαχοῦμενος, τελικὴ μετοχὴ=διὰ τὰ πολεμῆση.— αὐτομολῶ ἐγκαταλείπων τὰς τάξεις μου προσχωρῶ πρὸς τὸν ἐχθρόν, λιποτακτῶ.— ἐγὼ δὲ και τοῦτο ἡγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἄρχοντος ἀρετῆς εἶναι, ᾧ ἂν ἐκόντες πείθωνται (= ἂν τινι ἐκουσίως πείθωνται) και ἐν τοῖς δεινοῖς παραμένειν ἐθέλωσιν ἐγὼ δὲ και τοῦτο νομίζω ὅτι εἶναι μεγάλη ἀπόδειξις ἀρετῆς ἐνὸς ἀρχηγοῦ (στρατηγοῦ), ἂν εἰς τοῦτον ἐκουσίως ὑπακούουν οἱ ὑφιστάμενοι (στρατιῶται) και εἰς τοὺς κινδύνους (: μάχας) προθυμοποιῶνται νὰ παραμένουν πιστοὶ πλησίον του.— ζῶντι, ἀποθανόντι, μετοχαὶ χρονικαί.

Κῦρος, ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Δαρείου και τῆς Παρυσάτιδος, ἀνὴρ φιλόδοξος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του θέλων νὰ βασιλεύσῃ ἐξεστράτευσε κατά τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου· ἀλλὰ εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην τῷ 401 π. Χ. ἀπώλεσε τὰς ἐλπίδας τοῦ θρόνου και τὴν ζωὴν· ὀνομάζεται δὲ βασιλεύς, διότι ὡς βασιλόπαις ἐτύγγανε βασιλικῶν τιμῶν. Ὁ Ξενοφὼν συνεδέετο μετὰ τοῦ Κύρου διὰ στενῆς φιλίας, διὸ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σωκράτους διατηρεῖ περὶ αὐτοῦ τὰς ἀγαθώτερας ἀμνησεις. (Βλ. Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβ. I, κεφ. 1-9, 31).

§ 20-21. Λυσάνδρῳ, συναπτέον τῷ φιλοφρονεῖσθαι· φιλοφρονοῦμαι μετὰ δοτ.=δεικνύω πρὸς τινα φιλοφροσύνην.— ἄγω δῶρα κομίζω δῶρα.— ἄλλα, σύστοιχον ἀντικ.— διηγούμενος ξένῳ...

διηγούμενος... εἰς ξένον, ὅστις τὸν ἐφιλοξένοι. — καὶ τὸν ἐν Σάρδεσι κτλ., ἢ σύνταξις: καὶ ἔφη αὐτὸν (τὸν Κύρον) ἐπίδεικνύναι τὸν παράδεισον ἐν Σάρδεσι. — ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὡς τὰ μὲν δένδρα εἶη, κατὰ πρόληψιν ἀντί: ἐθαύμαζεν ὡς (= πόσον) τὰ μὲν δένδρα αὐτοῦ εἶη. — δι' ἴσου δὲ (ἐνν. εἶη) τὰ πεφυτευμένα ἐξ ἴσου δὲ ἀπέχον ἀπ' ἀλλήλων αἱ παντός εἶδους φυτεῖαι. — ὄρθοι δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων κατ' εὐθείαν δὲ γραμμὴν αἱ σειραὶ τῶν δένδρων. — εὐγώνια δέ... ἢ σύνταξις: πάντα δὲ εἶη καλῶς εὐγώνια πάντα δὲ ἦσαν καλῶς διατεταγμένα κατὰ γωνίας ὀρθάς. — ὅσμαι δὲ πολλαὶ καὶ ἠδεῖαι συμπαρομαρτοῖεν αὐτοῖς περιπατοῦσι ὅσμαι δὲ ποικίλαι καὶ εὐχάριστοι συνώδευον αὐτοὺς περιπατοῦντας. — ἄγαμαι μετὰ γεν. προσ. = θαυμάζω, ἐκτιμῶ κάποιον. — καταμετρῶ μετρῶ ἀκριβῶς. — σοι, δοτ. χαριστική. — διατάττω, ἐνταῦθα = τοποθετῶ, ὀρίζω κατὰ τάξιν.

Λύσανδρος, ὁ διάσημος ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀνὴρ δραστήριος, φιλόδοξος καὶ πολεμικός. Τῆ 407 σταθμεῦον ἐν Ἐφέσῳ συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ νεωτέρου Κύρου, παρ' οὗ ἔλαβε χρήματα καὶ ἐξώπλισε στόλον 90 τριήρων (Πλούτ. ἐν βίῳ Λυσάνδρου, κεφ. IV). — παρὰ τῶν συμμάχων, ἐνν. τῆς Σπάρτης κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. — εὐγώνια δὲ πάντα καλῶς εἶη· ὁ Κικέρων ἐν τῇ διαλόγῳ περὶ γήρατος (de senectute) παραφράζων τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο λέγει: et directos in quincenten ordines, τ. ἔ. τὰ δένδρα ἦσαν διατεταγμένα πρὸς ὀρθὰς γωνίας κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἀριθμοῦ πέντε, εἰς τρόπον ὥστε τρία δένδρα νὰ παριστάνουν πάντοτε τὸν ἀριθμὸν V, ἦτοι τὸ ρωμαϊκὸν σημεῖον τοῦ ἀριθμοῦ πέντε. — Σάρδεις· πρωτεύουσα τῆς Λυδίας ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς περὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν καὶ τοῦ ὄρους Τμώλου, ἔδρα ἄλλοτε τῶν βαθυπλούτων ἡγεμόνων τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου καὶ μετὰ ταῦτα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Σελευκιδῶν.

§ 22-24. Τὸν δὲ Κύρον... ἠσθῆναι τε καὶ εἰπεῖν, ἐξαρτάται ἐκ τοῦ ἔφη Λύσανδρος (§ 20)· ἠσθῆναι, ἀπαρ. παθ. ἀόρ. τοῦ ῥ. ἠδομαι = τέρπομαι, εὐχαριστοῦμαι — διαμετρῶ μετρῶν διαιρῶ εἰς ἴσα μέρη. — ἔστι δ' αὐτῶν... ἃ καὶ ἐφύτευσα = ἔστι δ' αὐτῶν τινα... ἃ καὶ ἐφύτευσα. — φάναι (= εἰπεῖν), πλεονασμός. — ἀποβλέπω ρίπτω βλέμματα πρὸς τι. — ὧν εἶχεν, καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ ἱματίων ἀντί: ἃ εἶχε. — στρεπτόν περιδέριον. — ψέλιον βραχιόλιον. — καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου καὶ τῶν ἄλλων στολισμάτων. — οὐ εἶχε, καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ κόσμου ἀντί: ὃν εἶχεν. — ἧ γὰρ ἀλήθεια, πράγματι. —

θαυμάζω ἀπορῶ, παραξενεύομαι.— ὄμνυμί σοι τὸν Μίθρην κτλ.— σοῦ ὀρκίζομαι εἰς τὸν ἥλιον (εἰς τὸν θεὸν) ὅτι, ὅταν θυγαίνω, οὐδέποτε δειπνῶ πρὶν ἰδρῶσω, διότι ἐξασκοῦμαι εἰς πολεμικά ἢ γεωργικά ἔργα ἢ διότι φιλοτιμοῦμαι νὰ πράξω τι τοιοῦτον.— δεξιοῦμαι χαιρετίζω διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός.— δικαίως μοι δοκεῖς... εὐδαίμων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν κτλ., ἢ ἔννοια: δικαίως θεωρεῖσαι, ὦ Κύρε, εὐτυχής, διότι ἡ εὐτυχία σου προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν σου.

Μίθρης (Μίθρα), ὁ θεὸς ἥλιος τῶν Περσῶν, δροτὴρ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ συντηρητὴς τῆς παγκοσμίου τάξεως, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

§ 1-3. Ταῦτα, ἀναφέρ. εἰς τὴν παρέκβασιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε ἀπὸ τὸ κύριον θέμα.— ὅτι, αἰτιολογ.— μακάριος εὐτυχής, εὐδαίμων.— ἀπέχομαι τινος=ἀπομακρύνομαι τινος.— γὰρ, αἰτιολ.— ἡδυπάθεια πηγῇ τέρψεων, σωματικῶν ἀπολαύσεων.— οἶκος περιουσία.— πρῶτον μὲν γὰρ κτλ., ἢ σύνταξις: πρῶτον μὲν γὰρ ἡ γῆ φέρει τοῖς ἐργαζομένοις ταῦτα, ἀφ' ὧν ζῶσι.— προσεπιφέρει φέρει, παράγει πρὸς τούτοις.— ἡδυπαθῶ ἀπολαύω τῶν εὐχαριστήσεων τοῦ σώματος· ἔπειτα δὲ ὅσοις (οὐδ.) καὶ οἷς (οὐδ.) κτλ., ἢ σύνταξις: ἔπειτα δὲ παρέχει μετὰ ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θεαμάτων καὶ ταῦτα, ὅσοις κτλ.— ἔπειτα δὲ προσφέρει μὲ ἐξαιρετικὰς εὐωδίας καὶ ἐμφανίσεις καὶ (ἔλα) αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι στολίζουν βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ μὲ τὰ ὅποια καὶ οἱ ἴδιοι στολίζονται.— ὄψα προσφάγια.— προβατευτικὴ τέχνη, ἢ ποιμενικὴ, ἢ κηνητροφία.— συνῆπται εἶναι συνδεδεμένη.— ὥστε ἔχειν (=δύνασθαι) καὶ θεοῖς ἐξαρέσκεσθαι· ἐξαρέσκομαι τοῖς θεοῖς ποιῶ ἐμαυτὸν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς, ἐξευμενίζω τοὺς θεοὺς (: ὥστε νὰ ἡμποροῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ τοὺς θεοὺς νὰ ἐξευμενίσουν προσφέροντες θυσίας καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ χρησιμοποιοῦν ὅσα χρειάζονται, δηλ. τροφήν, ἐνδυμασίαν κτλ.).—

Βωμός, τὸ μέρος, ἐφ' οὗ ἐτελοῦντο αἱ θρησκευτικαὶ θυσίαι ἢ ἐκαίοντο τὰ σφάγια (ἐρετα).— θύοντες· θυσία, πᾶσα προσφορά πρὸς τοὺς θεοὺς, ἱκετήριος ἢ εἰς ἐνδειξιν εὐλαθείας ἢ εὐγνωμοσύνης· ἡ θυσία προσεφέρετο ἐν ἑορταῖς ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἡμέραν ὑπὸ ἰδιωτῶν, οἰκογενειῶν, φυλῶν δι' οἰονδήποτε συμβᾶν ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον. Αἱ θυσίαι αὗται ἦσαν α') αἱματηραί: σφαγὴ ζῴων, ὧν συνηθέστερα ἦσαν ἀρνία, αἰγες, χοῖροι καὶ βόες, καὶ β') ἀναίμακτοι: αἱ ἀπαρχαὶ τῶν ἐτησίων καρπῶν, πλακοῦντες μάλιστα μελίπηκτοι, σπονδαί, ἄνθη, ἀρώματα κτλ.

§ 4-5. Παρέχουσα δ' ἀφθονώτατα τάγαθὰ ἀλλ' ἐνῶ μᾶς παρέχει ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ.—ἐῷ ἀφήνω, ἐπιτρέπω.—μαλακία νωθρότης, βραθυμία.—ψύχη... θάληη, ὁ πληθυντικός ἐτέθη διὰ τὴν δηλώσει τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τοῦ ψύχους καὶ θάλπου.—αὐτουργὸς ὁ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν ἐργαζόμενος.—τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει πρῶι τε ἐγείρουσα καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα τοὺς δὲ γεωργοῦντας διὰ τῆς ἐπιθεωρήσεως (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς αὐτουργοὺς) καθιστᾷ ἀνδρικούς καὶ διότι ἐγείρει αὐτοὺς πρῶι καὶ διότι τοὺς ἀναγκάζει νὰ πηγαίνουν μετὰ τινος ζωηρότητος.—ἐν τῷ χώρῳ εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς τοὺς ἀγρούς.—ἐν ὥρᾳ καθ' ὠρισμένην ὥραν.—ἐν τῷ ἄστει ἐν τῇ πόλει.—αἱ ἐπικαιριώταται πράξεις αἱ σπουδαιόταται πράξεις, ἐργασίαι.—σὺν ἵππῳ ἀρήγω τῇ πόλει ὑπερασπίζω τὴν πατρίδα ὡς ἵππευς, (ἀντιτίθ. τοῦ πεζῆ).—ἰκανωτάτη, ἐνν. ἐστί.—σφοδρὸν τὸ σῶμα παρέχει καθιστᾷ τὸ σῶμα ζωηρὸν καὶ ῥωμαλέον.—συνεπαίρει τι παρακινεῖ ἀρκετὰ.—συμπαρατρέφειν, τὸ ρ. κυρίως ἐπὶ παρασίτων ἐπιθλαθῶν τῇ γεωργίᾳ ζῴων.—θῆραις τε ἐπιφιλοπονεῖσθαι... συμπαρατρέφουσα πρὸς δὲ τούτοις παρακινεῖ ἀρκετὰ εἰς τὸ νὰ καταγίνωνται μετὰ προθυμίας εἰς τὸ κυνήγιον καὶ διότι εἰς τὰς κύνας παρέχει εὐκολίαν τροφῆς καὶ διότι συγχρόνως διατηρεῖ ζῶα τοῦ κυνηγίου.

Καὶ τοὺς μὲν αὐτουργοὺς διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα ἰσχὺν αὐτοῖς προστίθησι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει κτλ., προβλ. καὶ Ἀριστοτέλους Οἰκονομικά I, 2: «πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρείαν συμβάλλεται μεγάλη (ἡ γεωργία) οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ βάνανσοι τὰ σώματα ἀχρεῖα ποιοῦσιν, ἀλλὰ δυνάμενα θυρωλεῖν καὶ πονεῖν, ἔτι δὲ δυνάμενα κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, μόνον γὰρ τούτων τὰ κτήματα ἔξω τῶν ἐρυνμάτων ἐστί».

§ 6-7. Ἄντωφελῶ ὠφελῶ ἀμοιβαίως.—κῆδομαι φροντίζω, γυνοιάζομαι.—ἐπιμέλεια ἐπιστάσια.—ἐξουσία εὐκολία.—ὄψῃ ἀπιέναι νὰ ἀπέρχεται ἀργὰ (ἐπιστρέφων εἰς τὸ σπίτι του).—ἀπερῦκω, ποιητ. καὶ ἰων. τύπος ἀντὶ κωλύω = ἐμποδίζω· ἡ μτχ. αἰτιολ.—λύμη φθορά.—καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι καὶ διότι συγχρόνως παρέχουν τὴν ἀσφάλειαν ἐν τῇ ἐρημίᾳ.—ἐν τῷ μέσῳ εἰς τὰ ἀνοικτά, εἰς τὸ ὑπαιθρον· ἡ σύνταξις τῆς ἑλης περιόδου: παρορμᾷ δέ τι καὶ ἡ γῆ τοὺς γεωργοὺς εἰς τὸ ἀρήγειν σὺν ὅπλοις τῇ χώρᾳ τρέφουσα ἐν τῷ μέσῳ τοὺς καρποὺς τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν (τὸ καὶ... καὶ πλεονασμὸς) = παρακινεῖ δὲ καὶ ἡ γῆ ἀρκετὰ τοὺς γεωργοὺς εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίζουσι τὴν χώραν των ἐνό-

πλως, διότι παράγει τοὺς καρποὺς τῆς εἰς τὸ ὑπαιθρον διὰ τὸν νικητῆν, ὥστε νὰ τοὺς λαμβάνῃ (: ὥστε εὐκολὰ ὁ νικητῆς τῆς χώρας νὰ τοὺς λαμβάνῃ).

§ 8-10. Καὶ δραμεῖν δὲ κτλ., ἡ σύνταξις : καὶ τίς δὲ τέχνη παρέχεται ἰκανωτέρους γεωργίας δραμεῖν καὶ βαλεῖν καὶ πηδῆσαι ; καὶ ποία δὲ ἄλλη τέχνη παρὰ ἡ γεωργία καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἰκανωτέρους εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸ ρίψιμον τοῦ βέλους καὶ εἰς τὸ πῆδημα ;— τίς δὲ... ἀντιχαρίζεται τίς δὲ ἄλλη τέχνη παρὰ ἡ γεωργία χαρίζει ἀμοιβαίως περισσότερα εἰς τοὺς μετερχομένους αὐτῆν ;— τὸν ἐπιμελούμενον = τὸν γεωργοῦντα.— προσιόντι, ἐνν. αὐτῶ ἢ τῶ ἐπιμελούμενῳ προσφέρουσα εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ προσερχόμενος (: νὰ ἔρχεται καὶ νὰ παίρνῃ).— τίς δὲ ξένους ἀφθονώτερον δέχεται ποία δὲ ἄλλη τέχνη παρὰ ἡ γεωργία δέχεται τοὺς ξενιζομένους προσφέρουσα εἰς αὐτοὺς ἀφθονώτερον τὰ προϊόντα τῆς ;— χειμάζω διέρχομαι τὸν χειμῶνα, διαχειμάζω : τὸ ἀπαρέμφ. συναπτέον τῶ εὐμάρεια εὐκολία καὶ ἀφθονία μέσων συνδεδεμένη μὲ ἀνεσιν.— ποῦ ἐνν. ἐστί.— θερίζω διέρχομαι τὸ θέρος. παραθερίζω.— ὕδασι τε καὶ πνεύμασι καὶ σκιαῖς, δοτ. ὄργαν.— πνεῦμα ἀήρ.— πρεπώδης ὁ ἀρμόζων, ὁ κατάλληλος.— ἀπαρχαί, ἐν τῷ πληθ.= οἱ πρῶτοι καρποί, τὰ πρωτόλεια ἐν χρήσει εἰς τὰς θυσίας (πρβλ. V, 1-3).— οἰκέτης δοῦλος.— ἡδὺς εὐχάριστος, τερπνός.— ποθεινὸς ἐπιθυμητός.

§ 11-13. Θαυμαστὸν παράδοξον.— τούτου... ταύτης, δηλ. τῆς γεωργίας (β' ἔρ. συγκρ.).— ἐτι δὲ ἡ γῆ... τοὺς δυναμένους... δικαιοσύνην διδάσκει, παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξις τοῦ διδάσκω ὡς ρ. παιδευτικοῦ.— καταμανθάνω ἐννοῶ καλῶς.— θεραπεύω τὴν γῆν περιποιῶμαι, καλλιεργῶ τὴν γῆν.— τοὺς γὰρ πλείστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ διότι εἰς τοὺς... ἀνταποδίδουσα τὰ ἴσα γίνεται αἰτία πλείστων ἀγαθῶν παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξις τοῦ ἀντιποιεῖν κατὰ τὸ ποιεῖν τινα ἀγαθὰ ἢ κακά.— ἐὰν δ' ἄρα καὶ ὑπὸ πλήθους κτλ., ἡ σύνταξις : ἐὰν δὲ ἄρα καὶ οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ παιδευόμενοι σφοδρῶς καὶ ἀνδρικῶς στερηθῶσι ποτε τῶν ἔργων ὑπὸ πλήθους στρατευμάτων.— ἀναστρέφομαι ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν γεωργίαν.— τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, αἰτιατ. τῆς ἀναφορᾶς.— οὔτοι, δηλ. οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν τῇ γεωργίᾳ.— εἰς τὰς τῶν ἀποκωλύοντων, ἐνν. χώρας.— ἀφ' ὧν = ταῦτα, ἀφ' ὧν (αὐτὰ ποὺ χρειάζονται διὰ νὰ τραφοῦν).— ἀποκωλύω παρεμποδίζω.— μαστεύω ζῆτῶ.

Ἡ Γῆ θεός, Γῆ, Γαῖα (λατ. Tellus), γυναικεία θεότης, ἐξ ἧς κατὰ τοὺς κοσμογονικοὺς μύθους προῆλθον πάντα τὰ ὄντα (Ἡσιόδ. Θεογον. 117, 126, 133-137, 148-153, 183, 232 καὶ 326). Κατὰ τοὺς ὁμηρικούς χρόνους ἐθυσίαζον εἰς αὐτήν καὶ ὁμνῶντες ἐπεκαλοῦντο «ὦ Ζεῦ τε Γῆ»—«Γῆ τε καὶ Ἑρμῆ»—«ὦ Γῆ μήτηρ»—«ὦ Γῆ καὶ Ἥλιε»—«ὦ Γῆ καὶ θεοί» (Ἰλιάδ. Γ', 103, 276-0,36 καὶ Τ, 258). Εἶχε δὲ βωμοὺς καὶ ναοὺς ἐν Δωδώνῃ (ὅπου ἐλατρεύετο μετὰ τοῦ Διὸς ὡς παμμήτωρ), ἐν Δελφοῖς, Ὀλυμπίᾳ, Σπάρτῃ, Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ λατρεία τῆς βραδύτερον συνεταυτίσθη μετὰ τῆς Δήμητρος.—δικαιοσύνην διδάσκει· περὶ τῆς γνώμης ὅτι ἡ Γῆ διδάσκει τὴν δικαιοσύνην πρὸς καταπτέρω κεφ. XX, 14 καὶ 15 καὶ Ἀριστοτέλους Οἰκονομικά Π: «ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα (κατὰ φύσιν) ἐστὶν ὅτι δικαία».

§ 14-17. Συμπαιδεύει παιδεύει σὺν τοῖς ἄλλοις.—ἐπί τε γὰρ... ἰέναι, ἡ σύνταξις: δεῖ γὰρ ἰέναι (τινὰ) ἐπὶ τοὺς πολεμίους σὺν ἀνθρώποις.—τὸν οὖν μέλλοντα... ἐθέλοντας, ἡ σύνταξις: τὸν οὖν μέλλοντα εὖ γεωργήσειν δεῖ παρασκευάζειν τοὺς ἐργαστήρας (ὥστε) προθύμους (εἶναι) καὶ πείθεσθαι ἐθέλοντας (=ἐκουσίως).—ἐργαστῆρ ἐργάτης.—πεῖθομαι ὑπακούω.—μηχανῶμαι ἐπινοῶ, ἐφευρίσκω.—δωροῦμαι βραβεύω, ἀμείβω.—κολάζω=τιμωρῶ πρὸς σωφρονισμόν.—παρακελεύομαι ἐνθαρρύνω, ἐμψυχώνω.—καὶ παρακελεύεσθαι δέ..., ἡ σύνταξις: δεῖ δὲ πολλάκις τὸν γεωργὸν παρακελεύεσθαι τοῖς ἐργάταις οὐδὲν ἥττον ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς στρατιώταις.—καὶ ἐλπίδων... δέονται, ἡ σύνταξις: δέονται δὲ καὶ οἱ δοῦλοι ἐλπίδων ἀγαθῶν οὐδὲν ἥττον τῶν ἐλευθέρων.—ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ἐνν. δέονται.—εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, γεν. ἀπόλ. μὲ ὑποθ. σημ.=ἐὰν δὲ ἡ γεωργία ἐπιτυγχάνῃ (:εὐδοκιμῇ) καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι τέχναι ἀκμάζουσιν ἔρρωνται, παθ. πρκμ. μὲ σημ. ἐνεστ. τοῦ ῥώννυμι δυναμώνω, ἐνισχύω.—χερσεύω μένω χέρσος, ἀκαλλιέργητος.—ἀποσβέννυμαι ἀφανίζομαι, ἐκλείπω.—σχεδόν τι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου.

Σὺν ἀνθρώποις κτλ., δηλ. διὰ μὲν τὸν γεωπόνον ἐργάται εἶναι οἱ γεωργοί, διὰ δὲ τὸν στρατηγὸν οἱ στρατιῶται.

§ 18. Ὅτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστα ἐστὶν ἀνθρώπων ἀδύνατα προνοῆσαι, ἐλλιπῆς περίοδος, ἧς ὡς συμπλήρωμα δέον νὰ νοηθῇ ἡ κυρία πρότασις: περὶ τούτου οὕτω τι ἔλεξας, σχῆμα ἀνανταπόδοτον.—πάχνη παγωνία.—αὐχμὸς ξηρασία, ἀνομβρία.—ὄμβρος ἐξαισία βροχῆ συνεχῆς καὶ καταστρεπτική.—ερυ-

σίβη, ἀσθένεια φυτῶν.—πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεποιημένα ἀφαιροῦνται πολλάκις καταστρέφουν τὴν ἐσοδεῖαν, ἢ ὅποια ἔχει καλῶς προβλεφθῆ καὶ ἔχει γίνεαι.—ἀπώλεσε, γνομ. ἀόρ.—συνήθως καταστρέφει.

Ἐρουσίβια, ἐννοοῦνται αἱ ἀσθένειαι, τὰς ὁποίας σήμερον γνωρίζομεν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα: ἐρουσίβη, δαυλίτις, δαυλός, καπνιά κτλ., αἱ ὅποια ἀφείλονται εἰς μικροσκοπικὸν παράσιτον, ἕπερ προσβάλλον τοὺς κόκκους τῶν δημητριακῶν, φθείρει τὸ ἄλευρον αὐτῶν καὶ ἀντικαθιστᾷ διὰ μαύρης κόπρου δυσσομοῦσης.

§ 19-20. Ἐξαρέσκομαι τοῖς θεοῖς ποιῶ ἐμαυτὸν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς, ἐξευμενίζω τοὺς θεοὺς.—ἐπερωτῶ, μετ' αἰτ. πράγμ.—ἐρωτῶ περὶ τινος.—θυσίαις—οἰωνοῖς, δοτ. ὄργαν.—ὄ,τι μὴ, ἐνν. χρῆ ποιεῖν.—ιλάσκεσθαι, ἀπαρέμ. ἐνεστ. τοῦ ρήματος ἰλάσκομαι (ἴλωος)=ἐξιλέωνω, καταπραῦνω, ἐξευμενίζω.—εὖ γὰρ ἴσθι διότι μάθε, γνώριζε καλῶς.—θεραπεύω τοὺς θεοὺς τιμῶ, λατρεύω, παρακαλῶ τοὺς θεοὺς.

Θυσία· περὶ τοῦ πράγμ. βλ. κεφ. V, 1-3.—οἰώνος, πτηνὸν μαντικὸν (σαρκοφάγον ὄρνειον) εἰς οὗ τὴν πτῆσιν καὶ τὴν φωνὴν προέδλεπον τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ἐντεῦθεν = σημεῖον, προμήνυμα· οἰωνοσκόποι δὲ ἦσαν οἱ ἱερεῖς καὶ μάντιες, οἵτινες παρατηροῦντες τοὺς οἰωνοὺς (πτηνά, ἱερεῖα) προεδήλουν τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν.—ὕγρων... ξηρῶν καρπῶν· διὰ τοῦ πρώτου ἐννοοῦνται τὰ δημητριακὰ (κριθὴ, βρίζα, ἀραβόσιτος, σίτος), διὰ τοῦ δευτέρου τὰ ὄσπρια (κύαμοι, φασίολοι κτλ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

§ 11-12. Ὅτι μὲν... πεπεισθαι ἰκανῶς, ἢ σύνταξις: δοκῶ μὲν μοι πεπεισθαι πάνυ ἰκανῶς ὅτι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον καὶ ἡδιστον ποιεῖσθαι τὸν βίον ἀπὸ γεωργίας· τὸ ὅτι συναπτόεν τοῖς ὑπερθετ., ὧν ἐπιτείνει τὴν ἐννοιαν.—ποιοῦμαι τὸν βίον ἀπὸ γεωργίας πορίζομαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς γεωργίας.—ὅτι δὲ ἔφησθα = ὃ δὲ εἶπας ὡς πρὸς ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον εἶπες... (ἀναφέρ. εἰς τὰ λεχθέντα ἐν κεφ. III, 5 κ.έ.).—καταμαθεῖν (ἐνν. σὺ) ὅτι ἐκατάλαβες καλά.—καὶ τῶν οὕτως ἐργαζομένων καὶ τὰ αἷτια τῶν οὕτως ἐργαζομένων.—ὡς μὴ λυσιτελεῖν = ὥστε μὴ λυσιτελεῖν· λυσιτελῶ τινι ὠφελῶ τινα.—καὶ ταῦτ' ἂν μοι δοκῶ... ἀκούειν σου· ὃ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ἀπαρέμφατον ἀκούειν (δυνατικὸν

ἀπαρέμφατον) = ; — ἃ δὲ βλαβερά, ἐνν. ἐστί.— ἐξ ἀρχῆς ἀμέσως.— συγγίγνομαι τινι συναναστρέφομαι μετὰ τινος.— ἐφ' οἷς τοῦτο τὸ ὄνομα δικαίως ἐστίν, ὃ καλεῖται καλὸς κἀγαθὸς εἰς οὓς δικαίως ἀπονέμεται ἢ προσωνομία αὐτῇ, δι' ἧς καλεῖται τις καλὸς κἀγαθὸς (: ἰδεώδης πολίτης, ἰδανικὸς τύπος τελείου ἀνθρώπου).— πάνυ ἄν... βουλοίμην, ὃ ἄν ἐπαναλαμβάνεται, διότι ἀπεχωρίσθη τοῦ ρήματος.— ὡς διότι.— ἐρῶ (ἐράω) ἀγαπῶ καθ' ὑπερβολήν, πολὺ ἐπιθυμῶ.— τούτου τοῦ ὀνόματος, ποίου ;

§ 13-14. Τοῖνυν λοιπόν.— ὡς... ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέψιν αὐτοῦ πῶς ἐγὼ ἦλθον εἰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ, ἢ : πῶς ἐγὼ ἔλαβα συνέντευξιν.— ἀγαθός, μετ' οὐσιαστ. = εἰδήμων, ἔμπειρος, ἱκανός.— χαλκεὺς ὁ καθ' ὄλου ἐργαζόμενος τὰ μέταλλα, δηλ. ὁ χαλκουργός, ὁ σιδηρουργός.— τέκτων ξυλουργός.— καὶ θεάσασθαι κτλ., ἢ σύνταξις : καὶ θεάσασθαι τὰ ἔργα δεδοκιμασμένα αὐτοῖς (ποιητ. αἴτιον) εἶναι καλὰ καὶ διὰ τὰ ἐξετάσω τὰ ἔργα, τὰ ὅποια ὑπ' αὐτῶν ἔχουν κριθῆ ὅτι εἶναι ὠραῖα.— ὅπως δὲ δὴ ἐπισκεψαίμην καὶ τοὺς ἔχοντας τοῦτο τὸ ὄνομα σεμνὸν τὸ καλὸς τε κἀγαθός, τελικὴ πρότασις κατ' εὐκτικὴν, διότι ἐξαρτᾶται ἐξ ἱστορικοῦ χρόνου (ἐπεδύμει).— σεμνὸς ἄξιος σεβασμοῦ, ἀντιτίθεται τῷ κομψὸς ἐλαφρὸς, ἀστεῖος.— τί ποτ' ἐργαζόμενοι, τοῦτ' ἀξιοῖντο καλεῖσθαι = τί ἄραγε πράττοντες ἤθελον θεωρηθῆ ἄξιοι γὰ ὀνομάζωνται μὲ τοῦτο τὸ ὄνομα.

Τοὺς ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκείας... ζωγράφους... ἀνδριαντοποιούς... τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, εἶναι ἀντικείμενα τοῦ παρελθεῖν ὡς πρὸς δὲ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, οὐδέτερον ἀντωνυμίας ἀναφερόμενον εἰς ὀνόματα ἀρσενικοῦ γένους· πρέπει γὰ σημειωθῆ ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐγένετο χρῆσις τοῦ συγκεκριμένου ἀντὶ τοῦ ἀφηρημένου, διότι ἐναυθὰ δὲν κρίνονται τόσον οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι μετέρχονται τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα, ὅσον αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐπαγγέλματα· παρὰ Ἐενοφῶντι δ' εὕρηται πολλὰ παραδείγματα ἀντωνυμιῶν ἀναφερομένων εἰς ἀφηρημένα θηλυκὰ καὶ εἰς ὀνόματα διαφόρου γένους (Οἶκον. I, 23 — Ἄπομν. II, 7, 7 καὶ III, 1, 7 καὶ Ἀνάβ. VII, 7, 14).

§ 15-16. Ὅτι, αἰτιολογ., ἐδῶ = ἐπειδὴ.— τὸ καλὸς τὸ ὄνομα καλός : (ὠραῖος).— τῷ ἀγαθῷ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ «ἐναρέτου».— πρόσκειμαι εἶμαι τεθειμένος πλησίον, συνδέομαι.— ὄν τινα ἴδοιμι καλὸν = εἶ τινα ἴδοιμι ὄντα καλὸν ἐάν ἤθελον ἴδει ὅτι εἶναι τις ὠραῖος· (καλός, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματος, ἐνῶ ἐν τῇ φράσει καλὸς κἀγαθὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀγνότητα καὶ χρηστότητα τῆς ψυχῆς).— προσῆειν, α' ἐνικ. παρτ. τῆς ὀρ. τοῦ ρ. προσέρχομαι ἔρχομαι πρὸς

τινα, πλησιάζω.— εἴ που ἴδοιμι κτλ.=μήπως ἤθελον ἴδει νὰ εἶναι συνηνωμένη ἡ ἀρετὴ μὲ τὴν ὠραιότητα.— ἀλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὕτως· ὁ ἄρα μετὰ ῥήματος παρατατικοῦ ἐκφράζει ὁμολογίαν πλάνης· ἐρμήνευσον: ἀλλὰ δὲν συνέβαινε οὕτως (ὡς ἀνέμενον).— τὰς μορφάς, τὰς ψυχάς, αἰτιατικαὶ τῆς ἀναφορᾶς.— καταμανθάνω, ἐνταῦθα μετὰ κτηρμτ. μτχ.=ἀνακαλύπτω ὅτι...— ἀφέμενον, ἀναφέρεται εἰς τὸ μέ, ὑπονοούμενον ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφ. ἐλθεῖν.— πρὸς πάντων (ποιητ. αἴτιον) = ὑπὸ πάντων.— ἀφέμενον τῆς καλῆς ὄψεως ἀφου ἀφήσω κατὰ μέρος τὴν ὠραίαν μορφήν (ἀμορφία) των.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΕΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΙΣΧΟΜΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

§ 1-2. Καθήμενον, μτχ. κτηρμτχ.— σχολάζω δὲν ἔχω ἀσχολίαν τινά, μένω ἀργός, ἔχω εὐκαιρίαν.— παρακαθίζομαι καθίζω ἑμαυτόν, κάθημαι πλησίον τινός.— τί διατί;— οὐ μάλα εἰωθώς ἐνφ δὲν τὸ πολυσυνηθίζεις· ἐπεὶ τὰ γε... ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἡ σύνταξις: ἐπεὶ τὰ γε πλεῖστα ὁρῶ σε ἢ πράττοντά τι ἢ οὐ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ· αἱ μετοχαὶ πράττοντα, σχολάζοντα κατηγορηματικαὶ ἐκ τοῦ ὁρῶ.— ἐνθάδε ἐδῶ.— συντίθεμαι, μετ' ἀπαρ.=κάννω συμφωνίαν, συμφωνῶ μετὰ τινος νὰ πράξω τι.— ξένος φίλος ἐκ ξένης χώρας.— οὐδέ... ἐνθάδε, ἡ σύνταξις: οὐδέ γε νῦν ἐώρας ἄν, εἰ μὴ συνεθέμην ἀναμένειν ἐνθάδε ξένους τινάς.— πρὸς τῶν θεῶν δι' ὄνομα τῶν θεῶν.— διατρίβω διέρχομαι τὰς ὥρας τῆς σχολῆς μου, περνῶ τὸν καιρὸν μου.— πυνθέσθαι, ἀπαρ. μέσ. ἀορ. β' τοῦ ρ. πυνθάνομαι τι τινος μαθάνω τι παρὰ τινος.— τί ποτε πράττων τί ἄραγε κάμνων.— καλὸς κάγαθός ὁ ἰδεώδης πολίτης (: ὁ ἰδανικός τύπος τελείου ἀνθρώπου.)— ἔνδον ἐντὸς τῆς οἰκίας.— οὐδὲ τοιαύτη σου ἢ ἕξις κτλ., ἡ σειρὰ: οὐδὲ ἡ ἕξις τοῦ σώματος καταφαίνεται τοιαύτη, οἷα ἢ τοῦ ἔνδον διατρίβοντος· ἕξις τοῦ σώματος ἢ σωματικὴ κατάσταση.

Στοά, κίονοστοιχία περίξ καὶ ἐντὸς τῶν ναῶν, περὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ἀγορὰς τῶν πόλεων· ἀλλ' ἦσαν καὶ χωριστὰ οἰκοδομήματα, τῆς στέγης βαινούσης ἐπὶ σειρᾶς κίωνων καὶ τοίχου κεκοσμημένου πολλάκις

δι' εἰκόνων· τοιαῦτα οἰκοδομήματα ἦσαν ἐν Ἀθήναις ἢ Ποικίλῃ στοά, ἣν ἐκόσμησε διὰ ζωγραφιῶν ὁ ἐκ Θάσου διάσημος ζωγράφος Πολύγνωτος καὶ ἐν ἣ ἐδίδαξε Ζήνων ὁ Κιτιεύς, ἢ βασιλείος στοά, ἢ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς κ. ἄ. Ἐχρησίμευον δὲ αἱ στοαὶ ὡς ἐντευκτήρια τῶν πολιτῶν καὶ ὡς τόποι συνδιαλέξεων.—ἀγορά, τὸ μέρος, ἔνθα ὁ λαὸς συνέρρει δι' ἀγοραπωλησίας, συνήθως κατὰ τὸ κέντρον τῆς πόλεως· ἐν Ἀθήναις ἢ ἀγορὰ ἔκειτο ΒΔ τῆς Ἀκροπόλεως.

§ 3. Ἡσθεῖς, μετοχὴ παθ. ἀορ. τοῦ ρ. ἤδομαι = τέρπομαι, εὐχαριστοῦμαι.— ἀλλ' εἰ μὲν... οὐκ οἶδα, ἢ σύνταξις: ἀλλ' οὐκ οἶδα μὲν εἰ, ὅταν τινὲς διαλέγωνται σοι περὶ ἐμοῦ, καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα.— γάρ, αἰτιολ.— ἀντίδοσις, δικανικὸς ὄρος = ἀνταλλαγὴ τῆς περιουσίας.— σαφῶς φανερῶς, εὐκρινῶς.— πατρὸθεν προσκαλῶ τινα καλῶ τινα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του.— ἐπήρου, β' ἐν. μέσ. ἀορ. β' τοῦ ρ. ἐπερωτῶ.— ὃ μὲ ἐπήρου ἀπαντῶν εἰς ὅ, τι μὲ ἠρώτησες.— καὶ γὰρ δὴ καὶ διότι τῇ ἀληθείᾳ.— αὐτὴ ἢ γυνὴ μόνῃ ἢ γυνή.

Ἀντίδοσις, δικανικὸς ὄρος ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις· ἐν κεφ. II, 5-6 ἐλέχθη ὅτι ἐν Ἀθήναις οἱ πλούσιοι ὑπεδάλλοντο εἰς ὀρισμένας φορολογικὰς ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκαλοῦντο λειτουργίαι. Ἐὰν δὲ τις τούτων ἐνόμιζεν ὅτι ἡδίκητο, διότι ὑπῆρχεν ἄλλος πλουσιώτερος δυνάμενος νὰ ἀναλάβῃ τὸ βᾶρος τῆς λειτουργίας, ὑπεδείκνυε τοῦτον εἰς τὰς ἀρχάς, καὶ ἂν μὲν ὁμολόγει ὅτι ἦτο πλουσιώτερος, ἀνελάμβανε τὴν λειτουργίαν, ἂν δ' οὐχί, τότε ὁ πρῶτος προέτεινε αὐτῷ νὰ ἀνταλλάξουν τὰς περιουσίας των (ἀντίδοσις). Εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου οὐδεὶς ἀληθῶς εὐπορος ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν φορολογίαν ταύτην, διότι ἄλλως ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ μέρος τῆς περιουσίας του.— τριηραρχίας ἢ χορηγίας, βλ. II, 5-6.

§ 4-6. Πυθοίμην, εὐκτ. μ. ἀορ. β' τοῦ ρ. πυνθάνομαι πληροφοροῦμαι, μανθάνω.— πότερα, ἀδιαφόρως τίθεται τὸ πότερον καὶ πότερα.— ἢ ἐπισταμένην... τὰ προσήκοντα αὐτῇ = ἢ ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἐπισταμένην διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ.— ἐπίσταμαι γνωρίζω καλῶς καὶ μετ' ἀπαρ. = εἶμαι ἱκανός.— τί, ἀντικ. τοῦ ἐπισταμένην.— ἔτη μὲν οὐπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἐνῷ δὲν ἦτο ἀκόμῃ ἡλικίας δεκαπέντε ἐτῶν.— τὸν δ' ἔμπροσθεν... ἐλάχιστα δ' ἔροιο κατὰ δὲ τὸν πρὸ τοῦ γάμου χρόνον (ὡς παρθένος) ἔξῃ μὲν ὑπὸ αὐστηρὰν ἐπίβλεψιν, ἵνα ἔσον τὸ δυνατόν ἐλάχιστα ἴδη, ἐλάχιστα ἀκούσῃ καὶ ἐλάχιστα ἐρωτήσῃ.— οὐ γὰρ ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ἐγὼ ἔπρεπε νὰ εἶμαι εὐχαριστημέ-

νος ; δὲν σοῦ φαίνεται ἀρκετόν ; (ἢ : ἡμποροῦσα νὰ ἐπιθυμῶ τίποτε περισσότερον ;) — εἰ μόνον ἦλθε κτλ. = ἐὰν ἦλθε γνωρίζουσα μόνον νὰ κατασκευάσῃ φόρεμα, ἀφοῦ παραλάβῃ μαλλιά. — ἔργα ταλάσια = ἔργα τῆς θαλάσσης τὸ γνέσιμον τῶν ἐρίων (θαλασιουργία). — καὶ ἔωρα-
κυῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύονται δίδονται καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἴδει πῶς κατανέμονται εἰς τὰς θεραπεύοντας (: εἰς τὰς δούλας) αἱ ἐργασίαι, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαλλίου. — τὰ ἀμφὶ γαστέρα, ἐννοεῖ τὴν ἐγκράτειαν καὶ οὐχὶ τὰ τῆς μαγειρικῆς· τοιαύτη ἐρμηνεία θὰ ἦτο ὀρθή μόνον, ἐὰν δὲν ἠκολούθει : ὅπερ μέγιστον παιδεύμα (=μάθημα).

Οὕτω πεντεκαίδεκα κτλ.· ἐν Ἀθήναις ἐνυμφεύοντο συνήθως αἱ μὲν γυναῖκες ἀπὸ ἡλικίας 15-18 ἐτῶν, αἱ δὲ ἄνδρες ἀπὸ 30-35· ὁ γάμος δ' ἐγένετο πάντοτε τῇ συναϊνέσει τῶν γονέων τόσον εἰς τοὺς ἄνδρας, ὅσον καὶ εἰς τὰς γυναῖκας· πλείονα βλ. Ἀριστοτέλους Πολιτικά VII, 16, καὶ Ξενοφ. Λακεδ. Πολιτ. 1. 3.

§ 7-9. Οὐ πρὶν γε κτλ. = οὐκ ἐπαίδευσσα πρὶν γε καὶ ἔθυσσα κτλ.· μετ' ἀποφατικὴν κυρίαν πρότασιν τὸ πρὶν ἐκφέρεται καθ' ὀριστικὴν ἱστορικὸν χρόνον, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ πραγματικοῦ γεγονότος (τῆς θυσίας κτλ.) καὶ ἐρμηνεύεται διὰ τοῦ «εἰ μή, ἀφοῦ», ὃ δὲ ἀόρ. οὐκ ἐπαίδευσσα σημαίνει ἔναρξιν τῆς πράξεως εἰς τὸ παρελθόν. ἐρμηνεύσον : δὲν ἤρχισα νὰ τὴν ἐκπαιδεύω, παρὰ ἀφοῦ ἐθυσίασα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἠυχήθην καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιτύχω διδάσκων καὶ ἐκείνη (νὰ ἐπιτύχη) μανθάνουσα τὰ ὠφελιμώτατα καὶ διὰ τοὺς δύο μας. — καὶ μάλα γε = μάλιστα, δηλ. ἐθυσίαζε μετ' ἐμοῦ καὶ ἠύχετο. — πολλὰ ὑποσχομένη = ὑποσχομένη πολλὰς ὑποσχέσεις. — καὶ εὐδηλος ἦν ὅτι... προσωπικὴ σύνταξις = καὶ λίαν φανερὰ ἦτο ὅτι... — ὡς ἐγὼ... διηγοῖο = ὡς (= διότι) ἐγὼ ἦδιον ἂν ἀκούοιμί σου διηγουμένου ταῦτα ἢ εἰ διηγοῖό μοι τὸν κάλλιστον γυμνικὸν ἢ ἵππικὸν ἀγῶνα. — ἔθυσσα, περὶ τοῦ πράγμ. βλ. κεφ. V 1-3.

§ 10-11. Τί δέ ; ἀπὸ τί πράγμα ; ἡ ἔννοια : σὺ μ' ἐρωτᾷς ἀπὸ τί ἔκαμα ἀρχὴν νὰ τὴν διδάσκω ; — χειροῆθης ὅν τις δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὅπως θέλει, ἡμέρος, πρᾶος, εὐκολομεταχειρίστος. — ἐτετιθάσειτο, ὑπερσ. τοῦ τιθασεύω καθιστῶ τιθασὸν (= ἤρεμον, πρᾶον)· ἐπεὶ ἤδη μοι χειροῆθης ἦν καὶ ἐτετιθάσειτο, κατ' ἔννοιαν = ἀφοῦ πλέον εἶχε συνήθισαι μαζί μου καὶ ἀπὸ οἰκειότητα ἔλαβε θάρρος νὰ μοῦ ὀμιλῇ. — ὧδέ πως ὡς ἐξῆς περίπου. — τίνος ποτὲ ἔνεκα = διὰ ποῖον τάχα λόγον. — τίνα ἂν... λάβοιμεν, πλάγ. ἐρωτ. πρότ. ἐκ τοῦ βουλόμενος. — κοινωνὸς σύντροφος. — ὡς εἰκόασιν = ὡς εἶοικε,

προσωπική σύνταξις ἀντὶ ἀπροσώπου.— ἐκ τῶν δυνατῶν ἐξ ὅσων ἠδύναντο, ἐνν. ἐξελέξαντο.

§ 12-13. Τέκνα μὲν οὖν ἦν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι ἐάν ποτε λοιπὸν ὁ θεὸς ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς νὰ γεννηθοῦν παιδιὰ.— ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά, πλαγία ἐρωτ. πρότ. ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ βουλευσόμεθα· τὸ ὅτι ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ υπερθετικοῦ βέλτιστα, ὅπερ εἶναι προληπτικὸν κατηγορούμενον εἰς τὸ παιδεύσομεν· σύνταξον: ὅπως παιδεύσομεν αὐτὰ ὥστε βέλτιστα γίνεσθαι πῶς θὰ ἐκπαιδεύσωμεν αὐτά, ὥστε νὰ γίνουν ὅσον τὸ δυνατόν ἐνάρετα.—κοινὸν γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο ἀγαθὸν (ἐνν. ἔσται) διότι κοινὸν καλὸν θὰ εἶναι καὶ διὰ τοὺς δύο μας τοῦτο.—σύμμαχος βοηθός.—γηροβοσκός ὁ τρέφων τινὰ κατὰ τὸ γῆρας (: τὸ νὰ ἔχωμεν ὅσον τὸ δυνατόν καλυτέρους βοηθοὺς καὶ τροφεῖς κατὰ τὸ γῆρας μας).—νῦν δὲ δῆ, δηλ. τώρα πού δὲν ἔχομεν παιδιὰ.—ἐγὼ τε γὰρ ὅσα μοί ἐστιν εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω διότι ἐγὼ ὅσα ἔχω ὅλα τὰ φανερώων καὶ τὰ καταθέτω εἰς τὸ κοινὸν (ἵνα τὰ μεταχειρίζομεθα ἀπὸ κοινοῦ καὶ οἱ δύο).—ἠνέγκω (β' ἐνικ. μέσ. ἀόρ. α' τοῦ ρ. φέρομαι) ὅσα ἔφερες μαζί σου (ὡς προίκα).—λογίζομαι λογαριάζω, ὑπολογίζω.—πότερος ἄρα ἀριθμῶ πλείω συμβέβληται ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο μας περισσότερα (ἀγαθὰ) κατὰ ποσὸν ἔχει συνεισφέρει.—ἀλλ' ἐκεῖνο κτλ. = ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ εὖ εἰδέναί (ἡμᾶς).—πλείονος ἄξια μεγαλύτερας ἀξίας.

§ 14-15. Συμπράττω παρέχω βοήθειαν, βοηθῶ.—ἀλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστὶν ἀλλὰ τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ σέ.—σωφρονῶ εἶμαι σῶφρων, κόσμιος, συνετός.—καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ πατήρ, ἐνν. τοῦτο ἔφησεν, δηλ. ἔργον ἐμὸν εἶναι σωφρονεῖν.—ὅπως τά τε ὄντα ὡς βέλτιστα ἔξει καὶ ἄλλα ὅτι πλείστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ δικαίου προσγενήσεται, πλαγία ἐρωτήσεις ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ ποιεῖν ὡς ρῆμ. σημαντικοῦ ἐνεργείας· τὸ ὡς καὶ ὅτι ἐπιτείνουν τὴν ἔννοιαν τῶν υπερθετικῶν ἐρμῆνευσον: πῶς καὶ τὰ ὑπάρχοντά των θὰ εὑρίσκωνται ὅσον τὸ δυνατόν εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ πῶς ἄλλα ὅσον τὸ δυνατόν πλείστα θὰ προστεθοῦν κατὰ τρόπον ἔντιμον καὶ δίκαιον (: μὲ μέσα ἔντιμα καὶ δίκαια).

§ 16-18. Συναυξάνω καὶ συναύξω αὐξάνω τι μετὰ τινος.—οἶκος περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξ. βλ. I, 1—2.—καὶ τί δῆ... ὄρας... ὅτι ἂν ἐγὼ ποιοῦσα τὸν οἶκον, κατ' ἔννοιαν: καὶ τί ἡμπορῶ ἐγὼ νὰ κάμω, κατὰ σέ, διὰ νὰ καλυτερεύσῃ ἡ οἰκογενειακὴ μας κατάστασις;—συνεπαινῶ, τὸ ρ. ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων, οἱ

ὅποιοι ἐπιδοκιμάζουν τοὺς θείους νόμους τῆς φύσεως = συνεπιδοκιμάζω.— ἅ τε οἱ θεοί... ὡς βέλτιστα ποιεῖν, ἢ σύνταξις: πειρῶ ποιεῖν ὡς βέλτιστα ταῦτα, ἅ τε οἱ θεοὶ ἔφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ νόμος συνεπαινεῖ προσπάθει νὰ πράττης ὅσον τὸ δυνατόν ἄριστα ταῦτα, τὰ ὅποια καὶ οἱ θεοὶ φύσει προώρισαν νὰ δύνασαι νὰ πράττης καὶ ἡ συνήθεια (τὸ ἔθιμον) τῶν ἀνθρώπων συνεπιδοκιμάζει.— εἰ μὴ πέρ γε ἐκτὸς ἐὰν βέβαια.— σμῆνος = ἔσμὸς πλῆθος μελισσῶν, ἐν ὄλον βασιλείον ἐξ αὐτῶν καὶ εἶτα αὐτῇ ἢ κυψέλῃ.— ἡγεμὼν μέλιττα ἢ βασίλισσα τῶν μελισσῶν.— ἐφίσταμαι ἐπιστατῶ, ἐπιβλέπω.— ἔφη φάναι· πλεονασμός, ἔχε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Σωκρ. ἀναφέρει τοὺς λόγους τοῦ Ἰσχομάχου, ὅστις ἀπέδιδεν αὐτῷ τὴν μετὰ τῆς γυναικὸς του συνομιλίαν· ἐρμήνευσον: ἔλεγεν ὁ Ἰσχόμαχος (ἔφη) ὅτι εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκά του (φάναι).— συντίθημι συνδέω, συζευγνύω, — πολὺ διεσκευμένως κατόπιν πολλῆς σκέψεως, πολὺ σοφά.

§ 19-20. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦτο τὸ ζευγὸς κεῖται μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν (προσδ. τοῦ σκοποῦ) ζῶν γένη διότι πρῶτον μὲν ἔχει ὀρισθῆ τὸ ζευγὸς τοῦτο (ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή) νὰ τεκνοποιῇ μετ' ἀλλήλων, ἵνα μὴ ἐκλείψῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.— ἔπειτα τὸ γηροβοσκός... πορίζεται, ἢ σύνταξις: ἔπειτα ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους πορίζεται τοῖς γούν ἀνθρώποις τὸ κεκτῆσθαι ἑαυτοῖς γηροβοσκούς.— γούν τούλάχιστον.— δίαίτα = τρόπος τοῦ ζῆν, διαβίωσις.— ἀλλὰ στεγῶν... ὅτι = ἀλλὰ δηλόν ἐστι ὅτι δεῖται στεγῶν.— τοῦ ἐργασομένου, ἀντικ. τοῦ δεῖ: οἱ ἄνθρωποι ὅμως, οἱ ὅποιοι μέλλουσι (θέλουσι) νὰ ἔχουν κάτι τὸ ὅποιον νὰ εἰσάγουν μέσα εἰς τὸν κλειστὸν χώρον τῆς οἰκίας των, χρειάζονται κάποιον, ὁ ὅποιος θὰ καταγίνεται εἰς τὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίας.— στεγνὸν ἐστεγασμένον οἶκημα.— νεατὸς ἄρσις χέρσου γῆς.— σπόρος σπορά.— φυτεία φύτευσις.— νομὴ βοσκή.— ἐπιτήδεια τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν, κτλ., πρβλ. καὶ Ἄριστοτέλους Οἰκονομικὰ 3: «Καὶ ἡ τῶν τέκνων κτησις... τυγχάνει... καὶ ὠφελείας· ἃ γὰρ ἂν δυνάμενοι εἰς ἀδυνάτους ποιήσωσι πάλιν κομίζονται παρὰ δυναμένων ἀδυνατοῦντες ἐν τῷ γήρῳ κτλ.»

§ 21-23. Ταῦτα, δηλ. τὰ ἐπιτήδεια.— δεῖ... καὶ τοῦ σώσοντος... καὶ τοῦ ἐργασομένου, ἀντικείμενα τοῦ δεῖ.— ἃ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι—τὰ ἔργα ἃ τῶν στεγνῶν δεῖται: ἔταν δὲ αὐτὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα εἰσέλθουν εἰς τὴν οἰκίαν, χρειάζονται (οἱ ἄνθρωποι) πάλιν ἐκεῖνον ὁ ὅποιος θὰ τὸ διατηρήσῃ καὶ ὁ ὅποιος

θ' ἀσχοληθῆ με ὅσα ἔργα ἀπαιτοῦν στέγην. — τέκνων παιδοτροφία (= τὸ ἀνατρέφειν παιδία), πλεονασμός. — σιτοποιία ἢ ἀρτοποιία καὶ ἐν γένει ἢ προετοιμασία τῶν τροφῶν. — φύσις φυσικὴ σύστασις, ἰδιοσυγκρασία, χαρακτήρ. — φάναι, πλεονασμός (βλ. § 18). — ἐπιμέλημα = ἐνασχόλησις, φροντίς. — ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάλπη κτλ., ἢ σύνταξις: κατεσκευάσεν μὲν γὰρ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνδρὸς δύνασθαι (κυρ. τελ. ἀπαρ.) καρτερεῖν μᾶλλον ῥίγη (= ψύχη) καὶ θάλπη καὶ ὁδοιπορίας καὶ στρατείας. — γὰρ, διασαφητικός. — κατασκευάζω παρασκευάζω καταλλήλως. — ψύχη... θάλπη, ὁ πληθυντικὸς σημαίνει τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τοῦ ψύχους καὶ τοῦ θάλπους. — καρτερῶ, μετ' αἰτ. πραγμ. = ὑποφέρω μετ' ὑπομονῆς, ὑπομένω. — ἐπιτάσσω ὀρίζω, παραγγέλλω. — τῇ δὲ γυναικί... ὁ θεὸς εἰς δὲ τὴν γυναῖκα, μοῦ φαίνεται, ἔλεγεν ὅτι εἶπεν, ὅτι προσέταξεν ὁ θεὸς τὰς ἐντὸς τοῦ οἴκου ἐργασίας, διότι ἔπλασε τὸν σῶμα τῆς ὀλιγώτερον δυνατὸν ἐν σχέσει πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἔργα, διὰ τὰ ὁποῖα ὤρισεν τὸν ἄνδρα.

§ 24-29. Εἰδώς, μτχ. αἰτιολ. — τροφή ἀνατροφή. — ἐδάσατο, ποιητικὸς τύπος τοῦ δατέομαι = διανέμομαι μετὰ τινος, διαμοιράζω. — τοῦ στέργειν. γεν. διαιρ. ἐκ τοῦ πλείον: τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πρὸς τὰ νεογέννητα βρέφη στοργῆς διεμοίρασεν εἰς αὐτὴν παρὰ εἰς τὸν ἄνδρα. — πρὸς τὸ φυλάττειν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ φυλάττη. — ἐπεὶ ἀφοῦ. — οὐ κἀκίον ἔστιν φοβεράν εἶναι τὴν ψυχὴν δὲν εἶναι κακὸν νὰ ἔχη τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου. — εἰδώς, μετ. αἰτιολογ. — ἀρήγω, μετὰ δοτ. = βοηθῶ, ὑπερασπίζω κάποιον. — τὸν ἔχοντα, ὑποκ. τοῦ ἀρήγειν. — τούτῳ αὖ πλείω μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο, ἐνν. ἢ τῇ γυναικί. — θράσος τόλμη, θάρρος. — ὅτι, αἰτιολ., ἐδῶ = ἐπειδὴ: ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀνάγκη ἀμρότεροι καὶ νὰ δίδουν καὶ νὰ λαμβάνουν (ἀμοιβαίως). — εἰς τὸ μέσον... κατέθηκεν· κατατιθέναι εἰς τὸ μέσον = καταθέτειν τι εἰς τὸ μέσον πρὸς κοινὴν χρῆσιν. — ὥστε οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν· τὸ ἔχω μετ' ἀπαρ. = δύναμαι. — διελεῖν, ἀπαρ. ἀορ. β' τοῦ ρ. διαιρῶ = ξεχωρίζω, διακρίνω. — ἔθνος φύλον. — τούτων πλεονεκτεῖ = ὑπερέχει ὡς πρὸς ταῦτα, δηλ. ὡς πρὸς τὴν μνήμην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν. — καὶ τὸ ἐγκρατεῖς δὲ εἶναι... κατέθηκε = κατέθηκε δὲ ἀμφοτέροις εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ εἶναι ἐγκρατεῖς ὧν δεῖ. — ποιῶ ἐξουσίαν = δίδω ἐξουσίαν, ἐπιτρέπω. — τοῦτον καὶ πλείον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ (ἐνν. ἐξουσίαν ἐποίησε) = οὗτος νὰ ἀπολαύῃ περισσότερον τούτου τοῦ ἀγαθοῦ, δηλ. τῶν ὠφελημάτων ποῦ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἐγκράτειαν. — διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν... εὖ πεφυκέναι = διὰ τὸ μὴ εὖ πεφυκέναι τὴν φύσιν ἀμφοτέρων

πρὸς πάντα ταῦτὰ ἐπειδὴ δὲ ὁ φυσικὸς χαρακτήρ καὶ τῶν δύο δὲν εἶναι ὁμοίως κατάλληλος δι' ὅλα τὰ ἴδια πράγματα. — διὰ τοῦτο διὰ τοῦτο ἀκριβῶς· εἶδος ἐπαναλήψεως. — δέονται ἀλλήλων = ἔχει ἀνάγκη ὁ εἰς τοῦ ἄλλου. — ἃ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται, τὸ ἕτερον δυνάμενον (ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος) = ἐν ᾧ ὁ ἕτερος (κυρ. τὸ ἕτερον μέρος) δύναται νὰ πράττῃ ἐκεῖνο, εἰς τὰ ὅποια ὁ ἕτερος εἶναι ἐλλιπής, δηλ. ὁ εἰς ἀναπληροῦ τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἄλλου. — δεῖ ἡμᾶς, ὧ γύναι, κτλ., ἢ σύνταξις: δεῖ ἡμᾶς εἰδότας, ταῦτα, ἃ προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐκατέρῳ ἡμῶν πειραῖσθαι κτλ. — ὅπως ὡς βέλτιστα διαπραττεσθαι (= διαπραξόμεθα), πλαγία ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ πειραῖσθαι πῶς θά... — διαπραττόμαι κατορθώνω, ἐκτελῶ.

Οὐ κἀκίον ἐστὶ φοβερὰν εἶναι τὴν ψυχὴν κτλ., πρβλ. καὶ Ἀριστοτέλους Οἰκονομικά Β: «τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον, τὸ δὲ ἀσθενέστερον ἐποίησεν ὁ θεός, ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ἢ διὰ τὸν φόβον, τὸ δὲ ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ μὲν πορίζει τὰ ἔξωθεν, τὸ δὲ σφίξει τὰ ἔνδον κτλ.» — καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεός ὀπότερος ἂν ἢ βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ εἴθ' ἡ γυνή, τοῦτον καὶ πλεῖον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ· τὸ νόημα: τὸ θεῖον ἔχει καταστήσει ἀμφοτέρους ἐπιδεκτικούς τῆς ἐγκρατείας καὶ ἔχει ἐπιτρέψει νὰ ἔχῃ ἐκ ταύτης μείζονα ἀμοιβὴν ἐκεῖνος ἐκ τῶν δύο, ὅστις θά εἶναι καλύτερος ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἀρετῆς ταύτης.

§ 30-31. Συνεπαινώ, βλ. § 16-18. — ἔφη φάναι, βλ. ἀνωτέρω § 23. — καὶ κοινωνοὺς... καθίστησι = καὶ ὡσπερ ὁ θεὸς ἐποίησε κοινωνοὺς τῶν τέκνων, οὕτω καὶ ὁ νόμος (κοινωνοὺς) τοῦ οἴκου αὐτοῦ καθίστησι καὶ καθὼς ἀκριβῶς ὁ θεὸς ὤρισε νὰ ἔχουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ τέκνα, οὕτω καὶ ὁ νόμος ὀρίζει νὰ συμμετέχουν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου. — ἃ καὶ θεὸς ἔφυσεν ἐκάτερον μᾶλλον δύνασθαι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὁ θεὸς φύσει ὤρισεν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δύο (ἄνδρα καὶ γυναῖκα) νὰ δύναται νὰ πράττῃ. — θυραυλῶ ζῶ εἰς τὸ βπαιθρον. — εἰ δέ τις παρ' ἃ ὁ θεὸς ἔφυσεν ποιεῖ. ἐὰν δέ τις (ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνή) πράττῃ ἐναντίον ἐκείνων τὰ ὅποια ὁ θεὸς φύσει ὤρισεν εἰς ἕκαστον νὰ πράττῃ, τ. ἔ. ἐὰν τις παραβαίῃ τοὺς φυσικοὺς νόμους. — ἴσως βεβαίως, ἀναμφιβόλως. — ἀτακτῶ διάγω βίον ἀτακτον ἢ μετ. κατηγ. ἐκ τοῦ λήθω = λανθάνω διαφεύγω τὴν προσοχὴν. — δίκην δίδωμι ὑπὸ τινος = τιμωροῦμαι (τὸ ἐνεργ. δίκην λαμβάνω). — ἀμελῶν - πράττων μετ. αἰτιολογικά.

§ 32-34. Δοκεῖ δέ μοι... διαπονεῖσθαι νομίζω δὲ εἶπεν ὅτι καὶ ἡ βασίλισσα τῶν μελισσῶν ἀσκεῖ ἐπιμελῶς τοιαῦτα ἔργα ὡς τὰ

ἰδικά σου, τὰ ὅποια ἔχουν προσταχθῆ ὑπὸ τοῦ θεοῦ.— οἷς ἐμὲ δεῖ πράττειν, καθ' ἑλξιν ἀντί: ἅ με δεῖ πράττειν.— σμῆνος κυψέλη.— ἐὼ ἀφήνω, ἐπιτρέπω.— ἐκπέμπω ἐξαποστέλλω.— σῶζω διαφυλάττω.— ἔστ' ἂν δέη χρῆσθαι (ἐνν. αὐτοῖς) μέχρις οὗτου ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ.— διανέμει τὸ δίκαιον (ἐνν. μέρος) ἐκάστη διανέμει τὸ ἀνάλογον μερίδιον εἰς ἐκάστην.— καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον ἐξυφαινομένοις κηρίοις ἐφέστηκεν καὶ ἴσταται ὡς ἐπόπτης (προΐσταται) εἰς τὰς ἐντὸς τῆς κυψέλης ὑφαινομένας κηρήθρας μέχρις ἀποπερατώσεως αὐτῶν.— τόκος (ἐκ τοῦ τίκτω = γεννῶ) = τὸ τεχθέν.— καὶ τοῦ γιγνομένου τόκου ἐπιμελεῖται καὶ περιποιεῖται (περιθάλλει) τὰ νεογέννητα.— ὡς ἐκτρέφεται ἵνα ἀναπτύσσωνται καὶ ἀνατρέφωνται τελείως.— ἀξιοεργὸς ὁ ἱκανὸς πρὸς ἐργασίαν.— ἀποικίζω ἐκπέμπω εἰς ἀποικίαν.— ἀποικίζει αὐτοὺς κτλ., ἢ σύνταξις: ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τινι τῶν ἐπιγόνων ἡγεμόνι (κτγρμ.) στέλλει αὐτοὺς νὰ ἰδρῦσουν (νέαν) ἀποικίαν μαζί με κάποιον ἐκ τῶν νέων μελισσῶν ὡς ὁδηγόν.

§ 35-36. Ἡ = ἔ; ἀλήθεια; — δεῖσει θὰ χρειασθῆ.— καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰκετῶν (ἀναφ. ὑποθ. πρότ., ὡς καὶ αἱ ἐπόμενα) τούτους συνεκπέμπειν καὶ ὅσοι μὲν ἐκ τῶν οἰκετῶν ἔχουν τυχὸν ἐργασίας ἔξω, τούτους νὰ ἐξαποστέλλῃς ὁμαδικῶς.— οἷς δ' ἂν (ἐνν. τῶν οἰκετῶν) ἔνδον ἔργον ἐργαστέον (ἐνν. ἦ) = οὓς δ' ἂν δέη ἔνδον ἔργον ἐργάζεσθαι ὅσοι δὲ τυχὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐργάζωνται ἔργον ἐντὸς τῆς οἰκίας.— τούτων σοι ἐπιστατητέον = τούτων δεῖ σε ἐπιστατεῖν.— καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον, ἐνν. ἐστὶ (= δεῖ σε ἀποδέχεσθαι) καὶ τὰ εἰσαγόμενα (δηλαδὴ τὰς διαφόρους προμηθείας) πρέπει σὺ νὰ παραλαμβάνῃς.— καὶ ἅ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν σοὶ διανεμητέον, ἐνν. ἐστὶ (= δεῖ σε διανέμειν) ἢ ἔννοια: καὶ πρέπει σὺ νὰ διαθέτῃς (νὰ χορηγῇς) ὅσα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξοδεύωνται.— ἅ δ' ἂν περιττεύειν δέη (ἐνν. ταῦτα) προνοητέον καὶ φυλακτέον (= δεῖ σε προνοεῖν καὶ φυλάττειν) ἢ ἔννοια: ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ περισσεύματα, πρέπει σὺ νὰ ἐπιτηρῇς καὶ νὰ φυλάττῃς, ἵνα μὴ προμήθειαι προωρισμένα δι' ἕν ἔτος καταναλίσκωνται εἰς ἕνα μῆνα.— καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῆ σοὶ ἐπιμελητέον (= δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι) ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίνηται καὶ ὅταν σοῦ φέρουν μαλλιά, πρέπει σὺ νὰ φροντίξῃς νὰ κατασκευασθοῦν φορέματα εἰς ὅσους εἶναι ἀνάγκη.— καὶ ὃ γε ξηρὸς κτλ., ἢ σύνταξις: καὶ γε ἐπιμελητέον (= δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι) ὅπως ὁ σῖτος ξηρὸς γίγνεται καλῶς ἐδώδιμος = καὶ μάλιστα πρέπει νὰ φροντίξῃς,

ὅπως ὁ ξηρὸς σίτος γίνεται ἄρτος κατάλληλος πρὸς βρώσιν.

§ 37-40. Ἐπιμέλημα μέριμνα, φροντίς. — ἀχαριστότερον, ὄχι πολὺ εὐχάριστον, ἀχαρι ὀλίγον ἴσως. — κάμνω κουράζομαι, ἀσθενῶ. — θεραπεύομαι ἀνακτῶ τὴν ὑγείαν μου. — τούτου σοι ἐπιμελητέον (ἐστὶ) = τούτου δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι. — ἐπιχαριτώτατον εὐχαριστότατον. — εἴσεσθαι, ἀπαρ. μέλλ. τοῦ ῥήμ. οἶδα· χάριν οἶδα ἀναγνωρίζω χάριν, εὐγνωμοσύνην. — εὐνούστεροι προθυμότεροι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ἢ πρότερον. — ἀγασθεὶς αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν ἐκτιμήσας τὴν ἀπάντησιν αὐτῆς. — διὰ τοιαύτας τινὰς προνοίας διὰ παρομοίας τινὰς φροντίδας. — οὐδεμία οἶεται τῶν μελιτῶν ἀπολειπτέον εἶναι = οὐδεμία οἶεται τῶν μελιτῶν δεῖν ἀπολείπεσθαι. — ἀπολείπομαι μένω ὀπίσω. — θαυμάζοιμ' ἄν.. εἰ μὴ πρὸς σέ μᾶλλον τείνει τὰ τοῦ ἡγεμόνος (τῶν μελιτῶν) ἔργα ἢ πρὸς ἐμέ = ἤθελον ἀπορεῖ... ἐὰν τὰ ἔργα τοῦ ἡγεμόνος τῶν μελισσῶν δὲν ἤθελον ἀνῆκει εἰς σέ μᾶλλον παρὰ εἰς ἐμέ. — φυλακὴ διαφύλαξις. — εἰ μὴ σύ γε ἐπιμελοῖο ὅπως ἔξωθέν τι εἰσφέρειο ἐὰν σὺ τοῦλάχιστον δὲν ἤθελες φροντίζει· ὅπως εἰσάγηται τι ἔξωθεν. — οὐχ ὀρθῶς κτλ., ἢ σειρά· οὐχ ὀρθῶς ὡς (= πόσον) οἰκτείρονται οἱ λεγόμενοι ἀντλεῖν εἰς τὸν τετρημένον πίθον· τετρημένος, πρkm. τοῦ ἀχρήστου κατ' ἔνεστ. ῥ. τιτράω-ῶ = τρυπῶ (εὐχρ. μόνον ὁ ἀόρ. συνέτησα, πρkm. τέτρημαι, ὑπερσ. συνετετρήμην). — ὅτι, αἰτιολογ. — τλήμων ταλαίπωρος, δυστυχῆς. — καὶ γὰρ καὶ ὄντως.

Εἰς τὸν τετρημένον πίθον ἀντλεῖν, παροιμία ἐπὶ ματαιοπονίας, ἧς ἡ ἀρχὴ εὑρηται ἐν τῷ μύθῳ τῶν Δαναῶδων.

§ 41. Ἐπιμέλεια φροντίδες, ἐνασχολήσεις. — ἀνεπιστήμων ὁ μὴ γνωρίζων ἐπιστήμην τινά, ὁ ἀμαθής. — ταλασία, τὸ γνέσιμον τοῦ μαλλίου, ἢ ἐριουργία. — καὶ ὁπότεν ἀνεπιστήμονα κτλ., ἢ σύνταξις· καὶ ὁπότεν (σὺ) παραλαβοῦσα (τινὰ) ἀνεπιστήμονα ταλασίας ποιήσης αὐτὴν ἐπιστήμονα καὶ (αὐτὴ) γένηται σοι ἀξία διπλασίου· σοι, δοτ. κτητικῆ. — καὶ ὁπότεν ἀνεπιστήμονα ταμείας κτλ., ἢ σύνταξις· καὶ ὁπότεν παραλαβοῦσα (τινὰ) ἀνεπιστήμονα ταμείας ποιησαμένη (αὐτὴν) ἐπιστήμονα καὶ διακονικὴν ἔχῃς αὐτὴν ἀξίαν παντός. — ταμεία ἢ ὑπηρεσία τῆς ἐναποθηκεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν τροφίμων. — πιστὸς ἔμπιστος. — διακονικὸς ὁ ἱκανὸς καὶ πρόθυμος εἰς ὑπηρεσίαν. — καὶ ὁπότεν τοὺς μὲν σώφρονας κτλ., ἢ σύνταξις· καὶ ὁπότεν ἐξῆ μὲν σοι εὖ ποιῆσαι τοὺς σώφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ, ἐξῆ δέ σοι κολάσαι,

ἐάν τις φαίνεται πονηρός.— εὖ ποιῶ εὐεργετῶ (τὸ παθ. εὖ πά-
σχω ὑπό τινος.)— πονηρός φαῦλος, κακός.

§ 42. Τὸ δὲ πάντων ἥδιστον (ἐνν. ἔσται σοι)· προεξαγγελτικὴ
παράθεσις.— θεράπων ὁ πρόθυμος εἰς ἐκδουλεύσεις, εἰς περιποιήσεις.—
καὶ μὴ δέη σε φοβεῖσθαι μὴ, προοῦσης τῆς ἡλικίας, ἀτιμότερα
ἐν τῷ οἴκῳ γένηται καὶ δὲν πρέπει νὰ φοβῆσαι, μήπως, ἐνόσῃ ἡ ἡλικία σου
προχωρεῖ, τιμᾶσαι ὀλιγώτερον ἐν τῷ οἴκῳ.— ὄσῳ ἂν καὶ ἐμοὶ κτλ., ἡ
σύνταξις : ἔσει καὶ τιμιώτερα ἐν τῷ οἴκῳ τοσοῦτῳ, ὄσῳ γίγνηται ἂν
καὶ ἀμείνων κοινωνὸς ἐμοὶ καὶ ἀμείνων φύλαξ οἴκου παισί.—
τιμιώτερος εἰμι τιμῶμαι περισσότερον.— διαλεχθεῖς, μτχ. κτγρμ.—
μέμνημαι ἐνθυμοῦμαι.

Τὰ γὰρ καλὰ τε κάγαθὰ κτλ., ἡ ἔννοια : τὰ καλὰ καὶ τὰ ὠραῖα
πράγματα (ἡ καλωσύνη καὶ ἡ τιμιότης) δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ φυσικὰ
προτερήματα τῆς νεότητος (ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ὠραιότητος), ἀλλ' ἐπαυ-
ξάνουν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἡλικίας διὰ τῶν ἀρετῶν.

Ταῦτα... δοκῶ μεμνησθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα διαλεχθεῖς· ἡ
ἔννοια : τοιαύτη ὑπῆρξεν, ἐὰν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ἡ πρώτη συνομιλία
μου μετ' αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

§ 1-2. Ἐπιγιγνώσκω ἀντιλαμβάνομαι, παρατηρῶ.— ἐκ τοῦ-
των ἐξ αἰτίας τῶν λόγων τούτων.— κινουῦμαι παρακινουῦμαι· ἡ μτχ.
κτγρμ. ἐκ τοῦ ἐπιγιγνώσκω.— δηχθεῖσαν, μετοχὴ παθ. ἀορ. τοῦ β.
δάκνομαι, μεταφ. ἐπὶ τοῦ νοῦ=ταράσσομαι καὶ ἐν ταυτῷ συγχύζομαι·
ἡ μτχ. κτγρμ., ὡς καὶ ἡ ἐπομένη ἐρυσθριάσασαν.— γέ=μάλιστα.—
ὅτι, αἰτιολογ.— αἰτῶ=ζητῶ νὰ λάβω.— τῶν εἰσενεχθέντων, γεν.
διαιρετικὴ εἰς τὸ τί.— οὐκ εἶχεν=οὐκ ἠδύνατο.— ἄχθομαι=δυ-
σαρεστοῦμαι, στενοχωροῦμαι· ἡ μτχ. κτγρμκ.— ἔστι μὲν γὰρ πενία
αὕτη σαφῆς, καθ' ἑλξιν ἀντί : ἔστι μὲν τοῦτο πενία σαφῆς.— πε-
νία ἐνδεῖα, ἔλλειψις.— σαφῆς καθαρὰ, φανερά.— δεόμενόν τινος μὴ
ἔχειν χρῆσθαι (ἐπεξηγήσεις)=τὸ μὴ ἔχειν (=δύνασθαι τινα) χρῆ-
σθαι δεόμενόν τινος τὸ νὰ μὴ δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ τι, ἐνῷ
ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ.— ἀλυποτέρα ἤττον λυπηρά.— τὸ ζητοῦντα τι
κτλ.=τὸ μὴ δύνασθαι (τινὰ) λαβεῖν ζητοῦντά τι.— τὴν ἀρχήν,
ἐπιρρημ. αἰτιατ. παρακολουθημένη ὑπὸ τοῦ ἀρνητ. μορίου μηδὲ = οὐ-
δόλως, παντάπασιν, ἐντελῶς.— τάσσω ὀρίζω.— ἀλλὰ γὰρ ἀλλὰ βε-
βαίως.— τούτων οὐ σὺ αἰτία, ἀλλ' ἐγὼ οὐ τάξας σοι παρέδω-

κα = τούτων οὐ σὺ αἰτία, ἀλλ' ἐγὼ (τούτων εἰμὶ αἰτία ὅς) οὐ τάξας σοι παρέδωκα (: ἀλλ' ἐγὼ, ὁ ὅποιος σοῦ παρέδωσα χωρὶς γὰρ σοῦ ὄρισω ποῦ πρέπει ἕκαστον γὰρ εὐρίσκεται).

§ 3-5. Οὕτω, μετ' ἐπιθ. = τόσον. — εὐχρηστος χρήσιμος. — καλὸν ὥρατον. — ὡς ὅσον. — χορὸς (οἶος ἐν τραγωδίαις καὶ κωμωδίαις), παράδειγμα ἀπὸ τὸ θέατρον. — συγκείμενός ἐστι ἀποτελεῖται, ἀπαρτίζεται. — ταραχὴ σύγχυσις. — καὶ θεᾶσθαι ἀτεροπές (ἐστί) καὶ εἶναι ἀηδὲς εἰς θέαν. — τεταγμένος = καθ' ὠρισμένην τάξιν. — παρῖωσι, γ' πληθ. ὑποτ. ἐνεστ. τοῦ ῥ. παρέρχομαι, ἐπὶ θεάτρου = ἐμφανίζομαι (ἐπὶ τῆς σκηνῆς). — φθέγγομαι ἀπαγγέλλω. — ἀξιοθέατος ὁ ἄξιος εἰς τὸ γὰρ τὸν βλέπῃ τις. — ἀξιάκουστος ὁ ἄξιος εἰς τὸ γὰρ τὸν ἀκούῃ τις. — στρατιά... ταραχιδέστατον, ἐνν. ἐστὶ κτλ.: τὸ κατηγορούμενον ἐτέθη κατ' οὐδ. γένος ἐπιθέτου, ἐπειδὴ λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικὸν δηλοῦν γενικὴν ἔννοιαν, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ὑποκ.: ἐρμήγευσον : καὶ στρατιά... ἐὰν εὐρίσκεται ἐν ἀταξίᾳ εἶναι τι πλήρες συγχύσεως. — εὐχείρωτος ὁ εὐκόλως καταβαλλόμενος, ὁ εὐάλωτος, ἀντιτίθ. τῷ δυσχείρωτος ὁ δυσκόλως καταβαλλόμενος. — ἀγλευκὺς (ὁ οὐχὶ γλυκὺς) ὁ ἀηδής. — ἀγλευκέστατον ὄραν ἀηδέστατον θέαμα. — οἷς γὰρ αὐτῶν ἀνάγκη (ἐστί) φεύγειν τοὺς ἐπιόντας = διότι εἰς ὅσους ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη γὰρ φεύγουν πρὸ τῶν ἐπερχομένων. — οὔτοι, ἀναφ. εἰς τὸ οἷς.

Ὀπλίτης, στρατιώτης βαρέως ὀπλισμένος, φέρων δόρυ καὶ μεγάλην ἀσπίδα (ἔπλον). — σκευοφόροι, οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν στρατὸν, ἰδίως δὲ οἱ ὑπηρετοὶ τῶν ὀπλιτῶν, οἵτινες ἔφερον τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν καὶ τὰς ἀσπίδας. — ψιλοί, στρατιῶται ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι (τοξόται σφενδονῆται κτλ.), ἀντίθ. τῷ ὀπλίται.

§ 6-7. Τεταγμένη δὲ στρατιὰ στρατὸς δὲ διωργανωμένος μετὰ τάξιν. — δυσχείρωτος, ὁ δυσκόλως καταβαλλόμενος ἀντιτίθ. τῷ εὐχείρωτος. — κατὰ τάξεις κατὰ ἴλας. — τίς δ' οὐκ' ἂν πολέμιος φοβηθεῖν ἰδὼν διευκρινημένους ὀπλίτας κτλ. = τίς δ' ἐχθρὸς δὲν ἠθελε φοβηθῆ, ἐὰν ἠθελεν ἰδῆ ὅτι εἶναι καλῶς διακεχωρισμένοι οἱ ὀπλίται, οἱ ἱππεῖς, οἱ πελτασταί, οἱ τοξόται, οἱ σφενδονῆται καὶ ἀκολουθοῦν τοὺς ἀρχηγούς των ἐν τάξει : — πορευομένων, ἐνν. αὐτῶν (τῶν στρατιωτῶν). — ὡσπερ εἰς ἕκαστος καθὼς ἀκριβῶς εἰς μόνος στρατιώτης. — καθ' ἡσυχίαν ἡσύχως. — εἰς γὰρ τὸ κενούμενον ἀεὶ οἱ ὀπισθεν ἐπέρχονται τὸ ἀεὶ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ κενούμενον καὶ εἰς τὸ ἐπέρχονται.

Ὀπλίτης, βλ. ἀνωτ. 3—5. — πελτασταί, τοξόται, σφενδονῆται, βλ. κεφ. IV, 5—6. — τίς φίλος... τίς πολέμιος, παρατήρησον

τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὴν ἐναργῆ ἀπλότητα τῶν ἐρωτήσεων τούτων καὶ ἐν ταύτῃ τὴν καλλιπεῖ ἁρμονίαν ὀλοκλήρου τῆς περιόδου.

§ 8-9. Σεσαγμένη, μετοχ. παθ. παρακ. τοῦ ποιητικοῦ σάττω γεμίζω, ὑπερπληρῶ. — τοι βεβαίως. — ἀξιοθέατος ὁ ἄξιος εἰς τὸ νᾶ τὸν βλέπει τις. — ὅτι, αἰτιολογ. — ταχὺ ταχέως. — ἄλυπος ὁ μὴ προξενῶν ἐνόχλησιν, ὁ μὴ ὀχληρός. — ἐμπλέω πλέω ἐν τινι — προνεύουσι... ἀναπίπτουσι, ναυτικαὶ λέξεις ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν διαφόρων κινήσεων τῶν κωπηλατῶν· προνεύω κλίνω τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἐμπρός· ἀναπίπτω κλίνω τὸ σῶμα πρὸς τὰ ὀπίσω. — ἐμβαίνω ἐπιβιβάζομαι, ἀντιτίθ. τῷ ἐκβαίνω. — ἢ δ' ἀταξία ὁμοίον τι κτλ., παρομοίωσις· οἴδονπερ εἰ ὡσάν ἀκριβῶς. — ἐμβάλλω ρίπτω ἐντὸς (ἀποθήκης). — πυρὸς σῖτος. — ὁπότε δέοι, εὐχτική τοῦ γιγνομένου κατ' ἐπανάληψιν = δσάκις ἤθελε λάβει ἀνάγκην. — μᾶζα, εἶδος γλυκίσματος ἐκ κριθῆς. — ὄψος, ἔδεσμα συγχείμενον ἐκ λαχανικῶν (λαχανόπητα). — διαλέγω διακρίνω, ξεχωρίζω. — ἀντὶ τοῦ λαβόντα κτλ. = ἀντὶ τοῦ χρῆσθαι λαβόντα (ταῦτα) εἰ διευκρινημένα εἶεν.

Τριῆρης· πολεμικὸν πλοῖον, κινούμενον διὰ τριῶν σειρῶν κωπηλατῶν, ὠπλισμένον ἔμπροσθεν μὲ ἐν ἔμβολον ἐκ μετάλλου πρὸς διατρύψιν τοῦ σκάφους τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου.

§ 10. Τάραχος σύγχυσις, ἀνωμαλία, θόρυβος. — εἰ... μὴ δέοι ἂν δὲν χρειάζεσαι. — βούλοιο δὲ... εἰδέναι = βούλοιο δὲ εἰδέναι ἀκριβῶς τὰ ὄντα (= τὰ ὑπάρχοντα). — τῶν ὄντων, γεν. διαίρ. εἰς τὸ ὄτω. — ὄτω (= ὄτινι) ἂν δέη χρῆσθαι ὅ,τι τυχὸν χρειασθῆ νᾶ μεταχειρισθῆς. — εὐπόρως εὐκόλως. — χώρα ὠρισμένη θέσις. — δοκιμασώμεθα... διδάξωμεν, προτρεπτικαὶ ὑποτακτικαὶ = ἄς ἐκλέξωμεν... ἄς διδάξωμεν. — ἐκάστοις δι' ἕκαστον πρᾶγμα. — διάκονος ὑπηρέτης, ὑπηρέτρια. — εἰς ταύτην, ἐγγ. τὴν χώραν. — εἰσόμεθα, μέλλ. τοῦ οἶδα. — καὶ τὰ σῶα ὄντα καὶ ὅσα διατηροῦνται σῶα (εἰς καλὴν κατάστασιν). — ἢ γὰρ χώρα αὐτὴ τὸ μὴ ὄν ποθήσει καὶ τὸ δεόμενον θεραπείας ἐξετάσει ἢ ὄψις = διότι ἢ θέσις αὐτὴ θὰ ἐπιζητήσῃ τὸ ἐλλεῖπον καὶ ἢ ὄψις (τὸ βλέμμα) θ' ἀναζητήσῃ τὸ χρῆζον θεραπείας. — καὶ τὸ εἰδέναι ὅπου ἕκαστόν ἐστι, ὑποκ. τοῦ ἐγχειριεῖ (ἐγχειρίζω = δίδω εἰς χεῖρας): καὶ ἢ γινώσις τοῦ ποῦ εὐρίσκεται τὸ κάθε πρᾶγμα θὰ μᾶς τὸ δῶσῃ εἰς τὰ χεῖρια γρήγορα. — ὥστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι ὥστε νᾶ μὴ δυσκολευώμεθα (δσάκις πρόκειται) νᾶ τὸ μεταχειριζώμεθα.

§ 11-12. Ἐπὶ θεᾶν, προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ ἵνα ἴδω. — εἰς τὸ μέγα πλοῖον τὸ Φοινικικὸν εἰς τὸ γνωστόν... — ἀγγεῖον

(δοχείον) χώρος.—θεῶμαι παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς.—δήπου βεβαίως.—ὀρμίζομαι προσορμίζομαι, ἀγκυροβολῶ.—ξύλινα σκεύη ἐξαρτήματα ξύλινα, ἤτοι κεραῖαι, ἴστοκεραῖαι, κῶπαι, πηδάλια κτλ.—πλεκτὰ (σκεύη), τὰ πεπλεγμένα, τὰ σχοινία κ.ἄ.—κρεμαστά (σκεύη), τὰ κρεμάμενα, ἤτοι πανιά, ἄγκυραι κτλ.—ἀνάγομαι ἄγω τὸ πλοῖον ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος (: ἀποπλέω, βγαίνω εἰς τἀνοικτὰ), ἀντίθ. κατάγομαι.—μηχανήμασι, δοτ. ὄργαν· ἐννοοῦνται πολεμικαὶ μηχαναί.—ἀνθοπλίζομαι ἐξοπλίζομαι πρὸς ἄμυναν.—πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν (πειρατικῶν) πλοίων.—συμπεριάγει τὸ πλοῖον φέρει μαζί του τὸ πλοῖον (κατὰ τὰ διάφορα ταξίδιά του).—συσσίτια (ὡς τὸ συσσίτιον, λέξις περίφημος ἐν τῇ Σπαρτιατικῇ νομοθεσίᾳ) = τὸ συνδιαιτᾶσθαι, τὸ ἐσθίειν ἀπὸ κοινῆς τραπέζης.—συσσιτία ἐκάστη κομίζει κομίζει σκεύη δι' ἐκάστην δμάδα συνδαιτημόνων (κατὰ τὴν τάξιν εἰς ἣν αὕτη ἀνήκει λ.χ. κωπηλατῶν, ναυτῶν, ἀξιωματικῶν, ἐπιβατῶν κτλ.).—γέμω εἶμαι γεμάτος, φορτωμένος.—παρὰ πάντα ἐκτὸς πάντων τούτων (τίνων;).—ναύκληρος ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ πλοίου, ὁ καρaboκύρης.—ἄγεται κομίζει μεθ' ἑαυτοῦ.

Φοινικικὸν πλοῖον· ὑποτίθεται ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο θὰ ἐξετέλει τακτικὸν δρομολόγιον μεταξὺ Πειραιῶς καὶ ἄλλων λιμένων τῆς Μεσογείου, διότι γνωρίζομεν ὅτι οἱ Φοίνικες ἐφημίζοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὡς ἔξοχοι ναυτικοί, βιομήχανοι καὶ ἔμποροι· μετὰ τὰ κομψὰ πλοῖα τῶν ἔπλεον πρὸς πάσας τὰς παραλίαις καὶ νήσους τῆς Μεσογείου, κομίζοντες ὑφάσματα, ξυλεῖαν, κομψοτεχνήματα, ἀρώματα κτλ.

§ 13-14. Στέγη δεκάκλινος θάλαμος δυνάμενος νὰ περιλάβῃ δέκα κλίνας.—σύμμετρος ἰσόμετρος, ἀνάλογος.—κατανοῶ ἀντιλαμβάνομαι, παρατηρῶ.—ὡς=ὥστε.—μαστευτής (μαστεύω) ἐρευνητής, ἐξεταστής.—ἀσυσκεύαστος ἀτακτοποιήτος.—παρέχω διατριβὴν προκαλῶ, προξενῶ χρονοτριβήν.—οὔτε δυσλύτως ἔχει οὔτε δυσκόλως δύνανται νὰ χωρισθοῦν.—ὅταν τῷ ταχὺ δέη χρῆσθαι (ἐνν. τινὰ) ὅταν θέλῃ κανεὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ κάτι γρήγορα (ὅταν παρουσιασθῇ ἐπείγουσα ἀνάγκη ἀπὸ κάτι).—οὕτως ἡὔρον ἐπιστάμενον (μ. κατηγ.) ἐκάστων τὴν χώραν τόσον καλῶς ἀντελήφθην ὅτι γνωρίζει τὴν οἰκείαν θέσιν ἐκάστου πράγματος.—ὡς καὶ ἀπὼν ἂν εἴποι ὥστε καὶ ἀπὼν ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ.—οὐδὲν ἦττον ἢ ὁ γράμματα ἐπιστάμενος κτλ.=ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ γνωρίζων γράμματα ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ ἀπὸ πόσα γράμματα ἀποτελεῖται ἢ λέξις Σωκράτης καὶ ποῦ ἕκαστον ἔχει τὴν θέσιν του.

Στέγη δεκάκλινος· θάλαμος δυνάμενος νὰ περιλάβῃ δέκα κλίνας,

ἦτοι θάλαμος οὗ τὸ δάπεδον ἔχει ἐμβαδὸν 25 τ. μ. περίπου· οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζον νὰ κανονίζουν τὴν χωρητικότητα τῆς οἰκίας, τῶν δωματίων κτλ. ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλινῶν, ἐφ' ὧν κατακλινόμενοι πρὸ τῆς τραπέζης ἔτρωγον (πρβλ. Πλάτ. συμπόσ. II, 18. ἀλλ' ἀρκέσει μοι οἶκος ἐπάκλιμος.—**πρωρεὺς**, ὑπὸ τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου ὑπηρέτουν δύο κατώτεροι ἀξιωματικοὶ ἢ ναῦται, ἦτοι α') ὁ **πρωρεὺς** ἢ **πρωράτης** (πρῶρα), ἔχων τὴν ἐπίβλεψιν τῆς πρῶρας (= ἐμπροσθίου μέρους τοῦ πλοίου) καὶ β') ὁ **πρυμνήτης** (πρύμνα) ὁ ἔχων τὴν ἐπίβλεψιν τῆς πρύμνας (= ὀπισθίου μέρους τοῦ πλοίου), κ. τιμονιέρης.

§ 15-16. Ἐν τῇ σχολῇ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως.— ἄρα ἀκριβῶς.— ἐν τῷ πλῶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου.— ἐπίσκεψις (ἐπισκοπῶ) ἐξέτασις, ἔρευνα.— ἠρόμην, μέσ. ἀόρ. β'. ὄριστ. τοῦ ρ. ἐρωτῶ.— εἴ τι συμβαίνει γίνεσθαι ἐὰν ᾔθελε συμβῆ τι τὸ ἀπροσδόκητον.— εἴ τι ἀποστατῆ ἐὰν λείπη κάτι ἀπὸ τὴν θέσιν του.— ἢ εἰ δυστραπέλως τι σύγκειται ἢ ἐὰν τι σύγκειται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι δύσκολος ἢ χρεῖσις του [ἐπίρρ. τοῦ ἐπιθ. **δυστράπελος** (δυσ-τρέπω)].— ἐγχωρεῖ, ἀπρόσ.= εἶναι δυνατόν.— ὅταν χειμάζη ὁ θεὸς ἐν τῇ θαλάττῃ ὅταν ὁ θεὸς κάμνη χειμῶνα (σηκῶνῃ τρικυμίαν) εἰς τὴν θάλασσαν (πρβλ. τὸ ἀνωτέρω εἴ τι συμβαίνει γίνεσθαι, ὅπου ὁ στοχασμὸς εἶναι ἀπροσδιόριστος).— μαστεύω ζητῶ.— οὔτε (ἐγχωρεῖ) δυστραπέλως ἔχον διδόναι, ἐνν. αὐτό, ὅτου ἂν δέη.— ἀμαρτάνω σφάλλομαι, πλανῶμαι.— πάνυ ἀγαπητὸν (ἐνν. ἐστὶν) εἶναι πολὺ ἀρκετὸν (: πρέπει νὰ εἴμεθα ἱκανοποιημένοι, εὐχαριστημένοι).— πολλὴ χάρις... τοῖς θεοῖς πρέπει νὰ ὀφείλεται μεγάλη εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς θεοὺς.

"Ὅταν χειμάζη θεὸς κτλ." ἐνταῦθα ἐννοεῖται «δαίμων» τῆς θαλάσσης, ὁ ὁποῖος ἐγείρει τρικυμίας καὶ τιμωρεῖ τοὺς δειλοὺς καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θελήσεως ἀνωτέρων θεῶν, οὓς ἀναφέρει εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου: πολλὴ χάρις... τοῖς θεοῖς.

§ 17-20. Κατιδῶν, μτχ. ἀορ. β' τοῦ ρ. καθορῶ = βλέπω, παρατηρῶ καλῶς.— τὴν ἀκριβείαν τῆς κατασκευῆς τὴν ἀκριβῆ διάταξιν τῶν πραγμάτων.— πάνυ ἂν ἡμῶν εἴη βλακικὸν = πάνυ ἂν ἡμεῖς εἴμεν βλακικοὶ (= ἀνόητοι).— οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις καὶ μικροῖς οὔσι χώρας εὐρίσκουσι καὶ σαλεύοντες ἰσχυρῶς σφῶζουσι τὴν τάξιν οἱ μὲν εὐρισκόμενοι εἰς τὰ πλοῖα, ἂν καὶ εἶναι μικρά, εὐρίσκουν θέσεις καί, ἂν καὶ κινοῦνται (ταλαντεύωνται) δυνατὰ ὑπὸ τῶν κυμάτων, ὅμως διαφυλάττουν τὴν τάξιν.— ὑπερφοβούμενοι,

μητ. ἐναντιωματική· ὑπερφοβοῦμαι φοβοῦμαι καθ' ὑπερβολήν.— διηρημένων... θηκῶν, γεν. ἀπόλυτος ἐναντιωμ.— ἐκάστοις δι' ἕκαστον πρᾶγμα.— καὶ βεβηκυίας (μ. ἐναντ.) τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ καὶ μολονότι ἢ οἰκία εἶναι ἐστηριγμένη στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.— εὐεύρετος χώρος=θέσις, ἣν εὐκόλως εὐρίσκει τις.— πῶς οὐκ ἂν πολλῇ ἡμῶν ἀσυνεσία εἶη, ἀντί: πῶς οὐκ ἂν μάλα ἀσύνετοι εἶμεν.— ὡς μὲν δὴ ἀγαθὸν κτλ., ἢ σύνταξις: εἴρηται μὲν δὴ ὡς ἀγαθὸν (ἐστὶ) τετάχθαι σκευῶν κατασκευὴν καὶ ὡς ῥαδίον (ἐστὶν) εὐρεῖν χώραν ἐκάστοις αὐτῶν ἐν οἰκίᾳ (ὥστε) θεῖναι ὡς συμφέρει ἐκάστοις.— Ὡς (θαυμ.) πόσον.— ἐφεξῆς κατὰ σειράν.— κέηται, ὑποτ. τοῦ κείμεν.— ἱμάτια φορέματα.— στρώματα, περικαλύμματα κλινῶν.— χαλκία χάλκινα σκεύη (χαλκώματα).— τὰ ἀμφὶ τραπέζας, ἦτοι ἀγγεῖα, σκεύη κτλ.— σεμνὸς ὁ ἀξίος σεβασμοῦ, ὁ σοβαρὸς, ἀντιτίθ. τῷ κομψὸς ἐλαφρὸς, ἀστεῖος.— ὅτι καὶ χύτρας φημὶ εὐρυθμον εὐκρινῶς κειμένας ὅτι δηλ. καὶ μαγειρικὰ σκεύη λέγω εὐδιακρίτως τοποθετημένα φαίνονται κάτι τὸ ρυθμικὸν καὶ ἁρμονικόν.— τὰ δὲ ἄλλα ἤδη που ἀπὸ τούτου ἅπαντα καλλίω φαίνεται ἄλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πράγματα φαίνονται πῶς ὠραιότερα ἐξ αἰτίας τούτου, δηλ. τῆς τάξεως.— χορὸς γὰρ σκευῶν κτλ., ἢ σύνταξις: ἕκαστα γὰρ σκευῶν, κείμενα κατὰ κόσμον, φαίνεται χορὸς διότι τὰ διάφορα εἶδη τῶν σκευῶν ὅταν εἶναι τοποθετημένα μὲ τάξιν, φαίνεται ὅτι ἀποτελοῦν χορὸν (ἁρμονικὸν σύνολον).— καὶ τὸ μέσον καὶ ὁ μεταξὺ αὐτῶν χώρος.— ἐκποδῶν ἐκάστου κειμένου ὅταν τὸ καθένα εἶναι τοποθετημένον ἔξω ἀπὸ τὸ μέσον (: ὅταν τὸ καθένα εἶναι συμμετρικὰ τοποθετημένον).— κύκλιος χορὸς, χορὸς νέων ἢ νεανίδων ψαλλόντων περὶ τὸν βωμὸν θεοῦ τινος.

Χορὸς γὰρ σκευῶν κτλ.: ἢ ἔννοια εἶναι ἢ ἐξῆς: ὅταν πάντα τὰ πράγματα ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι τοποθετημένα μὲ τάξιν, ὁ χώρος, ὅστις εὐρίσκεται ἐν μέσῳ αὐτῶν φαίνεται ὠραιότερος εἰς θέαν, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸν κύκλιον χορὸν, ὁ ὅποιος, ὅταν εἶναι καλὰ κατηρητισμένος καὶ τοποθετημένος, θαυμάζομεν ὄχι μόνον τοὺς ἀπαρτίζοντας αὐτόν, ἀλλ' εὐρίσκομεν ὠραῖον καὶ τὸν χώρον, ὁ ὅποιος εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν.

§ 21-23. Ἐξεστι, ἀπροσ.= εἶναι δυνατόν.— λαμβάνω πεῖραν τινος δοκιμάζω τι.— οὔτε τι ζημιωθέντας οὔτε τι πολλὰ πονήσαντας, μητ. τροπ.= χωρὶς οὔτε νά... οὔτε νά...— ἀλλὰ μὴν ἀλλ' ὅμως.— ἀθυμῶ εἶμαι κακοκαρδισμένος, λυποῦμαι, στενοχωροῦμαι.— ὡς χαλεπὸν (ἐστὶν) εὐρεῖν τὸν μαθησόμενον τάς τε

χώρας καὶ μεμνησόμενον καταχωρίζειν ἕκαστα—ἔτι δηλ. εἶναι δύσκολον νὰ εὕρωμεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ μάθῃ τὰς ὀρισμένες θέσεις καὶ θὰ ἐνθυμεῖται νὰ τοποθετῇ τὰ διάφορα πράγματα δεόντως.— ἴσμεν, ἀ' πληθ. ὀριστ. ἐνεστ. τοῦ ῥ. οἶδα.— δῆπου βεβαίως.— μυριοπλάσια ἡμῶν=μυριάκις πλείοτερα ἢ ἡμεῖς.— πριάμενον, μτχ. ἀορ. τοῦ ῥ. ὠνοῦμαι ἀγοράζω.— οἰκετῶν, γεν. διαιρετικῆ εἰς τὸ ὅποῖον.— οὐδεὶς ἐνν. τῶν οἰκετῶν.— ἀπορῶ εὐρίσκομαι εἰς δυσκολίαν.— ὅποι ποῦ.— ἀπείποι, γ' ἐν. εὐκτ. ἀορ. β' τοῦ ῥ. ἀπαγορεύω (ἀμετάβ.) ἀποκάμνω, κούράζομαι.— ἄνθρωπον δέ γε ζητῶν καὶ ταῦτα ἐνίστε ἀντιζητοῦντα κτλ. = ἄνθρωπον δὲ ζητῶν τις νὰ εὕρῃ καὶ μάλιστα ἐνίστε, ἐνῶ ζητεῖ νὰ εὕρῃ αὐτὸν ἄλλος ἀμοιβαίως πολλακίς ἤθελέ τις ἀποκάμῃ πρὶν εὕρῃ αὐτόν.— ἢ τὸ μὴ εἶναι τεταγμένον ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν=ἢ τὸ ὅτι δὲν ἔχει ὀρισθῆ ὁ τόπος ποῦ ἕκαστος πρέπει νὰ ἀναμένῃ.— διαλεχθεῖς, μτχ. κτγρμτ. ἐκ τοῦ μεμνησθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

§ 1-2. Ἡ γυνὴ ἐδόκει σοι... πῶς τί ἐπακούειν ὧν (= τούτων ἁ) σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων = ἢ γυνὴ σοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐδίδα κάπως (μικράν τινα) προσοχὴν εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προσεπάθεις νὰ τὴν διδάσκῃς.— τί δέ; ἐνν. ἄλλο ἐποίησε.— εἰ μὴ παρά.— ὥσπερ ἐξ ἀμηχανίας εὐπορίαν τινὰ εὕρηκυῖα ὡς ἐὰν εἶχεν εὐρεὶ εὐκολίαν τινά, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀμηχανίας.— δέομαί τινος παρακαλῶ τινα.— ἦπερ ἔλεγον ὅπως ἔλεγον (εἰς αὐτὴν προηγουμένως).— διατάξαι νὰ κανονίσω τὴν τάξιν (τῶν πραγμάτων).— τὴν δύναμιν τὴν ἀξίαν.— ποικίλματα ἀνάγλυφα ἐκ γύψου ἢ μαρμάρου, διαζώματα, ἀρχιτεκτονικαὶ διακοσμήσεις.— ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὑποδομήται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα ὅπως ἀγγεῖα κτλ.=ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ἔχουν κατασκευασθῆ ὑπολογισμένα (λογαριασμένα) πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν, διὰ νὰ παρέχουν ὅσον τὸ δυνατόν καταλληλοτάτας θέσεις διὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ τοποθετηθοῦν εἰς αὐτάς.— ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρόποντα εἶναι ἐν ἐκάστῳ = ὥστε αὐταὶ αἱ θέσεις ἐπιζητοῦν τὰ πρόποντα νὰ τοποθετηθοῦν εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν τὸ ὥστε μεθ' ὀριστικῆς, διότι τὸ ἀποτέλεσμα παρίσταται καὶ πραγματικόν.

§ 3-4. Θάλαμος, τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου.— ἐν ὄχυρῳ εἰς ἐσώτατον μέρος τοῦ οἴκου (: εἰς ἀσφαλὲς μέρος τοῦ οἴκου).— τὰ πλείστου ἄξια τὰ πολυτιμότετα.— παρεκάλει ἀνεζήτει.— τὰ δὲ ξηρὰ τῶν στεγνῶν (ἐνν. παρεκάλει) τὰ δὲ στεγνὰ μέρη τῆς οἰκίας ἀνεζήτουν.—

ψυχρινά, ψυχρά, ὑγρά, ἀντιτίθεται τῇ ξηρά.— φανὰ φωτεινά.— δεόμενα... ἐστὶ=δέονται.— φάους φωτός (: τὰ δὲ φωτεινά μέρη τῆς οἰκίας ἀνεξήτουν ὅσα πράγματα καὶ ἐπιπλα ἔχουν ἀνάγκην φωτός).— διαιτητήρια τοῖς ἀνθρώποις, διαμερίσματα κατοικήσιμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς σιταποθήκας κτλ., ἅς ἀνέφερον ἀνωτέρω.— θέρους· χειμῶνος, γενικαί τοῦ χρόνου.— ψυχρινὸς ἀναψύχων, ὁροσερός, ἀντιτίθ. τῷ ἄλεινός = προσήλιος, θερμός.— ὅτι πρὸς μεσημβριαν ἀναπέπταται ὅτι εἶναι ἀνοικτὴ καὶ ἔχει (κυρίαν) πρόσσφιν πρὸς μεσημβριαν· ἀναπέπταται, παθ. πρκ. τοῦ ἀναπετέννυμαι.

§ 6-7. Οὕτω δὴ ἤδη τότε λοιπόν.— διακρίνω διαλέγω, ξεχωρίζω.— κατὰ φυλάς καθ' ὀμάδας, κατὰ τάξεις.— ἐπιπλα διάφορα κινητὰ πράγματα.— οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα ὅσα ἐξ αὐτῶν μεταχειριζόμεθα κατὰ τὰς θυσίας.— κόσμος φορέματα, κοσμήματα κτλ.— ἡ γυναικωνίτις (-ιδος) τὸ διὰ τὰς γυναῖκας ὄρισμένον μέρος τῆς οἰκίας (ἀντίθ. ἡ ἀνδρωνίτις (-ιδος), τὸ διαμέρισμα τῶν ἀνδρῶν).— ἀνδρεῖος ἀνδρικός.— ταλασιουργικὰ ὄργανα, ἐργαλεῖα διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν ἐρίων, ὡς ἱστός, ἡλακάτη, ἄτρακτος κτλ.— σιτοποιικὰ ἐργαλεῖα πρὸς ἄρτοποιίαν.— ὄψοποικὰ μαγειρικὰ σκεύη.— μάκτρα (ρίζ. μακ., ῥ. μάσσω) σκάφη ζυμώματος.— θοινητικὰ (θοῖνη = δεῖπνον, εὐωχία, συμπόσιον) τὰ χρήσιμα δι' ἑορτὰς καὶ συμπόσια, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ οἷς αἰεὶ δεῖ χρῆσθαι.

§ 8-10. Ἀφείλομεν, ἀφρ. β' τοῦ ἀφαιροῦμαι=ξεχωρίζω, βάζω κατὰ μέρος.— δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν χωριστὰ δὲ ἐθέσαμεν καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συμφώνως πρὸς τὸν μηνιαῖον λογαριασμὸν ἔπρεπε νὰ ἐξοδευθοῦν εἰς ἓν ἔτος.— οὕτω γὰρ ἦττον λανθάνει ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται διότι οὕτως ὀλιγώτερον μᾶς διαφεύγει πῶς θὰ ἐπαρκέσουν μέχρι τέλους.— διηνέγκαμεν, ἀ' πληθ. ἀφρ. τοῦ διαφέρω=μετακομίζω, μεταφέρω.— οἶον, ὡς λόγου χάριν.— ὅσοις δὲ χρώμεθα εἰς ἑορτὰς ἢ ξενοδοχίας ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις ὅσα δὲ ἐξ αὐτῶν μεταχειριζόμεθα κατὰ τὰς ἑορτὰς ἢ εἰς τὰς ὑποδοχὰς τῶν ξένων ἢ εἰς τὰς κατὰ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα γινόμενάς πράξεις (: εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, σπανίως).— ταμίας (ἡ) = ἡ οἰκονόμος.— γράφομαι, ἐνταῦθα = καταγράφω.— ἀπολαμβάνω λαμβάνω ὀπίσω.

§ 11-13. Ποιοῦμαι, μετ' αἰτ.=ἐκλέγω.— ἐπισκοποῦ καὶ ἐπισκοποῦμαι, ἐδῶ = ἐξετάζω — γαστήρ = ἡ κοιλία καὶ εἶτα τὰ φαγητά.— μνημονικὸν ἢ ἰσχυρὰ μνήμη.— ἀμελοῦσα, μτχ. αἰτιολ.— σκοπεῖν, εἶναι ἀντικειμ. τοῦ ἔχειν, ὡς τὸ μνημονικὸν καὶ τὸ προ-

νοεῖν.—χαρίζομαι τινι=εὐχαριστῶ τινα.—ἀντιτιμῶμαι=τιμῶμαι ἀμοιβαίως.—ὅπως... ἀντιτιμῆσεται, πλαγία ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ σκοπεῖν = πῶς θά... (: πρὸς τούτοις δὲ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐφάνητο ὅτι εἶχεν ἰσχυρὰν μνήμην καὶ τὴν πρόνοιαν μήπως τιμωρηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν ἀμελῆ, καὶ τὸ προσὸν νὰ ἐξετάζῃ πῶς θ' ἀναμειφθῆ ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν μᾶς εὐχαριστῆ εἰς κάτι).—εὐνοϊκῶς ἔχω πρὸς τινα διάκειμαι εὐνοϊκῶς πρὸς τινα.—ὄτ' εὐφροαίνομεθα, εὐκτική τοῦ γιγνομένου κατ' ἐπανάληψιν=ὁσάκις...—τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, ἔνν. αὐτῆ.—καὶ εἴτι λυπηρὸν εἶη εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες καὶ ἄν τι δυσάρεστον ἤθελε μᾶς συμβῆ προσκαλοῦντες εἰς τοῦτο.—καὶ τὸ προθυμείσθαι δὲ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιδεύομεν αὐτὴν καὶ ἐδιδάσκομεν αὐτὴν νὰ εἶναι πρόθυμος εἰς τὸ νὰ συντελῆ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς περιουσίας μας.—ποιῶ τινα ἐπιγιγνώσκειν κάμνω τινα νὰ γνωρίζῃ τι, καθιστῶ τινα ἐνήμερον πράγματός τινος.—μεταδίδωμι τινι τῆς εὐπραγίας καθιστῶ τινα συμμέτοχον τῆς εὐτυχίας μου.—ἐμποιῶ τινι δικαιοσύνην ἐμπνέω εἰς τὴν ψυχὴν τινος τὸν ζῆλον πρὸς τὴν δικαιοσύνην.—τιμωτέρους τιθέντες, ἀντί: τιμωτέρους ποιοῦντες, ἢ: διὰ πλείονος ἔχοντες = τιμῶντες περισσότερον.—ἐπιδεικνύω ἀποδεικνύω διὰ παραδειγμάτων.—βιοτεύω διάγω τὸν βίον, ζῶ.—ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ ἐν ταύτῃ τῇ τάξει, δηλ. ἐν τῇ χορείᾳ τῶν δικαίων ἀναφέρεται ὡς ἐπίλογος εἰς πᾶν ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τῆς ταμίου ἢ ἔννοια: ἰδοὺ ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ὠρίσαμεν δι' αὐτὴν εἰς τὸ σπῆτι μας.

Ταμίας, βοηθὸς τῆς οἰκοδεσποίνης· αἱ πλουσιώτεροι Ἀθηναῖται εἶχον καὶ μίαν ταμίαν ὡς βοηθὸν καὶ δούλας ὡς ὑπηρετρίδας.

§ 14-15. Ὅπως διαμενεῖ, πλαγία ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐπιμελήσεται = πῶς θά...—πόλις πολιτεία, κράτος.—νομοφύλαξ ὁ ἐντεταλμένος νὰ ἐπιβλέπῃ ἐὰν ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι.—προσαιρούμαι ἐκλέγω προσέτι (πρὸς τῆ γραφῆ τῶν νόμων).—ζημιῶ τιμωρῶ.—νομίσαι οὖν ἐκέλευον κτλ., ἢ σύνταξις: ἐκέλευον οὖν τὴν γυναῖκα νομίσαι εἶναι καὶ αὐτὴν νομοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ.—ἐξετάζω, ἐδῶ = ἐπιθεωρῶ.—δοκιμάζω, τὸ ρ. κυρίως ἐπὶ ὑπουργημάτων ἐν Ἀθήναις=ὑποβάλλω εἰς δοκιμασίαν τινά, ἐξετάζω (ἐὰν ἔχη τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα).—εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει ἐὰν τὸ κάθε πρᾶγμα εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν.—καὶ ἐπαινεῖν καὶ τιμᾶν (ἐκέλευον) ὥσπερ βασίλισσαν τὸν ἄξιον ἀπὸ τῆς παρουσίας δυνάμεως=καὶ συμβούλευον αὐτὴν νὰ ἐπαινῆ καὶ ν' ἀμείβῃ διὰ βραβείων ἀκριδῶς ὡς βασίλισσα τὸν ἄξιον δυνάμει τοῦ ἀξιώματός της

(τῆς ἐξουσίας τῆς).— λαιδορῶ τινὰ ἐπιτιμῶ, ἐπιπλήττω κάποιον.— κολάζω τιμωρῶ πρὸς σωφρονισμόν.— τούτων, ἐνν. τοῦ λαιδορεῖσθαι καὶ τοῦ κολάζεσθαι.

Ὡσπερ ὁ φρουράρχος τὰς φυλακὰς ἐξετάζει... ὥσπερ ἡ βουλή ἵππους καὶ ἰππέας δοκιμάζει... ὥσπερ βασίλισσαν, παρομοίωσις των καθηκόντων τῆς οἰκοδεσποίνης πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ φρουράρχου, τῆς βουλῆς καὶ τῆς βασιλίσσης· διατι ὁ Ξενοφῶν ἀρέσκειται εἰς τοιαύτας παρομοιώσεις·

§ 16 - 19. Ἄχθομαι λυποῦμαι, δυσαρεστοῦμαι.— ἐπιδεικνύω ἀποδεικνύω διὰ παραδειγμάτων.— μέτεστί μοί τινος μετέχω τινός.— θεραπεύω περιποιῶμαι.— χρήματα πράγματα· δεσπόσυνα χρήματα ἢ περιουσία τοῦ κυρίου (τοῦ ἀφεντικοῦ).— αὐτῶν, δηλ. τῶν οἰκετῶν.— δεσπότου δὲ ἅπαντά ἐστίν, ὅτι ἂν βούληται ἐκἄστω χρῆσθαι πάντα δὲ εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ κυρίου, εἰς τρόπον ὥστε αὐτὸς νὰ δύναται νὰ μεταχειρίζεται ὅτι, δῆποτε θέλει.— ὁ τῶ οὖν καὶ σφζομένων μεγίστη κτλ., ἢ σύνταξις· ἀπέφαινον οὖν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν προσήκουσαν μάλιστα τούτῳ, ὅτῳ (ἐνν. ἐστὶ) καὶ μεγίστη ὄνησις (τῶν) σφζομένων καὶ μεγίστη βλάβη (τῶν) φθειρομένων· ὄνησις ὠφέλεια.— τί οὖν; ἐνν. ἐποίει.— πῶς σοι ὑπήκουε; ὑπήκουε κάπως εἰς σέ; (: ἐδείκνυε κάποιαν ὑπακοήν εἰς σέ;).— τί δέ; ἐνν. ἄλλο ἐποίει.— ὅτι οὐκ ὀρθῶς γιγνώσκωμι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν διδάσκων ὅτι ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τῶν ὄντων ὅτι δὲν ἤθελον φρονεῖ ὀρθῶς, ἐὰν ἤθελον φαντασθῆ ὅτι διατάσσω δυσάρεστα συμβουλευῶν αὐτὴν ὅτι πρέπει νὰ φροντίξῃ διὰ τὰ ὑπάρχοντά μας.— χαλεπώτερον ἂν, ἐνν. εἶη.— πεφυκέναι γὰρ δοκεῖ κτλ., ἢ σύνταξις· ὥσπερ γὰρ, ἔφη, καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν τέκνων τῶν ἑαυτῆς δοκεῖ πεφυκέναι ὅσον τῇ σῶφρονι ἢ ἀμελεῖν, οὕτως ἔφη νομίζειν καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν κτημάτων τῶν ἑαυτοῖς, ὅσα ὄντα ἴδια (ἡμῖν) εὐφραίνει (ἡμᾶς), εἶναι ἥδιον τῇ σῶφρονι ἢ ἀμελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ X

§ 10 - 13. Συνεβούλευον δ' αὐτῇ μὴ δουλικῶς ἀεὶ καθῆσθαι συνεβούλευον δὲ αὐτῇ νὰ μὴ κάθηται πάντοτε κατὰ τρόπον δουλικόν (δηλ. συνεσταλμένη καὶ εἰς μίαν θέσιν).— σὺν τοῖς θεοῖς τῇ βοηθείᾳ τῶν θεῶν.— δεσποτικῶς ὡς κυρία, ὡς οἰκοδέσποινα (ἀντιτίθεται πρὸς τὸ δουλικῶς).— πρὸς μὲν τὸν ἰστόν προστάσαν ὅτι

μὲν βέλτιον ἄλλου ἐπίσταιτο ἐπιδιδάξαι, ὅ,τι δὲ χειρόν ἐπιμαθεῖν = ἵσταμένη (ὀρθία) πλησίον πρὸς τὸν ἴστον (= ἐργαλεῖον) ὅ,τι μὲν ἤθελε γνωρίζει καλῦτερον ἄλλου νὰ διδάξῃ αὐτὸν (δηλ. εἰς τὰς γνώσεις του νὰ προσθέσῃ καὶ τὰς ἰδικὰς τῆς) ὅ,τι δὲ δὲν γνωρίζει ὀλιγώτερον καλῶς (: ἑλλιπῶς) νὰ μάθῃ (δηλ. εἰς τὰς ἑλλιπεῖς γνώσεις τῆς νὰ προσθέσῃ καὶ τὰς τοῦ ἄλλου συμπληρωματικῶς). — ἐπισκοπῶ καὶ ἐπισκοποῦμαι ἐξετάζω καλῶς, ἐπιθλέπω, ἐπιθεωρῶ. — σιτοποιὸς (ῆ) ἢ παρασκευάζουσα τὸν ἄρτον καὶ ψήνουσα αὐτὸν (= ἄρτοποιός). — ἀπομετρῶ μετρῶ ἀπὸ τινος πράγματος καὶ δίδω. — παρίσταμαί τινι = ἵσταμαι πλησίον τινός, βοηθῶ κάποιον. — περιέρχομαι πηγαίνω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τριγυρίζω. — κατὰ χώραν... ἦν δεῖ = κατὰ χώραν, καθ' ἦν δεῖ ἔαν τὸ κάθε πρᾶγμα εὑρίσκειται εἰς τὴν θέσιν ποῦ πρέπει νὰ εἶναι. — ἐπιμέλεια φροντίς διὰ τὰ οἰκιακά. — ἀγαθὸν γυμνάσιον ὠφέλιμος (διὰ τὴν υγείαν) σωματικὴ ἀσκήσις. — δεύω = 1) ὑγραίνω, βρέχω καὶ 2) ἀναμιγνύω ξηρὰν οὐσίαν (ἄλευρον) μετὰ ὑγροῦ οὕτως, ὥστε νὰ δύναμαι νὰ ζυμῶσω αὐτὴν· ἐπομένως, ἐδῶ = ἐτοιμάζω τὴν ζύμην. — μάσσω (ρίζ. μσχ.) ζυμώνω. — ἀνασεῖω ἀνακινῶ, τακτοποιῶ, διπλώνω καὶ ξαναβάζω πάλιν εἰς τὴν θέσιν των. — γυμναζομένην δ' ἔφην οὕτως ἄν καὶ ἐσθίειν κτλ., ἢ μετοχ. ὑποθ. ὁ δὲ ἄν ἀνήκει εἰς τὰ ἀπαρέμφορα· σύνταξον: ἔφην ὅτι, εἰ οὕτω γυμνάζοιτο, καὶ ἐσθίοι ἄν ἥδιον καὶ μᾶλλον (ἄν) ὑγιαίνοι καὶ εὐχρωωτέρα (ἄν) φαίνοιτο τῇ ἀληθείᾳ = εἶπον ὅτι, ἄν γυμνάζεται οὕτως, ἤθελε τρώγει μὲ περισσοτέραν ὄρεξιν καὶ ἤθελεν εἶναι μᾶλλον υγιῆς καὶ θὰ φαίνεται πρᾶγματι ἔχουσα ζωηρότερον καὶ ἀνθηρότερον τὸ χρῶμα (δηλ. ἢ κίνησις, ἦτοι ἢ περὶ τὰ οἰκιακά ἐνασχόλησις προσθέτει εἰς αὐτὴν υγείαν καὶ ὠραιότητα). — καὶ ὄψις δέ, ὁπότεν ἀνταγωνίζεται διακόνῳ, καθαρωτέρα οὔσα προπόντως τε μᾶλλον ἡμφιεσμένη κινητικὸν γίγνεται καὶ ἢ ὄψις (τῆς οἰκοδεσποίνης), δηλ. ἢ οἰκοδέσποινα μὲ τὸ παρυσιαστικόν τῆς, ὅταν ἀνταγωνίζεται (: ἀμιλλᾶται εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας) μὲ τὴν ὑπηρετρίαν, ἐπειδὴ εἶναι καθαρωτέρα, καὶ εὐπρεπέστερον ἐνδεδυμένη, τὴν ὑποχρεώνει περισσότερον (δηλ. κινεῖ τὴν διάκονον εἰς φιλοτιμίαν). — ἄλλως τε καὶ ὁπότεν τὸ ἐκοῦσαν χαρίζεσθαι προσῆ ἀντὶ τοῦ ἀναγκαζομένην ὑπηρετεῖν καὶ μάλιστα ὅταν προσυπάρχῃ ἢ (καλῇ) διάθεσις νὰ κάμνῃ τι θεληματικῶς πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς οἰκοδεσποίνης ἀντὶ τοῦ νὰ ὑπηρετῇ διότι ἀναγκάζεται. — αἱ δὲ ἀεὶ καθήμεναι σεμνῶς πρὸς τὰς κεκοσμημένας καὶ ἐξαπατώσας κρίνεσθαι παρέχουσιν ἑαυτὰς ἐκεῖναι δὲ (αἱ γυναῖκες) ποῦ κάθηγται σοβαραὶ (: μὲ ἦθος ἀγέρωχον) ἐπιτρέπεται νὰ παραβάλλωνται πρὸς ἐκεῖνας

πού ἔχουν καλλωπισθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐξαπατήσουν.— ἴσθι, β' ἐνικ. τῆς προστ. ἐνεστ. τοῦ ῥ. οἶδα = ; — βιοτεύω ζῶ, διάγω τὸν βίον.— κατεσκευασμένη παρεσκευασμένη (διὰ τῆς διδασκαλίας μου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙ

§ 1-3. Ἐντεῦθεν μετὰ ταῦτα.—τὴν πρώτην (αἰτιατ. τοῦ χρόνου) ἐνν. ὦραν = προηγουμένως, πρότερον.— καὶ ἄξιά γε πάνυ ἐπαίνου ἀμφοτέρων καὶ μάλιστα (πράγματα) πολλοῦ ἐπαίνου ἄξια καὶ διὰ τοὺς δύο σας.— τὰ δ' αὖ σὰ ἔργα ἤδη μοι λέγε λέγε μου λοιπὸν τῶρα ἐξ ἄλλου τὰ ἰδικά σου ἔργα.— εὐδοκιμῶ ἐπὶ τινι διακρίνομαι εἰς τι.— ἦσθῆς, β' ἐνικ. τῆς ὑποτ. τοῦ παθ. ἀορ. τοῦ ῥ. ἦδομαι τέρπομαι, εὐχαριστοῦμαι.— διακούω τι ἀκούω τι μέχρι τέλους.— τελέως τελείως.— οἶδα πολλὴν χάριν ἀναγνωρίζω μεγάλην εὐγνωμοσύνην.— ἄ ἐγὼ ποιῶν διατελῶ ὅσα ἐγὼ διαρκῶς πράττω.— μεταρρυθμίζω τινὰ διορθῶν τινά.— πῶς ἂν δικαίως μεταρρυθμίσαιμι ἄνδρα ἀπειργασμένον καλόν τε κάγαθόν πῶς ἤθελον διορθῶσει ἄνδρα, ὅστις ἔχει καταστῆ καθ' ὅλα ὁ ἰδανικὸς τύπος τοῦ τελείου ἀνθρώπου (περὶ τῆς σημασίας τοῦ καλὸς κάγαθὸς βλ. κεφ. VI, 11-12).— ἀδολεσχῶ φλυαρῶ καὶ λέγω ἀνωφελῆ.— ἀερομετρῶ μετρῶ τὸν ἀέρα καὶ ἐντεῦθεν=καταγίνομαι εἰς ματαιίας καὶ ἀνωφελεῖς θεωρίας.— καὶ ταῦτα ὦν ἀνήρ, ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ ἀερομετρεῖν καὶ μάλιστα ἐνῶ εἶμαι ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος παρέχω τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν κόσμον ὅτι φλυαρῶ καὶ μετρῶ τὸν ἀέρα (ἀσχολούμενος εἰς ματαιίας καὶ ἀνωφελεῖς θεωρίας διὰ τὰ μετέωρα).— καὶ τὸ πάντων δὴ ἀνοητότατον, προεξαγγελτικὴ παράθεσις εἰς τὸ πένης καλοῦμαι=καὶ πένης καλοῦμαι, πράγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ μωροτάτη ἐξ ὅλων τῶν ἐναντίον ἐμοῦ (ἐκτοξευθεῖσῶν) κατηγοριῶν.

Καὶ ταῦτα ὦν ἀνήρ, ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ ἀερομετρεῖν ὁ Σωκράτης ὑπαινίσσεται τὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἐκτοξευθεῖσαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ὅτι ἠσχολεῖτο εἰς ματαιίας καὶ ἀνωφελεῖς θεωρίας διὰ τὰ μετέωρα. Οὕτως ἐμφανίζεται καὶ ἐν ταῖς Νεφέλαις τοῦ Ἀριστοφάνους (στ. 225) λέγων: «ἀεροβατῶ καὶ μετρῶ τὸν ἥλιον». Πρβλ. καὶ Πλάτ. ἀπολ. 18, Β.

§ 4-7. Ἐπικλήμα κατηγορία (ὡς τὸ ἐγκλημα).—εἰμὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ εἶμαι πολὺ στενοχωρημένος.— τῷ ἐπικλήματι τούτῳ ἔνεκα τῆς κατηγορίας ταύτης.— ἐπηλύτης=ἐπηλυς, κυρ. ἐπεληλυθώς, ὅθεν=ξένος, νεωστὶ ἐλθὼν εἰς τινὰ τόπον.— πρῶν=ἄρτι πρὸ ἀλίγου.— εἰ μὴ πρῶν ἀπαντήσας τῷ Νικίου ἐπηλύτου ἵππῳ

εἶδον πολλοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ θεατὰς ἂν μὴ πρὸ ὀλίγου συναντήσας τὸν ἵππον τοῦ Νικίου, ὁ ὁποῖος ξένος γεωστὶ ἤλθεν ἐκ Σπάρτης, δὲν ἔβλεπον πολλοὺς θεατὰς νὰ τὸν ἀκολουθοῦν.— καὶ δῆτα καὶ τέλος.— εἰ πολλὰ εἶη χρήματα τῷ ἵππῳ ἂν ὁ ἵππος ἔχῃ πολλὰ χρήματα.— ὁ δὲ προσβλέψας με ὡς οὐδὲ ὑγιαίνοντα τῷ ἐρωτήματι οὗτος δέ, ἀφοῦ μὲ ἐκοίταξε παραξενευθεὶς διὰ τὴν ἐρώτησίν μου, ὡσὰν νὰ μὴν ἤμουν καθόλου εἰς τὰ λογικά μου.— οὕτω δὴ τοιουτοτρόπως λοιπὸν (: κατόπιν τῆς ἀπαντήσεως ταύτης).— ἀνακῦπτω, ἐπὶ προσ.= ἐξέρχομαι ἀπὸ δύσκολον θέσιν, λαμβάνω θάρρος.— θεμιτὸν ἐστὶ = θέμις ἐστὶ εἶναι δυνατόν, ἐπιτετραμμένον.— καὶ γὰρ ἀγαθὴ ἐστίν... ἡμέρα ὡς ἀρετῆς ἀρχεσθαι καὶ βεβαίως εἶναι καλὴ (κατάλληλος) ἢ ἡμέρα διὰ νὰ ἀρχίσω τὴν σπουδὴν τῆς ἀρετῆς.— ἐπιτηδεύω καταγίνομαι εἰς τι, ἐπιτηδεύομαι.— διαπερῶ τὸν βίον = διέρχομαι τὸν βίον.

Ἄγαθὴ ἐστίν... ἡμέρα, ἐνν. ἡ αὐριανὴ ἡμέρα. Ὁ Σωκράτης θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ὅλαι αἱ ἡμέραι εἶναι καλαὶ ὑπαινισσόμενος ἅμα εἰρωνικῶς τὰς προλήψεις τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι ἄλλαι ἡμέραι εἶναι καλύτεραι ἄλλων προκειμένου νὰ ἀρχίσῃ τις ἐν ἔργον.

§ 8. Ἐπεὶ ἀφοῦ.— γὰρ, αἰτιολ.— καταμανθάνω μανθάνω καλῶς.— ὅτι οἱ θεοὶ... εὐ πράττειν, ἢ σύνταξις: ὅτι οἱ θεοὶ οὐκ ἐποίησαν θεμιτὸν τοῖς ἀνθρώποις εὐ πράττειν ἄνευ τοῦ γινώσκειν τε ἃ δεῖ ποιεῖν καὶ ἄνευ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ταῦτα περαίνηται.— εὐ πράττω εὐτυχῶ (ἀντίθ. κακῶς πράττω δυστυχῶ).— ποιῶ θεμιτὸν συγχωρῶ, ἐπιτρέπω.— ἄνευ τοῦ, μετ' ἀπαρεμφ.= χωρὶς νά...— φρονίμοις δ' οὔσι καὶ ἐπιμελέσι τοῖς μὲν διδῶσιν εὐδαιμονεῖν εἰς ἐκείνους δέ, οἱ ὅποιοι εἶναι σώφρονες καὶ ἐπιμελεῖς, εἰς ἄλλους μὲν ἐπιτρέπουν νὰ εὐτυχοῦν.— θεραπεύω τοὺς θεοὺς τιμῶ, λατρεύω τοὺς θεοὺς.— ὡς ἂν θέμις ἦ μοι ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν.— εὐχομαι αἰτῶ τοὺς θεοὺς, προσεύχομαι, ἱκετεύω.— τυγχάνω τιμῆς ἐν πόλει τιμῶμαι ἐν τῇ πόλει (ἐν τῇ πατρίδι μου).— τυγχάνω εὐνοίας ἐν φίλοις εὐνοοῦμαι, ἀγαπῶμαι ὑπὸ τῶν φίλων.— τυγχάνω ἐν πολέμῳ καλῆς σωτηρίας σφίζομαι ἐν τῷ πολέμῳ ἐντίμως (χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψω τὴν θέσιν μου πρὸ τοῦ ἐχθροῦ).— τυγχάνω πλοῦτου καλῶς αὐξανομένου ἀπολαύω πλοῦτου, αὐξανομένου δι' ἐντίμων μέσων.

Φρονίμοις δ' οὔσι καὶ ἐπιμελέσι κτλ., τὸ μὲν φρονίμοις ἀναφέρεται εἰς τὸ γινώσκειν ἃ δεῖ ποιεῖν, τὸ δὲ ἐπιμελέσι εἰς τὸ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ταῦτα παραίνηται.

§ 9-11. Μέλει γάρ, πρὸ τούτου νοητέον: τοῦτο θαυμάζω καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ὁ γὰρ = λοιπόν.— μέλει μοί τινος φροντίζω περὶ τινος.— ἔχω πολλὰ πράγματα ἔχω πολλὰς ἐνοχλήσεις.— καὶ πάνυ γε βεβαιότατα.— μεγαλείως μεγαλοπρεπῶς.— ἐπωφελῶ ἔρχομαι ἀρωγός, συντρέχω.— τὸ κατ' ἐμὲ χρήμασιν μὲ χρηματικὰς προσφορὰς ἀναλόγους πρὸς τὴν δύναμίν μου.— καὶ γὰρ καὶ βεβαίως.— δυνατὸς ἰσχυρὸς καὶ εἶτα ἐπειδὴ κυρία αἰτία τῆς ἰσχύος εἶναι ὁ πλοῦτος=πλούσιος.— καὶ δυνατοῦ γε ἰσχυρῶς ἄνδρὸς καὶ ἀρμάζοντα εἰς πολὺ πλούσιον ἄνδρα.— ὅτε ἀφοῦ.— ἀγαπῶ ἀρκοῦμαι, μένω εὐχαριστημένος.— ἄνευ τοῦ ἄλλων δεῖσθαι χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν ἀνάγκην ἄλλων.— οἶκος περιουσία (πλείονα βλ. κεφ. I, 1-2).— περιποιῶ = περιουσίαν ποιῶ βάζω κατὰ μέρος, ἀποθησαυρίζω, ἐναποταμιεύω.— ἐπικουφίζω ἀνακουφίζω.— βαθὺς πλούσιος, ἰσχυρὸς.— οἱ δὲ δὴ δυνάμενοι... πῶς τούτους κτλ., (περὶ τῆς ἀνακολουθίας ταύτης βλ. κεφ. I, 14).— πῶς οὐ χρὴ νομίσαι (εἶναι) τούτους ἄνδρας βαθεῖς καὶ ἐρρωμένους πῶς δὲν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οὗτοι εἶναι ἄνδρες πλούσιοι καὶ ἰσχυροί.— ἀλλὰ γὰρ ἀλλὰ μὴ προσθέτης τίποτε ἄλλο, διότι...— πῶς θέμις (ἐνν. ἐστίν) εἶναι (= ἐξεῖναι) σοι πῶς εἶναι θεμιτὸν ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν εἰς σὲ (: μὲ ποῖα θεμιτὰ μέσα δύνασαι) νὰ διασώξῃς ἐντίμως τὴν ζωὴν σου καὶ κατὰ τὸν πόλεμον.— χρημάτισις κτήσις χρημάτων.— ἀρκέσει θὰ εἶναι ἀρκετόν.

§ 12'-13. 'Ἄλλ' ἐστὶ μὲν ἀκόλουθα ταῦτα πάντα ἀλλήλων ἀλλὰ ταῦτα πάντα μὲν ἀλληλοσυνδέονται (ἀλληλοσχετίζονται, δὲν εἶναι ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων).— ταῦτα, ποῖα; — ἐπεὶ γὰρ ἐσθίειν τις τὰ ἱκανὰ ἔχει διότι, ἔταν κανεὶς ἔχη τὰ ἀπαραίτητα διὰ νὰ τρώγῃ.— ἐκπονώ: 1) ἐργάζομαι μὲ κόπον· 2) ἐπὶ τροφῆς: χωνεύω διὰ τοῦ κόπου.— ἐκπονοῦντι μὲν ὀρθῶς κτλ.=ἐὰν μὲν χωνεύῃ κανεὶς διὰ τοῦ κόπου... ἐὰν δὲ γενικῶς ἐργάζεταιται κουραστικὰ κτλ.— ῥώμη σωματικὴ δύναμις.— παραμένω (συν) διατηροῦμαι.— ὀρθῶς δὲ ἐπιμελομένῳ καὶ μὴ καταμαλακιζομένῳ μᾶλλον εἰκός (ἐστὶ) τὸν οἶκον αὕξασθαι ἐὰν δὲ ὀρθῶς φροντίξῃ διὰ τὰ ἀγαθὰ του καὶ δὲν περιπίπτῃ εἰς μιλθακότητα καὶ ὀκνηρίαν, φυσικὸν εἶναι νὰ αὐξάνεται (ἐπὶ μᾶλλον) ἢ περιουσία του.— ἀλλὰ μέχρι μὲν τούτου ἔπομαι ἀλλὰ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου σὲ παρακολουθῶ (ἐννοῶ τὰ λεγόμενά σου).— ὅποιῳ δὲ πόνῳ χρὴ πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ ῥώμην καὶ ὅπως ἀσκεῖς τὰ τοῦ πολέμου καὶ ὅπως ἐπιμελεῖ τοῦ περιουσίαν ποιεῖν ὡς καὶ φίλους ἐπωφελεῖν καὶ πόλιν ἐπισχύειν, πλάγια ἐρωτήσεις ἐξαρθρώμενα: ἐκ τοῦ πυθοίμην ἄν ὡς ρ. ἐρωτημα-

τικοῦ = ἤθελον σὲ ἐρωτήσῃ νὰ μάθω ὅμως ποίους κόπους καταβάλλεις πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἔχῃς καλὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ δύναμιν καὶ πῶς... καὶ πῶς... κτλ.

§ 14-16. Ἐγὼ τοίνυν εἴθισμαι μὲν ἀνίστασθαι ἐξ εὐνῆς ἠνίκ' ἂν ἔτι ἔνδον καταλαμβάνοιμι ἐγὼ λοιπὸν συνηθίζω νὰ ἐγείρωμαι ἐκ τῆς κλίνης (μου) ὁσάκις θὰ ἤθελα νὰ πρόφθῶ κάποιον ἀκόμη εἰς τὸ σπίτι του (ἐνν. πολὺ πρῶτ'). — εἴ τινα... τυγχάνοιμι = εἰ τυγχάνοι μοι δεόμενος ἰδεῖν τινα. — πραγματεύομαι τι ἀσχολοῦμαι εἰς τι, καταγίνομαι, ἐκτελῶ τι. — παῖς, ἐδῶ = δούλος, ὑπρέτης· περὶ τοῦ πράγματος βλ. κεφ. I, 16 - 17. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρόντιζον νὰ εἶναι λεπτοὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις των πρὸς τοὺς δούλους, διὸ καὶ ἐκάλουν οἰκέτας, δηλ. ἀνθρώπους τῆς οἰκίας καὶ προσεφώνουν «παῖ!». — περιπάτω, κατηγὰρ. εἰς τὸ τούτω (: κάμνω τοῦτο ὡς περίπατον). — τὸν μὲν ἵππον ὁ παῖς προάγει εἰς ἀγρὸν τὸν μὲν ἵππον ὁ δούλος ὁδηγεῖ εἰς τὸν ἀγρὸν προτοῦ μεταδῶ. — ἐγὼ δὲ περιπάτω χρῶμαι τῇ εἰς ἀγρὸν κτλ. = ἐγὼ δὲ χρησιμοποιοῦ τὴν πρὸς τὸν ἀγρὸν πορείαν ὡς περίπατον ἴσως καλύτερον παρὰ ἐὰν ἤθελον περιπατεῖ εἰς τὰ ὑπόστεγα τῶν γυμνασίων. — μοι, δοτ. χαριστική. — νεοποιῶ = νεῖδον (γῆν) ποιῶ ἀροτριῶ (: γῆν χέρσον μεταβάλλω εἰς νέαν διὰ τοῦ ἀρότρου). — μεταρρυθμίζω διορθῶνω, βελτιῶνω. — ἐὰν ἔχω τι βέλτιον τοῦ παρόντος ἐὰν ἔχω νὰ ὑποδείξω κάτι καλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γίνεται.

Ευστός· ὑπόστεγος στοὰ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν γυμνασίου, ἐνθα οἱ ἀθληταὶ ἐγυμνάζοντο τὸν χειμῶνα, χρησιμεύουσα ἅμα καὶ διὰ περίπατον, ὡς ἐκ τοῦ λείου καὶ ὀμαλοῦ ἐδάφους αὐτῆς.

§. 17-20. Ἴππασάμην ἵππασίαν, ἀόριστος ἀντὶ ἐνεστώτος εἰς δῆλῳσιν τοῦ συνήθους γινομένου (γνωμικὸς ἢ ἐμπειρικὸς ἀόριστος), τὸ δὲ ἵππασίαν σύστοιχον ἀντικείμενον = συνηθίζω νὰ κάμνω ἵππασίαν. — οὔτε πλαγίου οὔτε κατάντους οὔτε τάφρου οὔτε ὀχετοῦ ἀπεχόμενος χωρὶς νὰ ἀποφεύγω οὔτε πλάγιον ἔδαφος οὔτε ἀπόκρημνον οὔτε χάνδακας οὔτε ὀχετοὺς (νεραυλάκια ἢ ρεῖθρα ποταμοῦ). — ὡς μέντοι δυνατὸν ταῦτα κτλ., ἢ σύνταξις: ἐπιμέλομαι μέντοι (ἐμὲ) ποιῶντα ταῦτα ὡς δυνατὸν μὴ ἀποχωλεῦσαι τὸν ἵππον· ἀποχωλεῦω τὸν ἵππον καθιστῶ τὸν ἵππον χωλόν. — ἐξάλισας (= ἐκκυλισθῆναι ποιήσας), μετοχὴ ἀόρ. τοῦ β. ἐξάλινδω ἢ ἐξάλίζω = ποιῶ τι ἐκκυλισθῆναι· ὁ παῖς ἐξάλισας τὸν ἵππον οἰκαδε ἀπάγει = ὁ δούλος, ἀφοῦ βάλῃ τὸν ἵππον νὰ κυλισθῇ ὁδηγεῖ εἰς τὴν οἰκίαν. — χῶρος ἐξοχή. — τὰ μὲν βάδην, βραχυλογία: ἐννοεῖται ἢ μετοχὴ ἰών. — ἀποστλεγγίζομαι ἀποξέω τὴν κόνιν καὶ

τὸν ἰδρῶτα διὰ σπλεγγίδος (εἰδικῆς ζύστρας).— ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βά-
δην τὰ δὲ ἀποδραμῶν οἴκαδε ἀπεσπλεγγισάμην μέρος μὲν τῆς
ὁδοῦ διελθὼν μὲ βῆμα σύνηθες, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ταχέως διατρέξας, συ-
νηθίζω γὰ καθαρίζωμαι εἰς τὸ σπίτι μου ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα καὶ τὴν κό-
νιν.— ἀριστῶ λαμβάνω τὸ ἄριστον (πρόγευμα ἢ φαγητὸν τῆς μεσημη-
ρίας).— ὄσα... διημερεύειν = τσαῦτα ὥστε μῆτε κενὸς μῆτε
ἄγαν πλήρης διημερεύειν.— κενὸς = νηστικός.— διημερεύω =
διέρχομαι τὴν ἡμέραν.— τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνσκευα-
σμένοις χρῆσθαι τοῖς πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ τοῖς πρὸς τὴν ῥώ-
μην παρασκευάσμασι καὶ τοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήμασι καὶ
ταῖς τοῦ πλοῦτου ἐπιμελείαις, ταῦτα πάντα ἀγαστά μοι δο-
κεῖ εἶναι διότι τὸ γὰ κάμνης χρῆσιν ταυτοχρόνως τῶν μέσων τῶν συν-
τελούντων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς υγείας καὶ τὴν αὔξησιν τῆς σωματι-
κῆς δυνάμεως καὶ γὰ προγυμνάζεσαι διὰ τὸν πόλεμον καὶ γὰ φροντίξῃς
διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ πλοῦτου, ταῦτα πάντα μοῦ φαίνονται ὅτι εἶναι
ἄξια θαυμασμοῦ.— παρέχει, β' ἐνικ. ἐνεστ. τοῦ παρέχομαι (: ἀρκετὰς
ἀποδείξεις μᾶς προσφέρεις).— καὶ ἐν τοῖς ἱππικωτάτοις κτλ. = καὶ
ἐπιστάμεθα λεγόμενόν σε ἐν τοῖς ἱππικωτάτοις καὶ πλουσιω-
τάτοις καὶ γνωρίζομεν, ὅτι συγκαταριθμεῖσαι μεταξὺ τῶν ἱκανωτάτων
εἰς τὴν ἱππασίαν καὶ τῶν πλουσιωτάτων.

§ 21-25. Ποιῶν, μτχ. ἐναντιωματικῆ.— συκοφαντοῦμαι ψευδῶς
κατηγοροῦμαι (ἐκ τοῦ συκοφάντης = ὁ φαίνων, ὁ μὴνῶν τοὺς ἐξάγον-
τας σῦκα ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐναντίον τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν κειμένων νό-
μων καὶ εἶτα ὁ κατηγορῶν τινα ψευδῶς ἕνεκα κέρδους ἢ ἕνεκα προσω-
πικοῦ πάθους.— ὦου, β' ἐν. παρατ. τοῦ οἶομαι φρονῶ νομίζω· σὺ
δ' ἴσως, ὦου με ἐρεῖν (ἀπαρ. μέλ. τοῦ λέγω) = σὺ δὲ ἴσως ἐνόμι-
ζες ὅτι ἐγὼ θὰ εἴπω.— ἐρήσεσθαι, ἀπαρ. μέλ. τοῦ ἐρωτῶ.— ἐμελ-
λον... ἐρήσεσθαι εἶχα σκοπὸν γὰ ἐρωτήσω.— ἦν τινί ποτε δέη,
ἐγγ. διδόναι λόγον καὶ ἀπὸ τινος λαμβάνειν.— μελετῶ ἀσκοῦ-
μαι, γυμνάζομαι.— εὖ ποιῶ εὐεργετῶ (τὸ παθ. εὖ πάσχω ὑπὸ τι-
νος εὐεργετοῦμαι ὑπὸ τινος).— κατηγορεῖν δὲ οὐ δοκῶ κτλ., ἢ σύν-
ταξις : οὐ δοκῶ σοι μελετᾶν κατηγορεῖν καταμανθάνων τινὰς ἀν-
θρώπων ἀδικοῦντας μὲν πολλοὺς ἰδίᾳ καὶ τὴν πόλιν, εὖ ποι-
οῦντας δὲ οὐδένα;— ἀδικοῦντας... εὖ ποιοῦντας, μτχ. κατηγορημα-
τικαὶ ἐκ τοῦ καταμανθάνων.— οὐδὲν μὲν... παύομαι μελετῶν λέ-
γειν = οὐδαμῶς μὲν παύω γὰ ἀσκοῦμαι εἰς τὴν ῥητορικὴν.— ἐλέγχω ἀνα-
σκευάζω ἢ ἀναιρῶ διὰ τοῦ λόγου κατηγορίαν.— μέμφομαί τινα κατα-
κρίνω, κατηγορῶ τινα.— διαλλάττω συμφιλιῶνω, συνδιαλλάσσω.— ἐπι-

τήδειοι φίλοι.—διάφοροι ἐχθροί.— ἐπιτιμῶ τινι φέγω, κατακρίνω τινά.— συμπαρέμι τινι συμπαρευρίσκομαι μετά τινος.— ὑπέρ του ὑπέρ τινος.— αἰτίαν ἔχω καὶ ἐν αἰτία εἰμί κατηγοροῦμαι (τὸ ἐνεργ. αἰτιῶμαι).— εἴ τις ἀδίκως τιμᾶται ἐάν τις τιμᾶται χωρὶς νὰ τὸ ἀξιῶ.— διειλημμένως κεχωρισμένως, χωριστά.— κατακρίνομαι καταδικάζομαι.— παθεῖν... ἀποτίσαι, τὸ μὲν πάσχω ἐπὶ σωματικῆς ποι- νῆς, τὸ δὲ ἀποτίνω ἐπὶ χρηματικῆς (προστίμου).— ὑπὸ τοῦ ὑπό τίνος;— ἀγωνίζομαι, δικανικὸς ὄρος= διεξάγω δίκην (δικαστικὸν ἀγῶνα) ἐνώ- πιον τοῦ δικαστηρίου.— πάνυ ἐπιεικῶς, ἐνν: ἀγωνίζομαι (: διεξάγω τὴν δίκην μου πολὺ καλὰ).— ὅταν δὲ ψευδῆ ἐνν. λέγειν συμφέ- ρη.— τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν (ὅπως οἱ σοφισταὶ) νὰ πα- ρουσιάσω τὸν χειρότερον λόγον ὡς καλύτερον (: τὸ ἄδικον ὡς δίκαιον),

Ὅ,τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι, δικανικοὶ ὄροι. Κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἀθήναις ποινικὴν νομοθεσίαν, ὅταν ὁ ἀγὼν ἦτο τιμητὸς (εἰς δίκας δημοσίου ἐνδιαφέροντος), εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ κατηγορού- μενος νὰ προτείνῃ ἐν τῇ ἐγγράφῃ κατηγορία τὴν προσήκουσαν διὰ τὸν κατηγορούμενον ποινήν. Ἀλλὰ καὶ ὁ κατηγορούμενος, ἐάν μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας ἐκρίνετο ἔνοχος, εἶχε δικαίωμα καὶ αὐτὸς νὰ ἀντιπροτείνῃ ποινήν διὰ τὸν ἑαυτὸν του· οἱ δὲ δικασταί, ἀκούοντες ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις, ἠδύναντο νὰ προτιμήσουν τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην. Ἡ ποινὴ αὕτη ἠδύναντο νὰ εἶναι ἢ σωματικὴ (παθεῖν) ἢ χρηματικὸν πρόστιμον (ἀποτίσαι).— τὸν ἥττω λόγον... οὐ δύνα- μαι κρείττω ποιεῖν· ὁ Σωκράτης μετὰ τῶν ἄλλων κατηγορεῖτο ὅτι ἐδί- δασκε τοὺς νέους νὰ χειρίζωνται τὸν λόγον μὲ τοιαύτην ὀξύνουσαν καὶ ἀκριβολογίαν, ὥστε οὗτοι διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν, νὰ παριστοῦν ὡς ἀληθῆς καὶ δίκαιον πᾶν ὅ,τι εἶναι συμφέρον εἰς αὐτοὺς (: τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν καὶ τανάπαλιν)· τοιαύτη ἄδικος κατηγορία, δι' ἣν οἱ πολλοὶ συνέχεον τὸν Σωκράτην μετὰ τῶν σοφιστῶν, ὑπεστη- ρίχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν ταῖς Νεφέλαις· πρὸλ. ἰδίᾳ τῆς κω- μῆδος ταύτης τοὺς στίχους 112 κ. ἐ. καὶ τὴν σκηνὴν: Δίκαιος Λό- γος - "Ἀδικος Λόγος, ἣτις ἀρχίζει ἀπὸ τὸν στ. 889.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XX

§ 1-5. Ἐνταῦθα δὴ (χρον.) = τότε πλέον.— ἴσασιν γ' πληθ. ὀριστ. τοῦ ἐνεστ. τοῦ ῥ. οἶδα.— οὐχὶ καὶ πάντες πράττουσι ὁμοίως δὲν ἔχουν πάντες ἴσον ἀποτέλεσμα (δὲν ἔχουν ὅλοι τὰς ἰδίας ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας).— ἀλλ' οἱ μὲν... οἱ δέ... ἀλλ' ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δέ...—

περιττὰ ἔχουν ἔχουν περισσεύματα, ἀποθέματα.— ἀλλὰ καὶ προ-
σοφείλουσι ἀλλὰ καὶ χρεώνονται ἀκόμη.— ἀνεπιστημοσύνη ἄγνοια,
ἀμάθεια.— εὐπορῶ εὐτυχῶ, εὐήμερῶ.— ἡ ποιοῦσα τοὺς μὲν εὐ-
πορεῖν = ἡ ποιοῦσα ὥστε τοὺς μὲν εὐπορεῖν, τοὺς δέ...—
ἄπορός εἰμι δυστυχῶ, πένομαι.— διαθέω, ἐπὶ φημῶν = ἐξαπλοῦ-
μαι, διαδίδομαι.— οὐδ' ἂν ἀκούσαις λόγος οὕτω διαθέοντος οὔτε
δύνασαι ν' ἀκούσῃς νὰ διαδίδεται λόγος (: οὔτε θ' ἀκούσῃς ποτὲ νὰ λέ-
γεται).— ὀρθῶς = κανονικῶς (ὥστε ἢ μία σειρά νὰ ἀπέχη ἐξ ἴσου
ἀπὸ τὴν ἄλλην).— ὅτι, ὡς καὶ τὰ κατωτέρω, αἰτιολ. = διότι.— ὄρ-
χος = σειρά φυτειῶν, ἰδίᾳ κλημάτων ἢ καρποφόρων δένδρων.— ἀγνοή-
σας τις, δηλ. ὁ φυτευτής, ἢ μτχ. αἰτιολ.— τὴν γῆν τὴν φέρου-
σαν ἀμπέλους τὸ ἔδαφος, ὅπερ εἶναι γόνιμον δι' ἀμπέλους.— ἐν
ἀφόρῳ ἐφύτευσεν ἐφύτευσεν εἰς ἄγονον ἔδαφος.— ἀγαθόν ἐστι
καλὸν εἶναι.— νέος ἢ νεῖος (γῆ) = ἡ νεωστὶ ἠροτριαμένη γῆ.— προ-
εργάζομαι τῷ σπόρῳ νεὸν προετοιμάζω τὴν ὄργωμένην γῆν διὰ τὸν
σπῶρον (: προετοιμάζω μὲ τὸ ὄργωμα τὴν γῆν, διὰ νὰ δεχθῇ τὸν σπό-
ρον).— ἔστιν, ἀπροσ. = εἶναι δυνατόν.— ἀνήρ = ὁ ἀνὴρ, περὶ οὗ ὁ λό-
γος.— οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται ὡς αὐτῷ σπεύρηται (ἐνν. ὁ ἀγρός) ἢ
ὡς κόπρος γίγνηται = διότι δὲν ἐφρόντισεν, ἵνα σπαρῇ πρὸς ὄφελός
του ὁ ἀγρός ἢ ὅπως ἀναμίξῃ τὸ χῶμα του μὲ κόπρον.— τοιαῦτ' ἐστὶν
ἃ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ διαφερόντως καὶ πράτ-
τουσι πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι εὐρηκέναι εἰς τὰ
ἔργα = τοιαῦται εἶναι αἱ διαφοραί, τὰς ὁποίας ἔχοντες ἀπ' ἀλλήλων (πρὸς
ἀλλήλους) οἱ γεωργοὶ εὐρίσκονται καὶ εἰς διαφορετικὴν κατάστασιν (τ. ἔ.
γίνονται εὐπορώτεροι) παρὰ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι φαίνονται ὅτι εὐρήκαν νέα
τινὰ ἐπινοήματα εἰς τὴν γεωργίαν.

§ 6-9. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔστιν ἐν οἷς τῶν στρατηγικῶν
ἔργων κτλ., ἢ σύνταξις: καὶ ἔστιν ἔργα τῶν στρατηγικῶν (ἔρ-
γων), ἐν οἷς οἱ στρατηγοὶ οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χείρονες
εἰσι, οὐ γνώμη διαφέροντες ἀλλήλων, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιμελεία·
διαφέροντες, μτχ. αἰτιολ.· γνώμη νοῦς, γνῶσις.— σαφῶς προφανῶς.
— ἰδιώτης, ἐνταῦθα ἀντιτίθ. τῷ στρατηγός = ἄπειρος, ἀδαῆς περὶ τὰ
στρατιωτικά.— οἶον = λ. χ., παραδ. χάριν.— διὰ πολεμίας, ἐνν. χώ-
ρας.— ὡς ἂν ἄριστα μάχονται ὥστε ἤθελον πολεμήσει ὑπὸ τοῦς
εὐνοϊκωτέροισι ἄροισι.— εἰ δέοι, ἐνν. μάχεσθαι ἐὰν ἤθελε παρουσια-
σθῇ ἀνάγκη νὰ πολεμήσουν.— γινώσκοντες, μτχ. ἐναντιωματικῆ.—
οἱ μὲν ποιοῦσι οὕτω, δηλ. τεταγμένοι πορεύονται.— καθίστημι
φυλακὰς τοποθετῶ φρουρούς.— καὶ ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς

καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα.— τούτου... ἐπιμελοῦνται ὡς ἔχη οὕτως, κατὰ πρόληψιν ἀντί: ἐπιμελοῦνται ὡς (= ὅπως) τοῦτο ἔχη οὕτως.— ἴωσι, γ' πληθ. ὑποτ. τοῦ ρ. εἶμι = ;— στενόπορος (ἐνν. χώρος) = τόπος ἔχων στενὸν πέρασμα, διάβασις στενῆ.— οὐ πάνυ χαλεπόν, ἐνν. ἐστὶ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολον.— εὔρεῖν (τινα) ὅστις οὐ γινώσκει γὰ εὐρηγῆς κάποιον, ὁ ὁποῖος γὰ μὴ γνωρίζῃ.— προκαταλαμβάνω τὰ ἐπίκαιρα καταλαμβάνω ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἐπικαίρους θέσεις.— ὅτι κρείττον, ἐνν. ἐστὶ.— ἢ μὴ, ἐνν. προκαταλαμβάνειν.

§ 10-12. Ὁρῶσι δὲ αὐτομάτην γιγνομένην καὶ βλέπουν ὅτι γίνεται αὐτομάτως (μόνη της).— ἀκριβῶ γνωρίζω ἐπαρκῶς· ἢ μετοχὴ ἐναντιωματικῆ.— ὡς = πῶς.— ῥάδιον ὄν, αἰτιατικὴ ἀπόλυτος = ἐνῶ. εἶναι εὐκολον.— τούτου ἐπιμελοῦνται ὅπως ἀθροίζεται κατὰ πρόληψιν ἀντί = ;— καίτοι καὶ βεβαίως.— ὁ ἄνωθεν θεὸς παρέχει = ὁ θεὸς ἄνωθεν παρέχει (διὰ τῆς βροχῆς).— τὸ κοῖλον τὸ κοίλωμα (μέρος βαθουλόν).— τέλημα ἔλος, βοῦρκος.— καθαίρω τὴν γῆν καθαρίζω τὸ ἔδαφος.— ἃ δ' ἐκποδῶν ἀναιρεῖται, ταῦτα εἴ τις ἐμβάλλοι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ χρόνος ἤδη αὐτὸς ἂν ποιοίη, οἷς ἢ γῆ ἡδεταί ὅσα δὲ ἀφαιροῦνται (βγαίνουν) ἀπὸ τὸ μέσον (ἄκανθαί, ἄγρια χόρτα κτλ.), ταῦτα ἐὰν τις ἤθελε ρίψει εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ καιρὸς πλέον μόνος τοῦ ἤθελε κάμη ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια εὐχαριστεῖται ἢ γῆ (δηλ. λιπάσματα).— καὶ ὅποσα δὲ θεραπείας δεῖται ἢ γῆ καὶ μέχρι τίνος σημείου ἢ γῆ ἔχει ἀνάγκην καλλιεργείας.— ὑγροτέρα τε οὕσα πρὸς τὸν σπόρον ἐὰν εἶναι περισσότερον ὑγρὰ τοῦ πρέποντος διὰ σποράν.— ἢ ἀλμυροτέρα πρὸς φυτεῖαν ἢ περισσότερον τοῦ πρέποντος ἀλμυρὰ διὰ φυτεῖαν.— καὶ ὡς καὶ πῶς.— καὶ ὡς ἢ ἄλμη κολλάζεται κτλ. καὶ πῶς ἢ ἀλμυρὰ φύσις τοῦ ἔδαφους μετριάζεται ἀναμιγνυομένη μὲ πάντα τὰ μὴ ἀλμυρὰ τὸσον ὑγρὰ, ὅσον καὶ ξηρὰ.— οὐ, ἐνν. ἐπιμελοῦνται.

§ 13-15. Εἰ δὲ τις παντάπασιν ἀγνώως εἶη ἐὰν δὲ τις παντάπασιν ἤθελεν ἀγνοεῖ· ἀγνώως (ἀγνώωτος), παθητ. = ἀγνωστος· ἐνεργ. (ὅπως ἐδῶ) = ὁ ἀγνοῶν.— τί δύναται φέρειν ἢ γῆ τί δύναται γὰ παράγῃ ἢ γῆ.— ἰδεῖν ἔχει· τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφ. = δύναμαι.— μήτε ὅτου (τινὸς) ἀκοῦσαι τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς ἔχει οὔτε ἔχη (κάποιον) ἀπὸ τὸν ὅποιον γὰ διδαχθῆ τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς.— ῥᾶον, ἐνν. ἐστὶ.— ἢ ἵππου... ἢ ἀνθρώπου, ἐνν. πείραν λαμβάνειν.— ἃ τε δύναται, ἐνν. φέρειν.— καὶ ἃ μὴ, ἐνν. δύναται φέρειν.— ἐπὶ ἀπάτη πρὸς ἀπάτην.— μὴ, ἐνν. δύναται.— σαφηνίζω κάμνω

τι σαφές, φανερώνω.— ἀληθεύω λέγω τὴν ἀλήθειαν, πραγματαποιῶ.— δοκεῖ δέ μοι κτλ., ἡ σύνταξις: ἡ δὲ γῆ δοκεῖ μοι ἄριστα ἐξετάζειν τοὺς κακοὺς τε κάγαθοὺς τῷ παρέχειν πάντα εὐγνωστα καὶ εὐμαθῆ = μου φαίνεται δὲ ὅτι ἡ γῆ κάμνει νὰ γνωρίζωμεν (διακρίνωμεν ἄριστα καὶ τοὺς κακοὺς (ἀμελεῖς) καὶ τοὺς ἀγαθοὺς (ἐπιμελεῖς) μὲ τὸ νὰ παρέχη ὅλα εὐδιάκριτα καὶ εὐκολομάθητα.— οὐ γὰρ ὡσπερ τὰς ἄλλας τέχνας κτλ., ἡ σύνταξις: οὐ γὰρ ἐστὶ (= ἔξεστι) τοῖς μὴ ἐργαζομένοις προφασίσασθαι ὅτι οὐκ ἐπίστανται (τὴν γεωργίαν) ὡσπερ (ἔξεστι προφασίσασθαι ὅτι οὐκ ἐπίστανται) τὰς ἄλλας τέχνας.— εὐ ποιῶ εὐεργετῶ (τὸ παθ. εὐ πάσχω).— γῆν δὲ πάντες οἶδασιν ὅτι εὐ πάσχουσα εὐ ποιεῖ, κατὰ πρόληψιν ἀντί: πάντες οἶδασιν ὅτι ἡ γῆ εὐ πάσχουσα εὐ ποιεῖ.— ἐπιτήδεια τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.— ὁ δὲ μήτε ἄλλην τέχνην χρηματοποιὸν κτλ., ἡ σύνταξις: φανερόν (ἐστὶ) ὅτι ὁ μήτε ἐπιστάμενος ἄλλην τέχνην χρηματοποιὸν μήτε ἐθέλων γεωργεῖν, διανοεῖται βιοτεύειν κλέπτων ἢ ἀρπάζων ἢ προσαιτῶν ἢ παντάπασιν ἀλόγιστός ἐστι.— χρηματοποιὸς (τέχνη) = τέχνη, ἐξ ἧς δύναται τις νὰ πορίζεται χρήματα.— βιοτεύω ζῶ, διάγω τὸν βίον.— προσαιτῶ ζητῶ ἐλεημοσύνην.— ἀλόγιστος ἀκαταλόγιστος.

§ 16-21. Μέγα διαφέρει μεγάλην διαφορὰν κάμνει (φέρει).— ἐργαστήρ ἐργάτης.— ὅταν... ὁ μὲν ἔχη τινὰ ἐπιμέλειαν ὡς τὴν ὥραν αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται ὥσιν = ὅταν, ἐνῶ υπάρχουν ἐργάται περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι, (ἐν τούτοις) ὁ μὲν ἔχη κάποιαν φροντίδα, ὅπως κατὰ τὴν ὀρισμένην ὥραν οἱ ἐργάται του εἶναι εἰς τὸ ἔργον τὴν ὥραν (αἰτ. τοῦ χρόνου).— εἰς παρὰ τοὺς δέκα διαφέρει τῷ ἐν ὥρᾳ ἐργάζεσθαι εἰς ἀνθρώπος ἀξίζει περισσότερο τῶν δέκα, ἐὰν ἀρχίζῃ νὰ ἐργάζεται κατὰ τὴν ὀρισμένην ὥραν.— καὶ ἄλλος γε ἀνὴρ διαφέρει (ἐνν. παρὰ τοὺς δέκα) τῷ πρὸ τῆς ὥρας ἀπιέναι καὶ ἄλλος ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ δέκα πού ἀφήνουν τὰς ἐργασίας των πρὸ τῆς κεκανομισμένης ὥρας.— ῥαδιουργῶ, ἐνταῦθα = πράττω, ἢ ἐνεργῶ τι ὀκνηρῶς καὶ ἀπόνως.— τὸ δὲ εἶν ῥαδιουργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἀνθρώπους ῥαδίως τὸ ἡμισυ διαφέρει τοῦ ἔργου παντὸς τὸ δὲ νὰ ἀφήνῃ τις τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐργάζωνται μὲ ὀκνηρίαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εὐκολα ἐπιφέρει διαφορὰν κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου ἔργου (: μειώνει κατὰ τὸ ἡμισυ τὸ ὅλον ἔργον.— ὡσπερ κτλ., παρομοίωσις.— παρὰ στάδια διακόσια ἐπὶ ἀποστάσεως διακοσίων σταδίων.— ἔστιν ὅτε = ἐνίοτε.— τοῖς ἑκατὸν σταδίοις (δοτ. τοῦ κατὰ τι) κατὰ ἑκατὸν στάδια.— τῷ τάχει (δοτ.

της αναφορᾶς) ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα.— διήνεγκαν, γνωμικὸς ἀόριστος = συνήθως διαφέρουν.— τάχος ταχύτης.— ὅταν ὁ μὲν πρῶττη ἐφ' ὅπερ ὠρμηται βαδίζων=ὅταν ὁ μὲν εἰς φθάνῃ εἰς τὸ σημεῖον, διὰ τὸ ὅποιον ἔχει ἐκκινήσει βαδίζων ἀδιακόπως.— ῥαστώνευω τῇ ψυχῇ διάγω ἐν ῥαστώνῃ, ἐπινοῶ εὐκολα ἀναπαυτικὰ μέσα πρὸς εὐχαρίστησίν μου.— θεῶμαι, ἐνταῦθα = κοιτάζω περιέργως (τῆδε κάκεισε).— θηρεύω ἐπιδιώκω, ἐπιζητῶ.— ἀνύτω ἐκτελῶ ταχέως, πραγματοποιῶ.— σκαπτόντων, γενικὴ ἀπόλυτος, ἧς ὡς ὑποκείμενον νοητέον: τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐργατῶν καὶ ὡς ἀντικ. τὴν γῆν.— ὕλη, ἐννοοῦνται τὰ ἄγρια χόρτα, αἱ ἄκανθοι κτλ.— τὰ οὖν συντριβόντα κτλ., ἢ σύνταξις: ταῦτα οὖν ἐστὶ τὰ συντριβόντα τοὺς οἴκους πολὺ μᾶλλον ἢ αἱ λίαν ἀνεπιστημοσύνη.— τὸ γὰρ τὰς μὲν δαπάνας χωρεῖν ἐντελῶς κτλ.= διότι τὸ νὰ γίνωνται αἱ δαπάναι εἰς τὴν ἐντέλειαν ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα νὰ μὴ ἐκτελῶνται ἐπιμελῶς, ἐν ἀναλογία πρὸς τὰς δαπάνας, διὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἀπορῇ τις, ἐὰν ἀντὶ περισσεύματος παρέχουν πτώχευσιν.

§ 22-24. Τοῖς γε μέντοι ἐπιμελεῖσθαι δυναμένοις κτλ.= ὅτι γε μέντοι τοῖς δυναμένοις ἐπιμελεῖσθαι καὶ γεωργοῦσι συντεταμένως ἐστὶν ἀνυτικωτάτη χρημάτισις ἀπὸ γεωργίας καὶ αὐτὸς ἐπετήδευσε καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ πατήρ.— συντεταμένως ἐντεταμένως.— ἀνυτικωτάτη χρημάτισις ἀποτελεσματικώτατος τρόπος πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων.— ἐπιτηδεύω ἔχω ὡς ἔργον μου, καταγίνομαι.— ὠνοῦμαι ἀγοράζω.— χῶρος ἐξειργασμένος καλλιεργημένος ἀγρός.— ἀργός (χῶρος) ἀκαλλιέργητος ἀγρός.— παραινώ προτρέπω, συμβουλεύω.— τοὺς μὲν γὰρ ἐξειργασμένους κτλ.= ἔφη μὲν γὰρ τοὺς ἐξειργασμένους (χώρους) καὶ πολλοῦ ἀργυρίου γίγνεσθαι καὶ ἐπίδοσιν οὐκ ἔχειν· πολλοῦ ἀργυρίου, γεν. τοῦ τιμήματος.— ἔχω ἐπίδοσιν εἶμαι ἐπιδεκτικὸς βελτιώσεως, προκόπτω.— ἄλλ' ἐγγ. ἐνόμιζε.— θρέμμα ἐπὶ ἡμέρων ζῴων=κτῆνη, βοσκήματα, ἰδίως πρόβατα καὶ αἴγες.— εἶμι ἐπὶ τὸ βέλτιον πάντοτε προδεύω (προκόπτω) πρὸς τὸ καλύτερον.— εὐφραίνω προξενῶ χαράν, καλοκαρδίζω.— μάλιστα κατ' ἐξοχὴν.— ὅτι τῆς ἀρχαίας τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου κτλ., ἢ σύνταξις: ὅτι ἡμεῖς ἤδη πολλοὺς χώρους ἐποιήσαμεν ἀξίους πολλαπλασίου τῆς ἀρχαίας τιμῆς· πολλαπλασίου, γεν. τῆς ἀξίας· τῆς ἀρχαίας τιμῆς, γενικὴ συγκριτικὴ.— οὕτω, μετ' ἐπιθέτου = τόσον.— ἐνθύμημα σκέψις, συλλογισμός.— ἄπει, β' ἐνικ. ὄριστ. μέλ. τοῦ ἀπέροχομαι.

§ 22-29. Φιλογεωργία ἀγάπη πρὸς τὴν γεωργίαν,— εὐρί-

σκω μεριμνῶν εὐρίσκω διὰ τῆς μελέτης.— ὅπως ἔχοι ὅ,τι ποιοίη ἵνα ἔχη τι γὰ κάμη.— εἰμὶ φιλογεωργότατος ἀγαπῶ τὰ μέγιστα τὴν γεωργίαν.— ἐξεργάζομαι (χώρον) καλλιερῶ χωράφιον.— ἀποδίδομαι πωλῶ.— εἰ πολὺ ἀργύριον εὐρίσκοι ἐὰν εὕρισκεν καλὴν τιμὴν.— ἀντωνοῦμαι ἀγοράζω ἀντὶ τοῦ πωληθέντος.— φιλόσιτος ὁ ἀγαπῶν τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου.— φιλῶ τὸν σίτον ἀγαπῶ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου.— ἄγω μετακομίζω.— καὶ ταῦτα καὶ μάλιστα.— ἐντίθεμαι φορτώνω.— περῶ διαπλέω.— οὐκ εἰκῆ αὐτὸν ὅπου ἂν τύχωσιν (ὄντες) ἀπέβαλον (γνωμ. ἀόρ.)=οὐχὶ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ὅπου κατὰ τύχην εὐρίσκονται συνήθως ἐκφορτώνουν.— καὶ περὶ πλείστου κτλ.=καὶ ὅπου (ἂν) περὶ πλείστου αὐτὸν ποιῶνται.— τιμῶμαι μάλιστα ἔχω μεγίστην τιμὴν.— περὶ πλείστου ποιοῦμαι τὸν σίτον ζητῶ (δι' ἔλλειψιν) τὰ μέγιστα τὸν σίτον.— ἐξοικοδομῶ φέρω εἰς πέρας τὴν οἰκοδομήν.— νῆ Δία ἐγὼ δέ γέ σοι κτλ., ἡ σύνταξις : ἐγὼ δέ γε, νῆ Δία... λέγω ἐπομόσας ἧ μὴν (με) πιστεύειν σοι, πάντας φύσει φιλεῖν ταῦτα, ἀφ' ὧν ἂν νομίζωσιν ὠφελεῖσθαι γαί μὰ τὸν θεὸν ἐγὼ βεβαίως... ἐνόρκως σέ διαβεβαίω ὅτι ἀληθῶς πιστεύω εἰς σέ ὅτι πάντες φύσει ἀγαπῶσιν ἐκεῖνα, ἐξ ὧν νομίζουν ὅτι ἦθελον ὠφελῆθῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XXI

§ 1-3. Ἄταρ, σύνδ.—ἀλλὰ (συνήθης παρὰ τοῖς ἐπικοῖς ποιηταῖς), παρ' Ἀττικοῖς ἐκφράζει ταχεῖαν μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς σκέψεως εἰς ἄλλην.—παρέσχησαι, πρκμ. τοῦ παρέχομαι προσφέρω, παρουσιάζω (πρὸς ὠφέλειάν μου).—ὡς εὖ τῇ ὑποθέσει κτλ., ἡ σύνταξις : ὡς εὖ παρέσχησαι ὅλον τὸν λόγον βοηθοῦντα τῇ ὑποθέσει πόσον καλὰ ἔχεις παρουσιάζει ὅλον τὸν λόγον σου γὰ βοηθῆ τὴν ὑπόθεσιν (τὴν ὁποῖαν ἐδέχθης) κατ' ἔννοιαν : πόσον καλῶς ἔχεις ὑποστηρίξει τὴν βᾶσιν σου (τὴν θέσιν σου), ὅτι δηλ. ἡ γεωργία εἶναι εὐκολωτάτη εἰς ἐκμάθησιν (περὶ τοῦ πράγματος βλ. κεφ. XV, 4, 10 κ. ἐξ.).—ὑποτίθεμαι, μετ' ἀπρμφ.=θέτω ὡς βᾶσιν ὅτι...—εὐμαθεστάτη (τέχνη) τέχνη εὐκολωτάτη εἰς ἐκμάθησιν.—ἀναπείθομαι ὑπὸ τινος ἀποδέχομαι γνώμην τινὸς (ἡ ἀνὰ σημαίνει μεταβολὴν εἰς τὸ ἐναντίον).—πάσαις ταῖς πράξεσι, δοτ. τῆς κοινωνίας.—πράξεις, ἐνν. ἐνέργειαι, ἐπιχειρήσεις, ἐπαγγέλματα, τέχναι κτλ.—τὸ ἀρχικὸν εἶναι τὸ γὰ εἶναι τις ἱκανὸς γὰ ἀρχῆ.—συνομολογῶ συμφωνῶ.—γνώμη κατὰ τὴν νοοτροπίαν καὶ κρίσιν.—πελαγίζω πλέω εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν.—οἶον παραδείγματος χάριν,

λόγου χάριν.— και δέη περᾶν ἡμερινούς πλοῦς ἐλαύνοντας (ἐνν. ναῦς) και εἶναι ἀνάγκη νά ἐκτελοῦν ταξίδια ἐν διαστήματι μιᾶς ἡμέρας κωπηλατοῦντες.— κελευστής ὁ ὀδηγῶν τοὺς κωπηλάτας (ὑπαξιωματικός και δίδων τὸν ρυθμὸν τῆς κωπηλασίας εἰς αὐτούς.— οἱ μὲν... οἱ δέ... ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δέ...— ἀκονῶ τὰς ψυχὰς διεγείρω τὴν διάθεσιν, κεντρίζω, παρακινῶ.— ἐπὶ τῷ ἐθέλοντας πονεῖν=ἐπὶ τῷ πονεῖν ἐκουσίως.— οὕτω, μετ' ἐπιθ.=τόσον.— ἀγνώμων ἄκριτος, ἄφρων.— πλεῖον ἢ ἐν διπλασίῳ=ἐν πλείονι ἢ ἐν διπλασίῳ.— ἀνύτω ἐκτελῶ, περαίνω.— ἰδρῶ (ῶ) ἰδρώνω.— ἀνιδρωτὶ ἄνευ ἰδρώτος.— ἐπιστάτης ὁ κελεύων, ὁ προϊστάμενος.

§ 4-8. Ταῦτη κατὰ τοῦτο.— γάρ, διασαφητικός = δηλαδή.— οἱ μὲν γὰρ οὔτε κτλ., ἡ σύνταξις: οἱ μὲν γὰρ παρέχονται (τοὺς στρατιώτας) οὔτε πονεῖν ἐθέλοντας οὔτε κινδυνεύειν, πείθεσθαί τε οὐκ ἀξιοῦντας οὐδ' ἐθέλοντας κτλ., δηλ. ἄλλοι μὲν καθιστοῦν τοὺς στρατιώτας τῶν τοιούτους, ὥστε νά μὴ θέλουν οὔτε νά κοπιᾶζουν οὔτε νά διακινδυνεύουν και νά μὴ κρίνουν ἄξιον νά ὑπακούουν οὔτε νά θέλουν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει (ἀπόλυτος) ἀνάγκη· ἐθέλοντας... ἀξιοῦντας... μεγαλυνομένους, μετοχαὶ κατηγορηματικαὶ ἐκ τοῦ παρέχονται· μεγαλύνομαι ἐπὶ τῷ ἐναντιοῦσθαι τινὶ καυχῶμαι (καμαρῶνῳ), διότι ἐναντιοῦμαι πρὸς τινα.— οἱ δὲ αὐτοὶ οὔτοι κτλ., ἡ σύνταξις: οἱ δὲ αὐτοὶ οὔτοι (οἱ στρατηγοὶ) παρέχουσι (τοὺς στρατιώτας) οὐδ' ἐπισταμένους αἰσχύνεσθαι αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι οἱ στρατηγοὶ κάμνουν τοὺς στρατιώτας τῶν τοιούτους ὥστε οὔτε νά γνωρίζουν νά ἐντρέπωνται.— οἱ δ' αὖ ἄλλοι δὲ ἀφ' ἐτέρου.— θεῖοι ὑπεράνθρωποι.— ἐπιστήμων ἄρχων ἄρχων ἔχων πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν ἔργων και καθηκόντων του.— τοὺς αὐτοὺς τούτους, δηλ. τοὺς στρατιώτας.— και ἄλλους, ἐνν. χείρονας.— αἰσχυνομένους τε ἔχουσι κτλ., ἡ σύνταξις: αἰσχυνομένους τε ἔχουσιν (= παρέχουσι) αἰσχρόν τι ποιεῖν και οἰομένους βέλτιον εἶναι πείθεσθαι· αἰσχυνομένους... οἰομένους, μτχ. κατηγορημ.— ἀγάλλομαι τῷ πείθεσθαι ἢ ἐπὶ τῷ πείθεσθαι εὐχαριστοῦμαι, διότι ὑπακούω.— ἕνα ἕκαστον εἰς ἕκαστος χωριστά.— και σύμπαντας κτλ., ἡ σύνταξις: και σύμπαντας πονοῦντας οὐκ ἀθύμως, ὅταν δεήσῃ πονεῖν.— ἀλλ' ὥσπερ ἰδιώταις ἔστιν οἷς (: ἐνίοις) ἐγγίγνεται φιλοπονία τις ἀλλὰ καθὼς ἀκριθῶς εἰς μερικὸς ἀπλοῖκους ἀνθρώπους ὑπάρχει ἔμφυτος ἢ ἀγάπη ὁ ζῆλος εἰς τὸ νά κοπιᾶζουν.— οὕτω και ὄλω τῷ στρατεύματι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἀρχόντων ἐγγίγνεται και τὸ φιλοπονεῖν και τὸ φιλοτιμεῖσθαι ὀφθῆναι καλόν τι ποιῶντας

ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος οὕτω καὶ εἰς ἄλλους τοὺς στρατιώτας ὑπὸ τῶν ἱκανῶν ἀρχηγῶν (στρατηγῶν) ἐν πολέμῳ ἐμφυτεύεται ἡ ἀγάπη εἰς τὸ νὰ κοπιᾶζουσιν καὶ νὰ φιλοδοξοῦσιν νὰ βλέπῃ αὐτοὺς ὁ ἀρχηγός των νὰ κάμνουν γενναίαν τινὰ πράξιν.—πρὸς ὄντινα δ' ἄρχοντα κτλ., ἡ σειρά : = εἰάν δὲ πρὸς τινὰ ἄρχοντα (ἀρχηγόν) διατεθῶσιν οὕτως οἱ ἐπόμενοι (ἐνν. οἱ στρατιῶται).—οὗτοι δὴ, κατὰ πληθ. ἀριθμόν, διότι ἡ ἀναφορική ἀντων. ὄντινα, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἔχει περιληπτικὴν δύναμιν (σχῆμα κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον).—οὐχ οἱ ἄν αὐτῶν ἄριστα τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν ἔχουσι καὶ ἀκοντίζουσι καὶ τοξεύουσιν ἄριστα καὶ ἵππον ἄριστον ἔχοντες· τὰ ὑπερθετικὰ νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς εἰάν ἦσαν συγκριτικά.—ἀκοντίζω ῥίπτω τὸ ἀκόντιον.—τοξεύω ῥίπτω τὸ τόξον.—ὡς ἵππικώτατα ἢ πελταστικώτατα προκινδυνεύουσιν ἵνα ὡς ἐμπειρότατοι περὶ τὸ ἱπεύειν καὶ ὡς ἐμπειρότατοι περὶ τὸ χειρίζεσθαι τὴν μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἀγωνίζονται ὡς πρόμαχοι.—ἀλλ' οἱ ἄν δύνωνται ἐμποιῆσαι τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι (=δεῖν ἀκολουθεῖν) ἀλλ' ὅσοι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἐμβάλλουν (νὰ ἐντυπώσουν) εἰς τοὺς στρατιώτας τὴν πεποιθησιν (τὴν ἰδέαν) ὅτι πρέπει νὰ τοὺς ἀκολουθοῦν.—μεγαλογνώμων ὁ ἔχων γενναῖα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα, ὁ μεγαλόφρων.—τούτους, ἐνν. οἱ ἄν δύνωνται ἐμποιῆσαι τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι κτλ.—τούτους... ᾧ ἄν, σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον ἢ κατὰ σύνεσιν.—ταῦτα, ποῖα ; —καὶ μεγάλην χειρὶ εἰκότως κτλ., ἡ σύνταξις : καὶ εἰκότως λέγοιτο πορεύεσθαι μεγάλην χειρὶ οὗτος καὶ εὐλόγως θὰ ἐθεωρεῖτο ὅτι πορεύεται μετὰ μεγάλης δυνάμεως αὐτὸς ὁ στρατηγός.—ἀνήρ (κράσις) = ὁ ἀνὴρ.—γνώμη πνεῦμα, νοῦς, ἀπόφρασις.—διαπράττομαι κατορθώνω, ἐκτελῶ.—γνώμη... ῥώμη, εἶδος παρονομασίας ἢ παρηχίσεως (: μετὸν νοῦν του περισσώτερον παρὰ μετὴν δυνάμιν του).

§ 9-12. Ἐπίτροπος, ὁ εἰς ὃν εἶναι ἐμπειστευμένη ἡ φροντις πράγματός τινος, ὁ οἰκονόμος, ὁ ἐπιστάτης κτημάτων.—ἐφροσνηκῶς, ὁ προϊστάμενος ὑπηρεσίας, ὁ διευθύνων ἐν ἔργον.—ἐπιστάτης, ὁ ὠρισμένος νὰ ἐπιστατῇ ἐπὶ τινος (ἔχει γενικωτέραν σημασίαν τοῦ ἐπίτροπος).—ἄν τε ἐπίτροπος... ἄν τε ἐπιστάτης = εἴτε... εἴτε...—ὅς ἄν δύνηται προθύμους καὶ ἐντεταμένους παρέχεσθαι εἰς τὸ ἔργον καὶ συνεχεῖς = ὅστις ἐκάστοτε δύναται νὰ παρέχῃ (νὰ καθιστῇ) τοὺς ὑπ' ἑαυτὸν ἐργάτας ἐργαζομένους μετὰ προθυμίαν, μετὰ ἐντασιν τῆς δυνάμεώς των καὶ ἄνευ διακοπῶν.—ἀνύτω ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ συντελῶ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν.—ὅς ἄν... οὗτοι, σχῆμα κατὰ σύνεσιν ἢ

κατὰ τὸ νοούμενον.—εἰ μηδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσιν ἐὰν δὲν κάμουν οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν παρουσίαν του.—αὐτόν, ἔνν. τὸν δεσπότην.—ἄγαμαι, μετ' αἰτ. προσ.=θαυμάζω.—κινηθῶσι, ἔνν. οἱ ἐργάται.—κινουῖμαι συγκινουῖμαι.—μένος, ὄρμη, δύναμις, (ἣτις ἐμφαίνει ζώην).—τοῦτον, ἔνν. ὃν ἂν ἰδόντες κτλ.—φιλονικία εὐγενῆς ἄμιλλα.—ἦθος χαρακτήρ.—καὶ φιλοτιμία (ἐμπέση) κρατιστεῦσαι ἐκάστω = ἐμπέση ἐκάστω φιλοτιμία, ὅπως κράτιστος γένηται.—φιλοτιμία φιλοδοξία.—οὐ μέντοι μὰ Δία τοῦτό γε ἔτι ἐγὼ λέγω ἰδόντα μαθεῖν εἶναι, ἢ σύνταξις: οὐ μέντοι μὰ Δία, ἐγὼ λέγω ἔτι εἶναι (= ἐξεῖναι) τοῦτο (τὸ ἐθελόντων ἄρχειν) ἰδόντα μαθεῖν ὅχι ὅμως μὰ τὸν Δία, δὲν λέγω βέβαια ἀκόμη ὅτι εἶναι δυνατόν, ἐὰν ἴδη κανεῖς τοῦτο, γὰρ τὸ μάθη (ἀμέσως).—ἰδόντα... ἀκούσαντα, μετχ. ὑποθετικαί.—καὶ παιδείας δεῖν φημι τῷ ταῦτα μέλλοντι δυνησέσθαι καὶ φύσεως ἀγαθῆς, τ. ἔ. ὁ μέλλον δυνησέσθαι ταῦτα δεῖται καὶ παιδείας καὶ φύσεως ἀγαθῆς· φύσις ἀγαθῆ=εὐφυΐα, ἐξυπνάδα· τὸ ὑπάρξει προστίθεται εἰς συμπληρωματικὴν ἐπεξήγησιν: ὥστε (ταῦτα) ὑπάρξει αὐτῷ.—καὶ τὸ μέγιστον (προεξαγγελτικὴ παράθεσις) δὴ θεῖον γενέσθαι=καὶ γὰρ ἔχη ἐν ἑαυτῷ κάτι τὸ θεῖον (γὰρ ἀνήκη εἰς θεῖαν φύσιν, γὰρ εἶναι ἀνώτερος ἀνθρώπος) πράγμα (σπουδαιότατον) ὅπερ ἔχει ὑψίστην σημασίαν.—τουτί, δηλ. τὸ ἐθελόντων ἄρχειν=τὸ γὰρ κυβερνᾷ δηλ. (: γὰρ διοικῆ) κανεῖς ἀνθρώπους μὲ τὴν θέλησίν των.—σαφῶς δὲ δίδεται (ὑπὸ τῶν θεῶν) τοῖς ἀληθῶς σωφροσύνη τετελεσμένοις φανερώς δὲ φυλάσσεται καὶ δίδεται (ὡς δῶρον) ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς τοὺς μεμνημένους πραγματικὰ τὰ μυστήρια τῆς σωφροσύνης.—τὸ δὲ ἀκόντων τυραννεῖν διδόασιν (ἐκεῖνοις) οὓς ἂν ἠγῶνται ἀξίους εἶναι βιοτεύειν κτλ.=ἀπεναντίας τὸ γὰρ ἐξουσιάζουν ἀνθρώπους χωρὶς τὴν θέλησίν των, τὸ δίδουν (οἱ θεοὶ) εἰς ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους θεωροῦν ἀξίους γὰρ ζοῦν κτλ.—τὸ ἀκόντων ἄρχειν ἀντιτίθεται εἰς τὸ ἐθελόντων ἄρχειν.

Τάνταλος, βασιλεὺς τῆς Φρυγίας περίφημος διὰ τὰ πλοῦτη του καὶ τὴν ἐκ μέρους τῶν θεῶν εὐνοίαν, ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἠξιώθη γὰρ λαμβάνη μέρος καὶ εἰς τὰ συμπόσια των· ἀλλ' ἐπαρθεὶς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς ταύτης τύχης ἐτόλμησε γὰρ ὑπεξαίρεση νέκταρ καὶ ἀμβροσίαν ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ Ὀλύμπου καὶ γὰρ ἀποκλύβη οὕτω τὰ θεῖα μυστικά εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διέπραξε καὶ ἕτερον ἀνοσιούργημα: προσέφερε δηλ. ἐν συμποσίῳ πρὸς τοὺς θεοὺς τὸ σῶμα τοῦ ἰδίου υἱοῦ Πέλοπος, ὅπερ εἶχε τεμαχίσει καὶ βράσει ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Διὰ ταῦτα ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν θεῶν κατακρημνισθεὶς εἰς τὸν Ἄδην, ἐνθα

βυθισμένος μέχρις ὑπεράνω τῶν μαστῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, βασανίζεται ὑπὸ διηγεκοῦς δίψης, μὴ δυνάμενος νὰ ἐγγίξῃ τὸ ὕδωρ μὲ τὰ χεῖλη του· ὁμοίως δὲν δύναται νὰ γευθῇ τοὺς ἀφθόγους καρπούς, οἱ ὅποιοι κρέμονται πρὸ τοῦ στόματός του· μέγας δὲ λίθος ἴσταται ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του ἐπαπειλῶν νὰ κατασυντρίψῃ αὐτὸν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. (Ὀδυσσ. Δ, 582 κ. ἐ.— Διοδ. Δ' 77 — Πινδ. Ὀλυμπ. Α', 136 κ. ἐ. καὶ Ἰσθμ. Ζ', 10 — Εὐριπ. Ὀρεστ. 982 κ. ἐ.).